

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

UNUTULMA HAKKI ve TÜRK HUKUKU'NDAKİ GÖRÜNÜMÜ

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Canan AKYÜZ BİLGE

Ankara,2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**UNUTULMA HAKKI ve
TÜRK HUKUKU'NDAKİ GÖRÜNÜMÜ**

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Canan AKYÜZ BİLGE

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Bülent ALGAN**

Ankara,2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**UNUTULMA HAKKI ve TÜRK HUKUKU'NDAKİ
GÖRÜNÜMÜ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bülent ALGAN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

- 1-
- 2-
- 3-
- 4-
- 5-

Tez Savunması Tarihi

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Bülent ALGAN danışmanlığında hazırladığım “Unutulma Hakkı ve Türk Hukuku’ndaki Görünümü (Ankara 2019) ” adlı yüksek lisans ☐ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:

Canan AKYÜZ BİLGE

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	I
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

UNUTULMA HAKKININ ANLAMI ve KAPSAMI

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
II. UNUTULMA HAKKINI DOĞURAN SEBEPLER ve HAKKIN ÖNEMİ. 9	
A. Hakkı Doğuran Sebepler	10
1. Verilerin İşlenmesinin Doğurduğu Sorunlara Karşı Koruma	11
a. “Veri” ve “Kişisel Veri” Kavramları	11
b. Kişisel Verilerin İşlenmesi	14
c. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı	22
d. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı ile Unutulma Hakkının İlişkisi	26
2. Özel Yaşamın Korunması.....	36
a. Genel Olarak.....	36
b. Özel Yaşamın Korunması Hakkının Uluslararası Metinlerdeki Görünümü.....	44
c. Özel Yaşamın Korunması ve Unutulma Hakkı İlişkisi.....	48
B. Hakkın önemi	55
1. İnsan Onuru ve Unutulma Hakkı	55

2. Unutmanın Önemi.....	60
3. Dijital Çağda Unutulma Hakkının Gerekliliği.....	64
III. UNUTULMA HAKKININ KAPSAMI	70
A. Uluslararası Alanda Unutulma Hakkı Görünümleri	71
1. Rehabilitasyon Hakkı (Right to Rehabilitation)	72
2. Silme Hakkı (Right to deletion).....	76
3. Listedenden Çıkarılma Hakkı (<i>Right to delisting</i>).....	82
4. Görünmezlik hakkı (<i>Right to Obscurity</i>).....	90
5. Bilgi toplumu hizmetleri tarafından toplanan verilerin dijital unutulma hakkı (<i>Right to Digital Oblivion of Data Collected by Information Society Services</i>) 92	
B. Hakkın unsurları	93
1. Bilgi Unsuru.....	94
2. Zaman Unsuru.....	97
C. HAKKIN ÖZNESİ VE YÜKÜMLÜSÜ.....	102
1. Hakkın Öznesi.....	102
2. Hakkın Yükümlüsü	107
D. UNUTULMA HAKKININ DİĞER HAKLARLA İLİŞKİSİ.....	111
1. İfade Özgürlüğü	111
2. Basın Özgürlüğü	119
3. Mahremiyet Hakkı	126
4. Unutulma Hakkı ve Lekelenmeme Hakkı	129

İKİNCİ BÖLÜM

UNUTULMA HAKKININ TÜRK HUKUKU'NDAKİ GÖRÜNÜMÜ

I. GENEL OLARAK	135
II. UNUTULMA HAKKININ ANAYASAL DAYANAKLARI	138
A. Kişinin Yaşama, Maddi Ve Manevi Varlığını Koruma Ve Geliştirme Hakkı.....	141
B. Özel Yaşamın Gizliliği	146
C. Kişisel Verilerin Korunması.....	151
D. Şeref ve İtibarın Korunması	156
III. MEDENİ HUKUKTA UNUTULMA HAKKI	158
A. Bir Kişilik Hakkı Olarak	158
B. Kişilik hakkına müdahale halinde	161
IV. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI KANUNU'NDA UNUTULMA HAKKI	164
A. Genel Olarak	166
B. Kişisel Verilerin Silinmesi	167
C. Kişisel Verilerin Niteliğine İlişkin İlkeler	171
D. Kvkk'nın İstisnaları	173
V. ADLİ SİCİL KANUNU'NDA UNUTULMA HAKKI	178
A. Adli Sicil ve Arşiv Bilgilerinin Silinmesi	178
B. Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu	184
VI. YARGI KARARLARINDA UNUTULMA HAKKI	188
A. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun "Unutulma Hakkı" Kararı	188
1. Olay ve Olgular	188

2. YHGK'nın Değerlendirmesi.....	189
3. YHGK'nın kararının değerlendirilmesi.....	193
B. Anayasa Mahkemesi'nin Unutulma Hakkı Kararı	195
1. N.B.B. Başvurusuna İlişkin Karar	195
a. Olay ve Olgular.....	195
b. Anayasa Mahkemesi'nin Değerlendirmesi	197
SONUÇ.....	167
KAYNAKÇA.....	171
ÖZET.....	186
ABSTRACT	187

KISALTMALAR

A. e	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AB	: Avrupa Birliği (European Union- EU)
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı (Court of Justice of the European Union-CJEU)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEPD	: İspanyol Veri Koruma Kurumu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (The European Court of Human Rights)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Roma, 4 Kasım 1950 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms)
AK	: Avrupa Konseyi (The Council of Europe)
Ame. İHÖB	: Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi
AmeİHS	: Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi
AP	: Avrupa Parlamentosu (European Parliament)
App. No	: Application Number (Başvuru No)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
AYMK	: Anayasa Mahkemesi Kararı

B.	: Baskı
bkz. Aş.	: Eserin kendi içinde aşağıya bakınız
bkz. Yuk.	: Eserin kendi içinde yukarıya bakınız
bkz.:	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BVerfGE	: Bundesverfassungsgerichts (Federal Almanya Anayasa Mahkemesi Kararı)
C.	: Cilt
CJEU	: Court of Justice of European Union (Avrupa Birliği Adalet Divanı)
CMK	: 5171 sayılı 4 Aralık 2004 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu
E. T.	: Erişim Tarihi
E.	: Esas sayısı
Ed.	: Editör
f.	: Fıkra
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu
FTC	: Amerika Federal Ticaret Komisyonu
GBT	: Genel Bilgi Toplama Sistemi
GVKT	: Genel Veri Koruma Tüzüğü
İHEB	: Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, Paris, 10 Aralık 1948 (The Universal Declaration of Human Rights-UDHR)

K. T.	: Karar Tarihi
K.	: Karar Sayısı
KVKK	: 6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu
m.	: Madde
MSHS	: Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
No.	: Numara
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
para.	: Paragraf
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SDÜİİBF	: Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
TBK	: 6098 sayılı 11 Ocak 2011 tarihli Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: 5237 sayılı 26 Eylül 2004 tarihli Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 sayılı 22 Kasım 2001 tarihli Türk Medeni Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Vol.	: Volume (Cilt)

Y. : Yayınevi

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişimi ile bilgiye ulaşmak, bilgiyi depolamak ve sonsuza dek saklayabilmek kolaylaşmıştır. Ancak bu kolaylıklar beraberinde bireyin özel yaşamının korunmasının güçleşeceği endişesini de doğurmuştur. Bu endişelere bir çözüm olarak sunulan unutulma hakkı, aslında birkaç Avrupa ülkesinde uygulanmakta olan Avrupa Birliği'nin temel belgelerinde düzenlenen mahremiyet haklarının geliştirilmiş halidir¹. Bu sebeple hakkın tamamen yeni bir hak olduğu söylenemez.

2014 yılının Mayıs ayında Avrupa Birliği Adalet Divanı bir dönüm noktası olan *Google/İspanya* kararını vermiştir. Karar, mevcut Avrupa veri gizliliği yasası, 1995 Veri Koruma Direktifi kapsamında “unutulma hakkının” varlığı şeklinde yorumlanmıştır². Bireylerin internetteki bilgilerini kaldırabilmesi anlamına gelen “unutulma hakkı” tartışmaları, işte bu kararla birlikte ateşlenmiştir. İnternetteki ifade özgürlüğünün kısıtlanması ihtimaline yönelik kararın işlenemez ve tehlikeli olduğunu düşünenler de olmuştur³. Unutulma hakkı ilk olarak bu karar ile yasal bir çerçeve kazanmış olsa da dijital çağın öncesine dayanan⁴ bir geçmişe sahiptir.

¹ Meg Leta Ambrose, “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, **Journal of Internet Law**, 2013, Volume 17, Number: 3, s. 9.

² David Lindsay, “The ‘Right to be Forgotten’ by Search Engines under Data Privacy Law: A Legal Analysis of the Costeja Ruling”, **Journal of Media Law**, 2014, Vol. 6, Issue 2, s. 159.

³ Lawrence Siry, “Forget Me, Forget Me Not: Reconciling Two Different Paradigms of the Right to Be Forgotten”, **Kentucky Law Journal**, 2014-2015, Vol. 103, No: 3, s. 311.

Unutulma hakkının tanınması ve tartışılması geçmişe dayalı olsa da hakkı her yönüyle ortaya koyabilen bir çalışma yapılmamıştır. Özellikle de hakkın teorik boyutu ve insan hakları hukukundaki yerine ilişkin incelenebilecek kaynak yok denecek kadar azdır. Oysa ki gelişen teknolojiyle uygulamada sıkça karşılaşılabilecek bu hakkın teorik çerçevesinin çizilmesi elzemdir⁵.

Bunların yanı sıra unutulma hakkının Türk hukukundaki yeri de tartışmaya açıktır. Zira Türk hukukunda “unutulma hakkı” adı altında bir hak düzenlenmemiştir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay’ın kimi kararlarında hak, açıkça tanınmış olsa da teorik çerçevesinin belirlenmesi bakımından bu yeterli değildir.

Yukarıda bahsedilen noksanlıkları gidermek maksadıyla ele alınan bu çalışma, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde daha çok unutulma hakkının teorik çerçevesi belirlenmeye çalışılırken, ikinci bölümde Türk hukukundaki görünümü ele alınacaktır. Bu sayede, işaret edilen boşlukların doldurulmaya çalışılması amaçlanmaktadır.

Birinci bölümde hakkın teorik çerçevesi hak kavramından yola çıkarak unutulma hakkının tanımı yapılmaya çalışılarak çizilmiştir. Sonrasında unutulma hakkını doğuran sebepler açıklanmaya çalışılarak söz konusu hakkın bu sebeplere ne gibi

⁴ Siry, **a.g.m.**, s. 313.

⁵ Google Şeffaflık Raporuna göre 2014 ABAD kararından günümüze kadar olan URL kaldırma talebi sayısı 783.409’ i bulmuştur.

Ayrıntılı tablo ve açıklamalar için bkz.: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview>

(Erişim Tarihi: 13.03.2019)

özmler sunabileceği irdelenmiştir. Bu başlık altında kişisel verilerin kaydedilmesi ve saklanmasına karşı korunma, özel hayatın korunması ve kişinin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ihtiyaı konuları ele alınacaktır. Kişisel verilerin korunması bağlamında gerek “Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü” gerekse “6698 sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu”na yer verilmiştir. Öte yandan özel hayatın korunması ele alınırken “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, “Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi”, “Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi” metinlerindeki ilgili hükümlerin konuyla ilişkisi ve yargı kararları analiz edilmiştir.

Sonrasında hakkın kapsamını belirlemek maksadıyla internet ortamındaki durumu ve internet dışı ortamdaki durumuna değinilmiştir. Bu ayırmda yaygın olarak kullanılan internet ortamı için “dijital”, internet dışı ortam için “analog” terimleri kullanılmıřtır⁶. Böylelikle hakkın tarihsel gelişimi ile değişimi ve günümüzdeki görünümü incelenmiştir. Yine kapsamı çerçevesinde hakkın unsurları belirlenmeye çalışılmıştır. Unutulma hakkının çatıştığı ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı ile ilişkisi ortaya konularak haklar arası menfaat dengesi incelenmiştir. Unutulma hakkıyla benzerlikler gösteren lekelenmeme hakkı ve mahremiyet hakkı incelenerek birbirleriyle olan farklılıkları ele alınmıştır.

Çalışmada teorik çerçevenin belirlenmesi açısından uluslararası çalışmalardan faydalanılmışsa da karşılaştırmalı hukuk düzenindeki yansımalarına tamamen yer

⁶ Ambrose, “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, s. 9-11.

verilmemiştir. Unutulma hakkının uygulamadaki görünümü bazı çalışmalarda ayrıntılı olarak ele alınmış olduğu için bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır⁷.

İkinci bölümde unutulma hakkının Türk hukuk sistemindeki yeri tartışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kişisel Verileri Koruma Kanunu ve diğer kanunlarda yer alan unutulma hakkına yasal dayanak oluşturabilecek hükümlere değinilmiştir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın unutulma hakkına ilişkin yargı kararları irdelenerek unutulma hakkının Türk hukukundaki görünümü belirlenmeye çalışılmıştır.

⁷ Can Yavuz, **İnternet'teki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması Unutulma Hakkı**, Ankara, 2018, 2. Baskı, s. 143-169; Daphne Kelle, "The Right Tools: Europe's Intermediary Liability Laws And The Eu 2016 General Data Protection Regulation", **Berkeley Technology Law Journal**, 2018, Vol. 33, s. 330-362.

BİRİNCİ BÖLÜM

UNUTULMA HAKKININ ANLAMI ve KAPSAMI

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bir insan hakkının kavramsal çerçevesi ele alınırken, önceliği “*hak*” kavramını açıklamaya vermek gerekir. Çünkü hak kavramına değinilmeden, bir hakkı “*insan hakkı*” olarak nitelemenin ne gibi sonuçları olacağını kavrayabilmek güçtür⁸. Hak kavramı oldukça geniş bir kavram olup tanımı konusunda görüş birliği yoktur. Ancak yaygın olan görüşleri ele alarak bir tanıma varılabilir. Buradan hareketle bir görüşe göre; hak, kişiyi bir şeyi yapma veya yapmamakta yetkili kılan ve başkalarına karşı da bu yetkiyi koruyan şeye denir⁹. Başka bir görüşe göre ise; varlığı bir hukuk düzenine dayandırılan kişi özgürlüklerine hak denir¹⁰. Bu görüşler doğrultusunda hak kavramı; kişiye herhangi bir konuda irade yetkisi tanıyan ve bu yetkiyi hukuk düzeni tarafından koruyan şey olarak açıklanabilir.

İnsan hakkı kavramı ise günümüz dünyasında popüler kültürün bir parçası haline gelmiş olup tanımı konusunda hemen hemen herkesin bir fikrinin olduğu bir kavramdır. Bu durum kavramı her yönüyle tanımlayabilmeyi güçleştirmektedir.

⁸ Mustafa Erdoğan, **İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku**, Ankara, 2015, 4. Baskı, s. 8.

⁹ Oktay Uygun, **Kamu Hukuku İncelemeleri: İnsan Hakları, Demokrasi, Hukuk Devleti, Egemenlik**, İstanbul, 2011, 1. Baskı, s. 4.

¹⁰ Kemal Gözler, **İnsan Hakları Hukukuna Giriş**, Bursa, 2017, 1. Baskı, s. 40.

Çünkü insanların çoğu, kavrama görüşleri doğrultusunda olması gerekenleri yüklemektedirler.

Öte yandan en yalın haliyle insan hakları, insanın insan olmasından kaynaklı sahip olduğu haklardır¹¹. Dolayısıyla temelinde hukukun veya sözleşmenin değil, ahlakın olduğu kişinin doğumuyla birlikte sahip olduğu haklar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım bir hakkın insan hakkı olarak kabul edilmesi için ne bir sözleşmeye ne de bir hukuki norma dayanmasına gerek olmadığını gösterir¹². Oysa ki günümüzde ahlaki temele dayanan bu hakların etkin bir şekilde kullanılması bir hukuki düzen tarafından tanınmasına bağlıdır¹³.

İnternet çağının başlangıcından hatta belki öncesinden beri, hukukçular, filozoflar ve diğerleri, teknoloji toplumunda bir bireyin hayatının ayrıntılarının, başarılarının ve yanlışlarının üçüncü kişilerin erişimine olanak sağlaması konusunda endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Özellikle Google, Yahoo, Bing gibi arama motorlarının gün geçtikçe gelişmesi bu endişeyi arttırmıştır. Çünkü bir bireyin herhangi bir hatası çevrimiçi olarak kolayca bulunabilir ve sonsuza kadar aranabilir hale gelmiştir¹⁴.

¹¹ Gözler, **a.g.e.**, s. 58.

¹² Uygun, **a.g.e.**, s. 5.

¹³ Erdoğan, **a.g.e.**, s. 25-26.

¹⁴ Patricia Sánchez Abril, Jacqueline D. Lipton, "The Right to be Forgotten: Who Decides What the World Forgets?", **Kentucky Law Journal**, Vol. 103, Issue 3, s. 364.

Unutulma hakkına yönelik ilk yasal düzenlemeler 2010 yılında Fransa’ da gündeme gelmiştir. Ancak daha çok bireyin talebi doğrultusunda ya da üzerinden belirli bir sürenin geçmesiyle e-mail ve telefon mesajlarının silinmesi için internet ve telefon şirketlerine yükümlülük getirmeye yönelik bir tasarı olmuştur. Daha sonra 2010 yılının Kasım ayında Avrupa Birliği Komisyonu tarafından “95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin Korunması Direktifi”nin revizyonu sürecinde dile getirilmiştir¹⁵.

Unutulma hakkının, dijital bilgilerin müdahalesiz sonsuza kadar kalacağı varsayımına dayandığı söylenebilir. Çünkü kalıcı dijital kişisel kayıtların gelecekte ne tür sonuçlar doğuracağı konusunda belirsizlikler söz konusudur¹⁶. Unutulma hakkı¹⁷ her ne kadar son zamanlarda dijital hafıza ve veri saklama bağlamında temel

¹⁵ Rolf. H. Weber, The Right to Be Forgotten More Than a Pandora’s Box? **Journal of Intellectual Property Information Technology & Electronic Commerce Law**, July 2011, Issue. 2, para. 1.

¹⁶ Ambrose, “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, s. 9.

¹⁷ Uluslararası hukuk literatüründe hakkın farklı görünimleri için *the right to oblivion*, *the right to be forgotten*, *right to be delisted*, *right to obscurity*, *right to rehabilitation* terimleri de kullanılır. Ayrıntılar için bkz.: Cécile de Terwangne, “The Right to be Forgotten and the Informational Autonomy in the Digital Environment, European Commission”, **EUR 26434 EN Luxembourg**, 2013; Cécile de Terwangne, “Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion”, “VII International Conference on Internet, Law & Politics. Net Neutrality and other challenges for the future of the Internet”, **Revista de los Estudios de Derecho y Ciencia Política de la UOC**, 2012, No: 13, s. 109-121; W. Gregory Voss, Celine Castets-Renard, “Proposal for an International Taxonomy on the Various Forms of the Right to Be Forgotten: A Study on the Convergence of Norms”, **Colorado Technology Law Journal**, 2016, C. 14, No:2, s. 281-344.

bir hak olarak önerilmiş olsa da uzun yıllardır Kıta Avrupası ve Amerika Birleşik Devletleri'nde arka planda tartışılmaktadır¹⁸.

Unutulma hakkını gelişen modern teknolojinin doğurduğu görüşünde olan yazarlara göre hak, kişisel verilerin korunmasına ilişkin prensiplerin sanal dünyaya uyarlanmasıdır¹⁹. Ancak bu görüşün kendi içinde çelişkili olduğu taraflar vardır. Öncelikle kişisel verilerin korunması yalnızca dijital ortam bakımından geçerli bir husus deęildir²⁰.

Unutulma hakkı için, “kişinin geçmişinde yaşadığı bir duruma ilişkin kayıt altına alınan verilerin üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra bu verilerin silinmesini, unutulmasını isteme hakkı” şeklinde bir tanım önerilebilir. Bu durumda yaşanan durumun alenile mesi gereklidir. Çünkü    nc  kişiler tarafından bilinmeyen şeylerin unutulmasını istemek anlamsız olacaktır. Ayrıca unutulması istenen durum yaşandığı dönemde gerçeği yansıtmalıdır. Aksi halde kişinin unutulma hakkı dışındaki haklarına saldırı söz konusu olmuş olabilir. Ve son olarak alenile me

¹⁸ Weber, **a.g.m.**, para. 2.

¹⁹ Peter Fleischer, “The Right to be Forgotten, or How to Edit Your History?”, ( evrimi i) <http://peterfleischer.blogspot.com/2012/01/right-to-be-forgotten-or-how-to-edit.html>(E.T. 24.04.2019)

²⁰ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 135. maddesinin gerekçesinde “*Söz konusu suç tanımında kişisel verilerin bilgisayar ortamında veya k ğit üzerinde kayda alınması arasında bir ayırım g zetilmemi tir.*” şeklinde bir açıklama yapılmıştır.

kişinin rızası dahilinde ya da kişinin şöhreti dolayısıyla rızanın aranmayacağı bir halde gerçekleşmiş olmalıdır²¹.

II. UNUTULMA HAKKINI DOĞURAN SEBEPLER ve HAKKIN ÖNEMİ

Günümüzde teknolojik gelişmeler çok hızlı ilerlemektedir. Bu ilerleme ile birlikte veri oluşturabilmek, verileri üçüncü kişilerle paylaşabilmek ve uzun süre saklayabilmek eskiye nazaran oldukça kolaydır. Ayrıca geçmişten günümüze aktif internet kullanıcısı sayısı da gittikçe artmaktadır. Erişebildiğimiz en son verilerde; dijital pazarlama ajansları “We Are Social” ve “Hootsuit” işbirliğinde hazırlanan raporlara göre 2018 yılı Temmuz ayı itibariyle aktif internet kullanıcısı sayısı 4 milyar civarındadır²². Bu rakam dünya nüfusunun yarısından fazladır. Yine aynı raporda yer alan verilere göre bu kullanıcıların 3 milyar 196 milyonu aktif “sosyal medya”²³ kullanıcısıdır²⁴. Dünya nüfusuna oranladığımızda bu rakamlar çok ciddi rakamlardır.

²¹Eren Sözüer, **Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme**, İstanbul, 2017, s. 44.

²²Raporun tamamı için bkz.: <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)

²³“Kullanıcılar arasında zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın etkileşim sağlayan internet tabanlı uygulamalar bütününe sosyal medya denir.”, Z. Beril Akıncı Vural, Mikail Bat, “Yeni Bir İletişim

İnternet kullanıcısı sayısının bu şekilde hızla artış göstermesi internete ilişkin sorunları da beraberinde getirmiştir. Unutulma hakkının da bu sorunlardan bazılarının çözümüne yönelik gelişen bir hak olduğu söylenebilir. Bu başlık altında ele alınacak olan hakkı doğuran sebepler, aynı zamanda unutulma hakkının ihtiyaç duyulduğu söz konusu sorunlardır.

A. HAKKI DOĞURAN SEBEPLER

Bu başlıkta yukarıda sözü edilen unutulma hakkını doğuran sebepler ve unutulma hakkının bu sebeplere ne gibi bir çözüm sunacağı konusu açıklanmaya çalışılacaktır. Gerçekten de unutulma hakkının hangi problemlere çözüm sunabileceğini kavrayamadan hakkın önemi ve gerekliliğini anlamak zor olacaktır.

Teknolojik gelişmelerle birlikte bilgiye erişmek, bilgiyi kullanmak ve bilgiyi paylaşmak eskiye nazaran kolaylaşmıştır. Çünkü bu ilerlemeyle bilişim çağı dediğimiz bir süreç başlamış olup bilgi bir “*tık*”²⁵ kadar uzağımızdadır. Bu durum beraberinde birçok rahatlığı getirse de ortaya çıkardığı zorluklar da mevcuttur.

Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, **Journal of Yaşar University**, 2010, C. 20, S. 5, 3348-3382, s. 3351.

²⁴<https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> , (E.T.02.01.2019), s. 7.

²⁵ Telefona veya fare düğmesine hızlıca basıp bırakma eylemi. İngilizcesi “click: act of quickly pressing and releasing the mouse button or phone”.

<https://tr.dictionarist.com/click> (E. T. 01.01.2019)

Bu zorlukların başında kişisel verilerin korunmasının güçlüğü gelmektedir. Çünkü bilgiye erişimin kolaylaşması internet ortamında ve internet dışı ortamlarda kişisel verilere de ulaşmanın kolaylığını sağlamıştır. Buna ilişkin Ulusal ve Ulusalüstü birçok hukuk metni hazırlanmış olsa da bu metinler tam anlamıyla bir koruma sağlayamamaktadır. Nitekim dijital ortamlarda kayıt altına alınan verilerin başkaları tarafından kullanılması ve kişinin rızası olmadan paylaşılması günümüzde sık rastlanan problemlerdendir.

1. Verilerin İşlenmesinin Doğurduğu Sorunlara Karşı Koruma

Geçmişte birden fazla aygıtın gördüğü işlevi şu anda tek bir aygıt dahi görmektedir. Açmak gerekirse, teknolojinin geldiği noktada fotoğraf çekebilmek, ses kaydı yapabilmek, verilerimizi depolayabilmek, internete bağlanabilmek ve iletişim kurabilmek için ayrı ayrı cihazlar yerine sadece telefon ile kolaylıkla halledilebilmektedir. Böylelikle verilerin kaydedilmesi ve saklanması oldukça kolaylaşmış, bu kez de verilerin korunması problemi gündeme gelmiştir. Bu problemlerin neler olduğu izah edilmeden önce konunun daha iyi anlaşılması bakımından veri, kişisel veri ve kişisel verilerin işlenmesi kavramları açıklanmalıdır.

a. “Veri” ve “Kişisel Veri” Kavramları

Veri kavramı, Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü’nde²⁶, (isim anlamına bakıldığında) “*Bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge, muta, done, bilgi, data*”, (bilişim alanındaki anlamına bakıldığında) “*olgu,*

²⁶http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c30a30b19d962.97370564 (E. T. 04. 01. 2018)

kavram veya komutların, iletişim, yorum ve işlem için elverişli biçimli gösterimi” olarak tanımlanmıştır. Yine Güncel Türkçe Sözlüğe bakıldığında *bilgi kavramı*, (isim anlamına bakıldığında) “*İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat*, (bilişim alanındaki anlamına bakıldığında) *kurallardan yararlanarak kişinin veriye yönelttiği anlam*” olarak tanımlanmıştır. Her ne kadar veri kavramı bilgi kavramına göre daha kapsamlı da olsa bu tanımlardan yola çıkarak bu iki kavramın Türkçede birbiri yerine kullanıldığı söylenebilir. Örneğin; bir hukuk fakültesindeki kız ve erkek öğrencilerin sayısı bir veri iken, kız öğrencilerin tüm öğrenci sayısındaki oranı bir bilgidir. Ancak “Eldeki verilere göre; Hukuk Fakültesi'ndeki kız öğrenci sayısı %45 tir” şeklindeki bir cümlede veri kavramı bilgi kavramı yerine kullanılsa da yanlış olmayacaktır²⁷.

Hukukumuzda geçmişte kişisel verilere yönelik kanuni adımlar atılmış olsa da birçoğu sonuçsuz kalmıştır. Örneğin; 1981 yılında Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulma Sürecinde Bireylerin Korunmasına İlişkin 108 sayılı Sözleşme” ülkemiz tarafından imzalandığı halde 01.09.2016 tarihine kadar onaylanmamıştır. Bu Sözleşme, bu konudaki ilk düzenlemelerden kabul edildiği için kişisel veri kavramının temelini oluşturduğu söylenebilir²⁸. Bu bağlamda 6698 sayılı kanunun da oluşturulurken bu sözleşmeyi örnek aldığı görülmektedir. Hatta Sözleşmenin 2. maddesindeki, “*kişiyi tanımlayan ya da tanımlayabilen her türlü bilgi*” şeklindeki kişisel veri kavramı yakın zamanda

²⁷ Bu nedenle çalışmada bu iki kavram birbiri yerine kullanılacaktır.

²⁸ Oğuz Şimşek, **Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**, İstanbul, 2008, 1. B, s. 22.

Çıkarılan 6698 sayılı kanunda yer alan kişisel veri kavramıyla oldukça benzerdir²⁹. Daha sonra 1995 yılında Avrupa Topluluğı tarafından “95/46/EC Veri Koruma Yönergesi” ıkarılmıştır³⁰. Son olarak da 27 Nisan 2016 tarihinde bu yönergenin yerine “Avrupa Birliğı Genel Veri Koruma Tüzüğü” ıkarılmıştır³¹.

Kişisel veri kavramı, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün “Tanımlar” başlıklı 4. maddesinin 1. fıkrasında “tanımlanmış veya tanımlanabilir bir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi” olarak tanımlanmıştır³². Yani bir verinin “kişisel veri” olabilmesi için hem gerçek kişiye ait olması hem de bu kişinin tespit edilebiliyor olması gerekmektedir³³. Kanuni tanımda dikkat çeken bir diğerk nokta ise “veri” terimi yerine “bilgi” teriminin kullanılması olmuştur.

Diğerk yandan bir veriyi kişisel veri kılan en önemli unsurlardan biri de o kişiyi tanımlaması ve onu diğerk kişilerden ayırt etmesidir. Bir kişiyi diğerklerinden ayıran tek unsur yalnızca onun kimliğı değildir. Birçok farklı açıdan bireyi özgüleyen hususlar olabilir. Örneğın, kişinin sağık bilgileri, sendikal bilgileri, cinsel tercihleri,

²⁹ Sözleşmenin İngilizce tam metni için bkz.: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680078b37> (E. T. 09.02.2019).

³⁰ Yönergenin çeşitli dillerdeki tam metinleri için bkz.: https://edps.europa.eu/data-protection/our-work/publications/legislation/directive-9546ec_en (E. T. 09.02.2018).

³¹ Tüzüğün Türkçe tam metni için bkz.: <https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/mevzuat/avrupa-birligi-genel-veri-koruma-tuzugu-gdpr-turkce-ceviri/>

³² GVKT, m.4/1.

³³ Elif Küzeci, **Kişisel Verilerin Korunması**, Ankara, 2018, 2. Baskı, s. 9.

ikametgahı, etnik kökeni, medeni durumu, siyasi düşüncesi birer kişisel veridir. Bu hususta doktrinde aksi görüş olmasa da bireyi özgüleyen hususların kapsamı konusunda tartışmalar vardır³⁴.

Görüldüğü üzere kişisel veri kavramı ve normal veri (bilgi) kavramı birbirinden ayrılmaktadır. Örneğin; bir kurumun adresi, çalışan sayısı o kuruma ait verilerken, kurumda çalışan bir bireyin sicil numarası o bireye ait kişisel verilerdir.

Kişisel veriler, kişinin insaniliğine ait veriler (kişinin adı, doğum yeri, doğum tarihi gibi kendi kontrolü dışında sahip olduğu veriler) ve kişinin birey olmasından kaynaklı sahip olduğu veriler (telefon numarası, sosyal medya hesapları gibi kişinin kendi iradesiyle oluşturduğu veriler) olarak kendi içinde sınıflandırılmaktadır³⁵. Yani bir kişiyi başka bir kişiden ayırt etmeye yarayan bilgiler genel olarak kişisel veri kapsamına girmektedir.

b. Kişisel Verilerin İşlenmesi

Kişisel verilerin işlenmesi, esasında ilgili verilerin kaydedilmesi işlemidir. Her ne kadar “kişisel verilerin kaydedilmesi” ifadesi kullanılsa da ilgili sözleşme, yönerge, kanun ve yönetmeliklerde “kişisel verilerin işlenmesi” tabiri kullanılmıştır³⁶.

³⁴Tartışmalar için bkz.: Hale Akdağ, **Kişisel Verilerin Korunması**, Ankara, 2013, s. 7-10.

³⁵ Murat Volkan Dülger, **Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku**, Ankara, 2015, B. 6, s. 631

³⁶ Murat Volkan Dülger; “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Bağlamında Kişisel Verilerin Ceza Normlarıyla Korunması”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Güz 2016, C. 3, S. 2, s. 110.

İlk olarak Avrupa Konseyi'nin “Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulma Sürecinde Bireylerin Korunmasına İlişkin 108 sayılı Sözleşme”de kişisel verilerin işlenmesi *“Otomatik işleme, bir bütün veya parçalar halinde otomatik araçlarla gerçekleştirilmesi halinde aşağıdaki işlemleri içerir; verileri saklama, bu veriler üzerinde mantıksal ve/veya aritmetik işlemlerin gerçekleştirilmesi, verilerin değiştirilmesi, silinmesi, verilerin saklama yerlerinden geri alınarak/kurtarılarak yeniden kullanılması veya yayınlanması”* şeklinde tanımlanmıştır³⁷.

“Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü”ne göre ise kişisel verilerin işlenmesi, *“otomatik yöntemlerle olsun veya olmasın, kişisel veri veya kişisel veri setleri üzerinde gerçekleştirilen toplama, kaydetme, düzenleme, yapılandırma, saklama, uyarılma veya değiştirme, elde etme, danışma, kullanma, iletim yoluyla açıklama, yayma veya kullanıma sunma, uyumlaştırma ya da birleştirme, kısıtlama, silme veya imha gibi herhangi bir işlem veya işlem dizisidir”*³⁸.

6698 s. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun 3. maddesinin 1. fıkrasının (e) bendinde kişisel verilerin işlenmesi *“kişisel verilerin tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde*

³⁷ Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data, European Treaty Series, No. 108, Strasbourg, 28/01/1981, Article 2-c.

³⁸ GVKT, m. 4/2.

edilebilir hâle getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlem” şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda kişisel verilerin işlenmesine yönelik verilen tanımlar dışında birçok yönetmelikte de kişisel verilerin işlenmesinin ne olduğuna yönelik benzer tanımlar yapıldığı görülmektedir³⁹.

O halde kişisel verilerin işlenmesi kısmen veya tamamen otomatik yollarla⁴⁰ olabileceği gibi, otomatik yani dijital olmayan yollarla da gerçekleştirilebilir. Ancak hukukumuza göre 6698 sayılı kanunun açık ifadesinden de anlaşıldığı üzere, otomatik yollarla işlenmeyen verilerin, kişisel veri olarak kabul edilmesi onların herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmasına bağlıdır. Örneğin, bir kimsenin verilerinin yazılı bir belge üzerinden işlenmesiyle, bilgisayar üzerinden işlenmesi arasında bir fark olmasa da⁴¹ bir kimsenin bilgisayarının adres defterine yazdığı kimlik bilgilerinin kaydedilmesi kanuna göre verilerin işlenmesi değildir. Ancak bir

³⁹Bkz.: Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik m. 4/1-ğ; Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik m. 3/1-i.

⁴⁰ “Otomatik işlemeden kasıt, verilerin otomasyon sistemlerinin kullanıldığı yöntemlerle işlenmesidir. Otomasyon, mekanik aygıtlarla yapılan işlemlere verilen addır, ancak bu yasa kapsamında bunun dijital (sayısal) işlemleri de içerecek şekilde anlaşılması gerekir, örneğin bilişim sistemleriyle yapılan bu tür işlemler de (ki uygulamada sıklıkla görülen budur) kişisel verilerin işlenmesi olarak kabul edilir””, Dülger, **Bilişim Suçları**, s. 699.

⁴¹ Örnek için bkz.: Dülger, **Kişisel Verilerin Korunması**, s. 111-112.

kimsenin kimlik bilgilerinin bir veri kayıt sistemi olan e-Devlet üzerinden kaydedilmesi verilerin işlenmesidir.

Kişisel verilerin otomatik veya otomatik olmayan yollarla işlenmesi süreci birçok aşamayı kapsar. Bu noktada kişisel verilerin kaydedilmesi, saklanması, toplanması, düzenlenmesi, elde edilmesi, yayılması vs. gibi işlemlerin hepsi verilerin işlenmesine dâhildir.

Günlük yaşamda hayatımızı kolaylaştıran ve kullanım alanları gittikçe artan “akıllı cihaz teknolojisi”, bir diğer tabirle “nesnelerin interneti”⁴² adı altındaki birçok aygıt aynı zamanda kişisel verileri kaydetme işlemi yapmaktadır. Çünkü akıllı cihaz teknolojisiyle cep telefonlarımızdan bilgisayarlarımıza, evimizdeki buzdolabından televizyonumuza kadar kullandığımız birçok cihaz bize konforlu bir hayat sunmakla beraber günlük hayattaki alışkanlıklarımızı ses, video vb. şekillerde birer veri olarak kayıt altına alabilmektedir. Kişilerin kendilerini gözetim altında hissetmeleri ve bu düşünceyle günlük hayatta bile rahat hareket edememeleri bu durumun olağan sonuçlarından olacaktır. Bundan yıllar önce George Orwell’in “1984” adlı romanında gelecekte insanlığın içinde bulunacağını düşünülen bu durum bir kara-ütopya olarak ele alınmıştır⁴³.

⁴²Yiğit Turak, “Nesnelerin İnterneti ve Güvenliği”, İstanbul, 2015, s. 3, (Çevrimiçi)

<http://www.yigitturak.com/wp-content/uploads/IoTGuvenligi.pdf> (E. T. 04.02.2019)

⁴³ George Orwell, **1984**, 2000, Çeviren: Celal Üster, Can Yayınları.

Orwell'in 1984'ündeki sistemde insanlar evlerinde, işyerlerinde, sokakta, kısaca nerede olurlarsa olsunlar iktidar tarafından sürekli olarak gözetlenmektedirler. Sürekli gözetim ve denetim altında olan kişiler, bu kontrol kaygısıyla iktidarın isteklerine göre yaşamak zorundadırlar. Çünkü sisteme ayak uydurmamak cezasız kalmayacaktır. Kitapta bir ütopya olarak ele alınan bu durum günümüzde gerçek yaşamdan pek de uzak değildir. Hatta Orwell'ın kurduğu sistemde gözetleme işlemini sadece iktidar yaparken, günümüzde kameraya ve internet erişimine sahip olan herkes bu işlemi yapabilmektedir.

Toplumun büyük çoğunluğu bu durumu teknolojik gelişmeler olarak yorumlayıp herhangi bir endişe duymasa da gelineen noktada kişisel verilerin işlenmesinin ciddi sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Bunun en büyük örneklerinden birinin dünya üzerinde yaklaşık 2,5 milyar aktif kullanıcısı bulunan Facebook'un 2018 yılında bazı kullanıcılara ait verilerinin dışarıya sızmasıyla ilgili davada görüldüğü söylenebilir.

Dünyanın en büyük sosyal medya platformu olarak kabul edilen Facebook, kullanıcılarının doğum tarihinden, hangi okullardan mezun olduklarına kadar birçok kişisel verilerini kaydetmektedir. Facebook'un iş birliği içerisinde olduğu bir anket platformu olan "Cambridge Analytica Facebook" kullanıcılarına çeşitli anketler uygulayarak ve profillerindeki kişisel verilerini kullanarak bu kullanıcılara ait psikografik veriler oluşturmuştur⁴⁴. Daha çok pazarlama alanında kullanılan psikografik analiz yöntemi aslında bireyin kişilik, değer ve tutumlarına yönelik bir

⁴⁴Jim Isaak, Mina J. Hanna, "User Data Privacy: Facebook, Cambridge Analytica, and Privacy Protection", **IEEE**, August 2018, Vol. 51, Issue:8, s. 56-59.

profil oluşturur. Kullanıcılar bu anketlere katılırken verilerinin kullanımı konusunda Facebook'a izin verirler. Bu noktaya kadar bir sorun görünmemektedir. Ancak daha sonra Facebook'un Cambridge Analytica ile işbirliğinin bitirmesiyle kullanıcılara ait bu verilerin silinmesi gerekirken Facebook, bu konunun takibini yapmamıştır. Ve Cambridge Analytica'nın bu verileri, Amerika Başkanlık Seçimlerinde seçmen kitlesinin profil analizlerine yönelik çalışmalar yapılması için belirli siyasi kesimlere sattığına dair iddialar mevcuttur⁴⁵.

Şu an geline nokta milyonlarca kişinin sosyal medyayı aktif olarak kullandığı ve o mecralarda kullanıcıların çoğunun kişisel verilerinin bulunduğu göz önüne alındığında, kişisel verilerin korunmasının gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir.

Bilişim alanındaki sürekli gelişme, daha önceleri yalnızca sınırlı olarak belirli kurumların erişebildiği ve saklayabildiği bilgilere artık internet yoluyla ilgili ilgisiz birçok kişinin hukuka uygun veya aykırı yollarla ulaşabilmesine neden olmuştur. Örneğin 2016 yılında 50 milyona yakın Türk vatandaşının kimlik bilgileri normalde belirli kurumların erişimi altındayken, internette herkesin erişebileceği bir şekilde

⁴⁵“Son zamanda çıkan haberlere göre, İngiltere temelli Cambridge Analytica şirketi, seçim kampanyası yürüten Donald Trump'ın ana danışmanı Steve Bannon güdümünde, Facebook'tan elde ettiği psikografik verileri kullanarak seçimlere aylar kala Amerikan seçmenlerin profillerini çıkardı. Neden mi? Seçmen davranışlarını etkilemek amacıyla kişiye özel siyasi mesajlar yaymak için...”.

<https://www.birgun.net/haber-detay/facebook-verileri-demokrasiyi-vurdu-209451.html>

(E.T. 08.02.2019).

yayınlanmıştır. Söz konusu verilerin sızmış olduğu yetkili kişiler tarafından kabul edilmiş ve daha sonra da ilgili siteye erişim yasağı getirilmiştir⁴⁶.

Yine sağlık alanı, kişilerin verilerinin sıklıkla kayıt altına alındığı alanlardan bir tanesidir. Kişisel veri kavramı altında *özel nitelikli kişisel veri*⁴⁷ kapsamında kabul edilen sağlık verileri de günümüz teknolojisinde elektronik ortamlarda kayıt altına alınmaktadır. Hastaların avuç içi izlerinden hastalıklarına, konulan tanı ve tedavilere kadar birçok veri kişinin daha sonraki hastane başvurularında kullanılmak üzere dijital ortamlarda saklanmaktadır. Her ne kadar bu işlem birçok açıdan kolaylık sağlasa da verilerin daha sonra hukuka aykırı olarak kullanılması birçok tehlikeyi de beraberinde getirecektir. Kişinin kendisine konulan bir tanının ve yapılan tedavinin başkaları tarafından öğrenilmemesini istemesi doğal bir hakkıdır. Zira bu bilgilerin öğrenilmesi kişiyi sosyal hayatında, bireysel ilişkilerinde zor duruma sokabilir veya bir tehdiye maruz bırakabilir⁴⁸.

⁴⁶ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160404_50_milyon_veri_turkiye (E.T. 10.2.2019).

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/anne-kizlik-soyadi-disinda-kimlik-bilgilerimiz-internette-40083086> (E.T. 11.2.2019).

⁴⁷ Özel nitelikli kişisel veri 6698 sayılı kanunun 6. maddesinin 1. fıkrasında “*Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veri*” şeklinde ifade edilmiştir.

⁴⁸ Murat Volkan Dülger, “Sağlık Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Hasta Mahremiyeti”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Güz 2014, C. 1, S. 2, s. 57.

Sağlık verilerinin korunması önemi dolayısıyla 6698 sayılı kanunun yanı sıra (Bu kanun dayanak gösterilerek) “Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik”⁴⁹ ile de düzenleme altına alınmıştır. Yönetmelik de kişisel sağlık verisi “*Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü sağlık bilgisi*” şeklinde tanımlanmış ve bu verilerin korunmasına yönelik ilgili maddelerde⁵⁰ ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

⁴⁹ 20 Ekim 2016 tarih ve 29863 Sayılı Resmî Gazete.

⁵⁰ **Kişisel sağlık verilerinin korunması;**

MADDE 6 – (1) *Veri işleyen, bu görevinin gereği olarak öğrendiği verilerin mahremiyetini korumakla, veri işleme sürecine ilişkin olarak belirlenen kurallara ve standartlara uymakla yükümlüdür.*

(2) *Sağlık hizmet sunucuları, kişisel sağlık verilerinin mahremiyetini sağlamak amacıyla Bakanlıkça belirlenen tüm önlemleri alır.*

(3) *Kişisel sağlık verilerinin ihlâlinden şüphe duyulması halinde Bakanlığa bildirim yapılır ve bu bildirimlerde, Genel Müdürlükçe hazırlanan ihlâl bildirim formu kullanılır. Bildirim, elektronik ortamda da yapılabilir.*

(4) *Bildirimi alan görevli; ihlâl edilen veri kategorileri, verileri ihlâl edilen kişi sayısı, ihlâlin muhtemel sonuçları ve alınması gereken önlemler hakkında en yakın yöneticiden başlamak üzere sıralı yöneticileri gecikmeksizin bilgilendirir. İhlâlin gerçekleştiği sistemin veri sorumlusu ve bilgi işlem görevlileri ile iletişime geçilir.*

(5) *İhlâl bildirimini ile ilgili olarak Genel Müdürlükçe idari inceleme yapılır ve idari incelemenin sonucu Kişisel Sağlık Verileri Komisyonuna bir raporla bildirilir.*

(6) *Yürütülen idari soruşturma neticesinde kişisel sağlık verileri ihlâl edilen ilgili kişilere, Komisyon tarafından uygun görülen bir yöntemle bilgi verilir.*

c. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı

Kişisel verilerin korunması, amacı bakımından Kıta Avrupası ve ABD’de de tartışılabilen bir husustur. Bu tartışmalar temelde kişisel verinin üzerinde tasarruf edilebilen bir mal mı, yoksa kişiye insan olmasından kaynaklı bahsedilen bir insani hak mı olduğu yönündedir⁵¹. Kıta Avrupası’nın benimsediği yaklaşım “sosyal değer” merkezli iken, Anglo Amerikan Sistemin benimsediği yaklaşım ise “ekonomik değer” merkezlidir. Amerika’nın bu yaklaşımı benimsemesinin altında aslında kişisel verileri içerisinde barındıran özel hayatın gizliliği hakkının da Amerika’da Anayasal bir hak olmamasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Buna rağmen verinin salt bir ekonomik değerden ibaret olmadığına ilişkin Amerikalı hukukçuların çalışmaları ve bazı Amerikan yargı kararları mevcuttur⁵². Bilginin oldukça kıymetli olduğu bu çağda ekonomik bir değerinin de olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bunun yanı sıra özel yaşamın gizliliği gerek uluslararası belgelerde “BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (m.12)”, “Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (m.12)”, “Avrupa İnsan

(7) *Kişisel sağlık verilerinin bulunduğu bilgi sistemleri, kullanıcı tanımlanması ve yetkilendirme dâhilinde kullanılır. Kullanıcı tanımlama ve yetkilendirmeye ilişkin her türlü işlem kayıt altına alınır ve bu kayıtlar muhafaza edilir. Yetkilendirme, kayıt altına alma ve verilerin muhafazasına ilişkin hususlar, Genel Müdürlükçe belirlenir.*

(8) *Kişisel sağlık verilerinin bulunduğu bilgi sistemlerine erişen kullanıcıların erişim kaydı, sağlık hizmet sunucularının sistemlerinde Bakanlıkça belirlenen standartlara uygun olarak tutulur.*

⁵¹ Tartışmalar için bkz.: Küzeci, **a.g.e.**, s. 62-69.

⁵² Küzeci, **a.g.e.**, s. 63.

Hakları Sözleşmesi (m. 8)” gerekse ulusal düzenlemelerde (ör: Anayasa m. 20) temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir.

5982 sayılı kanunla 2010 yılında yapılan değişiklik kapsamında Anayasa'nın özel hayatın gizliliğini düzenleyen 20. maddesine “*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir*” hükmü eklenmiştir. Böylelikle kişisel verilerin korunması hakkı Anayasal dayanak bulmuş ve kapsamı belirlenmiştir. Doktrinde bir görüşe göre, kişisel verilerin korunması anayasal dayanağını bu hüküm ile bulmuş değildir. Zira özel hayatın gizliliği, düşünce ve kanaat hürriyeti gibi temel hak ve hürriyetler, dolaylı da olsa kişisel verilerin korunması hakkını kapsamaktadır⁵³. Her ne kadar kişisel verilerin korunmasına ilişkin özel olarak böyle bir hüküm eklenmeden önce de özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilebilirse de *kişisel verilerin korunmasının kapsamının* bu hüküm ile ilk kez Anayasal dayanak bulduğunun ifade edilmesi yanlış olmayacaktır. Diğer yandan Anayasa’da yapılan ilgili değişiklik,

⁵³ Elif Küzeci, “Anayasal Bir Hak: Kişisel Verilerin Korunması”, (Çevrimiçi)

<https://docplayer.biz.tr/18905479-Kisisel-verilerin-korunmasi.html> (E. T. 10.02.2019).

kişisel verilerin kapsamına ve korunmasına ilişkin daha sonra yapılmış olan hukuki düzenlemelerin⁵⁴ de önünü açmıştır.

Anayasanın ilgili hükmü uyarınca herkes kişisel verilerinin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hakkın sınırlanması yani kişisel verilerin kayıt altına alınabilmesi ise yine ilgili hükme göre, iki halde mümkündür: İlki ilgili kişinin açıkça rıza göstermesi hali; bir diğeri ise kanunda sınırlamaya ilişkin öngörülen hallerdir.

6698 sayılı KVKK m. 3/1-a’da açık rıza kavramı, *“Belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rıza”* şeklinde tanımlanmıştır. Yine GVKT’da veri sahibinin rızası *“veri sahibinin bir beyan yoluyla ya da açık bir onay eylemiyle kendisine ait kişisel verilerin işlenmesine onay verdiğini gösteren özgür bir şekilde verilmiş spesifik, bilinçli ve açık gösterge”* olarak ifade edilmiştir.

KVKK’nın 5. maddesinin 1. fıkrasına göre, kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez. Ancak açık rıza olmaksızın kişisel verilerin işlenmesi ise şu hallerde mümkün hale gelmektedir:

“a) Kanunlarda açıkça öngörülmesi.

⁵⁴ “6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu”, “Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi Veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik”, “Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelik”.

b) *Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.*

c) *Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.*

ç) *Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.*

d) *İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.*

e) *Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması.*

f) *İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması”.*

Yine KVKK’nın 6. maddesinin 3. fıkrasına göre, “*Birinci fıkra da sayılan (kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlık ve cinsel hayatı ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik veriler) sağlık ve cinsel hayat dışındaki kişisel veriler, kanunlarda öngörülen hâllerde ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir. Sağlık ve cinsel hayata ilişkin kişisel veriler ise ancak kamu sağlığının korunması, koruyucu hekimlik, tıbbî teşhis, tedavi ve bakım hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık hizmetleri ile finansmanının planlanması ve yönetimi amacıyla, sır saklama yükümlülüğü altında bulunan kişiler veya yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından ilgilinin açık rızası aranmaksızın işlenebilir”.*

“*Kanunda sınırlamaya ilişkin öngörülen hallerde*” lafzı ile sınırlama kanun koyucuya bırakılmışsa da kişisel verilerin korunması temel bir hak ve hürriyet

olduğu için Anayasa'nın 13. maddesindeki genel sınırlama gerekçelerinin⁵⁵ de burada geçerli olduğu unutulmamalıdır.

d. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı ile Unutulma Hakkının İlişkisi

Unutulma hakkı, yukarıda benimsenen tanımdan da anlaşılacağı gibi⁵⁶, temelde özel yaşamın gizliliği hakkına ve kişisel verilerin korunması hakkına dayandırılabilir. Dolayısıyla kişisel verilerin korunması hakkı ile unutulma hakkının ilişkisini irdelemek unutulma hakkını daha iyi kavrayabilmek açısından önemlidir.

Kişisel verileri koruma hakkının özünde kişinin özel yaşamının gizliliğinin ve kişi hakkında işlenen ve kayıt altına alınan tüm verilerin korunmasının sağlanması amacı yatar. Bu nedenle kişisel verilerin korunması hakkı aslında özel yaşamın gizliliği hakkının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ancak doktrinde kişisel verilerin korunmasının temel hak ve özgürlüklerle hiçbir ilişkisi bulunmadığını ve yalnızca bilgi gücünün denetimiyle ilişkili olduğunu ileri süren ve bu iki hakkı birbirinden net bir şekilde ayıran görüşlere de rastlanmaktadır⁵⁷.

Özel yaşamın gizliliği hakkının köklü bir geçmişi ve benimsenmiş olan ilkeleri vardır. Ancak kişisel verilerin korunması hakkı daha spesifiktir. Yani kişisel verilerin

⁵⁵ T.C. Anayasası, **“Madde 13- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz”**.

⁵⁶ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, I. Başlık.

⁵⁷ Küzeci, **a.g.e.**, s. 73, 217 no'lu dipnot.

korunması hakkı gelişen teknolojiyle kendine özgü ilkeler benimsemiş ve özel yaşamın gizliliği hakkından ayrı bir alan haline gelmiştir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin söz konusu ilkeler insan haklarına ilişkin çeşitli belge ve sözleşmelerle ortaya çıkmış değildir. Zaman içerisinde doktrin tarafından konuya ilişkin yapılan çalışmalarda yerini alan ilkeler, içtihatlarla da desteklenmiştir⁵⁸. Daha çok kişisel verilerin işlenmesi ve verilerin tutulması sürecinde uyulması gereken kuralları düzenleyen bu ilkeler şunlardır⁵⁹:

- “veri kalitesi ilkesi”,
- “kişisel verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olarak işlenmesi ilkesi”,
- “veri öznesinin katılımı ilkesi”.

“Veri kalitesi” ve “kişisel verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olarak işlenmesi ilkesi” ilkesi daha açık ve ayrıntılı bir şekilde KVKK’ nın 4 maddesinde de düzenlenmiştir. Buna göre;

m. 4/1 “Kişisel veriler, ancak bu Kanunda ve diğer kanunlarda öngörülen usul ve esaslara uygun olarak işlenebilir”.

⁵⁸ Kişisel verilerin korunmasına yönelik ilkelere ilişkin AİHM kararları için bkz.: Lee A Bygrave., **Data Privacy Law: An International Perspective**, Oxford, Oxford University Press, 2014, s. 91-97, 154, 162, 164.

⁵⁹ Bygrave, **a.g.e.**, s. 120; Norberto Nuno Gomes de Andrade, “Data Protection, Privacy and Identity: Distinguishing Concepts and Articulating Rights”, **Privacy and Identity Management for Life**, Ed. Simone Fischer-Hübner v.d., Heidelberg, Springer, 2011, s. 90-107., *Aktaran*; Sözüer, **a.g.e.**, s. 66.

“(2) *Kişisel verilerin işlenmesinde aşağıdaki ilkelere uyulması zorunludur:*

- a) Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma.*
- b) Doğru ve gerektiğinde güncel olma.*
- c) Belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme.*
- ç) İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma.*
- d) İlgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme”.*

Kanunun 4. maddesinde bahsedilen ilkelerin, unutulma hakkıyla da yakından ilgili olduğu söylenebilir. Zira verilerin işlenirken hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olması şartı, unutulma hakkına konu olan verinin işlenmesinde de önem arz eder. Diğer yandan hukukun genel bir kaidesi olarak nasıl ki bir hak kullanılırken hukukun genel ilkelerine ve dürüstlük kurallarına uygun hareket edilmesi gerekse; o hakkın sahibine yönelik bir tasarrufta bulunurken de aynı ilkeye muhakkak riayet edilmelidir.

Verilerin *doğru ve güncel olması* ilkesi unutulma hakkı bakımından mutlak göz önünde bulundurulması gereken ilkelere biridir. Zira bu ilkenin unutulma hakkının etkin korunmasını sağladığı söylenebilir. Çünkü unutulma hakkının konusu olan bilgi zamanla güncelliğini ve bazen de doğruluğunu yitirmiş olmalıdır. Yani kanun bu ilkeyle unutulma hakkı kapsamına giren bilginin tekrardan bir veri olarak işlenmesinin önüne geçmiştir.

Verilerin işlenmesinde *belirli, açık ve meşru* amaçlarla hareket edilmelidir. Bu ilke, öncelikle hangi verilerin işlenip işlenmeyeceğinin sınırlarını belirler. Daha sonra bu

verilerin hangi amaç doğrultusunda işlenmişler ise bu amaca yönelik kullanılmasını ve amacın meşruluğunu belirler. Verilerin işlenme ve toplanma amacının belirli ve açık olması bu husustaki kanuni düzenlemelerin de belirli ve açık olmasını gerektirir⁶⁰. Yani verilerin işlenmesinde benimsenen bu ilke aynı zamanda kanun koyucunun da bu konuya yönelik çalışmalarında dikkat etmesi gereken bir husustur.

Amacın belirli ve açık olmasından anlaşılması gereken aslında verilerin işlenmeden önce ne için kullanılacağını belirlenmiş olmasıdır. Diğer bir ifadeyle veriler, “ilerde lazım olur” düşüncesiyle işlenmemelidir⁶¹. Verilerin işlenmesinin ve toplanmasının meşru olmasından kasıt kanuni bir dayanak olmaksızın işlem yapılamamasıdır. Ve bu işlemlerin de kanuni çerçevede yapılmasıdır⁶².

Verilerin işlenme amacı ile kullanılma amacının bağlantılı olması gerekir. Yani daha önce de söz edildiği gibi kişilerin sosyal medya üzerinden kaydedilen verilerinin seçimlerde siyasi tercihlerine yönelik kullanılması örneği bu ilkeye aykırı bir durumdur⁶³. Ancak Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü’nde bu ilkeye şu şekilde bir istisna getirilmiştir⁶⁴: *“belirtilen, açık ve meşru amaçlara yönelik olarak toplanır ve bu amaçlara uygun olmayan bir şekilde işlenmez; kamu yararına arşivleme amaçları, bilimsel veya tarihi araştırma amaçlarıyla veya istatistiki*

⁶⁰ Küzeci, **a.g.e.**, s. 208.

⁶¹ **A. e.**, s. 209.

⁶² **A. e.**, s. 209-211.

⁶³ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, I. A. 1. a. Başlık.

⁶⁴ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 5/1-b.

amaçlarla işleme faaliyeti, 89(1) maddesi uyarınca, baştaki amaçlara aykırı şekilde değerlendirilmez”.

Benzer bir hüküm KVKK’nın İstisnalar başlıklı 28. maddesinde de yer almıştır. Buna göre;

“b) Kişisel verilerin resmi istatistik ile anonim hâle getirilmek suretiyle araştırma, planlama ve istatistik gibi amaçlarla işlenmesi.”

“c) Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi”.

Ancak bu hüküm GVKT’dekinden farklı olarak bu durumlarda KVKK hükümlerinin uygulanmayacağını öngörmüştür⁶⁵.

Bir diğer husus ise verilerin sınırlı ve ölçülü olması ilkesinin neyi ifade ettiğidir. Bu ilke çeşitli kaynaklarda “verileri asgarileştirme” olarak da ifade edilir⁶⁶. Bu ilkenin amacı gerekli olandan fazla veri işlenmesinin önüne geçmektir⁶⁷. Örneğin okul kaydı için kişinin ideolojik düşüncelerini öğrenmeye ilişkin bir belge istenmemelidir. Çünkü bu bilgi kayıt işlemi için gerekli olandan fazla bir bilgidir.

⁶⁵ KVKK, m. 28/1- b, c.

⁶⁶ Küzeci, **a.g.e.**, s.214; Nilgün Başalp, **Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması**, Ankara, 2004, s. 38.

⁶⁷ Küzeci, **a.g.e.**, s. 214-215.

Kişisel veriler “mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar” muhafaza edilirler. Bu ilke GVKT’de “veri sahiplerinin yalnızca kişisel verilerin işleme amaçlarının gerektirdiği sürece teşhis edilmesini sağlayan bir şekilde tutulur” hükmü ile koruma altına alınmıştır. Kişisel verilerin saklandığı süre boyunca veri güvenliğinin sağlanması ve gelişen teknolojiyle bu durum gittikçe zorlaştığı için bu ilkenin gerekliliği açıktır. Söz konusu ilkeye göre kişisel verilerin muhafazası ancak onların amaçları için gerekli olan süreyle doğru orantılıdır. Diğer bir ifadeyle kişisel veriler süresiz veyahut uzun süreli saklanmamalıdır. Zira kişisel verilerin amaçlarını aşan bir müddetle saklanması, veri güvenliği ve verilerin korunması açısından tehlike doğurabilir. Diğer yandan süresiz veya uzun süreli bir veri kaydı, kişileri veri güvenliği konusunda endişeye düşürecektir. Kişinin yaşamı boyunca bu endişeyi taşıması bireysel özerklik, bireyin maddi ve manevi bütünlüğü ve özel yaşamın gizliliği gibi değerlere aykırılık oluşturacaktır⁶⁸.

Diğer yandan KVKK’nın kişisel verilerin işlenmesine ilişkin şartlarını düzenleyen 5. maddesinde belirtilen hususlar da bu noktada değinilmesi gereken ilkeleri içermektedir;

“(1) Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez.

(2) Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür:

a) Kanunlarda açıkça öngörülmesi.

⁶⁸ Küzeci, a.g.e., s. 221.

- b) Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.*
- c) Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.*
- ç) Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.*
- d) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.*
- e) Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması.*
- f) İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması”.*

Kişisel verilerin korunması hukuku kapsamında yukarıda zikredilen ilkeler dışında ilgili kişiye yönelik ilkeler de mevcuttur. Kişilerin verilerinin geleceğini belirmesi

(bilgilerin geleceğini belirleme hakkı⁶⁹) açısından oldukça önemli olan bu ilkeler aynı zamanda unutulma hakkının da sağlayıcılarıdır. İlginin katılımı olarak da değerlendirilen bu ilkelerin başında “*ilginin bilgilendirilmesi*” ilkesi gelir.

Kişinin kendisine ilişkin verilerin işlenmesi konusunda bilgilendirilmesi kişisel verilerin korunması hukuku açısından oldukça önem arz eder. Veri sorumlusunun yükümlülüğü olan bilgilendirme işlemi, GVKT’nin 13 ve 14. maddelerinde düzenlenmiştir. Tüzük, bilgilerin kişinin kendisi ya da üçüncü kişiler aracılığıyla elde edilmesinde ikili bir ayrıma gitmiştir. GVKT’nin 13. maddesine göre veri sorumlusu veya veri sorumlusu temsilcisinin ilgiliye, şu bilgileri sunması gerekir⁷⁰:

- “*kontrolörün ve kontrolörün temsilcisinin kimlik ve irtibat bilgileri;*
- *veri koruma görevlisinin irtibat bilgileri;*
- *işlenme amaçlarının yanı sıra işleme faaliyetinin yasal dayanağı*
- *varsa, kişisel verilerin alıcıları veya alıcı kategorileri*

⁶⁹ İlk olarak 1983 yılında Alman Anayasa Mahkemesi’nin Nüfus Sayımı Kararı’nda ortaya koyduğu bilgilerin geleceğini belirleme hakkı (*informational-self determination*) temelde bir insan hakkıdır. Bireyin kendi kaderini tayin hakkına dayanan ve özel yaşamına ilişkin bilgileri zaman ve kapsam bakımından başkalarıyla paylaşmada takdir yetkisi olarak tanımlanmıştır. Bireyin verilerin işlenmesi ve kullanılmasının her aşamasına katılma yetkisi vardır.

Antoinette Rouvroy, Yves Poullet, “The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development Reassessing the Importance of Privacy for Democracy”, s. 3-7., (Çevrimiçi) <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/34582384/> (E.T.20.02.2019).

⁷⁰ GVKT, m. 13/1

- *kişisel verilerin saklanacağı süre veya bunun mümkün olmaması halinde, bu sürenin belirlenmesi amacı ile kullanılan kriterler*
- *kişisel verilere erişim ve kişisel verilerin düzeltilmesi ya da silinmesini veya veri sahibi ile ilgili işleme faaliyetinin kısıtlanmasını talep etme ya da işleme faaliyetine itiraz etme hakkı*
- *işleme faaliyetinin 6(1) maddesinin (a) bendine veya 9(2) maddesinin (a) bendine dayandığı hallerde, rızanın geri çekilmesinden önce rızaya dayalı olarak gerçekleştirilen işleme faaliyetinin hukuka uygunluğu etkilenmeden, herhangi bir zamanda rızayı geri çekme hakkının varlığı;*
- *bir denetim makamına şikayette bulunma hakkı*
- *veri sahibinin kişisel verileri sağlamak zorunda olup olmadığı ve söz konusu verilerin sağlanmamasının muhtemel sonuçları”.*

Kişisel verilerin ilgili kişiden değil de üçüncü kişiler aracılığıyla elde edilmesi halinde GVKT'nin 14. maddesi uygulanır. Kişisel verilerin korunması hukuku bakımından bu ilkenin veri işleme sürecini ve daha sonrasını ilgili kişi bakımından şeffaflaştırdığı söylenebilir. Benzer şekilde KVKK'nın da 10 ve 11. maddelerinde ilgili ilkeye ilişkin yükümlülükler getirilmiştir⁷¹.

⁷¹ “Kişisel verilerin elde edilmesi sırasında veri sorumlusu veya yetkilendirdiği kişi, ilgili kişilere;

a) Veri sorumlusunun ve varsa temsilcisinin kimliği, b) Kişisel verilerin hangi amaçla işleneceği, c) İşlenen kişisel verilerin kimlere ve hangi amaçla aktarılabilceği, ç) Kişisel veri toplamanın yöntemi ve hukuki sebebi, d) 11 inci maddede sayılan diğer hakları, konusunda bilgi vermekle yükümlüdür.

Madde-11 (1) Herkes, veri sorumlusuna başvurarak kendisiyle ilgili;

İlgilinin katılımını sağlamaya yönelik “*ilgiliye kendine ilişkin bilgilere erişim, bu bilgileri düzeltme ve veri taşınabilirliği hakkı*” da sağlanmıştır. İlgilinin kişisel verilerine erişim hakkı bu verilerin doğruluğunu kontrol etme, gerektiğinde düzeltme, sildirme ve engelleme hakkının da hakkının da bir gereğidir. Bu hak GVKT’nin 15. maddesinde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. İlgili kişinin kişisel verilerin meşru şekilde işlendiğinin denetimi ve rıza faktörü açısından bu hakkın varlığı oldukça önemlidir. Kişi erişim hakkıyla bu sürecin şeffaflığını da takip etme olanağı bulacaktır.

Diğer yandan GVKT’de diğer uluslararası belgelerde yer almayan ilgiliye yönelik yeni bir hak daha tanınmıştır. Tüzüğün 20. maddesinde düzenlenen “*veri taşınabilirliği hakkı*” kişinin, kontrolörden kendisine ait kişisel verileri yapılandırılmış ve makineler tarafından okunabilir bir formatta alabileceğini ve bu verileri başka bir kontrolöre aktarabileceğini öngörmüştür.

a) Kişisel veri işlenip işlenmediğini öğrenme, b) Kişisel verileri işlenmişse buna ilişkin bilgi talep etme, c) Kişisel verilerin işlenme amacını ve bunların amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını öğrenme, ç) Yurt içinde veya yurt dışında kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişileri bilme, d) Kişisel verilerin eksik veya yanlış işlenmiş olması hâlinde bunların düzeltilmesini isteme, e) 7 nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme, f) (d) ve (e) bentleri uyarınca yapılan işlemlerin, kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişilere bildirilmesini isteme, g) İşlenen verilerin münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla analiz edilmesi suretiyle kişinin kendisi aleyhine bir sonucun ortaya çıkmasına itiraz etme, ğ) Kişisel verilerin kanuna aykırı olarak işlenmesi sebebiyle zarara uğraması hâlinde zararın giderilmesini talep etme, haklarına sahiptir”.

2. Özel Yaşamın Korunması

Unutulma hakkını doğuran bir diğer sebep ise özel yaşamın korunmasıdır. Unutulma hakkı, özel yaşamın korunması kapsamında ortaya çıkmış talebe yönelik bir haktır. Bu iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için öncelikle özel yaşama ilişkin görüşleri ele almak gerekecektir. Ancak çalışmanın kapsamı bakımından sadece unutulma hakkı ile ilişkili kısımlara değinilecektir.

a. Genel Olarak

Bireyin şahsının ve mülkiyetinin korunması genel hukuk kuralları kadar eski bir ilkedir; ancak zamanla siyasi, sosyal ve ekonomik değişiklikler bu ilkenin yanı sıra insanın doğası ve yaşamının kapsamının tanımlanmasını gerektirmiştir⁷². İnsan, tarih boyunca toplum içerisinde yer almış bir varlık olmasına rağmen her zaman “yalnız kalma” veya “tek başına olma” isteğine ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç insanın toplumdan soyutlanması anlamına gelmemektedir. Daha çok insanın kendi alanını (*mahrem*) üçüncü kişilerle paylaşmaktan kaçınmasını veya paylaşacağı kısmı kendinin belirlemesini ifade eder⁷³.

Mahremiyet hakkı kavramı ilk olarak Amerikalı hukukçular olan Samuel Warren ve Louis Brandeis tarafından 1890 yılında yazılan “Mahremiyet Hakkı” başlıklı bir makalede dile getirilmiştir. Bu makalede önceki dönemlerde bireyin sadece yaşam ve

⁷² Samuel D. Warren, Louis D. Brandeis, “The Right To Privacy”, **Harvard Law Review**, 15 Aralık 1890, Vol. 4, No: 5, s. 193.

⁷³ Mehmet, Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 2003, C. 58, S. 1, 181-213, s. 182.

mülkiyet hakkına yönelik düzenlemeler içeren hukuk sisteminin, zamanla bireyin doğasına ve ihtiyaçlarına yönelmeye başladığı ifade edilmiştir. Yazarlar ilk kez John Locke tarafından ortaya atılan “hayat, özgürlük ve mülkiyet” haklarının giderek ilk anlamlarını yitirdiğini ve hayat hakkından sadece kişinin vücut bütünlüğünü korumanın değil, aynı zamanda kişinin özel yaşam alanına sahip olma hakkını da anlamamız gerektiğini belirtmişlerdir⁷⁴.

Özel yaşam, anlamı, kapsamı ve amacı bakımından farklı görüşlerin olduğu bir kavramdır⁷⁵. Birden fazla anlam içermesi ve sübjektif niteliği bu hakkı tanımlamayı zorlaştırmaktadır. Bu zorluğun bir diğer gerekçesi ise özel yaşamın korunması hakkı ile korunan hukuki değerın sınırının geniş olmasıdır. Bireyin kişiliği, cinsel kimliği, şeref ve şöhretine ilişkin bütün değerleri özel yaşamının kapsamında kabul edilmektedir. Günümüzde halen tanım konusunda görüş birliği olmasa da mahremiyetin önemi ve korunması gerektiği herkesin hemfikir olduğu bir husustur⁷⁶.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de “özel hayat kavramının, geniş bir kavram olduğunu ve sınırlı bir tanım verilebilecek bir kavram olmadığını ve kişinin, fiziksel

⁷⁴ Warren, Brandeis, **a.g.m.**, s. 193.

⁷⁵ Lee A, Bygrave, **Data Protection Law: Approaching Its Rationale, Logic and Limits**, New York, Kluwer Law International, 2002, s. 126-127; Mehmet Yüksel, “Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 2009, C. 64, S. 1, 275 – 298, s. 275.

⁷⁶Görüşler için bkz.: Daniel J. Solove, “Conceptualizing Privacy”, **California Law Review**, Temmuz 2002, C. 90, S. 4, s. 1088; Yüksel, “Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar”, s. 277-279.

ve ruhsal bütünlüğünü kapsadığını” hatırlatmaktadır⁷⁷. Yani, bu kavram, bir bireyin “fiziksel ve sosyal kimliğine” dair birçok unsuru kapsayabilir⁷⁸.

Özel yaşamın tanımına ilişkin bu belirsizliklerin beraberinde yasal gizlilik sorununu da getirdiğini ve mahkemelerin çoğu zaman bu durumdan ötürü başarısız olduğunu ileri süren Solove kavramsallaştırma yoluna gitmek için çeşitli görüşlerden derlediği altı farklı yaklaşımı ortaya koymuştur⁷⁹. Bazı yaklaşımlar mahremiyetin araçlarına yönelmişken bazı yaklaşımlar ise amaç ve hedeflerini açıklamaya yönelmiştir. Bu yaklaşımların ele alınması özel yaşamın korunması hakkı ile unutulma hakkı ilişkisini ortaya koymak bakımından önemlidir. Unutulma hakkının da özel yaşamın korunmasının bir parçası olduğu kabul edilirse bu yaklaşımların unutulma hakkı bakımından da geçerliliği olduğu düşünülebilir.

Bu yaklaşımlardan ilki **yalnız bırakılma-dokunulmama hakkı** (*right to be let alone*) olarak ifade edilen aslında mahremiyete ve özel yaşama ilişkin yapılan ilk çalışmanın ürünüdür. Yukarıda bahsedilen Amerikalı hukukçular Samuel Warren ve Louis Brandeis’in “Mahremiyet hakkı” başlıklı makalesinde ele alınan bu yaklaşım, kişinin yaşamını üçüncü kişilerin müdahalesi olmadan idame ettirmesi anlamına

⁷⁷ *S. and Marper v. the United Kingdom*, (App.No: 30562/04, 30566/04), Judgment of the ECtHR of 4 December 2008, para. 66; *Y.F v. Turkey*, (App. No: 24209/94), Judgment of the ECtHR of 2003, para. 33.

⁷⁸ *Mikulić v. Hırvatistan*, (App. No: 53176/99), Judgment of the ECtHR of 2002, para. 53

⁷⁹ Solove, **a.g.m.**, s. 1090-1092.

gelmektedir⁸⁰. Yaklaşım öne sürüldüğü 1890 yıllarda büyük bir etki göstermiş ve gizliliğe ilişkin kanuni temellerin atılmasını sağlamıştır⁸¹.

Yazarlar özel yaşamın korunmasında hakkın özünün “*kutsal kişilik*” olduğunu savunmuşlardır⁸². İnsan onurunu ve kişiliğin bütünlüğünü ifade eden kutsal kişilik ilkesi bireyin özgün ve kendini belirleyebilen bir varlık olduğunu savunur⁸³. Yani özel yaşamın korunması özünde bireyin herhangi bir müdahale olmaksızın kişiliğini oluşturabilmesini ister. Unutulma hakkında da benzer bir yaklaşımın söz konusu olduğu söylenebilir. Bireyin geçmişinde yaşadığı olumsuzlukları geride bırakıp yeni biri olma isteği vardır. Ancak yine de belirtmek gerekir ki bu husus unutulma hakkı ile yalnız bırakılma hakkını ilişkilendirmek için yeterli değildir. Çünkü unutulma hakkında söz konusu özel yaşama ilişkin verinin alenileşmesi meşru, hatta bazen kişinin kendisi aracılığıyla olmuştur. Yani özel yaşama müdahale ilk anda söz konusu değildir. Warren ve Brandeis ise kişinin özel yaşamını kendi eliyle ifşa etmesinin özel yaşama müdahale olmayacağı görüşünü benimsemişlerdir⁸⁴. Bir diğer husus da yalnız bırakılma hakkı yaklaşımında özel yaşama müdahalenin daha çok

⁸⁰ Warren, Brandeis, **a.g.m.**, s. 193.

⁸¹ Solove, **a.g.m.**, s. 1094.

⁸² Yazarlar bu kavramı “*involate personality*” olarak ifade etmişlerdir. Warren, Samuel, **a.g.m.**, s. 205.

⁸³ Sheldon W. Halpern, “The Inviolable Personality – Warren and Brandeis after One Hundred Years: Introduction to a Symposium on the Right of Privacy”, **Northern Illinois University Law Review**, 1990, C. 10, S. 3, s. 395.

⁸⁴ Warren, Brandeis, **a.g.m.**, s. 218.

devlet eliyle olduğu ve bireyin devlete karşı korunması görüşü benimsenmiş olmasıdır⁸⁵. Unutulma hakkında ise bireyin özel yaşamına herkes tarafından müdahale edilebileceği için herkese karşı bir koruma söz konusudur.

Özel yaşam kavramı açıklamaya çalışan bir diğer yaklaşım ise **benliğe sınırlı erişim** (*limited access to the self*) yaklaşımıdır. Bu anlayışa göre bireyin gizlenme ve başkalarından ayrılma arzusu vardır. Bu arzu yalnız kalma arzusundan farklıdır⁸⁶.

19. yüzyılın sonlarına doğru tanınmış bir yazar olan E.L. Godkin bu yaklaşımın ilk savunucularındandır. Godkin’e göre “hiçbir şey, özel hayattan daha fazla yasal korunmaya layık değildir, diğer bir deyişle, her insanın işlerini kendine saklama ve kamuoyuna ne ölçüde yansıtacağına karar verme hakkı vardır.”⁸⁷

Günümüz teorisyenlerinden de benliğe sınırlı erişim yaklaşımını benimseyenler olmuştur⁸⁸. Bunlardan Ernest Van Den Haag’a göre “Gizlilik, bir insanın kendi dünyasına özel erişimidir. Gizlilik, bireyi diğer bireylerin onu izlemesinden, ondan faydalanmak istemelerinden ve onun özel alanını işgal etmelerinden koruyan bir haktır.”⁸⁹

⁸⁵ Solove, **a.g.m.**, s. 1101.

⁸⁶ Solove, **a.g.m.**, s. 1103.

⁸⁷ E.L. Godkin, “Libel and Its Legal Remedy”, **12 Journal of Social Sciences** 69, 1880, s. 80; Aktaran: Solove, **a.g.m.**, s. 1103.

⁸⁸ Diğer teorisyenlerin görüşleri için bkz.: Solove, **a.g.m.**, s. 1103-1104.

⁸⁹ Edward Shils, “Privacy: Its Constitution and Vicissitudes”, **31 Law & Contemp. Probs.** 281, 281 (1966) (Privacy “is constituted by the absence of interaction or communication or perception within

Bu yaklaşım da unutulma hakkı bakımından elverişli değildir. Zira yalnız bırakılma hakkında olduğu gibi benliğe sınırlı erişim hakkında da kişinin kendi iradesi ile paylaşmış verilerinin artık özel yaşam koruması altında olmayacağı düşüncesi savunulmuştur⁹⁰. Unutulma hakkında kişinin kendi iradesiyle paylaşmış olduğu verinin yok edilmesi talebinin özel yaşama ilişkin bu yaklaşımla korunması mümkün değildir.

Gizlilik-Sır (*secrecy*) yaklaşımı ise bireyin gizlemiş olduğu verilerinin başkaları tarafından kamuya ifşa edilmesinin özel yaşamın ihlali olduğu düşüncesini savunur⁹¹. Konuyla ilgili teorisyenlerden Sidney Jourard, sır (*secrecy*) tanımındaki gizliliğin altını çizer. Ona göre kişinin geçmişte ve yaşadığı zaman diliminde geleceğine yönelik hedefleri için bazı bilgileri saklama hakkı vardır⁹².

Bu yaklaşım özellikle bireyin geçmişinde kalan ve öğrenilmesini istemediği verileri koruması bir yönüyle unutulma hakkına benzemektedir. Unutulma hakkında da

contexts in which such interaction, communication, or perception is practicable ...”); *Aktaran*: Solove, **a.g.m.**, s. 1103.

⁹⁰ Solove, **a.g.m.**, s. 1104.

⁹¹ Bu yaklaşımı bireyin “kendisiyle ilgili itibarsız gerçekleri gizleme hakkı, ekonomik davranış biçimi” olarak tanımlayan görüş için bkz.: Richard A. Posner, “Values And Consequences: As An Introduction To Economic Analysis Of Law”, **John M. Olin Law & Economics Working Paper**, 1998, No. 53; *Aktaran*: Solove, **a.g.m.**, s. 1106.

⁹² Sidney M. Jourard, “Some Psychological Aspects of Privacy”, **31 Law & Contemp. Probs.**, 1966, s. 307; *Aktaran*: Solove, **a.g.m.**, s. 1106.

kişinin geçmişini geride bırakma düşüncesi vardır. Ancak yine de belirtmek gerekir ki unutulma hakkındaki veri, kişinin kendi eliyle veya meşru yollarla ifşa edilmiş olmalıdır.

Diğer bir yaklaşıma göre ise özel yaşam, **kişisel bilgilerin kontrolü** (*Control Over Personal Information*) anlamına gelir. Bu yaklaşımın özel yaşam üzerine en baskın yaklaşımlardan biri olduğu söylenebilir⁹³. Bir görüşe göre, özel yaşam kişinin kendisiyle ilgili verilerin üçüncü kişilere ne zaman, nasıl ve ne ölçüde aktarılacağına karar verme yetkisidir⁹⁴. Arthur Miller da “Mahremiyet hakkının temel niteliği, bireylerin kendisiyle ilgili bilgilerin dolaşımını kontrol edebilmesidir” düşüncesiyle bu yaklaşımı desteklemiştir⁹⁵. Bununla birlikte yaklaşımın bilgiye odaklanmış olması, bireyin bedeni, üremesi veya çocukları hakkındaki kararları bilgi vermediği için dışlaması, bu yaklaşımı kısıtlayıcı niteliktedir. Bu durum bazı yazarlar tarafından yaklaşımın kapsamını belirsizleştirdiği düşünülerek eleştirilmiştir⁹⁶.

Kişisel bilgilerin kontrolü yaklaşımı unutulma hakkındaki kişinin verileri üzerindeki denetim yetkisi ile benzer niteliktedir. Ancak yine de yaklaşım unutulma hakkı bakımından tümüyle elverişli değildir. Özellikle yaklaşımı savunan bir görüşe göre bilginin mülkiyet hakkı dahilinde kabul edilmesi unutulma hakkı ile

⁹³ Solove, **a.g.m.**, s. 1109.

⁹⁴ Alan F. Westin, **Privacy And Freedom**, 1967, s. 7.

⁹⁵ Arthur R. Miller, **The Assault On Privacy: Computers, Data Banks, And Dossiers**, 1971, s. 25.

⁹⁶ Solove, **a.g.m.**, s. 1111.

bağdaştırılamayacaktır⁹⁷. Zira daha önce de belirtildiği gibi kişisel veriye ekonomik temelli yaklaşım yani bilgiyi mal olarak görme düşüncesi veri kontrolörlerini unutulma hakkına karşı güçlendirecektir.

Kişiliğin korunması (*protecting personhood*) yaklaşımı ise Warren ve Brandeis'in “*kutsal kişilik*” kavramı geliştirilerek ortaya konulmuştur⁹⁸. Kişiliğin korunması yaklaşımı daha önce tartışılan teorilerden kişiliğin bütünlüğü yönüyle farklı olsa da aslında bu yaklaşımın da temel sorusu gizliliğin neden önemli olduğudur⁹⁹.

Bu yaklaşıma göre özel yaşamın korunması, bireyselliğin, otonominin, özgürlüğün ve insan onurunun korunması demektir. Ancak yine de bu kavramların hiçbiri bu yaklaşımı tanımlamak için yeterli değildir¹⁰⁰. Bu yaklaşımın özel yaşamın korunması için bireyin kişiliğini rahatça oluşturabilmesi vurgusu, bir bakıma unutulma hakkıyla ilişkilidir. Unutulma hakkında da bireyin kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi için geçmişinin kötü izlerinden kurtulması gerektiği düşünülür. Korunan değerlerden birinin de kişilik olduğu kabul edilir. Yine bu yaklaşımın insan onuru yönüyle de unutulma hakkıyla benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Çünkü unutulma hakkında da bireyin geçmişine ait bir verinin yeniden gündeme getirilmesi, bireyin bu veri neticesinde medya ve toplum tarafından “tartışma ve eğlence malzemesi” haline

⁹⁷ John Locke, **Second Treatise Of Government**, 1690, 5. Bölüm, s. 31, para. 27.

⁹⁸ J. Braxton Craven, “Personhood: The Right to Be Let Alone”, **Duke Law Journal**, 1976, Vol. 699, No: 4, s. 702.

⁹⁹ Solove, **a.g.m.**, s. 1116.

¹⁰⁰ Craven, **a.g.m.**, s. 702; Solove, **a.g.m.**, s. 1118.

getirilmesinin insan onuruna ve özel yaşama bir saldırı niteliğinde olduğu kabul edilmektedir¹⁰¹.

Özel yaşamı açıklamaya çalışan son yaklaşım ise **Yakınlık** (*intimacy*) yaklaşımıdır¹⁰². Giderek popülerleşen bu teori özel yaşamı bir ilişki tarzı olarak tanımlamaktadır. Gizlilik sadece kişinin bireyselliği için değil, kişinin ilişkileri bakımından da gereklidir. Bu teoriye göre özel yaşam, bireyin ilişkilerindeki yakınlık ve uzaklık derecelerine göre belirlenir. Ancak teori sadece kişinin ilişkileri ve bu ilişkilerdeki hislere odaklandığı için gizliliği bütünüyle açıklamakta yetersiz kalmaktadır¹⁰³. Teorinin kapsamı bakımından unutulma hakkıyla ilişkilendirilmesi de elverişsiz görünmektedir. Zira unutulma hakkı bireyin ilişkilerinden önce bireyin kendisine yönelik bir koruma sağlamaktadır.

b. Özel Yaşamın Korunması Hakkının Uluslararası Metinlerdeki Görünümü

Konuyla ilgili insan hakları hukuku belgeleri incelendiğinde özel yaşama ilişkin hükümlerin geleneksel insan hakları düşüncesiyle oluşturulmuş olduğu

¹⁰¹ Alman Federal Anayasa Mahkemesinin eski bir hükümlüye ilişkin Lebach kararına ilişkin bkz.: BVerfGE 35-202.

202 – Lebach, (Çevrimiçi) <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv035202.html> (E. T. 28.02.2019)

¹⁰² Doktrinde “*intimacy*” ifadesine Türkçe karşılık olarak “*mahremiyet*” ifadesini kullanan yazarlar olmuştur. Bkz.: Oya Araslı, **Özel Yaşamın Korunması Hakkı ve T.C. Anayasasında Düzenlenişi**, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1979, s. 6. Ancak günümüze kadar olan çalışmaların genelinde “*mahremiyet*” ifadesi “*privacy*” ifadesi yerine tercih edilmiştir.

¹⁰³ Solove, **a.g.m.**, s. 1122-1123.

görülmektedir. Bu düşünceye göre anayasal mahremiyet hakları birey ile devlet müdahalesi arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir. Genel olarak mahremiyet haklarına ilişkin davalara bakıldığında çoğunlukla devlet müdahalesine ilişkin davalar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla özel yaşamın korunması ile sağlanmak istenen asıl amacın bireyi devlet müdahalesine karşı korunmak olduğu söylenebilir¹⁰⁴. Nitekim bu hakkın uluslararası insan hakları belgelerinde de II. Dünya Savaşı sonrası dönemde yer almaya başladığı görülmüştür¹⁰⁵. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi¹⁰⁶ (AİHS), Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi¹⁰⁷ (MSHS),

¹⁰⁴ Richard Clayton, Hugh Tomlinson, **Privacy and Freedom of Expression**, Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 3, para. 12. 02.

¹⁰⁵ Gülay Arslan Öncü, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması Hakkı**, İstanbul, Beta Yayınları, 2011, 1. Baskı, s. 3.

¹⁰⁶ “**Madde 8-Özel ve aile hayatına saygı hakkı**

1. *Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.*
2. *Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”*

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 4, 6, 7, 11, 12, 13 ve 14 Numaralı Protokoller ile değiştirilmiş ve bugün yürürlükte olan Türkçe metnine ulaşmak için bkz.: (Çevrimiçi)

http://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/09/01/AIHS_TUR.pdf , (E. T. 10. 06.2019)

¹⁰⁷ “**Madde 17**

Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi¹⁰⁸ (AmeİHS) ve Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi¹⁰⁹ gibi birçok uluslararası metinde özel yaşamın korunmasına yönelik hüküm düzenlenmiştir.

-
1. *Hiç kimsenin özel hayatına, ailesine, evine ya da haberleşmesine keyfi ya da yasadışı olarak müdahale edilemez; hiç kimsenin şeref ve itibarına yasal olmayan tecavüzlerde bulunulamaz.*
 2. *Herkesin, bu gibi müdahalelere ya da tecavüzlere karşı yasalarca korunma hakkı vardır.”*

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 19 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılmıştır. Sözleşme, 41. madde dışında, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İnsan Hakları Komitesi’ne ilişkin 41. madde ise, 28 Mart 1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin denetim organı, İnsan Hakları Komitesidir. Türkiye, onay belgelerini 15 Eylül 2003 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği’ne tevdi etmiş ve 49. madde uyarınca, Sözleşme Türkiye bakımından 23 Aralık 2003 tarihinden itibaren hüküm doğurmaya başlamıştır. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin Türkçe ve İngilizce metni ile Türkiye’nin çekince ve beyanlarına ulaşmak bkz.: (Çevrimiçi)

<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaraIliskinSozlesme.pdf> , (E.T. 10. 06. 2019)

¹⁰⁸ “**Madde 11-Mahremiyete Saygı Gösterilmesi Hakkı**

1. *Her kişinin, şerefine saygı gösterilmesine ve onurunun tanınmasına hakkı vardır.*
2. *Hiç kimse, özel yaşamına, aile yaşamına, konutuna y da haberleşmesine yönelik keyfi ya da erkin kötüye kullanımı mahiyetindeki müdahalelere yahut şerefine ya da şöhretine yönelik hukuka aykırı saldırılara konu olamaz.*
3. *Herkesin, bu tür müdahaleler ya da saldırılar karşısında hukuken korunmaya hakkı vardır.”*

AİHS madde 8 çerçevesinde düzenlenen “özel ve aile hayatına saygı hakkı” bir bütün haliyle özel yaşamın korunması hakkını ifade eder¹¹⁰. Bu madde kapsamında yer alan “müdahalede bulunmama yükümlülüğü” devletlerin negatif yükümlülüğüdür¹¹¹. Ancak AİHM içtihatlarında hakkın pozitif yükümlülükler de doğurabileceği kabul edilmiştir¹¹². Nitekim mahkeme bir kararında¹¹³ bu durumu şu şekilde izah etmiştir:

“Mahkeme 8. maddenin amacının temel olarak bireyi kamu makamlarının keyfi müdahalesinden korumak olduğunu yineler. Ancak bu hüküm devleti sadece bu tür bir müdahaleden kaçınmaya zorlamaz: Bu öncelikli negatif taahhüde ek olarak, etkili bir özel veya aile hayatına saygıya içkin olan pozitif yükümlülükler bulunmaktadır. Bu yükümlülükler, bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerde dahi özel hayata saygıyı güvenceye almak için tasarlanmış tedbirler almayı gerektirebilir.”

Sözleşmenin Türkçe çevirisi için bkz.: Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Belgeleri-I. Cilt/ Bölgesel Sistemler**, İstanbul, Legal, 2010, s. 729-761.

¹⁰⁹“**Madde 7- Özel ve aile yaşamına saygı**

Herkes, özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.” Bildirgenin Türkçe’ye çevrilmiş tam metni için bkz.: (Çevrimiçi)

<https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708> (E. T. 21.03.2019)

¹¹⁰ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 6.

¹¹¹ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 52.

¹¹² *Vilnes And Others v. Norway*, (App. No: 52806/09, 22703/10), Judgment of the ECtHR of 2013.

¹¹³ *Söderman V. Sweden*, (App. No: 5786/08), Judgment of the ECtHR of 2013, para. 78.

Mahkemenin bu kararından da kolaylıkla anlaşılacağı üzere devletin bireye karşı özel hukuk kişileriyle olan ilişkilerinde dahi pozitif yükümlülüğü vardır¹¹⁴. Devletin özel yaşamın etkin bir şekilde korunması için bu özel hukuk kişilerini olumlu edimde bulunmakla yükümlü kılma yetkisi vardır¹¹⁵. Özel yaşamın korunması konusunda devletin sağladığı bu yükümlülük unutulma hakkına yönelik taleplerde de sağlanabilir.

Çünkü unutulma hakkında da çoğunlukla bireyin verileri özel hukuk kişilerinin denetimi altındadır. Bireyin bu verilere yönelik taleplerinin devlet eliyle sağlanması unutulma hakkının etkin ve kolay bir şekilde uygulanmasını sağlayabilir. Devlet, ilgili özel hukuk kişilerinin ellerinde bulundurdıkları verileri olumlu bir edimde bulunarak silmek, yok etmek veya erişimden kaldırmakla yükümlü kılabilir. Sonuç olarak özel yaşamın korunması için devletin unutulma hakkını sağlaması devletin pozitif yükümlülüğüdür denebilir.

c. Özel Yaşamın Korunması ve Unutulma Hakkı İlişkisi

Unutulma hakkı özel yaşamın korunması kapsamında sayılan şeref ve şöhrete saygı hakkı, mahremiyet hakkı ve bireyin kişiliğini/kimliğini oluşturma hakkı ile ilişkilendirilebilir. Şeref ve şöhrete saygı ile mahremiyet hakkı özel yaşamın negatif boyutunda yer alırken bireyin kişiliğini/kimliğini oluşturma hakkı özel yaşamın

¹¹⁴ Doktrinde “yatay uygulama” olarak adlandırılan bu uygulamanın ayrıntıları için bkz.: Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 55.

¹¹⁵ Clayton, Tomlinson, **a.g.e.**, s. 92, para. 12.225.

pozitif boyutunda yer alır¹¹⁶. Özel yaşamın korunmasını sağlayan bu haklar ile unutulma hakkı arasında ilişkiyi anlayabilmek için bu hakları çalışmanın kapsamına uygun ölçüde ele alınacaktır.

Şeref ve şöhrete saygı hakkı, hiç kimsenin şeref ve itibarına yasadışı müdahalede bulunulmamasını güvence altına alan bir haktır. Uluslararası insan hakları hukuku metinlerinde de genel olarak bu şekilde tanımlanmıştır¹¹⁷. Ancak bu hakkın, İEHB 12. madde, MSHS 17. madde ve AmeİHS 11. madde gibi uluslararası belgelerde ayrı bir madde ile düzenlenmişken AİHS’de yer almadığını söylemek gerekir. Buna rağmen AİHM’nin özel yaşama ilişkin içtihatlarında “şeref ve şöhrete saygı hakkı”na da değinilmiştir. Ancak mahkeme kişinin kendi iradesi sonucu öngörülebilir bir itibar kaybetmesi durumunda 8. maddeye dayanamayacağını da belirtmiştir¹¹⁸. Unutulma hakkı bazen bireyin kaldırılmasını istediği veriyi kendisinin oluşturmuş olduğu veya

¹¹⁶ Ayrıntılı sınıflandırma için bkz.: Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 83 ve s. 206.

¹¹⁷ “Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışamaz, **şeref ve adına** saldırılamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.”, İEHB, m. 12.

“..., hiç kimsenin **şeref ve itibarına** yasal olmayan tecavüzlerde bulunulamaz.”, MSHS m. 17.

“Hiç kimse ..., yahut **şerefine ya da şöhretine** yönelik hukuka aykırı saldırılara konu olamaz.”, AmeİHS m. 11.

¹¹⁸ Sözleşme organlarının içtihat hukukunda itibarı koruma hakkının 8. Maddeyle özel hayata saygı hakkının bir parçası olduğuna dair bkz.: *Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others V. Bosnia and Herzegovina*, (App.No: 17224/11), Judgment of the ECtHR of 2017, para. 76.; *Axel Springer AG v. Germany*, (App.No: 39954/08), Judgment of the ECtHR of 2012, para. 83.

bireyin geçmişte işlemiş olduğu bir suçtan dolayı pişmanlık duyduğu verilerin kaldırılmasına ilişkin talepler içerebilmektedir¹¹⁹. Bu durum unutulma hakkının bir gereğidir. Ancak AİHM'nin söz konusu içtihadında şöhretin korunmasına ilişkin bu sınırlama görüldüğü üzere unutulma hakkı ile örtüşmeyecek nitelikte bir sınırlamadır.

Şeref ve şöhrete saygı hakkının tüzel kişiler bakımından da uygulanabileceğini belirtmek gerekir. Nitekim yine AİHM bir kararında tazminata hükmederken başvuru şirketin itibarının da zedelenmiş olduğunu gerekçe göstermiştir¹²⁰. Unutulma hakkının da öznesinin tüzel kişiler olabileceği görüşü kabul edilirse, bu yönden bu iki hakkın benzerlik gösterdiği söylenebilir¹²¹.

Esasında “şöhretinin korunması” ifadesi AİHS'nin 10. maddesinde geçmektedir. Ancak bu maddede şeref ve şöhrete saygı hakkı “ifade özgürlüğü”nün kısıtlama sebeplerinden biri olarak yer almıştır. Bu durum iki hakkın çatışan haklar olduğunun göstergesidir. Benzer bir ilişki unutulma hakkı ile ifade özgürlüğü arasında da vardır. Unutulma hakkı ile silinen/yok edilen verilerin bazen ifade özgürlüğünü kısıtlayabildiği söylenebilir. Bu yüzden haklar arasında menfaat dengesi kurulması gerekmektedir¹²².

¹¹⁹ Ayrıntılı açıklama için bkz. Aş.: Birinci Bölüm, III. B. 1. Başlık.

¹²⁰ *Comingersoll S.A. V. Portugal*, (App. No: 35382/97), Judgment of the ECtHR of 2000, para. 35.

¹²¹ Ayrıntılı açıklama için bkz. Aş.: Birinci Bölüm, III. C. 1. Başlık.

¹²² Ayrıntılı açıklama için bkz.: Aş. Birinci Bölüm, III. C. 1. Başlık.

Bir kişinin itibarı, onun hakkında gerçekte ne bilindiğine ve onu tanıyan insanların onun hakkında ne düşündüğüne bağlıdır. Günümüzde arama motorları bir kişi hakkındaki bilgi kaynaklarını oldukça genişletmektedir. Bu da bir nevi herkes tarafından erişilebilir çevrimiçi itibardır¹²³. Daha önce Google'ın CEO'su Eric Schmidt, sanal kimliklerin “kalıcı bir şekilde işlendiğini” bir yazısında belirtmiştir¹²⁴. Birey hakkında toplanan bilgilerin kalıcı işlenmesinin doğurabileceği olumsuz sonuçlar için Zittrain tarafından “itibar iflası” kavramı geliştirilmiştir. İnsanların bu hizmetler tarafından oluşturulan negatif puanlardan kaçmalarını sağlamak için, Zittrain, insanların belirli kategorilerdeki veya hassas bilgilerdeki kategorileri silerek, her 10 yılda bir “itibar iflası” ilan etmelerine izin verilmesi gerektiğini belirtmiştir¹²⁵. İtibar bireysel saygınlığın vazgeçilmez bir parçasıdır. Nitekim ABAD da *Google/İspanya* kararında kişinin sanal dünyadaki kimliğinin şeref ve haysiyetine zarar vermesinin unutulma hakkı ile bertaraf edilebileceğini belirtmiştir¹²⁶.

¹²³ Jeffrey Abramson, “Searching for Reputation: Reconciling Free Speech and the Right to Be Forgotten”, *North Carolina Journal Of Law & Technology*, October 2015, Vol. 17, ISSUE 1, s. 44.

¹²⁴ Eric Schmidt And Jared Cohen, *The New Digital Age: Transforming Nations, Businesses and Our Lives*, (2013), s.7-8; *Aktaran*: Abramson, *a.g.m.*, s.71.

¹²⁵ Jeffrey Rosen, *The Web Means the End of Forgetting*, 2010, s. 7, (Çevrimiçi)
<https://www.nytimes.com/2010/07/25/magazine/25privacy-t2.html?pagewanted=print>

(E. T. 01.03.2019)

¹²⁶ Case C-131/12, *Google Spain SL, Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD)*, Costeja Gonzalez, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, EU: C: 2014:317, para. 80-81, Kararın Türkçe çevirisi için bkz.: Mehmet Bedii Kaya, “Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın

Mahremiyetin korunması hakkı da özel yaşam kapsamında korunan bir diğer hukuki değerdir. AİHS 8. madde de bir alt kategori olarak özel yaşamın korunması kapsamında sayılmıştır. Belirtilmelidir ki bu maddedeki mahremiyet yaygın bir şekilde Warren ve Brandeis’in ünlü “Privacy” makalesindeki “yalnız bırakılma hakkı”na indirgenmektedir¹²⁷. Ancak, AİHS 8. madde ile güvence altına alınan mahremiyet hakkı, bireyin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol edebilme yetkisini de kapsamaktadır¹²⁸. Bireyin kendisi ile ilgili herhangi bir bilginin, rızası dışında alenileştirilmemesi, yayılmaması ve üçüncü kişilerle paylaşılmaması hakkı enformasyonel özerklik hakkıdır. Bu hak bireye kendisine ilişkin bilgileri her aşamada kontrol yetkisi tanımaktadır¹²⁹.

Özel yaşam kapsamında korunan ve unutulma hakkıyla da yakından ilişkili olan bir diğer hak ise **bireyin kişiliğini oluşturma ve sosyalleşme hakkıdır**. Bir bireyi diğer bireylerden ayıran benliğine ilişkin özelliklerin hukuken tanınması ve güvence altına

13 Mayıs 2014 tarihli Google Unutulma Hakkı Kararı”, **Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi**, 2015, Sayı: 17, s. 23-57.

¹²⁷ Ayrıntılı açıklama için bkz.: Yuk. Birinci Bölüm, II. A. 2. a. Başlık.

¹²⁸ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 181.

¹²⁹“Enformasyonel Özerklik” Federal Almanya Anayasa Mahkemesi’nin 1983 Nüfus sayımı kararıyla gündeme gelmiştir. Ayrıntılı açıklama için bkz.: Küzeci, **a.g.e.**, s. 221; Lee A. Bygrave, “Privacy and Data Protection in an International Perspective”, **Scandinavian Studies in Law**, 2010, Vol. 56, s. 170.

alınması bireyin özgürlüğünün etkin korunmasını sağlar¹³⁰. Bu korumayı sağlama nosyonu taşıyan bu hak uluslararası hukuk metinlerinden İEHB¹³¹ ve Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi de¹³² düzenlenmişken AİHS’de bu kavrama açıkça yer verilmemiştir. Bununla birlikte Strasbourg Organları içtihatlarında “bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi” kavramı özel yaşama saygı hakkı kapsamında değerlendirilmiştir¹³³. Ayrıca yine bu hak kapsamında bireyin

¹³⁰ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s.205.

¹³¹ İEHB’de bireyin kişiliğini oluşması ve geliştirmesine yönelik hükümler şöyledir:

Madde 22- *Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası iş birliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.*

Madde 26/2- *Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır.*

Madde 29/1- *Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır.*

¹³² Ame. İHÖB Ödevler başlığı 29. Madde ise şöyledir:

Madde 29- Topluma Karşı Ödevler

Başkalarıyla olan ilişkisinde kendisine, her bir insanın kişiliğini tam olarak oluşturacağı ve geliştireceği şekilde davranması, bireyin ödevidir.

¹³³ *Bărbulescu v. Romania* (App. No: 61496/08), Judgment of the ECtHR of 2017, para. 70.; *Bigaeva v. Greece* (App. No: 26713/05), Judgment of the ECtHR of 2009, para. 22.; *Özpınar v. Turkey* (App. No: 20999/04), Judgment of the ECtHR of 2010, para. 45.

sosyalleşme, başkalarıyla ilişki kurma ve geliştirme hakkının da korunacağı belirtilmiştir¹³⁴.

Bu hak, bireyin isminden cinsel kimliğine, soyadından fiziksel görünümüne, geçmişinden vatandaşlık bilgilerine bireyselliğe ilişkin bütün niteliklerini ve yeteneklerini kapsar¹³⁵. AIHM, biyolojik ebeveynlerini öğrenmek için DNA testi yaptırmak isteyen başvurucunun, geçmişine ait olan bu bilgiyi edinmesinin kimliğinin ayrıntılarını belirleyebilmesi ve kişiliğine yönelik biçimlendirici etkileri nedeniyle 8. madde kapsamında korunan bir hakkı olduğu kararını vermiştir. Bireyin buna yönelik her türlü tıbbi testini sağlamak da devletin özel yaşamın korunmasına ilişkin pozitif yükümlülüğüdür¹³⁶. Mahkemenin bireyin geçmişine ilişkin bir bilginin gelecekte kişiliğini oluşturma hakkı olduğu düşüncesi unutulma hakkı ile ilişkilidir. Çünkü unutulma hakkı da bireyin geçmişini düzenlemesinin, bireyin kişiliğini geliştirmesine ve bireyselliğini kazanmasına yardımcı olduğu düşüncesini savunmaktadır¹³⁷.

¹³⁴ *Bărbulescu V. Romania* (App. No: 61496/08), Judgment of the ECtHR of 2017, para. 70-71.

¹³⁵ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 206-246., *Von Hannover v. Germany* (App. No: 40660/08 60641/08), Judgment of the ECtHR of 2012, para. 95.

¹³⁶ *Mifsud v. Malta* (App. No: 62257/15), Judgment of the ECtHR of 2019, para. 56-57.

¹³⁷ Ugo Pagallo, Massimo Durante, “Legal Memories and the Right to Be Forgotten”, **Protection of Information and the Right to Privacy: A New Equilibrium?** Ed. Luciano Floridi, Cham, Springer, 2014, s. 38. (e-book)

B. HAKKIN ÖNEMİ

1. İnsan Onuru ve Unutulma Hakkı

Bütün insan hakları kökeninde insanın değerini koruyan haklardır. “İnsanın değeri” kavramı ise hukuk dilinde daha çok “insan onuru”¹³⁸ kavramıyla özdeş olarak kullanılmıştır. İnsanlar tüm farklılıklarıyla birlikte (cinsiyet, dil, din, ırk, siyasi görüş) insan onuru bakımından eşittir¹³⁹. Kant’a göre insan, doğanın geri kalanından ayırdır ve insana saygı duyulması gerekir. Bu insanın ahlaki seçimler yapabilme kapasitesidir. İnsanın bu özelliğini sağlayacak ve koruyacak haklar da insan doğasındaki değişimler ve gelişimler ile her devirde çoğalmaktadır¹⁴⁰.

21. yüzyılda teknolojik gelişmelerin beraberinde insan onuruna yönelik tehditler doğuracağı çeşitli eserlere konu olmuştur¹⁴¹. Özellikle daha önce de bahsedilen George Orwell’in 1984 romanında bilişim teknolojisinin yol açabileceği insana yönelik tehditlere yer verilmiştir. Nitekim günümüzde de insan haklarına ilişkin sorunlara bakıldığında Orwell’in iddiasında haklılık payı olduğu söylenebilir. Bilhassa internet kullanımının yaygınlaşması kişinin özel alanını daraltma, kimi

¹³⁸ Kavramın etimolojik anlamı ve tarihsel gelişimi için bkz.: Nihat Bulut, “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008, C. XII, s. 3–4.

¹³⁹ Bulut, **a.g.m.**, s. 10.

¹⁴⁰ Uygun, **a.g.e.**, “Çağımızın İnsan Onuruna Yönelttiği Tehditler Karşısında İnsan Haklarının Önemi” s. 46-51.

¹⁴¹ Aldous Huxley, **Cesur yeni dünya**, İstanbul, 2006, B. 5; Orwell, **a.g.e.**

zaman da tamamen yok saymaktadır. Unutulma hakkı türevi haklar da bu tehlikelere karşı insan onurunu korumayı amaç edinmektedir. Bilim ve teknolojinin olumsuz sonuçlarına karşı insan onurunu korumayı amaçlayan bu hak kategorisi doktrinde dördüncü kuşak haklar olarak adlandırılırlar¹⁴².

İnsan onuru kavramı günümüzde iki temel korumayı bünyesinde barındırır. Bunlardan ilki devletin bireyin vücut bütünlüğüne, kişisel dünyasına saygı göstermesi; diğeri ise insanın sosyal-ekonomik ortamda piyasa koşullarının insafına terk edilmeyip bu alanda karşılaştığı çıkmazlarda tek başına bırakılmamasıdır¹⁴³. Bu nedenle insan onurunun korunmasında devletin hem pozitif hem de negatif yükümlülüğü vardır. Bir hukuk devletinde insan onuru “dokunulmaz” ve “ihlal edilmez” olmalıdır. Alman Anayasa Mahkemesi bu korumayı “obje formülü” ile açıklamıştır. Şayet insanın kamusal faaliyetler karşısında bir objeye indirgenmesi söz konusuysa insan onuru ihlal edilmektedir¹⁴⁴.

Alman Federal Anayasa Mahkemesi eski bir hükümlüye ilişkin *Lebach*¹⁴⁵ kararında, hükümlünün suçunu, planını, geçmişini ve özellikle eşcinsel eğilimini konu alan

¹⁴² Uygun, **a.g.e.**, “Çağımızın İnsan Onuruna Yönelttiği Tehditler Karşısında İnsan Haklarının Önemi” s. 71.

¹⁴³ İlyas Doğan, “Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Görüş”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2005, Cilt 13, Sayı 2, s. 52,

¹⁴⁴ Şimşek, **a.g.e.**, s. 129-130.

¹⁴⁵ *Lebach* BVerfGE 35-202, İngilizce çeviri için bkz.: (Çevrimiçi)

<http://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=62> (E. T. 13.03.2019)

belgeselin yayınlanmasında toplum menfaati olsa da suçlunun insan onuru ve kişiliğini serbestçe geliştirme hakkının “tartışma veya eğlence” nesnesi haline getirilemeyeceğini ifade etmiştir. Federal Anayasa Mahkemesi bu bağlamda basın özgürlüğü ile diğer hakların çatışması durumunda gerektiğinde yayın özgürlüğünün kısıtlanabileceğini vurgulamıştır¹⁴⁶. Kişiliği ve insan onurunu serbestçe geliştirme hakkı, her bireye, kişiliğini geliştirebileceği ve sürdürebileceği özerk bir özel yaşam alanı sağlar¹⁴⁷. Bir suç hakkında bilgi almak toplum menfaatine yönelik olsa da ortalama 23,4 milyon insanın izlediği bir programın suçlu üzerinde yeniden sosyal bir yaptırıma yol açması kaçınılmazdır¹⁴⁸. Bir davaya ilişkin basının yayın süresi kesin olarak belirlenemez. Buradaki kıstas yayının suçluya önemli ve yeni bir zarar verip vermeyeceğidir¹⁴⁹.

Alman Federal Anayasa Mahkemesinin *Lebach* kararındaki değerlendirme ölçütleri unutulma hakkı ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda bu kararın unutulma hakkının tanınmasına ilişkin ilk örneklerden biri olduğu söylenebilir. Çünkü bireyin kişiliğini serbestçe geliştirme hakkı ve insan onuru unutulma hakkının koruduğu temel

¹⁴⁶ BVerfGE 35-202, para. 49.

¹⁴⁷ BVerfGE 35-202, para. 44.

¹⁴⁸ BVerfGE 35-202, para. 57, 68.

¹⁴⁹ BVerfGE 35-202, para. 69.

değerlerdendir. Bu iki kavram birlikte insan hak ve ödevlerinin yorumlanmasında yol göstericidirler ve toplum menfaatleri ile insan onuru arasındaki dengeyi sağlarlar¹⁵⁰.

İnsan onurunu otonomi kavramına indirgeyen bazı düşünörlere¹⁵¹ göre insan, kendi zihni ile meydana gelen otonom (özerk) bir varlıktır¹⁵². Genel anlamıyla kişinin kendi hayatı ve tercihleri üzerinde belirleyici olması anlamına gelen otonomi kavramına göre birey, “başkalarının iradesinin bir aracı olarak hareket eden bir varlık değildir”; başlı başına bir amaç olarak ele alınır ve öyle bir muameleye tabi tutulur¹⁵³. İnsana negatif özgürlükler de tanıyan insan onuru ayrıca bireyi siyasi otorite ve başka bireylere karşı da özerk kılar¹⁵⁴.

¹⁵⁰Janelle M. Diller, **Securing Dignity and Freedom Through Human Rights: Article 22 of the Universal Declaration of Human Rights**, 2012, s. 128. (e-book)

¹⁵¹Elif Çelik, **İnsan onurundan insanın kırılğanlığına: İnsan haklarının temelinde yatan kavramları yeniden ele almak**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Harun Tepe), Ankara, 2015, s. 36-41.

¹⁵²Milton Lewis, **Perspectives on Human Dignity: A Conversation**, “A Brief History of Human Dignity: İdea and Application”, Editors: Jeff Malpas, Norelle Lickiss, Springer, 2007, s. 60.

¹⁵³ Oğuz Şimşek, **Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Zafer Gören), İzmir, 1999, s. 24.

¹⁵⁴ Doğan, **a.g.m.**, s. 56.

Bu bağlamda kişi özerkliği, kişinin yaşamını dış etkenlerden bağımsız, hür iradesiyle şekillendirmesini ifade eder¹⁵⁵. Ancak ifade özgürlüğü ile bireyin ifşa edilmesi de kişisel özerkliğini engelleyebilir¹⁵⁶. İnsanın büyümesine ve değişmesine rağmen geçmişinden gelen bilgilerin ifşası davranışlarını düzeltmesini, ikinci bir şansını veya yaşamının yönünü değiştirmesini engelleyebilir. Bu durum kişiyi kayıt altına alınan geçmişine mahkûm eder¹⁵⁷.

Unutulma hakkı bireyin geçmişinden sıyrılarak yeni başlangıçlar yapmasını amaçlar¹⁵⁸. Bu noktada kişisel özerklik ile unutulma hakkı aynı amaca hizmet eder. Kişinin geçmişinde yaşanan olaylar yüzünden gelecekte tekrar damgalanmaması ve yaşamını özerk bir şekilde geliştirebilmesi için unutulma hakkı hukuki bir çözüm yolu sağlar¹⁵⁹.

¹⁵⁵ Fred H. Cate, **Privacy in The Information Age**, Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 1997. Xii, s. 23,24.

¹⁵⁶ Daniel J. Solove, “A Taxonomy of Privacy”, **University of Pennsylvania Law Review**, 2006, Vol. 154, Issue: 3, s. 532.

¹⁵⁷ Solove, “A Taxonomy of Privacy”, s. 533.

¹⁵⁸ Bert-Jaap Koops, “Forgetting Footprints, Shunning Shadows: A Critical Analysis of the Right to Be Forgotten in Big Data Practice”, **SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society**, 2011, Vol. 8, Issue: 3, s. 250.

¹⁵⁹ Alessandro Mantelero, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation and the roots of the ‘right to be forgotten’”, **Computer Law & Security Review**, 2013, Vol. 29, Issue 3, s. 230.

Sonuç olarak insan hak ve özgürlüklerinde olması gerekene ulaşmak için bir kutup yıldızı gibi yol gösterici olan insan onuru¹⁶⁰, unutulma hakkının koruduğu en önemli değerdir.

2. Unutmanın Önemi

Bir şey hatırlayamama durumu çoğu insanın nefret ettiği bir haldir. Oysaki bireyler, insan beyninin her gün zihindeki çığ gibi detaylardan ve geçmiş yaralarının bombardımanından kişileri kurtardığının, böylelikle önemli şeylere odaklanmalarına yardımcı olduğunun farkında değillerdir¹⁶¹. İnsan hatıraları beyinde sürekli yapılandırıldığı için değişkendirler. Yani dün hatırlanan bir bilgi bugün hatırlanmayabilir. Örneğin sıkça hatırlanan şeyler daha geç unutulur. Ve en önemlisi de beyin hatırlamak istemediği anıları unutmaya daha çok meyillidir¹⁶². Böylelikle

¹⁶⁰ Doğan, **a.g.m.**, s. 56.

¹⁶¹ Viktor Mayer-Schönberger, “Why we need to let our online memories go”, **Washington Post**, 23/11/2012, s. 1. (Çevrimiçi)

https://www.washingtonpost.com/opinions/why-we-need-to-let-our-online-memories-go/2012/11/23/29d0e54e-33ec-11e2-bfd5-e202b6d7b501_story.html?utm_term=.ce4df1bcf7f9

(E.T. 14. 03. 2019)

¹⁶² Ivan Szekely, “The Right to Forget, the Right to be Forgotten: Personal Reflections on the Fate of Personal Data in the Information Society”, **European Data Protection: In Good Health?**, Ed: Serge Gutwirth, Paul De Hert, Ronald Leenes, Yves Poullet, Springer Nature, 2012, s. 349. (e-book)

geçmişteki yanlışlardan dolayı insanın kendini veya başkalarını belirli bir süre sonra affedebilmesi kolaylaşır¹⁶³.

“Unutmak” deyince her ne kadar zihinde olumsuz bir çağrışım meydana gelse de esasında unutabilmek olağan bir insan özelliğidir¹⁶⁴. Unutmak zaman içinde geçmiş olayların bilincinde ancak onlara bağlı kalmadan bireyin karar verebilmesinde hayati bir role sahiptir¹⁶⁵. Yani birçok düşünürün¹⁶⁶ aksine unutabilmek insan doğasının bir gereğidir. Mükemmel hafıza beraberinde mükemmel hayatı getirmez. Aksine nöropsikolojik bir hastalık olan “hyperthymestic (Hipertimezi) sendrom”¹⁶⁷ hastalarında geçmişi unutamama halinin çoğunlukla duygusal bozukluklara ve obsesif kompulsif bozukluklara yol açtığı gözlemlenmiştir¹⁶⁸.

¹⁶³ Mayer-Schönberger, “Why we need to let our online memories go”, s. 1.

¹⁶⁴ Viktor Mayer-Schönberger, **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, Princeton University Press, 2011, s. 92. (e- book)

¹⁶⁵ Mayer-Schönberger, **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, s. 12.

¹⁶⁶ Plato, Aristoteles ve birçok düşünür hafıza geliştirme yöntemleri araştırmışlardır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Mayer-Schönberger, **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, s. 28.

¹⁶⁷ HSAM; son derece üstün otobiyografik hafızaya sahip olma. Ayrıntılı açıklamalar için bkz.: Daniela J. Palombo, Claude Alain, Hedvig Söderlund, Wayne Khuu, Brian Levine, “Severely deficient autobiographical memory (SDAM) in healthy adults: A new mnemonic syndrome”, **Neuropsychologia**, June 2015, Vol. 72, s. 105.

¹⁶⁸ J. Mark G. Williams, Thorsten Barnhofer, Catherine Crane, Dirk Hermans, Filip Raes, Ed Watkins, Tim Dalgleish, “Autobiographical Memory Specificity and Emotional Disorder”, **US: American**

Jorge Luis Borges'in *Ficciones* Hayaller ve Hikayeler adlı eserinde ele aldığı Bellek Funes öyküsünde Ireneo Funes adlı bir adam bir gün attan düştükten sonra unutabilme yeteneğini kaybeder. Funes yaşadığı her şeyi tüm ayrıntılarıyla hatırladığından bir günü yeni baştan an be an kurup hayal eder. Bu durum başlarda mükemmelmış gibi görünse de Funes'ın belleğinin esiri olması onu yaşadığı andan alıkoyar ve mutsuzluğuna yol açar¹⁶⁹. Yazıldığı dönemde belki de ütöpik olarak karşılanan Funes'ın durumu günümüzde Hipertimezi hastalığıyla gerçeklik kazanmıştır.

İlk kez 2006 yılında J. P adlı bir hasta üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda bilim dünyasına tanıtılan bu hastalığa sahip kişilerin aslında tahmin edildiği kadar şanslı olmadıkları da tespit edilmiştir. Geçmiş sürekli hatırlamaktan şimdiki zamanı ayırt edemez hale gelen bu hastaların yaşadıkları olumsuz olaylardaki duygusal çöküntüyü de tekrar tekrar yaşayabildikleri gözlemlenmiştir¹⁷⁰. Bu hastaların yaşadıkları travmaların etkisiyle yaşamaya çalışmaları aslında unutabilme yeteneğinin insan doğası ne denli gerekli olduğunun ispatı niteliğindedir.

Psychological Association, Psychological Bulletin, Jan 2007, Vol. 133, No: 1, s. 125-128; Filiz Sayar, "A Review of Highly Superior Autobiographical Memory", **Cumhuriyet Medical Journal**, December 2018, Vol. 40, No. 4, s. 481.

¹⁶⁹ Jorge Luis Borges, **Ficciones Hayaller ve Hikâyeler**, Çeviren: Tomris Uyar/ Fatih Özgüven, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, B.1, s. 131-141.

¹⁷⁰ Hipertimezi: Google'dan Daha Gelişmiş Beyinler Hakkında Az Bilinen 9 Gerçek, (Çevrimiçi)

<https://onedio.com/haber/google-dan-daha-gelismis-beyinler-hakkinda-az-bilinen-9-gercek-653099>

(E. T. 15.03.2019)

Bilgi zamana bağılı olarak değeri azalabilen ve gerçekliğini yitirebilen bir kavramdır. Bu nedenle bilginin bırakın sonsuza kadar saklanması belirli bir süre dahi saklanması güncelliğini ve doğruluğunu yitirmesi için yeterlidir¹⁷¹. Bu durum aslında zamanla bilginin hatırlanmasının da önemini yitirdiğini gösterir. Unutulma hakkı da bu doğrultuda geçmişte kalan çoğunlukla olumsuz olayların şimdiki zamanda kişinin hayatına devam etmesi noktasında zorluk çıkarması ve kişinin hatırlanmasını istememesi üzerine ortaya çıkmış bir ihtiyaçtır. Kişinin geçmişteki hatalarını telafi etse dahi bu hatalarla sürekli yüzleşmek zorunda kalması, hayatına yeniden yön vermesine ve kişiliğini geliştirmesine engel olacaktır. Başka bir deyişle kişinin bu hataları telafi etmeye yönelik çabaları sonuçsuz kalacaktır. Rehabilitasyon anlayışı üzerine kurulu ceza sistemlerinde bu durum, çelişkiye yol açacaktır. Oysa unutulma hakkı, geçmişin unutulmasına olanak sağlayarak bireyi, toplumda rehabilite olmuş haliyle var edecektir¹⁷².

Unutkanlığın olmadığı, her şeyin kaydedildiği ve asla unutulmadığı bir dünya, demokratik vatandaşların gelişimine elverişli bir dünya değildir. Bu nedenle unutmak ve unutulmak aslında toplum için de gerekli ve önemlidir¹⁷³. Çünkü bireyin kendini

¹⁷¹ Meg Leta Jones, Ctrl+ Z: The Right to Be Forgotten, **New York University Press**, 2016, s. 118. (e- book)

¹⁷² Pagallo, Durante, **a.g.m.**, s. 23.

¹⁷³ Jean-Fran çois Blanchette, Deborah G. Johnson, “Data Retention and the Panoptic Society: The Social Benefits of Forgetfulness”, **The Information Society**, (January 1,2002), s. 36.

geliştirmesi ve gerçekleştirmesi demokratik bir toplumun gereėidir¹⁷⁴. Aksi takdirde bireyi asla unutmayan gözetim toplulukları gibi toplumda bozuk kişilikler gelişecek ve insanlar zgr olmayacaktır. Bireylerin davranışlarını beklentiler, baskılar ve fırsatlar řekillendirilecektir¹⁷⁵. Elbette ki bireylerin eylemlerinin sonuçlarından dolayı zaman içinde sorumlu tutulmadığı bir dünyada, demokratik bir toplum için gerekli olan sorumluluk duygusu oluşmayacaktır. Bu nedenle toplumun sorumlu tutma ihtiyaı ile unutulma hakkı arasında denge kurulmalıdır¹⁷⁶.

3. Dijital ağda Unutulma Hakkının Gerekliliği

Unutmanın insanlık için olumlu sonuçları olduğu gibi olumsuz sonuçları da yok değildir. Öyle ki tarih boyunca unutmanın doğurduğu olumsuz sonuçlar daha çok dikkate alınmış ve bu olumsuz sonuçları engellemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu nedenle çeşitli hafıza teknikleri geliştirilmiş, teknolojik çalışmalar yapılmış ve insanların unutmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ancak insan hafızası sınırlı bir kapasitede olduğu için bunlar da yeterli gelmemiş ve “harici hafızalara” ihtiyaç duyulmuştur. Bilgisayarlar, harici sabit diskler ve evrimii depolama sistemleri bu harici hafızalara (dijital hafıza) rnek olarak gösterilebilir. İnsanların kendi hafızaları

¹⁷⁴ Oktay Uygun, **Demokrasi: tarihsel, siyasal ve felsefi boyutlar**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2011, B. 1, s. 81-390.

¹⁷⁵ Szekely, **a.g.e.**, s. 353.

¹⁷⁶ Blanchette, Johnson, **a.g.m.**, s. 36.

dışında bir alan olan dijital hafızalar bir yandan ekonomik fayda, etkin kamu hizmeti sağlarken bir yandan da unutma kabiliyetinin yok olmasına sebep olmaktadır¹⁷⁷.

Harici hafızalar içerisinde yüzlerce veriyi barındırabilir. Örneğin bir USB (Universal Serial Bus) belleğin içerisine kaydedilen verinin boyutuna ve harici hafızanın kapasitesine bağlı olarak çok fazla veri depolanabilir. Bu sayede depolanan herhangi bir veriye erişim geçmişe nazaran oldukça kolaydır. Günümüzde bu harici hafızaların başında elbette ki İnternet gelir. Harici bellek olarak ele alınan İnternet, diğer harici belleklerde olmayan önemli bir özelliğe sahiptir: paylaşmak¹⁷⁸. Çünkü herkes potansiyel olarak internete bilgi ekleyebilir ve internetten bilgi alabilir. Bu nedenle İnternet paylaşım yapılabilen ve sosyal olarak etkileşim sağlayan bir “geçişken hafıza sistemi”dir. Geçişken bir bellek kullanmak, bireylerin tüm bilgileri kodlama ve saklamaya gerek kalmadan (harici) belleklerini önemli ölçüde geliştirmelerini sağlar. İnternet düzenli olarak geçişken bellek kullanır ve bir grup insanın

¹⁷⁷ Mayer-Schönberger, **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, s. 92-94.

¹⁷⁸ Web 2.0 İnternet kullanıcıları bu paylaşımı sadece kendi aralarında yapabilirken Web 3.0 de kullanıcılar arası etkileşime cihazlarda katılabilecektir. “*Web 3.0 teknolojisi, web siteleri üzerinden bilgi çıkarımında bulunan, kişiye özel ve daha etkili sonuçlar veren içerik tabanlı arama motorları ve kişisel farklılıkların veya özelliklerin web siteleri üzerinden toplanarak bilgilerin değerlendirildiği portalların geliştirilmesi temeline dayanmaktadır.*”, Cihad Demirli, Ömer Faruk Kütük, “Anlamsal Web (Web 3.0) ve Ontolojilerine Genel Bir Bakış”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, Güz 2010, Yıl: 9, Sayı: 18, s. 100.

hatırladıklarına ve bireysel olarak doğru gördüklerine göre biçimlenir. Böylece neyi nasıl hatırlayacağımız şekillenmiş olur¹⁷⁹.

İnternetin mükemmel hafızası nedeniyle, geçmişin ayrıntılarında kaybolmak, bu yüzden de genelleme yapamamak ve soyutlanamamak gibi problemlerle karşı karşıya kalmak mümkündür. İnternette arama yapmak tahmin edilemeyen ya da tahmin edilse de görmek istenmeyen bazı zor anları ortaya çıkarabilir. Acı hatıralar ve geçmişte kontrol edilemeyen olaylara dönmek bireyde travma etkisi yaratabilir. Bu nedenle insanlık, bilgi kontrolleri olmayan, asla unutmayan ve sonsuza dek affedilemeyen dijital bir gelecekle yüz yüzedir¹⁸⁰.

İnsan hafızası yukarıda¹⁸¹ bahsedildiği üzere dijital hafızanın aksine unutma eğilimi gösterir. Dijital hafıza unutma eylemi ile hayatına devam etmek isteyen bireyi, olumlu-olumsuz, doğru-yanlış her türlü bilgiyi saklayarak bireyi bu eylemden alıkoyar. İnternetin fark gözetmeksizin her türlü veriyi kalıcı olarak depolaması erişim kolaylığı ve verileri kopuk bir şekilde sunması bakımından sakıncalıdır. Bu

¹⁷⁹ Paulan Korenhof, Jef Ausloos, Ivan Szekely, Meg Ambrose, Giovanni Sartor, Ronald Leenes, “Timing the Right to Be Forgotten: A Study into 'Time' as a Factor in Deciding About Retention or Erasure of Data”, **Reforming European Data Protection Law**, Ed: Serge Gutwirth, Ronald Leenes, Paul de Hert, Governance and Technology Series, 2014, Vol 20., Springer, Dordrecht, s. 175-176. (e-book)

¹⁸⁰ Meg Leta Ambrose, Nicole Friess, Jill Van Matre, “Seeking Digital Redemption: The Future of Forgiveness in the Internet Age”, **Santa Clara Computer & High Technology Law Journal**, 2012, Vol. 29, s. 111.

¹⁸¹ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, I. B. 2. Başlık.

durum interneti bireyler için tehlikeli hale getiren esas unsurdur. Çünkü bilginin gücü ona erişebilmekten gelir¹⁸².

İnternette bilgiye erişimi sağlayan araçlar arama motorlarıdır. İnternetin temel fonksiyonu arama yapmaktır. Arama motorları da internette yayınlanan verileri endeksleyerek aranılanı kolayca bulmayı sağlar¹⁸³. Bu endekslemede bilginin güncelliğini veya doğruluğunu yitirmiş olması önem arz etmez¹⁸⁴. Arama motorları işlevlerinin yanı sıra kişisel verileri de kaydedebilmektedir. Bu şirketlerin başında gelen Google arama motoru Araştırma Birimi lideri Amit Singhal bu durumu şu şekilde izah etmiştir: *“Eğer Google ofisimin nerede olduğunu bilmezse ya da ertesi günkü toplantının nerede olacağını bilmezse bana işe giderken trafiğin nasıl olacağına dair bir mesaj gönderip, ‘Hadi yola çık lütfen’ diyemez”*¹⁸⁵. Başka bir deyişle Singhal, arama motorlarının kullanıcılarının hayatını kolaylaştırmak için kişisel verileri kullanabileceğini doğrulamıştır.

¹⁸² Mayer-Schönberger, **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, s. 98.

¹⁸³ Jonathan Zittrain, **The Future of the Internet--And How to Stop It**, Yale University Press, New Haven & London, 2008, s. 217.(e- book)

¹⁸⁴ Meg Leta Ambrose, “It's About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten”, **Stanford Technology Law Review**, 2013, Vol. 16, No:2, s. 402.

¹⁸⁵ “İnternette arama gelecekte nasıl olacak? Google anlatıyor”, (Çevrimiçi)

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150929_google_yeni_arama_motoru

(E. T. 19.03.2019)

Dijital çağın unutmayan hafızasının nelere yol açabileceğine dair en bilinen örneklerden biri de “Sarhoş Korsan Vakası” dır. 25 yaşında başarılı bir öğretmen adayı olan S. S’nin bir sosyal paylaşım sitesi (MySpace) üzerinden, bir partide korsan kostümü giymiş ve elinde alkol olduğu düşünülen bir bardakla “Sarhoş Korsan” açıklamalı fotoğrafını paylaşması üniversite yönetimi tarafından mezun edilmemesine yol açmıştır. Üniversite yönetimi ilgili içeriğin öğretmenlik mesleğine uygun olmadığına kanaat getirmiştir. S. S bu paylaşımını sayfasından kaldırmış olmasına rağmen bir kez arama motorları tarafından endekslediği için işe yaramamıştır¹⁸⁶.

Benzer bir olay yakın zamanda Türkiye’de de gerçekleşmiştir. 2017 yılında düzenlenen Miss Turkey Universe’de birinci seçilen I.E daha önceden sosyal paylaşım ağı olan Twitter üzerinden atmış olduğu bir içerik paylaşımı (tweet) yüzünden yarışmadan diskalifiye olup, tacı elinden alınmıştır. “15 Temmuz günü şehit edilenlerle ilgili alaycı bir paylaşım” olan bu içeriği I.E kendi sayfasından kaldırmış olsa da başka kullanıcılar tarafından paylaşıp, çoğaltıldığı için herkesin erişebilmesinin önüne geçememiştir¹⁸⁷.

Dijital hafızanın kalıcılığı ve kolayla erişilebilirliğinin yanı sıra endekslemiş olduğu bilgileri kopuk şekilde sunması da sakıncalı durumlara yol açmaktadır. Yani bir birey hakkında fikir edinmek maksadıyla yapılan basit bir arama işlemi o birey hakkında alakasız birçok sonucu ortaya çıkarır. Ünlü ABAD unutulma hakkı kararı da bu

¹⁸⁶ Mayer-Schönberger, **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, s. 1-2.

¹⁸⁷ Veri öznesinin konuyla ilgili haberlerde tam adının geçmesi sebebiyle link verilmemiştir.

sorundan kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. Mahkeme, bir avukat hakkında yapılan internet aramalarında avukatın geçmişte yaşamış olduğu sosyal güvenlik borcu nedeniyle emlak açık arttırma ilanının sonuçlarının gösterilmesini özel yaşam kapsamında ve bireyin bu ilanla bağlantılı çıkmamasını isteme hakkı olduğunu belirtmiştir¹⁸⁸.

Facebook, Twitter, İnstagram gibi bireylerin çoğunlukla kişisel çevreleriyle paylaştığı verilerin herkes tarafından erişilebilir hale gelmesi, bireyin tahmin edemeyeceği sonuçlara ve zararlara yol açabilir. Örneğin; bireyin sadece kendisini tanıyanlara yönelik kendisi hakkında bilinmeyen bir yönünü paylaşması, gelecekte iş başvurusunda dahi işveren bakımından bir kanaat oluşturabilir¹⁸⁹.

Unutulma hakkı bireyin ister dijital ortamda isterse analog ortamdaki verilerinin yol açabileceği sakıncalardan korunması için gereklidir. Geçmiş internet öncesine dayanan bu hakkın internet çağında yol açtığı sorunlar büyük önem kazanmıştır. Artık İnternet arama sonuçları, bireyin itibarı için belirleyici hale gelmiştir¹⁹⁰. Hatta öyle ki bireylerin talepleri doğrultusunda bu arama sonuçlarının birey bakımından olumlu olanlarını öne çıkararak, olumsuz olanları Google’da arka sayfalara

¹⁸⁸ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 98.

¹⁸⁹ Franck Dumortier, “Facebook and Risks of “De-contextualization” of Information”, “5th Internet, Law and Politics Congress. The Pros and Cons of Social Networks”, **Universitat Oberta de Catalunya**, 2009, Vol. 0, No: 9, s. 4.

¹⁹⁰ Zittrain, **a.g.e.**, s. 217.

düşürmek için “itibar yönetim hizmetleri” kurulmuştur¹⁹¹. “Arama motoru optimizasyonu (Search Engine Optimization (SEO))” olarak adlandırılan bu sistemle bireyler kendileriyle ilgili arama sonuçlarını düzenleyebilmektedir. Gerçek kişiler bakımından bireysel itibar önem arz ederken, tüzel kişiler bakımından kurumsal itibar¹⁹² dikkate alınır. Bir endüstri haline gelen bu hizmete birçok gerçek ve tüzel kişi başvurmaktadır¹⁹³. Bu hizmete yönelik yoğun talep, aslında İnternet sonuçlarının bireyler üzerindeki etkisinin ne denli önemli olduğunun göstergesidir.

III. UNUTULMA HAKKININ KAPSAMI

Unutulma hakkı fikrinin kökeni, Fransız (*droit à l'oubli*) ve İtalyan (*diritto al' oblio*) hukukundaki “right to oblivion” kavramına dayanmaktadır. Bu kavram, “geçmişte kalan ve artık yaşanmayan olayların (örneğin kişinin aklanmış olduğu suçlar), susturulması/bastırılması hakkı” şeklinde tanımlanmıştır. 1970’lerin sonundan itibaren mevzuat ve içtihatla bu haliyle yer almıştır¹⁹⁴. Ancak teknolojik gelişmelerle hakkın uygulama alanı çeşitlenmiş ve dolayısıyla farklı görünümleri ortaya çıkmıştır.

¹⁹¹ Ambrose, “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, s. 8.

¹⁹²Emel Karayel Bilbil, Şükrü Güler, “Dijital Ortamda Kurumsal İtibar Yönetimi ve Viral Uygulamalar İlişkisi”, **Global Media Journal TR Edition**, Vol. 7, No: 14, Spring 2017, s. 380.

¹⁹³ “SEO Industry Approaching \$80 Billion But All You Want Is More Web Traffic”, (Çevrimiçi) <https://www.forbes.com/sites/tjmccue/2018/07/30/seo-industry-approaching-80-billion-but-all-you-want-is-more-web-traffic/#37f3b28f7337> (E. T. 20.03.2019)

¹⁹⁴ Paul A. Bernal, “A Right to Delete?”, **European Journal of Law and Technology**, 2011, Vol. 2,

Bu başlıkta unutulma hakkının farklı görünümüleri, hakkın unsurları ve diğer haklarla ilişkisi ele alınarak unutulma hakkının kapsamı belirlenmeye çalışılacaktır. Unutulma hakkının Türk hukukundaki görünümü çalışmanın ikinci bölümünün konusu olduğundan bu başlık altında ele alınmayacaktır.

A. ULUSLARARASI ALANDA UNUTULMA HAKKI GÖRÜNÜMLERİ

Unutulma hakkı yukarıda da ifade edildiği gibi dijital çağın öncesine dayanan bir haktır. Dolayısıyla hakkın birden fazla görünümü vardır. Bu başlıkta unutulma hakkının üçü Terwangne¹⁹⁵ tarafından önerilen beş temel görünümü ele alınacaktır¹⁹⁶:

- ***Rehabilitasyon hakkı***: Adli sicili unutmama hakkı
- ***Silme hakkı***: Veri koruma mevzuatlarıyla tutulan kayıtları unutmama hakkı
- ***Listeden çıkarılma hakkı***
- ***Bilinmezlik hakkı***
- ***Bilgi toplumu hizmetleri tarafından toplanan verilerin dijital unutulma hakkı***

No: 2, s. 2.

¹⁹⁵ Terwangne, “Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion”, s. 109.

¹⁹⁶ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 299.

Yukarıda sıralanan haklardan “rehabilitasyon hakkı” ve “silme hakkı” dijital çağın öncesine dayanan unutulma hakkı görünümlerindendir. Analog çağa dayanan bu görünümlere analog unutulma hakkı da denilebilir¹⁹⁷.

1. Rehabilitasyon Hakkı (Right to Rehabilitation)

Unutulma hakkının en klasik ve bilinen ilk görünümü bireyin adli veya cezai geçmişi ile bağlantı kurulmasının ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçların engellemesi için ileri sürülen rehabilitasyon hakkıdır¹⁹⁸. Başlarda bu durum sadece bireyin adli sicili ile gündeme gelmiştir. Ancak bugün rehabilitasyon hakkı adli sicilin ötesine geçmiş durumdadır. Öyle ki birçok ulusal hukuk sisteminde mahremiyet ve kişilik hakları kapsamında kabul görmektedir. Rehabilitasyon hakkı, bir insanın geçmişine indirgenmemesi gerektiği inancının yanı sıra değişim ve iyileştirme ihtiyacının gerekliliğini savunmaktadır. Bireyin hatasının bedelini ödeyip, hayatının geri kalanını iyileştirebilmesi için toplum tarafından bu hataların ağırlığıyla yaşamaya mahkûm edilmemesi gerekir¹⁹⁹.

İlk olarak Fransa’da gündeme gelen rehabilitasyon hakkı, Fransız Ceza Kanunu’nun 133-12. paragrafında şu şekilde ifade edilmiştir:

¹⁹⁷ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 299.

¹⁹⁸Paul Bernal, “The EU, the US and Right to be Forgotten”, **Reloading Data Protection: Multidisciplinary Insights and Contemporary Challenges**, Ed: Serge Gutwirth, Ronald Leenes, Paul De Hert, 2014, Springer, Science and Business Media, s. 6

¹⁹⁹ Terwangne, “Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion”, s. 111.

*“Herhangi bir suç, cinayet veya kabahat cezası ile cezalandırılan bir kişi, bu maddede belirtilen şartlara uygun olarak yapılan bir rehabilitasyona ya da Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu’nda belirtilen şartlara uygun olarak yapılan rehabilitasyona hak kazanır.”*²⁰⁰

Rehabilitasyon hakkı, bireyin mahkumiyeti sonrasında sosyal entegrasyonunu temin eder. Bu hak, daha çok bireyin adli geçmişini unutmaya yöneliktir. Ancak bunun için belirli koşulların sağlanması gereklidir. Örneğin; cezayı gerektiren bir suç işleyen ve suçu kanıtlanmış bir bireyin mahkumiyetinden belirli bir süre sonra iyi davranış sergilemiş ve suçunun cezasını çekmiş olması affedilmesi için uygun bir sebep olabilir. Bu hak, Avrupa’da olduğu gibi Avrupa dışında da tanınmış bir haktır²⁰¹.

Rehabilitasyon hakkına ilişkin tipik bir karar, Brüksel İlk Derece Mahkemesi tarafından 2001 yılında verilmiştir²⁰². Bu davada, suçu kanıtlanmış bir suçlunun cezasını çektikten sonra televizyonda geçmiş suçları, serbest bırakılması ve 80’li yıllarda hapisten kaçış fotoğrafları yayınlanarak haber yapılmasının, suçlunun rehabilitasyon hakkını ihlal ettiği yönünde bir karar verilmiştir.

²⁰⁰ French Penal Code, Art. 133-12, (English Version)

<https://www.legifrance.gouv.fr/content/location/1740> (E. T.25.03.2019)

²⁰¹ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 299.

²⁰² Court of First Instance of Brussels, 20 September 2001, *Auteurs & Media* 2002/1, 77, *Aktaran*: Hans Graux, Jef Ausloos, Peggy Valcke, “The Right to be Forgotten in the Internet Era”, **The Debate on Privacy and Security Over the Network: Regulation and Markets**, Fundación Telefónica, 2012, Vol. 36, s. 93-106.

1990 yılında Almanya’da iki Almanın cinayetten mahkûm edildiği, kamuoyunca iyi bilinen bir davada da benzer bir karar verilmiştir. 20 yıl sonra şartlı tahliye ile hapisten çıkan mahkumlardan biri Vikipedi’ye²⁰³ dava açmıştır. Başvurucu İngilizce ve Almanca Vikipedi kaynaklarında işlediği cinayetten dolayı adına atıf yapılmasının 1973 tarihli Alman Anayasa Mahkemesi’nin sivil vatandaşların cezalarını çektikten sonra mahremiyet hakkı olduğuna dair kararı gereğince, hak ihlaline uğradığını savunmuştur. Sonuç olarak Temyiz Mahkemesi de dahil olmak üzere Alman mahkemeleri, bu cinayete ilgili yayınlarda başvurunun adının ve resminin kullanılamayacağı kararını vermiştir²⁰⁴.

Rehabilitasyon hakkı, ilk olarak Fransız hukukunda yer almış olsa da hakkın uygulanması noktasında tespit edilebilen ilk karar 1931 yılında Kaliforniya Temyiz Mahkemesi tarafından verilmiştir. Kararda davacının, geçmişte fahişelik yapmış ve kasten adam öldürme suçundan yargılanmış olduğu ancak bu yargılama sonucunda beraat etmiş olduğu belirtilmiştir²⁰⁵. Beraat tarihinden yedi yıl sonra davacının geçmişini ve özel yaşamını konu alan bir sinema filmi çekilmiştir²⁰⁶. Davacı, bu filmin mahremiyet haklarını ihlal ettiği ve artık farklı yaşam sürdüğü gerekçesiyle

²⁰³“Wikipedia kullanıcıları tarafından ortaklaşa olarak birçok dilde hazırlanan özgür, bağımsız, reklamsız, kâr amacı gütmeyen bir internet ansiklopedisidir.”, (Çevrimiçi)

<https://www.nedir.com/wikipedia> (E. T. 22.03.2019)

²⁰⁴ Veri öznesinin konuyla ilgili haberlerde tam adının geçmesi sebebiyle link verilmemiştir.

²⁰⁵ *Melvin v. Reid*, 297 P. 91 (App. 1931), California Court of Appeal, s. 285-286.

²⁰⁶ *Melvin v. Reid*, 297 P. 91 (App. 1931), California Court of Appeal, s. 287.

tazminat talebinde bulunmuştur. Kaliforniya Temyiz Mahkemesi, davacının bu talebini haklı görüp, geçmişindeki olumsuzları geride bırakarak “rehabilite olmuş” kişiler hakkında şeref ve şöhretine zarar verebilecek yayınların yapılamayacağı yönünde bir karar vermiştir²⁰⁷.

Bu dava, doktrindeki bazı görüşlere göre unutulma hakkının oluşumunda anlamlı bir etkiye sahiptir²⁰⁸. Ancak dönemin ABD hukukunda özel yaşamın gizliliği hakkı dahi tartışmalı olduğundan Kaliforniya Temyiz Mahkemesi’nin de kararını ABD Anayasası’ndaki “mutluluğu arama hakkı” na dayandırdığını belirtmek gerekir²⁰⁹.

Anglosakson hukukuna bakıldığında rehabilitasyon hakkına ilişkin 1974 yılında Birleşik Krallık tarafından Suçluların Rehabilitasyonu Yasası’nın (Rehabilitation of Offenders Act) düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Daha çok suçluyu rehabilitasyon anlamında korumaya yönelik olan bu yasa, gizlilik hassasiyeti ve kimlik bilgilerinin korunmasına ilişkin hükümler yer almamaktadır. Yine yasa, basın suçlulara ilişkin yayın yapma özgürlüğünü sınırlamamaktadır. Kamunun bilgilendirilmesi ile failin mahremiyet hakkı arasındaki ilişkide kamu yararı öne geçmektedir²¹⁰. Dolayısıyla yasanın rehabilitasyon hakkına ilişkin mutlak bir koruma sağlamadığı söylenebilir.

²⁰⁷ *Melvin v. Reid*, 297 P. 91 (App. 1931), California Court of Appeal, s. 292.

²⁰⁸ Sánchez Abril, Lipton, **a.g.m.**, s. 368.

²⁰⁹ *Melvin v. Reid*, 297 P. 91 (App. 1931), California Court of Appeal, s. 292.

²¹⁰ Gert Brüggemeier, Aurelia Colombi Ciacchi, Patrick O’Callaghan, **Personality Rights in European Tort Law**, Cambridge University Press, 2010, s. 168. (e-book)

Rehabilitasyon hakkı her ne kadar unutulma hakkının bir görünümü olarak kabul edilse de bu hakkın unutulma hakkı ile çatıştığı noktalar olduğunu ve tam olarak bir koruma sağlamadığını belirtmek gerekir.

2. Silme Hakkı (Right to deletion)

Daha önce de belirtildiği gibi, teknolojik gelişmeler veri kullanımını ve verilerin depolandığı, işlendiği yerlerin çoğalmasına yol açmıştır²¹¹. Elektronik araçların artan depolama kapasiteleri ve veri seçiminde, verilerin elde edilmesinde olağanüstü verimlilik sağlaması ile daha güçlü hale gelmiştir. Bu durum karşısında veri koruma yasaları, teknolojik ilerleme durdurulamayacağı için bu gelişmelere ayak uyduran sistemler belirlemişlerdir²¹². Rehabilitasyon hakkında bahsedilen örneklerin birçoğu medya ihlallerine odaklanmışken, veri koruma yasası genel olarak gazetecilik faaliyetlerini koruma kapsamı dışında bırakmıştır. Bununla birlikte veri koruma yasası kapsamında kişisel verilerin silinmesi kapsamında “silme hakkı” geliştirilmiştir. Unutulma hakkının bir diğer görünümü olan “silme hakkı” da bu gelişmelerden doğmuştur²¹³.

Avrupa veri standartlarının etkisi önemli olsa da, veri gizliliği yasaları artık sadece “Avrupa meselesi” değildir. Kuzey Amerika, Latin Amerika, Güney Pasifik, Asya ve

²¹¹ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, II. A. 1. Başlık.

²¹² Terwangne, “Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion”, s. 113.

²¹³ David Lindsay, “The “Right to Be Forgotten” in European Data Protection Law”, **Emerging Challenges in Privacy Law: Comparative Perspectives**, Ed: Normann Witzleb, David Lindsay, Moira Paterson, Sharon Rodrick, Cambridge University Press, 2014, 290-337, s. 306.

Afrika'daki bazı ülkelerin de ulusal hukuklarında bu yasalar mevzuatın bir parçası haline gelmiştir²¹⁴.

Avrupa Komisyonu 2009 yılında, bireylerin kendi verileri üzerindeki kontrolünü güçlendirmek ve AB veri koruma hukukuna yasal belirlilik kazandırıp ticari işletmeler üzerindeki idari yükü en aza indirmek amacıyla reform çalışmalarına başlamıştır²¹⁵. Bir diğer amaç ise Direktife 17. paragrafı ile “unutulma ve silme hakkı” hükmü eklenerek sınırlı da olsa unutulma hakkını tanımaktır. Dolayısıyla Genel Veri Koruma Tüzüğü unutulma hakkının açıkça zikredilmesi nedeniyle özellik arz etmektedir. Komisyon’un ifadelerine göre, bu hüküm “bir birey artık kişisel verilerinin işlenmesini istemediğinde ve bir kuruluşun bu verileri saklaması için meşru bir sebep olmadığında silinmesi gerektiğini” öngörmektedir²¹⁶.

2009 yılında başlayan çalışmalar Avrupa Komisyonu, AP ve AB Bakanlar Konseyi’nin üçlü görüşmeleriyle 15 Aralık 2015’te sona ermiş ve Genel Veri Koruma Tüzüğü Tasarısının son hali 14 Nisan 2016 tarihinde AP tarafından kabul edilmiştir. 4 Mayıs 2016’da Avrupa Birliği Resmî Gazetesi’nde yayımlanan GVKT,

²¹⁴ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 302-303.

²¹⁵ Meg Leta Ambrose, Jef Ausloos, “The Right to Be Forgotten Across the Pond”, **Journal of Information Policy**, 2013, Vol. 3, 1-23, s. 11.

²¹⁶ Viviane Reding, “EU data protection reform and social media: Encouraging citizens’ trust and creating new opportunities”, Paris, 29 November 2011, (Çevrimiçi)

http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-827_en.htm (E. T. 27.03.2019)

25 Mayıs 2018 tarihinden itibaren yürürlüktedir²¹⁷. Tüzüğün 17. maddesine göre bireylerin veri denetçisinden kendilerine ait verilerin silinmesini talep etme hakkı vardır. Bu hakkın sürülebileceği haller maddenin birinci fıkrasında sınırlı olarak sayılmıştır:

- “Veriler işlendikleri amaç için artık gerekli değilse;
- Veri öznesi rızasını geri çekmişse ve işleme için başka meşru dayanak yoksa;
- Veri öznesi işlemeye itiraz etmiş ve işleme için başka meşru dayanak yoksa;
- Veriler hukuka aykırı olarak işlenmişse;
- Sorumlunun tabi olduğu Birlik ya da üye devlet hukukundan doğan bir yükümlülük uyarınca verilerin silinmesi gerekiyorsa;
- Kişisel verilerin 8(1) maddesinde atıfta bulunulan bilgi toplumu hizmetlerinin sağlanması ile ilgili toplanmış ise”²¹⁸.

Söz konusu verilerin kısmen ortadan kalkmış olması veya ortadan kaldırılan amaç ile uyumlu başka bir işleme amacını gerçekleştirmek için gerekli olması durumunda, silme işleminin gerçekleşmesine gerek yoktur²¹⁹.

Silme hakkının öznesi GVKT 1. maddesi gereğince sadece gerçek kişiler olabilmektedir²²⁰. Dolayısıyla tüzel kişiler bu haktan yararlanamazlar. Kişiler silme

²¹⁷ Paul Voigt, Axel von dem Bussche, **The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide**, Springer International Publishing, 2017, s. 2 (e-book)

²¹⁸ Türkçe Çevirisi için bkz.: Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17, 4.5.2016 Tarih ve L 119 sayılı Avrupa Birliği Resmî Gazetesi, s. 1-88.

²¹⁹ Voigt, Bussche, **a. g. e.**, s. 157.

hakkını, veri sorumlularına karşı kullanırlar. Tüzüğün 4. maddesi veri sorumlusunu “yalnız başına veya başkalarıyla birlikte kişisel verilerin işlenmesine ilişkin amaçlar ve yöntemleri belirleyen gerçek veya tüzel kişi, kamu kuruluşu, kurumu veya diğer herhangi bir organ” olarak tanımlamıştır²²¹. Tüzük’te açıkça zikredilmemiş olsa da ABAD’ın *Google/İspanya* kararından yola çıkarak arama motoru işletmecileri ve sosyal ağ platformlarının da (Facebook, Twitter, Instagram) veri sorumlusu olabileceği kabul edilmelidir²²².

GVKT’nin 2. maddesi gereğince gerçek kişilerin kişisel veya ev faaliyetleri dolayısıyla işledikleri veriler bu tüzük kapsamı dışında bırakılmıştır. Hükmün gerekçesinde bu şartın sağlanması için verilerin mesleki veya ticari amaçla işlenmemesi gerektiği belirtilmiştir²²³. Ev faaliyetleri içerisinde veri işlenebilecek durumlar göz önünde bulundurulduğunda bu hükmün unutulma hakkının kapsamını genişlettiği açıktır. Zira ev içerisinde özel alan-kamusal alan ya da ticari faaliyetin

²²⁰ **Madde 1**

“1. Bu Tüzük’te gerçek kişilerin kişisel verilerin işlenmesiyle ilgili olarak korunmasına ilişkin kurallar ve kişisel verilerin serbest dolaşımına ilişkin kurallar belirtilir.”

²²¹ GVKT, m. 4-7.

²²² Lindsay, “The “Right to Be Forgotten” in European Data Protection Law”, s. 328, Karşı görüş için bkz.: Opinion of Advocate General Jääskinen delivered on 25 June 2013, Case C-131/12, para. 138, (Çevrimiçi)<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138782&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7099509> (E.T. 27.03.2019)

²²³ Genel Veri Koruma Tüzüğü Gerekçesi, para. 18.

kapsamının belirsizliği sosyal ağlar bakımından unutulma hakkının özellikle hassas veriler bakımından uygulanabilirliğini tehlikeye dűşürmektedir²²⁴. Ancak gerekçenin devamında bu kapsamda olan verilerin işlenmesinde gerçek kişilerin sorumluluğu kaldırılrsa da veri sorumluları ve işleyenler bakımından sorumluluğunun devam ettiği belirtilmiştir. Örnelemek gerekirse, gerçek kişinin telefon kamerasıyla ev faaliyetini görüntüleyip sosyal platformlarda (Facebook, İnstagram, Youtube vb.) yayınlaması durumunda gerçek kişiye karşı tüzük hükümleri uygulanamazken, sosyal ağlar bakımından tüzük hükümleri bağlayıcıdır.

Veri sorumlusu verileri alenileştirdiği ve kişisel verileri silmek zorunda olduğu hallerde, mevcut teknoloji ve uygulama maliyeti göz önünde bulundurarak, veri sahibinin talep etmiş olduğu kişisel verileri işleyen diğer sorumluları da söz konusu kişisel verilere yönelik her türlü bağlantı veya bu verilerin her türlü nüshasını silmek zorunda oldukları hususunda bilgilendirmekle yükümlüdür²²⁵.

Genel Veri Koruma Tüzüğü'ndeki unutulma hakkına ilişkin düzenlemeler Tüzük tasarısının yayınlandığı tarihten itibaren ciddi bir şekilde eleştirilmiştir. Bu düzenlemenin ifade özgürlüğu ve basın özgürlüğünü kısıtladığı ve dolayısıyla da sansüre yol açtığı iddiaları olmuřtur²²⁶. Ancak AB Adalet Komisyon Üyesi Viviane Reding, birçok konuşmasında unutulma hakkının mutlak olmadığı ve uygulanırken

²²⁴ Lindsay, "The "Right to Be Forgotten" in European Data Protection Law", s. 324.

²²⁵ GVKT, m. 17-2.

²²⁶ Jeffrey Rosen, "The Right to Be Forgotten", **Stanford Law Review Online**, 2012, Vol. 64, No: 88, 88-92, s. 92.

ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğünün dikkate alınarak haklar arası dengenin sağlanacağını ifade etmiştir²²⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki GVKT'nin 17. maddesinin son fıkrasında ifade ve bilgi edinme hakkının kullanılması halinde silme hakkının uygulanmayacağı belirtilmiştir²²⁸.

Sonuç olarak silme hakkı unutulma hakkının uygulanabilirliğini kolaylaştırırsa da unutulma hakkı sadece silme hakkından ibaret değildir. Nitekim AB organları da tüzüğün hazırlık safhalarında bu nokta üzerinde durmuş ve silme hakkı ile unutulma

²²⁷Viviane Reding, The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age, Munich, 22 January 2012, (Çevrimiçi) http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-26_en.htm, Viviane Reding, Speech: Justice for Growth makes headway at today's Justice Council, Dublin, 18 January 2013, (Çevrimiçi) http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-29_en.htm (E. T. 28.03. 2019)

²²⁸ Silme hakkının diğer istisnaları aynı hükümde şu şekilde sıralanmıştır:

- *Sorumlunun tabi olduğu Birlik veya üye devlet hukuku çerçevesinde işleme faaliyeti olması;*
- *bir yasal yükümlülüğe uygunluk olması;*
- *kamu yararına gerçekleştirilen bir görevin yerine getirilmesi;*
- *veri sorumlusunun resmi bir yetkisini uygulaması;*
- *halk sağlığı alanındaki kamu yararı;*
- *kamu yararına arşivleme, bilimsel veya tarihi araştırma amaçları ya da istatistiki amaçlar;*
- *yasal iddialarda bulunulması, bu iddiaların uygulanması veya savunulması.*

hakkının birbirinden farklı haklar olduğunu vurgulamıştır²²⁹. Silme hakkının özellikle dijital ortamdaki verilerin kontrolünü sağlaması unutulma hakkı bakımından oldukça elverişlidir. Ancak 17. maddenin herhangi bir süre sınırlaması yapmamış olması eleştirilmelidir. Tüzüğün tasarı metni²³⁰ veri öznesinin, saklama süresi sona erince verilerin silinmesini talep edebileceği hükmünü içerirken yürürlükteki metinde bu ifadeye yer verilmemiştir. Oysa ki işlenen veriler için son kullanma tarihi belirlenmesi unutulma hakkının vazgeçilmez bir parçasıdır²³¹.

3. Listeden Çıkarılma Hakkı (*Right to delisting*)

Listeden çıkarılma hakkı kimi kaynaklarda “bağlantının koparılması hakkı (right to delinking)” ya da “indekslenmeme hakkı (right to de-indexing)” olarak ifade edilir. Bu hak, dijital bağlamda, özellikle *Google/İspanya* kararının ardından “unutulma hakkı” görünümünde en belirgin olanıdır²³².

²²⁹ EU 2012/72-2, Regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation) and Directive of the European Parliament and of the Council on the prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and the free movement of such data, s. 27. (Çevrimiçi) <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2012/EN/SEC-2012-72-2-EN-MAIN-PART-1.PDF> (E. T. 28. 03. 2019)

²³⁰ Genel Veri Koruma Tüzüğü Tasarısı, m. 17/1-b.

²³¹ Ambrose, “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, s. 18.

²³² Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 325.

İspanyol Veri Koruma Kurumu (AEPD) 2011-2013 yılları arasında İnternet’teki bazı haber linklerinin arama sonuçlarından kaldırılması için doksandan fazla başvuru kabul etmiştir. *Google/İspanya* kararı da bu dönemde yapılan başvurulardan birinin Google tarafından İspanyol Yüksek Mahkemesi’ne (*Audiencia Nacional*) temyiz edilmesi neticesinde ortaya çıkmıştır²³³. İspanyol Yüksek Mahkemesi temyiz kararını değerlendirirken 95/46 sayılı Veri Koruma Direktifi kapsamında Google’ın yükümlülüklerine ilişkin ABAD’a kafa karıştırıcı bir dizi soru yöneltmiştir. Çünkü 95/46 sayılı Veri Koruma Direktifi dijital çağın öncesinde yazıldığı ve Direktif’in bu gelişmeler doğrultusunda yorumlanması gerektiği için mahkeme bu konuda rehberliğe ihtiyaç duymuştur²³⁴. Bu sorulardan unutulma hakkı ile ilgili olanlar şunlardır:

- “*Google Arama’nın, İnternette üçüncü taraflarca yayınlanmış veya bulundurulmuş bilgiyi konumlandırma, otomatik olarak indeksleme, geçici olarak saklama ve son olarak belirli bir tercih sırasına göre İnternet kullanıcılarına sunulmasından oluşan içerik sağlayıcı olarak faaliyetleriyle bağlantılı olarak, bu tür bilgi üçüncü taraflara ait kişisel veri içerdiği durumlarda: bu şekilde tanımlanan bir faaliyet 95/46 sayılı Direktif’in Madde 2 (b) altında belirtilen “verinin (...) işlenmesi” kavramı kapsamına girdiği şeklinde yorumlanmalı mıdır*²³⁵?

²³³ Sánchez Abril, Lipton, **a.g.m.**, s. 374.

²³⁴ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 19-20.

²³⁵ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 20/2-a.

- 95/46 sayılı Direktif'in 2 (d) Maddesi, [Google Arama]'yı yöneten teşebbüsün indekslediği İnternet sayfalarında yer alan kişisel verinin “denetleyicisi” olduğu manasına geldiği şeklinde yorumlanmalı mıdır²³⁶?
- Google Arama üzerine üçüncü taraflarca yayınlanmış bilgi kaydını, önceden veya eş zamanlı olarak bilginin yer aldığı İnternet sayfası sahibine başvurmaksızın, indekslerinden çıkarmasını öngören yükümlülüğü doğrudan yükleyebilir mi²³⁷?
- Kişisel veriyi içeren bilginin üçüncü taraflarca hukuka uygun olarak yayınlanması ve kaynaklandığı İnternet sayfasında bulundurulması durumunda arama motorlarının bu hakları korumakla ilgili yükümlülüğü hariç tutulacak mıdır²³⁸?
- 95/46 sayılı Direktif'in Madde 12 (2) ile öngörülen veriyi silme ve engelleme hakkı ile [14. Maddenin 1. Fıkrasının (a) bendi] ile öngörülen itiraz haklarının, veri öznelerine kendileriyle ilgili üçüncü taraflara ait İnternet sayfalarında yayınlanan ve değerlendirildiği zaman veri öznesine zarar verebilecek nitelikte olduğu veya veri öznesinin unutulmasını arzu ettiği için İnternet kullanıcıları tarafından bilinmemesi istenilen bilgiler için, söz konusu bilgiler üçüncü taraflarca hukuka uygun şekilde yayınlanmış olsa

²³⁶ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 20/2-b.

²³⁷ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 20/2-c.

²³⁸ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 20/2-d.

bile, indekslenmesini önlemek amacıyla arama motorlarına başvuru yapma olanağı tanıdığı şeklinde değerlendirilmeli midir”²³⁹?

Bu sorular karşısında ABAD öncelikle Google’ın bir arama motoru işletmecisi olarak 95/46 sayılı Direktif’in 2(d) maddesi kapsamında veri sorumlusu olduğuna hükmetmiştir²⁴⁰. Arama motoru işletmecilerinin kişisel verileri işlemesi, web sayfalarının yayıncıları tarafından işlenen verilerin sayfalarında gösterilmesine ek bir işleme faaliyetidir. Üstelik arama motorları herhangi bir web sayfasındaki veriyi, o sayfayı özellikle ziyaret edenler görebilirken, veri öznesinin adını referans alarak o veriyi bütün kullanıcıların erişimine açmaktadırlar²⁴¹. ABAD’ın bu görüşü unutulma hakkı taleplerinin arama motoru işletmecilerine yöneltilebileceğinin kabulüdür.

ABAD kararında Google arama motorunun önermiş olduğu bazı sonuçların listeden çıkarılması için “unutulma hakkı formu” uygulanmıştır²⁴². Divan’ın değerlendirmesine göre başvuru:

- Yayınlanan veri özel hayatına ilişkin ise;
- Verinin ilk yayın tarihinin üzerinden belirli bir zaman geçmiş ise;
- Ve kamunun bilgiye erişmede ağır basan bir menfaati yok ise;

²³⁹ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 20/3.

²⁴⁰ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 33.

²⁴¹ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 34-35.

²⁴² Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 94-99.

arama motoru sonuçlar listesinden bu bağlantının kaldırılmasını talep edebilir²⁴³. Kararın 92 ve 93. paragrafında yer alan “*başlangıçta hukuka uygun olarak işlenen doğru bir veri, zaman içerisinde, toplandıkları veya işlendikleri amaçlar ışığında bu veriler artık gerekli değilse, arama motoru işletmecisi tarafından sonuçlar listesinde bulunan bilgi ve bağlantılar silinmelidir*”²⁴⁴ ifadesi ile hakkın unsurlarına yer verildiği söylenebilir.

ABAD’ın bu kararının unutulma hakkı bağlamında değerlendirilemeyeceğine yönelik doktrinde eleştiriler olmuştur. Arama motoru sonuçlarından bağlantı kaldırıldığı halde ilgili web sayfalarına doğrudan arama ile verilere ulaşılabilmesi unutulmanın sağlanmadığı düşüncesini doğurmuştur²⁴⁵. Ayrıca Divan’ın kararda “unutulma hakkı” terimini kullanmadığına değinilmiştir²⁴⁶. Divan’ın Hukuk Sözcüsü Jääskinen’in açıklamasında²⁴⁷ kararın unutulma hakkına ilişkin olduğunu ifade

²⁴³ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 98.

²⁴⁴ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 92-93. Vurgu eklenmiştir.

²⁴⁵ Julia Powles, “The Case That Won't Be Forgotten”, **Loyola University Chicago Law Journal**, 2015, Vol. 47, 583- 615, s. 592; Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 326.

²⁴⁶ Jef Ausloos, “EU Internet Regulation After Google Spain” Bildiri Raporu, **Centre for European Legal Studies Faculty of Law University of Cambridge**, 27 Mart 2015, s. 16, (Çevrimiçi)

https://www.cels.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.cels.law.cam.ac.uk/documents/google_spain_conference_report_-_16.12.2015.pdf (E.T. 29.03.2019)

²⁴⁷ Opinion of Advocate General Jääskinen delivered on 25 June 2013, Case C-131/12, para. 6, 23, 102, 108, 109, 110, 111, 119, 126, 133, 136, 137.

etmesine rağmen Divan'ın bu ifadeye sadece İspanyol Yüksek Mahkemesi'nin sorularına cevaben yer vermesi bu eleştiriyi destekler niteliktedir²⁴⁸.

Kararın doğrudan unutulma hakkını karşılamadığı görüşünde olan yazarlara göre²⁴⁹ Divan'ın tanıdığı olduğu hak “**listeden çıkarılma hakkı**”dır. Kararda kişinin geçmişine ilişkin olayların internet aramalarından linkinin kaldırılması²⁵⁰ unutulma hakkına büyük ölçüde hizmet etse de unutulma hakkının kapsamı internetten ibaret değildir²⁵¹. Benzer şekilde Google'ın Unutulma Hakkına İlişkin Danışma Kurulu'nun raporunda da “listeden çıkarılma” anlamına gelen “delist” ifadesi kullanılmıştır²⁵².

ABAD'ın 13 Mayıs 2014 tarihinde hükmü açıklamasından sonra bir ay içerisinde Google'a 250,000 başvuru yapılmıştır²⁵³. Google bu talepleri ele alırken haklar arası menfaat dengesi kurabilmek için “Unutulma Hakkı Danışma Kurulu”

²⁴⁸ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 20.

²⁴⁹ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 325; Powles, **a.g.m.**, s. 588.

²⁵⁰ Lee A. Bygrave, “A Right to Be Forgotten?”, **Communications of the ACM**, 2015, Vol. 58, No: 1, s. 35-37, s. 35.

²⁵¹ Jones, **a. g. e.**, s. 130.

²⁵² The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s. 4. (Çevrimiçi)

<https://drive.google.com/file/d/0B1UgZshetMd4cEI3SjlvV0hNbDA/view> (E. T. 29. 03. 2019)

²⁵³ Jones, **a. g. e.**, s. 46.

oluşturmuştur²⁵⁴. Google’ın bu uygulamaları olumlu karşılanırsa da önceliği kâr amacı gütmek olan arama motorlarına kararın uygulanmasını bırakma düşüncesi ciddi eleştirilere maruz kalmıştır²⁵⁵.

Öte yandan arama motorlarına yoğun başvuru yapılması, her başvuru için gerekli değerlendirmelerin zaman alması ve masraflı olması da eleştiriye açık bir durumdur²⁵⁶. Zira sürecin arama motorları bakımından masraflı olması hak dengesi kurulmadan sonuçların otomatik olarak kaldırılmasına yol açabilecektir²⁵⁷. Her ne kadar arama motoru kararlarına karşı Veri Koruma Direktifi m. 28/4 gereğince ulusal

²⁵⁴ Julia Powles, Google’s grand European tour aims to map out the future of data ethics, 10 September 2014, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/technology/2014/sep/10/google-europe-explain-right-forgotten-eric-schmidt-article-29> (E. T. 29.03. 2019)

²⁵⁵ UK House of Lords, EU Data Protection Law: a “right to be forgotten”, **Authority of the House of Lords**, 2nd Report, Session 2014-15, s. 1-24, para. 56.

²⁵⁶ Jones, **a.g.e.**, s. 179.

²⁵⁷ Powles, **a.g.m.**, s. 606.

veri koruma kurumlarına başvurma hakkı²⁵⁸ olsa da yakın zamana kadar Google kararlarına karşı sadece %2'lik kesim itirazda bulunmuştur. Bu sonuç, iki şekilde de yorumlanabilir: birincisi başvuru sahiplerinin kararlardan memnun kaldığı, ikincisi ise başvuru sahiplerinin uzun süren yargılama süreçlerini göze alamayıp kararı kabullenmeleri²⁵⁹.

Son olarak arama motorlarının uygulamada sadece AB'ye dahil olan ülkelerin başvurularını kabul ediyor oluşu da²⁶⁰ bu sistemin tam anlamıyla unutulma hakkını yansıtmadığının göstergesidir. Zira insanın insan olmasından kaynaklı sahip olduğu bir hakkın yaşadığı coğrafi bölgeye göre kısıtlanması insan hakları hukuku ile bağdaşır bir durum değildir.

²⁵⁸ Article 29 Data Protection Working Party, "Guidelines On The Implementation Of The Court Of Justice Of The European Union Judgment On "Google Spain And Inc V. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) And Mario Costeja González" C-131/12", 26 November 2014, para. 24,(Çevrimiçi)https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp225_en.pdf (E. T. 30.03.2019), Türkçe çevirisi için bkz.: Sena Kontoğlu, "Avrupa Adalet Divanı'nın 13 Mayıs 2014 Tarihli Google Unutulma Hakkı Kararının Uygulanması Hakkında Yönerge", **Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi**, 2016, No:21, s. 1-20. (Çalışmanın devamında "ABAD kararının uygulanmasına dair kılavuz" olarak anılacaktır.)

²⁵⁹ Michel J. Reymond, "Hammering Square Pegs into Round Holes: The Geographical Scope of Application of the EU Right to be Delisted", **Berkman Klein Center Research Publication**, 2016, No: 12, 1-46, s. 9.

²⁶⁰ Bu durum ABAD'a taşınmış halihazırda sonuçlanması beklenmektedir. *Google Inc. v Commission Nationale de L'informatique et des Libertés (CNIL)*, Case C-507/17.

4. Görünmezlik hakkı (*Right to Obscurity*)

Doktrinde ABAD kararını²⁶¹ değerlendiren kimi yazarlar, kararın gerçekten “herhangi bir bilginin unutulması” anlamına gelmediği, söz konusu bilgilerin farklı arama teknikleriyle bulunabileceği, dolayısıyla yerine getirilen uygulamanın olsa olsa “görünmezlik hakkı” olabileceğini savunmuşlardır²⁶². *Google/İspanya* kararının uygulanmasında da, söz konusu gazete makalesi silinmiş veya kaldırılmamıştır. Makaleye ulaşmak, arama motorlarına başvurunun adından ziyade daha ayrıntılı arama terimleri girilmesiyle mümkündür. Bu sınırlı silme hakkı, internetteki kaynak belgelere ulaşmayı ve ilk kaynağa yapılan atıfların tamamen kaldırılmasını veya elde edilememesini sağlamayı gerektiren “unutma” kavramından oldukça farklıdır. Bu yazarlar, ABAD’ın Google ve diğer arama motorlarına böyle bir yükümlülük yüklemesinin de haksız olduğunu savunmuşlardır. Bu yükün ortadan kaldırılması için de küresel bir çözüm sunan “İnternet Görünmezliği Merkezi (Internet Obscurity Center)” kurulması yönünde tavsiyede bulunmuşlardır²⁶³.

²⁶¹ Case C-131/12, *Google Spain SL, Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Costeja Gonzalez*, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, EU: C: 2014:317.

²⁶² David Hoffman, Paula Bruening, Sophia Carter, “The Right to Obscurity: How We Can Implement the Google Spain Decision”, *North Carolina Journal of Law & Technology*, 2016, Vol. 17, No: 3, 437-480, s. 441.

²⁶³ Hoffman, Bruening, Carter, *a.g.m.*, s. 441-442.

Amerika Federal Ticaret Komisyonu’nun (FTC) eski komisyon üyesi Julie Brill görünmezlik hakkını şu şekilde ifade etmiştir:²⁶⁴

“Saldırgan veri toplama çağımızda, gizliliği korumak tüketici korumalarının kilit bir bileşenidir. Görünmezlik, kişisel bilgilere herhangi birinin kolayca erişemeyeceği anlamına gelir. Bu, bilginin silindiği veya saklı tutulduğu anlamına gelmez; daha ziyade, bazı etkenlerin bir araya gelmesinin belirli bilgi türlerini bulmayı nispeten zorlaştırdığı anlamına gelir”.

Görünmezlik hakkını, unutulma hakkının Amerika Birleşik Devletleri’nde kabul edilebilir bir şekli olarak gören bir görüşe göre²⁶⁵ ise; *“Belirli bir internet aramasında gerekli olan anahtar faktörler eksikse o bilgi bilinmezdir. Bu anahtar faktörler şunlar olabilir: arama görünürlüğü, açık erişim, tanılama ve netlik. Dolayısıyla web sitelerini hassas verileri silmeye zorlamak (unutulma hakkının uygulanması) yerine bu tür verilerin gizliliği zorunlu kılınabilir.”*²⁶⁶

Son olarak unutulma hakkının bir görünümü olarak kabul edilen görünmezlik hakkının etkisinin “unutulma hakkı”ndan daha sınırlı olduğu söylenmelidir. Çünkü bilgiler tamamıyla silinmez sadece bulunması zorlaştırılır. Ancak yine de görünmezlik hakkının bu etkisi ABD Anayasası’nın birinci düzenlemesi olan “ifade

²⁶⁴ Julie Brill, Former Commissioner, “Why You Have the Right to Obscurity”, 2015, (Çevrimiçi)

<https://www.ftc.gov/public-statements/2015/04/why-you-have-right-obscurity> (E. T. 31.03.2019)

²⁶⁵ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 334.

²⁶⁶ Woodrow Hartzog, Frederic Stutzman, “Obscurity by Design”, **Washington Law Review**, 2013, Vol. 88, 385-418, s. 385.

özgürlüğü” maddesiyle daha az çeliştiğinden “unutulma hakkı”nın sınırlı da olsa ABD’de de uygulanabilmesinde önemli bir role sahiptir²⁶⁷.

5. Bilgi toplumu hizmetleri tarafından toplanan verilerin dijital unutulma hakkı (*Right to Digital Oblivion of Data Collected by Information Society Services*)

Bilgi toplumu hizmetleri²⁶⁸ tarafından toplanan verilerin dijital olarak unutulma hakkı ile ilgili olarak, bazı ülkeler belirli kişisel bilgileri silmek için sosyal talebi karşılamaya karar vermiştir²⁶⁹. Bu doğrultuda yapılan düzenlemelere göre, bireyin sosyal ağların, tarayıcıların ve sunucuların veri tabanlarında yer alan kişisel bilgilerinin işlenmesini durdurma veya bu işlemin iptal edilmesini isteme hakkı vardır. Sözleşmeden dolayı mal ve hizmet sunan ve karşılığında kişisel bilgi toplayan kamu ve özel kuruluşların veri tabanlarında, sözleşmeye dayalı ilişki sona erdiğinde,

²⁶⁷ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 335.

²⁶⁸ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 31 Mayıs 2013 tarihinde çıkarılan “Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik’te “bilgi toplumu hizmetleri” kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: “*Fiziki olarak karşı karşıya gelmeksizin, bedelli veya bedelsiz olarak elektronik ortamda yerine getirilen çevrim içi hizmetleri*”. Örnek olarak e-devlet sistemi gösterilebilir.

²⁶⁹ Nikaragua’da buna ilişkin Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun ve Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun Tüzüğü’nde güncellemeler yapılmıştır. Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 335.

bireyler kişisel bilgilerinin kaldırılmasını talep edebilir. Yapılan düzenlemelerde kuruluşların uygulamada bu yükümlülükleri nasıl uygulayacağı düzenlenmemiştir²⁷⁰.

2012 yılı Avrupa Konseyi'nin sosyal ağ hizmetlerine ilişkin tavsiyesine göre; kullanıcılar, erişimin onayladıklarının dışında genişlemesi halinde, ses, video dahil olmak üzere kişisel verilerinin yayınlanması halinde, sosyal paylaşım ağındaki profili ve bunlarla ilgili tüm bilgilerin nasıl silineceği konusunda bilgilendirilmelidirler. Fesih üzerine, kullanıcılarla ilgili tüm veriler sosyal ağ servisinin depolama ortamından kalıcı olarak yok edilmelidir²⁷¹.

Bilgi toplumu hizmetleri tarafından toplanan verilerin silinmesi hakkı, kanıt sağlama şartı olmadan kullanılabilir, gerçek bir unutulma hakkıdır. Verilerin alakasız, güncel olmayan veya yasadışı olduğunu kanıtlamak gerekli değildir. Ayrıca, sadece görünmezlik hakkı değildir, çünkü veriler tamamen silinmiştir. Dolayısıyla özellikle sosyal ağ hizmetlerine ilişkin geniş kapsamlı bir unutulma hakkı sağlamaktadır²⁷².

B. HAKKIN UNSURLARI

Unutulma hakkına ilişkin yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda hakkın iki temel unsurunun olduğu kolaylıkla söylenebilmektedir. Bu unsurlar şunlardır: unutulması

²⁷⁰ Cynthia Rich, "Privacy in Latin America and the Caribbean", **Privacy & Security Law Report**, 2015, 14 PVLR 730, s. 8-10.

²⁷¹CM/Rec (2012)4, "Essential information and measures needed to help users deal with social networks", para.3, (Çevrimiçi) <https://www.refworld.org/pdfid/5069805e2.pdf> (E. T. 03.03.2019)

²⁷² Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 336.

talep edilen bilgi ve bu bilginin alenileşmesinin üzerinden geçen zaman. Bu başlıkta sözü edilen unsurların kapsamı belirlenip, unutulma hakkının hangi durumlarda gündeme geleceği tartışılacaktır.

1. Bilgi Unsuru

Unutulması talep edilen bilginin iki önemli şartı sağlaması gereklidir. Bunlardan ilki bilginin gerçeği yansıtması yani doğru olmasıdır. İkincisi ise doğru bilginin hukuka uygun olarak alenileşmiş olmasıdır. Unutulma hakkının talep edilmesi için bu iki şartın sağlanmış olması gereklidir. Bununla birlikte bu şartlar unutulma hakkının görünümlerinde farklılık arz edebilmektedir.

Unutulma hakkına konu olan bilgi ilk yayıldığı ya da paylaşıldığı anda gerçeği yansıtmalıdır. Yani alenileşen bilgi doğru nitelikte değilse birey unutulma hakkını değil de içeriğin yayından kaldırılması ve cevap hakkını kullanır²⁷³. Ancak zamana bağlı olarak bilgi doğruluğunu ve güncelliğini yitirebilir. Artık güncelliğini yitirmiş olan bilginin bireyin özel yaşamına ve kişilik haklarına zarar vermesi kaçınılmazdır.

²⁷³ Hukukumuzda 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9. maddesindeki düzenlemeye göre; *"İçerik nedeniyle hakları ihlâl edildiğini iddia eden kişi, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması halinde yer sağlayıcısına başvurarak kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabı bir hafta süreyle internet ortamında yayımlanmasını isteyebilir."* bu tür durumlar için böyle bir hak tanınmıştır. Benzer şekilde AIHM' de sözleşmenin özel yaşama saygı hakkını düzenleyen 8. maddesinin bu talebi de içerdiği görüşündedir. Bkz.: *Craxi v. Italy*, (App. No: 25337/94), Judgment of the ECtHR of 2003, para. 82; *Cemalettin Canlı v. Turkey*, (App. No: 22427/04), Judgment of the ECtHR of 2008, para. 42.

Nitekim ünlü ABAD kararı da bu duruma yapılan bir itiraz sonucunda ortaya çıkmıştır²⁷⁴.

Bir diğer husus da bilginin başta hukuka uygun olarak alenileşmiş olmasıdır. Yani bireyin izni veya onayı olmadan yasa dışı yollarla kişisel verilerinin paylaşılması özel yaşamın korunması ve mahremiyet haklarını ihlal eder. Ancak unutulma hakkı karalama veya mahremiyet ile korunmayan, zaten kamuya açık bir şekilde paylaşılan bilgilerin kaldırılması ile ilgilidir²⁷⁵.

Bilginin yayıldığı anda bireyin rızasına ilişkin iki durum söz konusu olabilmektedir. İlk durumda rıza aranmaksızın bilginin yayılmasında meşru bir amaç vardır. Kamu yararına arşivleme amaçlı, bilimsel veya tarihi araştırma amaçlı, istatistiki amaçlar doğrultusunda ya da basın özgürlüğü kapsamında ele alınan çalışmalarda çoğunlukla bireyin rızası aranmaz²⁷⁶. Örnek olarak kimi zaman bir Ceza Özel Hukuku çalışmasında bir suça ilişkin olarak bireyin kimlik adı kullanılarak konunun izahı mümkündür. Böyle bir durumda çalışmayı yürüten yazarların suçludan izin aldığı söylenemez. Benzer şekilde suça ilişkin haber yapılması da basın özgürlüğü ile

²⁷⁴ Case C-131/12, Google Spain SL, Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Costeja Gonzalez, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, EU: C: 2014:317.

²⁷⁵ Norberto Nuno Gomes de Andrade, “Oblivion: The Right to Be Different... from Oneself Reproposing the Right to Be Forgotten”, VII International Conference on Internet, Law & Politics. Net Neutrality and other challenges for the future of the Internet, **Revista de Internet, Derecho y Política**, 2012, No: 13, 122-137, s. 127.

²⁷⁶ Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 17/3-d.

meşrulaşmaktadır. Yine aynı kişinin suç işlediğine dair kamu yararına arşiv kaydı oluşturularak rıza konusu meşru hale gelmektedir. Ancak belirtilmelidir ki bilginin unutulma hakkına konu olabilmesi için rıza koşulunu sağlamış olması şart değildir. Kişi yukarıda belirtilen rızanın aranmadığı hallerde yayılan kişisel verilerinin de unutulmasını talep hakkına sahiptir.

İkinci durumda ise bilginin alenileşmesi bireyin rızası dahilindedir. Web 2.0 dönemiyle birlikte internetin aynı zamanda üçüncü kişilerle paylaşım yapılabilen bir platform olması bireyin kendi hakkındaki bilgileri üçüncü kişilerin erişimine açmasını mümkün hale getirmiştir. Bu durumda paylaşılan bilgiler tamamen bireyin kontrolü altında olduğundan ayrıca bir rıza da söz konusu değildir.

Veri koruma hukukunda²⁷⁷ bilgi teknolojileri ve internet hizmetlerinde rıza ön koşuldur. Bu sistemlerdeki verilerin işlenmesi için veri öznesinin rızası gereklidir. Aksi halde hukuka aykırı bir durum söz konusudur. Ancak kullanıcıların geneli ayrıntılı olarak haklarını incelememekte ve internet sayfalarında beliren “onaylıyorum” kutucuğunu işaretleyip geçmektedir. Dolayısıyla söz konusu durumlarda alınan rıza çoğunlukla sağlıklı değildir ve bireyin gerçek iradesini yansıtmamaktadır. Bu nedenle kullanıcıların rızalarını iptal etme hakkına sahip olmaları gerekmektedir. Daha önce de bahsedilen²⁷⁸ unutulma hakkının bir

²⁷⁷ GVKT’nin 6. maddesinde “*veri sahibinin bir ya da daha fazla sayıda spesifik amaca yönelik olarak kişisel verilerinin işlenmesine onay vermesi*”, hukuka uygunluk sebebi olarak sayılmıştır.

²⁷⁸ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, III. A. 2. Başlık.

görünümü niteliğinde olan “sildirme hakkı” bu durumlarda ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlardan bireyi korumaya yönelik bir haktır²⁷⁹.

2. Zaman Unsuru

Unutulma hakkına ilişkin tartışmalar dijital çağın başlangıcı ile alevlenmiş olsa da geçmişte özellikle mahkumların, mahkumiyetlerinin ardından suçlarıyla anılmak istemediklerine sıkça rastlanmaktadır. Kıta Avrupa’sı hukuk sistemlerinde bu durum bir “kişilik hakkı” olarak kabul görmüştür²⁸⁰. Bu görüşün haklı yönleri olsa da unutulma hakkının bilgi ve iletişim teknolojileri çağındaki konumu ve önemi çok daha geniş kapsamlıdır²⁸¹. Daha önce de bahsedilen “dijital çağın mükemmel hafızası” unutulma hakkı için bir tehdit unsurudur. Dolayısıyla unutulması talep edilen bilginin son kullanma tarihinin olması ya da bilginin alenileşmesinden belirli bir süre sonra silinmesi dijital çağın kaçınılmaz gerekliliğidir²⁸².

Unutulma hakkının vazgeçilmez bir parçası niteliğinde olan zaman unsuru birçok unutulma hakkı tanımında da yer almıştır. Bu tanımlardan birinde “*unutulma hakkı, bir bireyin zaman içinde kişisel bilgileri bakımından hak sahibi olma özerkliğine dayanmaktadır; bilginin kökeni ne kadar uzun süre geriye giderse, kişisel çıkarlar*

²⁷⁹ Ambrose, Ausloos, **a.g.m.**, s. 14-15.

²⁸⁰ Weber, **a.g.m.**, s. 120.

²⁸¹ Voss, Castets-Renard, **a.g.m.**, s. 285.

²⁸² Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, II. B. 3. Başlık.

kamu menfaatlerine göre o kadar ağır basar” denilerek bilginin üzerinden geçen zamanın hakkın diğer haklarla olan menfaat dengesinde önemli bir rol üstelendiği vurgulanmıştır²⁸³.

Unutulma hakkına konu olan bilginin alenileşmesi başta hukuka uygun iken, zamanla bu bilginin kişinin özel yaşamının bir parçası haline gelmesi bu durumu değiştirir. Bilginin bireyin özel yaşamındaki değeri, toplum nezdindeki değerine kıyasla daha önemli bir hale gelir²⁸⁴. ABD’de de Federal Hükümet yetkilileri tarafından mahkumlara ilişkin tutulan doğum tarihi, fiziksel özellikler, hakkındaki suçlamalar ve tutuklama tarihi gibi kişisel verilerin 80 yaşından sonra silinmesi gerekmektedir. Yetkili kurumlar kimi zaman bu kayıtları gönüllü olarak Federal Soruşturma Bürosu (FBI) ile paylaşmaktadır. Amaç suçluların tespitine ve kovuşturulmasına yardımcı olmaktır. FBI bu kayıtları sadece iki durumda erişime açmaktadır: ilki adli sicil kayıtlarının konusunun bir kopyasının verilmesi durumudur. İkincisi ise ilgili kişilerin veya kaçakların yakalanması için basın organlarına bir kopyanın verildiği durumudur²⁸⁵.

ABD Yüksek Mahkemesi’nin 1989 yılındaki *Department of Justice v. Reporters Committee for Freedom of the Press* kararı aynı aileye mensup dört mahkûma ilişkin

²⁸³ Weber, **a.g.m.**, s. 121, para. 3.

²⁸⁴ Giovanni Sartor, “The Right to be Forgotten: Dynamics of Privacy and Publicity”, **Protection of Information and the Right to Privacy- A New Equilibrium?** Ed. Luciano Floridi, 2014, Springer, s. 2.(e-book)

²⁸⁵ *DOJ v. Reporters Comm. for Free Press*, 489 U.S. 749 (1989), s. 752.

adli sicil kayıtlarının FBI tarafından basına verilmesinin özel yaşamın gizliliğini ihlal ettiği yönündedir. Mahkeme bu bilgilerin daha önce kamuya açıklanmış olsalar bile zamanın akışı bu bilgileri özel kıldığından mahremiyet kapsamında olduklarını vurgulamıştır²⁸⁶. Mahkeme kişilere ilişkin bu kayıtların FBI'nın adli sicil kayıtlarına atıldığı zaman, normalde kişi seksen yaşına gelmeden unutulacak bilgilerin, bu sayede bilgisayarlarda toplanacağına ve bilgi deposu oluşacağına değinmiştir²⁸⁷.

Esasen adli sicile ilişkin düzenlemelere bakıldığında kayıtların belirli bir süre ile sınırlanıp silinmesi yaygın bir uygulama iken mahkemenin bu kararında bu süre beklenmeden de bu kayıtların silinmesinin mahremiyet kapsamında olabileceği görülmüştür. Burada önemli olan belirli bir zamanın geçmesinden ziyade kişinin mevcut durumundaki değişimin toplumun bilgi edinmedeki menfaatinin önüne ne denli geçtiğidir. Alman Federal Anayasa Mahkemesi'nin *Lebach* kararında da suçlunun cezalandırılmasının ardından zaman geçmesiyle suça ilişkin bilgilerin suçlunun özel yaşamı kapsamında korunması gerektiği belirtilmiştir. Kararda suçlu hakkında basının süresiz olarak yayın yapmasının anayasal kişilik hakkı ile bağdaşmayacağı vurgulanmıştır²⁸⁸. Yine Paris Yüksek Mahkemesi tarafından verilen *Diana Z.* kararında eski porno aktristi olan davacı rol aldığı porno filmlerinin yayınlanmamasını talep etmiş, mahkeme kişinin geçmişinde kalan ve şu anki halini

²⁸⁶ *DOJ v. Reporters Comm. for Free Press*, 489 U.S. 749 (1989), s. 763.

²⁸⁷ *DOJ v. Reporters Comm. for Free Press*, 489 U.S. 749 (1989), s. 771.

²⁸⁸ BVerfGE 35-202, para. 68.

yansıtmayan bir durumun unutulma hakkı kapsamında olması gerektiğine hükmetmiştir²⁸⁹.

Unutulma hakkının zaman unsurundan anlaşılması gereken sadece belirli bir sürenin geçmesi değil bu süre zarfında unutulması talep edilen bilgideki değişimin ölçütüdür. Bilgi alenileştiği ilk andan itibaren doğru olmakla beraber, zamanla güncelliğini ve gerçekliğini yitirir. Bireyin mevcut halini yansıtmamaya başlar. Bilginin bu haline “bağlamından arındırılmış (decontextualized)” bilgi denilmektedir. Bireyin mevcut halinden kopuk ama bireyin geçmişiyle ilişkilendirilebilecek bu tür bilginin unutulma hakkı kapsamında değerlendirilmesi kaçınılmazdır²⁹⁰. İtalyan Temyiz Mahkemesi bir kararında internet arşivlerinin geleneksel arşiv anlayışından farklı olarak kronolojik sıraya uymadığı, dolayısıyla da bilgileri bağlamından arındırılmış düz bir şekilde sunduğuna değinmiştir. Prensip olarak tarihi belgeleme yapmanın amacı toplumun çalışmanın orijinaline ulaşabilmesini sağlamak ve bir bireyin kim olduğunu bulabilmektir. Bu nedenle bir bilgi gerçeği yansıtmayı bırakırsa ya güncellenip bağlamlaştırılmalı ya da arşivden silinmelidir. Mahkeme, söz konusu davada yayıncının orijinal haberi güncellemek için uygun bir yöntem tasarlama zorunluluğu olduğu sonucuna varmıştır²⁹¹.

²⁸⁹ Pagallo, Durante, **a.g.e.**, s. 18.

²⁹⁰ Andrade, “Oblivion: The Right to Be Different... from Oneself Reproposing the Right to Be Forgotten”, s. 127.

²⁹¹ Luigi Manna, “Right to Oblivion and the Internet: a Recent Ruling of the Milan Court”, 22.07.2013, (Çevrimiçi), <http://www.martinimanna.com/right-to-oblivion-and-the-internet-a-recent-ruling-of-the-2milan-court/> (E. T. 10.04.2019)

Google Danışma Kurulu'nun hazırladığı Unutulma Hakkına İlişkin Raporda zaman ölçütünün insanlığa karşı olan suçlarda ve toplumda büyük yankı uyandıran meselelerde uygulanamayacağı belirtilmiştir. Zaman unsuru ayrıca veri öznesinin kamusal yaşamdaki rolünü belirlemeye ağırlık verir. Örneğin; bir politikacı veya bir şirket CEO'su görevinden uzun süre önce ayrılmış olsa bile çalışma dönemlerinde yaptıkları çalışmalar kamu yararına olduğu için toplumsal önemini yitirmemiştir²⁹².

Zaman ölçütüyle bilginin bilinmesinde toplum menfaatinin azaldığı hallerde unutulma hakkının uygulanması kolaylaşacaktır. İsviçre Federal Mahkemesi'nin bir kararında²⁹³ başvuru kırk yıl önce ölüm cezasına çarptırılmış babası hakkında bir radyo tiyatrosunun yayınlanmasına itirazda bulunmuştur. Mahkeme suçun üzerinden geçen zaman ve infaz edilmiş olmasının toplumun faile ve suça ilişkin ilgisini ortadan kaldırmış olduğu gerekçesi itirazı yerinde bulmuştur²⁹⁴.

²⁹² The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s. 14, (Çevrimiçi)

<https://static.googleusercontent.com/media/archive.google.com/tr//advisorycouncil/advisement/advisory-report.pdf> (E. T. 10.04.2019)

²⁹³ BGE 109 II 353- Paul Irniger, para. 1-5.

²⁹⁴ Franz Werro, "The Right to Inform v. The Right to be Forgotten: A Transatlantic Clash", Georgetown **Public Law Research Paper No: 2**, 2009, 287-298, s. 290, (Çevrimiçi), (E.T. 05.05.2019)

https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1401357_code238438.pdf?abstractid=1401357&mirid=1

C. HAKKIN ÖZNESİ VE YÜKÜMLÜSÜ

Unutulma hakkı içtihat hukukuyla gelişen bir hak alanı olduğu için doktrinsel çalışmalarda da genel olarak yargı kararlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu noktada hakkın teorik çerçevesinin çizilmesi kaynak yetersizliğinden zorlaşmıştır. Çalışmada unutulma hakkına dayanak teşkil eden ve yakından ilişkili olduğu haklardan faydalanılarak teorik çerçeve bakımından oldukça önemli bir yer teşkil eden hakkın öznesi ve yükümlüsü tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. Hakkın Öznesi

Genel olarak Uluslararası İnsan Hakları Hukukundaki düzenlemelere bakıldığında bir hakkın öznesi olarak “herkes” gösterilmektedir. Herkes kavramının öncelikle “gerçek kişiler”i kapsadığı şüphesizdir. Zira AIHS’nin 34. maddesine bakıldığında başvuru olabilecekler sıralanırken ilk sıraya İngilizce orijinal metinde “person” olarak ifade edilen “kişi” kavramı koyulmuştur. Kişi kavramından sadece “gerçek kişiler”in anlaşılması gerektiği AIHM içtihatlarıyla da desteklenmiştir²⁹⁵.

Benzer şekilde AB Veri Koruma Yönergesi ve GVKT’de kişisel verileri işlenen “veri öznesi”nin gerçek kişiler olduğu belirtilmiştir²⁹⁶. 6698 sayılı KVKK’nın tasarı metninde “kişisel verileri işlenen ilgili kişi” ifadesi kullanılması kişisel verileri

²⁹⁵ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 9-10.

²⁹⁶ AB Veri Koruma Yönergesi, m. 2-a; GVKT, m. 4/1.

koruma hakkının tüzel kişileri de kapsadığı şeklinde yorumlanmış²⁹⁷ olsa da yürürlüğe giren metinde bu ifadeye açıklık getirilerek hakkın öznesinin sadece gerçek kişiler olabileceği belirtilmiştir²⁹⁸. Anayasa Mahkemesi konuyla ilgili olarak, Anayasa'nın 20. maddesinin 3. fıkrasında geçen “herkes” ifadesinin tüzel kişileri de kapsadığı, dolayısıyla tüzel kişilerin de kişisel verilerinin korunması gerektiği yönünde bir karar vermiştir²⁹⁹. Doktrinde benzer görüşte olan yazarlar da yok değildir³⁰⁰.

Avrupa Birliği ülkelerinde, tüzel kişilerin kişisel verilerin korunması kapsamında olup olmayacağı konusunda fikir birliği olmasa da üye devletlerin çoğu (Fransa, İngiltere, Almanya, Polonya, Estonya ve Finlandiya) sadece gerçek kişilerin korumadan yararlanabileceği düzenlemeler yapmıştır³⁰¹. Ancak İtalya ve Avusturya'da kişisel verilerin korunması hakkı tüzel kişileri de kapsamaktadır. Bu

²⁹⁷ Küzeci, **a.g.e.**, s. 325.

²⁹⁸ KVKK, m. 3-ç.

²⁹⁹ AYMK, E. 2013/84, K. 2014/183, K. Tarihi: 4 Aralık 2014.

³⁰⁰ Ersan Şen, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı'nın Anayasa ve Türk Ceza Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, 2009, C. 83, S. 3, s. 1202; Aydın Akgül, **Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Işığında Kişisel Verilerin Korunması**, 2014, İstanbul, b.1, s. 15; Şimşek, **a.g.e.**, s. 122.

³⁰¹ Akgül, **a.g.e.**, s. 14.

durum 1981 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesinin taraf devletlere kapsam hususunda seçimlik yetki tanınmasından kaynaklanmaktadır³⁰².

Unutulma hakkı ile yakından ilişkili olan özel yaşamın korunması hakkının öznesi AİHS 8. maddede “herkes” olarak gösterilmiştir³⁰³. Herkes kavramı evleviyetle “gerçek kişi”leri kapsıyor olsa da “tüzel kişiler”e ilişkin bir kesinlik söz konusu değildir. Zira AİHS metninde esasa ilişkin hakları düzenleyen normların hiçbirinde “tüzel kişi” bir hak öznesi olarak tanımlanmamıştır³⁰⁴. Öte yandan başvuru olabilecek hükümet dışı örgütler tüzel kişileri de kapsamaktadır³⁰⁵. Hükümet dışı örgütlerle kastedilen “devlet kurumlarının” dışında kalan kuruluşlardır. Dolayısıyla kamu hukuku tüzel kişileri hükümet dışı örgütlerin kapsamı dışındadır³⁰⁶. Özel hukuk tüzel kişilerinde ise durum farklıdır. Özel hukuk tüzel kişileri doğaları gereği öznesi olamayacakları haklar³⁰⁷ dışında AİHS’de düzenlenen diğer hakların öznesi olabilirler.

³⁰² A. e., s. 14.

³⁰³ **Madde. 8/1-** " Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir."

³⁰⁴ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 20.

³⁰⁵ Burak Gemalmaz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı**, İstanbul, 2009, B. 1, s. 47.

³⁰⁶ İçtihat örnekleri için bkz.: Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 22-24.

³⁰⁷ Yaşam hakkı, İşkence Yasağı vb. Ayrıntılı açıklama için bkz.: Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 25.

AİHM'nin unutulma hakkına ilişkin kararları incelendiğinde unutulma hakkının AİHS madde 8 kapsamında korunan bir hukuki çıkar olduğu açıkça zikredilmemiş olsa da, meselenin madde 8'deki şeref ve şöhrete saygı ve mahremiyet hakkı çerçevesinde çözülmesi, unutulma hakkının zımnen, özel yaşama saygı hakkı kapsamına dahil edildiği şeklinde okunabilir³⁰⁸. Özel yaşama saygı hakkının alt kategorisinde bulunan şeref ve şöhrete saygı hakkı ile mahremiyet haklarının doğaları gereği öznesinin özel hukuk tüzel kişileri de olabileceği ileri sürülmüştür. AİHM'nin *Comingersoll S.A* davasında³⁰⁹ başvuru şirket lehine şöhrete saygı hakkı ihlal edildiği gerekçesiyle manevi tazminata hükmedilmiştir. Bu karardan hareketle tüzel kişilerin özel yaşama saygı hakkının alt kategorisinde şeref ve şöhrete saygı hakkının öznesi olabileceğini düşünen yazarlar mevcuttur³¹⁰. Bu yorumdan hareketle tüzel kişilerin unutulma hakkının da öznesi olabileceği düşünülebilir.

Unutulma hakkının öznesinin kapsamı mevcut uygulamalara bakıldığında “gerçek kişiler” ile sınırlandırılmıştır³¹¹. Unutulma hakkının, özel yaşamın gizliliği ve kişisel verilerin korunması ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda uygulamanın yerinde olduğu düşünülebilir. Zira unutulma hakkı bu haklardan bağımsız bir hak alanı olma yönünde geliyor olsa da temel felsefesine bakıldığında amacın temel hak ve özgürlükleri korumak olduğu görülür. Dolayısıyla insanın insan olmasından kaynaklı

³⁰⁸ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, II. A. 2. c. Başlık.

³⁰⁹ *Comingersoll S. A v. Portugal*, (App.No: 35382/97), Judgment of the ECtHR of 6 April 2000.

³¹⁰ Arslan Öncü, **a.g.e.**, s. 174.

³¹¹ Yavuz, **a.g.e.**, s.48.

ve doğuştan gelen bir hakkın kapsamına tüzel kişilerin alınmaması makuldür³¹². Ayrıca unutulma hakkı uygulanırken toplumun bilgi edinmedeki menfaati göz önünde bulundurulduğundan tüzel kişilerin bu dengede uygulama alanı bulmasının zor olacağı unutulmamalıdır. Çünkü “kamuya mal olmuş kişilerin”³¹³ unutulma hakkı başvuruları toplum menfaati genel itibariyle ön planda olduğu için reddedilmektedir³¹⁴.

Unutulma hakkının öznesi gerçek kişilerle sınırlanmış olsa da uygulamada tüzel kişilerin de unutulma hakkı talebinde bulunduğu uyuşmazlıklar olmuştur. Örneğin İspanya’nın Los Alfaques bölgesinde kamp işletmeciliği yapan bir şirket daha önce bu bölgede meydana gelen gaz patlaması nedeniyle bölge ile ilgili internet aramalarında patlama sonucu ölenlerin cesetlerinin görüntülerinin çıkmasının şirketinin itibarını zedelediği gerekçesiyle Google’a dava açmıştır. Ancak 2012 yılında sonuçlanan davada mahkeme başvurusunun Google’ın bu içerikleri kaldırması talebini reddetmiştir. Bu örnek ilgisiz (bağlamdan arındırılmış) içeriklerin tüzel kişilere de zarar verebileceğinin göstergesidir³¹⁵.

³¹² Küzeci, **a.g.e.**, s. 325-326.

³¹³ Google Danışma Kurulu’na göre siyasetçiler, icra kurulu başkanları (CEO), ünlüler, dini liderler, sahne sanatçıları ve ünlü sporcular kamusal yaşamda üstlendikleri rollerden ötürü kamuya mal olmuş kişilerdir. The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s. 7.

³¹⁴ Yavuz, **a.g.e.**, s. 174.

³¹⁵ Sonya Angelica Diehn, “Spanish firm loses ‘right to be forgotten’ case”, 28.02.2012, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/spanish-firm-loses-right-to-be-forgotten-case/a-15774283> (E. T. 12.04.2019)

Sonuç olarak gerek hakkın niteliği gerekse mevcut yargı kararları göz önünde bulundurulduğunda unutulma hakkının öznesi sadece gerçek kişiler olmalıdır³¹⁶. Avrupa Adalet Divanı'nın *Google/İspanya* kararında da sıklıkla buna değinilmiştir³¹⁷. Kararın hukuki dayanağı olan 95/46 EC sayılı Veri Koruma Direktifi'ne göre üye devletler sadece gerçek kişilerin temel hak ve özgürlüklerini koruyacaklardır³¹⁸.

2. Hakkın Yükümlüsü

İnternet ile ortaya çıkan mahremiyet sorunu bazı kesimler tarafından şu şekilde yorumlanmıştır: Toplum bu sorunun yasalarla çözülmesini beklemek yerine, internet mahremiyetini kabullenip ona göre davranmalıdır³¹⁹. Ancak Avrupa'daki birçok hukuk sistemi bu görüşü benimsememiştir. Çünkü AİHS gereğince mahremiyet temel bir insan hakkı olarak korunmalıdır³²⁰.

³¹⁶ Aksi görüşler için bkz.: Ezgi Çırak, "Dijital Çağda Sonsuza Kadar Hatırlanmaya Karşı: Unutulma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, 2018, S. 18, s. 164-165.

³¹⁷ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 27, 32, 53, 58, 66.

³¹⁸ 95/46/EC of 24 October 1995, m. 1-1: "*Bu Direktif uyarınca, Üye devletler, bilhassa kişisel verilerin işlenmesindeki gizlilik hakları olmak üzere gerçek kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korur.*" Tarafımızca çevrilmiştir.

³¹⁹ Lior Strahilevitz, "Reputation Nation: Law in an Era of Ubiquitous Personal Information", **Northwestern University Law Review**, 2008, Vol. 102, No: 4, s. 1667.

³²⁰ AİHS, m. 8/1.

Unutulma hakkında da hakkın yükümlüsünün kim olacağı uzun süre tartışılmıştır. Mayıs 2014'te, ABAD *Google/İspanya* kararında, Google gibi arama motorlarının Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifi kapsamında kişisel verilerin işlenmesinin “kontrolörleri” olduğu kararını³²¹ vererek küresel siber hukuk topluluğunu şaşırtmıştır³²². Çünkü insan hakları hukukundaki diğer haklardan farklı bir durumdur³²³. Bu karara göre Google ve diğer arama motorları kişisel verilerin işlenmesinde birer kontrolör görevi üstlendiğinden unutulma hakkının yükümlüsüdür³²⁴. Karara göre bu yükümlülüğün doğacağı durumlar şunlardır:

Veriler,

- “belirli, açık ve meşru amaçlar için toplanmış ancak bu amaçlarla uyumsuz biçimde başkaca şekilde işlenmişse”;
- “adil ve hukuka uygun şekilde işlenmemişse”;
- “toplandığı ve/veya ayrıca işlendiği amaçlara ilişkin olarak yetersiz, ilgisiz ve amacı aşmışsa”;
- “toplandığı esnada veya sonrasında işlendiği amaçlar için gerekenden daha uzun süre ve veri öznelerinin tespitine izin veren biçimde tutulduğunda”;
- “doğru ve gerekli yerde güncel tutulmamışsa”;

³²¹ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 83.

³²² Sánchez Abril, Lipton, **a.g.m.**, s. 363.

³²³ Yavuz, **a.g.e.**, s. 53.

³²⁴ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 94.

arama motorları gelen talepler doğrultusunda unutulma hakkını uygulamakla yükümlüdür³²⁵. Google Danışma Kurulu’nun uygulamaya yönelik hazırlamış olduğu rapora göre kaldırılması talep edilen içerik, tarihi bir kişilik veya tarihi bir olayla ilişkiliyse, toplum açısından sanatsal veya bilimsel bir önem taşıyorsa unutulma hakkı uygulanmaz³²⁶.

Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün “*Silme hakkı (Unutulma hakkı)*”nı düzenleyen 17. maddesinde de kontrolörlerin yükümlülükleri benzer şekilde sıralanmıştır. ABAD kararından farklı olarak tüzükte “veri sahibinin rızasını çekmesi, işlemeye itirazda bulunması ve bundan başka yasal dayanağın kalmaması” silme yükümlülüğünü gerektiren bir hal olarak yer almıştır. Ayrıca verilerin bilgi toplumu hizmetleri kapsamında toplanmış olması halinde de veri sahibinin kontrolörden bu verilerin silinmesini talep edebileceği tüzükle koruma altına alınan bir diğer husustur³²⁷.

Küresel olarak bilgi işlem ticareti yapan bir şirketi böyle bir yükümlülükle sorumlu kılmanın doğruluğu birçok kesim tarafından eleştirilmiştir³²⁸. Bu eleştirilerden birine göre bu yükümlülük arama motorlarına büyük bir güç vermektedir³²⁹. Bir insan

³²⁵ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 7.

³²⁶ The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s. 12-13.

³²⁷ GVKT, m. 17/1.

³²⁸ Sánchez Abril, Lipton, **a.g.m.**, s. 366.

³²⁹ Martha Garcia-Murillo, Ian MacInnes, “The Right to Be Forgotten: Its Weaknesses and Alternatives”, 2014, s. 9. (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2529396

(E. T. 15.04.2019)

hakkının hayata geçirilmesinde ilk karar merci olmak arama motorlarını ticari şirketin üzerinde bir statüye kavuşturacaktır. Google Danışma Kurulu üyesi olan Jimmy Wales bu konuda “ticari bir şirketin, ifade özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği gibi temel haklara ilişkin karar mekanizması konumuna getirilmesinin yanlış olduğu” yorumunu yapmıştır³³⁰. Diğer üye olan Frank La Rue’da benzer şekilde bir insan hakkının korunmasının sorumluluğunun devlette olduğu ve bu sorumluluğun ticari bir tüzel kişiliğe verilmemesi gerektiğini belirtmiştir³³¹.

Bir diğer eleştiri ise arama motorlarının bu talepler sebebiyle iş yüklerinin artacağı ve bu durumun da doğru karar almalarını zorlaştıracığıdır³³². ABAD’ın hukuk sözcüsü Jääskinen açıklamasında daha ileriye giderek arama motorlarının bu talep yoğunluğu ile baş edemeyeceği dolayısıyla da talepleri otomatik olarak kabul edeceğini söylemiştir³³³. Bu eleştiriler Google’a günümüze kadar olan unutulma hakkı taleplerinin sayısına bakıldığında haklılık payı taşımaktadır³³⁴. Ancak Google gibi büyük arama motorlarının teknik ve ekonomik imkânları dolayısıyla bu

³³⁰ The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s. 27.

³³¹ The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s. 29.

³³² Stefan Kulk, Frederik Zuiderveen Borgesius, “Google Spain v. González: Did the Court Forget About Freedom of Expression?”, 2014, s. 8 (Çevrimiçi)

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2491486 (E. T. 15.04.2019)

³³³ Opinion of Advocate General Jääskinen delivered on 25 June 2013, Case C-131/12, para. 133.

³³⁴ Google’a yapılan talep sayısı 28.05.2014 tarihinden günümüze kadar 795.455’i bulmuştur. (Çevrimiçi) <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> (E. T. 16.04.2019)

taleplerin üstesinden geldiği görülmektedir. O nedenle bu eleştirinin hedefinde daha çok küçük ölçekli arama motorları olduğu söylenebilir³³⁵.

ABAD kararında internetin global etkisi, hakkın tam ve etkin korunması ve yayın sahibinin her zaman Avrupa Birliği yasalarına tabi olmaması durumları göz önünde bulundurularak ilk merciin arama motorları olması gerektiği savunulmuştur³³⁶. Ancak unutulma hakkı sadece internette işlenen verileri kapsayan bir hak olmadığı için yükümlüsü de arama motorlarından ibaret değildir. Dolayısıyla arama motoru kararlarına karşı ulusal veri koruma ajanslarına veya ulusal mahkemelere itiraz yolu mümkündür. Kamu kurumları unutulma hakkı taleplerinin nihai karar organıdır³³⁷.

D. UNUTULMA HAKKININ DİĞER HAKLARLA İLİŞKİSİ

1. İfade Özgürlüğü

Bireyler, insan olmanın bir gereği olarak düşüncelerini serbestçe ifade etme hakkına sahiptir. İfade özgürlüğünün tam olarak tanımının yapılabilmesi için, bu özgürlüğün kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. İfade özgürlüğünün kapsamına yönelik

³³⁵ Ravi Antani, “The Resistance of Memory: Could the European Union's Right to be Forgotten Exist in the United States?”, 2015, s. 42 (Çevrimiçi)

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2590158 (E. T. 16.04.2019)

³³⁶ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 84.

³³⁷ Avrupa Komisyonu, “Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12)”, (Çevrimiçi)

https://www.inforights.im/media/1186/cl_eu_commission_factsheet_right_to_be-forgotten.pdf

(E.T.20.04.2019)

çeşitli fikirler ileri sürülse de, en genel anlamıyla düşünce ve kanaat sahibi olma, bilgiye ulaşma, düşünceyi ve kanaati açıklama ve yayma özgürlüklerini kapsamaktadır³³⁸. Düşünceyi ve kanaati açıklama ile yayma özgürlüğünün birbirinden bağımsız haklar olduğunu da belirtmek gerekir. Örneğin; bir konuşmacının düşüncesini açma özgürlüğü olduğu gibi bir dinleyicinin de bu görüşü yayma hakkı vardır³³⁹.

İnsan beyninin temel fonksiyonu olan düşünme faaliyetini icra edebilmesi ve bu faaliyetin sonunda belli bir düşünceye sahip olabilmesi için çeşitli bilgilere ulaşabilmesi gerekmektedir. Bilgiye ulaşabilmesinin yanında ilgili konularda haber alabilmesi, dilediğini öğrenebilmesi de bir düşünceye sahip olabilmesi için gereklidir. Nihayetinde sahip olunan düşüncenin açıklanması ve yayılması da söz konusu faaliyetin kapsamındadır. İşte bu hususlar genel olarak ifade özgürlüğünün temel unsurları olarak kabul edilmektedir³⁴⁰.

³³⁸ Enver Bozkurt, Süleyman Dost, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye”, **SDÜİİBF**, 2002, C. 7, S. 1, s. 47-48; Mustafa Erdoğan, “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü -Özgürlükçü Bir Perspektif”, (Çevrimiçi)

https://ozgurtoplumundegerleri.com/res/Mustafa_Erdogan_Demokratik_Toplumda_Ifade_Ozgurlugu_Ozgurlukcu_Bir_Perspektif.pdf (E.T. 17.03.2019)

³³⁹ Sözüer, **a.g.e.**, s. 73.

³⁴⁰ İfade özgürlüğünün, temelinde olan düşünme faaliyetinin öneminden dolayı doktrinde ifade özgürlüğünün “düşünce özgürlüğü” şeklinde adlandırıldığı da görülmektedir. Bkz.: Uğur Alacakaptan, “Fikir ve Düşünce Özgürlüğü ve Tehlike Suçları Çağdaş Batı Hukukunda Bu Konudaki Düşünce ve Uygulamalar Türk Uygulaması ve Değerlendirmesi” Hukuk Kurultayı 2000, **Ankara Barosu Yayını**,

İfade özgürlüğü demokratik bir toplumun ve bu demokratik toplumun gelişmesinin temel şartlarından biridir³⁴¹. İfade ve düşünce özgürlüğünün bulunmadığı bir toplumda doğal olarak bilimsel ve sosyal gelişmelerin olmasından bahsedilemeyeceği gibi³⁴², insanın sosyal bir varlık olarak gelişiminden de bahsedilemez. Zira özgürce düşünemeyen ve düşündüklerini ifade edemeyen bir birey, başkalarına bağımlı olarak yaşar ve dolayısıyla sağlam bir kişiliğe de sahip olmaz³⁴³. Diğer yandan ifade özgürlüğünün devletin yöneticilerine ve belirledikleri politikalara da katkı sağlayacağı göz ardı edilmemelidir. Çünkü muhalefet ve eleştiri, demokrasinin ve dolayısıyla demokratik bir toplumun vazgeçilmezidir³⁴⁴. Dolayısıyla demokratik bir toplum için, devletin ifade özgürlüğünü tanıması, yasal sınırlar içinde kullanılan bir ifade özgürlüğüne müdahale etmemesi ve pozitif önlemler alması gerektiği ifade edilmelidir³⁴⁵.

Ankara, 2000, C. 2. Diğer yandan Anayasa'nın 25 ve 26. maddelerine bakıldığında “düşünce hürriyeti” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Diğer yandan AİHS'nin 9. maddesinde “düşünme özgürlüğü”, 10. maddesinde ise “ifade özgürlüğü” kavramı tercih edilmektedir.

³⁴¹ *Özgür Gündem v. Turkey, Aktaran: Vahit Bıçak, “AİHM Kararları Işığında İfade Özgürlüğü”, İzmir Barosu Dergisi, 2002, S. 1, s. 69.*

³⁴² Alacakaptan, **a.g.m.**, s. 17.

³⁴³ Bozkurt, Dost, **a.g.m.**, s. 49.

³⁴⁴ **A. e.**, s. 48.

³⁴⁵ Bıçak, **a.g.m.**, s. 69.

Elbette ki, ifade özgürlüğü de diğer haklarda olduğu gibi bir takım sınırlamalara tabidir. Sınırlamalar konusunda devletin takdir yetkisi olsa da, bu takdir yetkisinin kullanılması sınırsız değildir³⁴⁶. İfade özgürlüğünün sınırlanabilmesi için demokratik toplumda bu sınırlamanın gerekli olması, sınırlamanın kanunla yapılması ve meşru bir amaç taşıması gerekmektedir³⁴⁷.

Unutulma hakkı ile ifade özgürlüğünün birbirleriyle olan bağlantıları, özellikle unutulma hakkının ifade özgürlüğünü bazı durumlarda sınırlandırabilme ihtimali ile ilgilidir. Unutulma hakkına konu olan bilgiye, hakkın sağlanması ile erişmek zorlaşmaktadır³⁴⁸. Bu durum bilgiye ihtiyaç duyan diğer kişilerin hak ve menfaatleri ile çatışabilmektedir³⁴⁹. Ancak unutulma hakkı mutlak bir hak olmadığından çatışma halinde olduğu haklarla dengelenmesi gerekecektir³⁵⁰.

Unutulma hakkının ifade özgürlüğünü sınırlandırmasına yönelik tartışmalara dijital mecralardaki bilgi kaynaklarına sınırsız ulaşabilme imkânı sebep olabilmektedir. Bilindiği üzere internetteki arama motorları, kullanıcılara sınırsız denilebilecek ölçüde bilgiye erişme ve bu bilgileri kullanma olanağı sağlamaktadır. Yaşadığımız dijital çağda bireyler herhangi bir konuda bilgi sahibi olmak istedikleri zaman

³⁴⁶Bozkurt, Dost, **a.g.m.**, s. 52.

³⁴⁷ Manfred Nowak, **UN Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary**, 2005, 2. b, Ed: N.P. Engel, s. 459. (e- book)

³⁴⁸ Weber, **a.g.m.**, s. 120.

³⁴⁹ Jones, **a.g.e.**, s. 114.

³⁵⁰ Weber, **a.g.m.**, s. 125.

doğrudan arama motorlarını kullanmaktadırlar. Artık arama motorları üzerinden bilgiye ulaşmanın, en pratik ve en kolay yollarından biri olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Dolayısıyla unutulma hakkı doğası gereği en çok ifade özgürlüğü ile çatışacaktır³⁵¹.

İnternetin ve dolayısıyla arama motorlarının, ifade özgürlüğünün kapsamına dâhil olan bilgiye ulaşma, düşünce ve kanaat edinme ve yayma faaliyetlerine hizmet ettiği görülmektedir. Dolayısıyla unutulma hakkının, dijital çağın vazgeçilmezi olan internet üzerindeki ifade özgürlüğünü sınırlandırdığı görüşü ileri sürülmektedir³⁵². Belirtmek gerekir ki söz konusu sınırlama üçüncü kişiler tarafından oluşturulan içerikleri kapsamaktadır. Zira kişinin kendi oluşturmuş olduğu içeriklerin kaldırılmasını talep etmesi durumunda, ifade özgürlüğünün sınırlanması söz konusu olmayacaktır³⁵³.

Dijital çağda insanların bir bilgiye ulaşabilmeleri ne kadar önemliyse, bazı bilgilerin unutulmasını istemeleri de en az o kadar önemlidir. Bu noktada hatırlamak ve

³⁵¹ Robert G. Larson III, “Forgetting the First Amendment: How ObscurityBased Privacy and a Right to Be Forgotten Are Incompatible with Free Speech”, **Communication Law and Policy**, 2013, C. 18, No:1, s. 119.

³⁵² Alessandro Montelero, “Finding A Solution To The Google’s Dilemma On The “Right To Be Forgotten”, After The “Political” Ecj Decision, s. 2, (Çevrimiçi)

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2528565 (E.T. 17.03.2019)

³⁵³ Graux, Ausloos, Valcke, **a.g.m.**, s. 96.

unutmak arasında bireysel ve sosyal yaşamın dengesini kurabilmek gerekir³⁵⁴. Çünkü ifade ve düşünce nasıl ki bireye tanınmış temel bir özgürlükse; unutulma da yine aynı bireye tanınmış bir haktır. Burada ki denge genel olarak, bilginin niteliğine ve bilginin ait olduğu kişinin özel hayatıyla ilgili hassasiyetine, kamunun bu bilgiye sahip olmasındaki menfaatine bağlıdır³⁵⁵.

Unutulma hakkının ifade özgürlüğü ile ilişkisi ABAD'ın 13 Mayıs 2014 tarihli “*Google Unutulma Hakkı Kararı*”nda kullandığı ölçütlerle açıklanmalıdır. Karara konu kişi İspanyol bir Avukat olan Mario Costeja González'tir. Google arama motoru üzerinden İspanyol avukatın ismini aratan kişiler, 1998'de yayınlanan bir gazete duyurusunun bağlantısını içeren ve o sırada Gonzales'in finansal sıkıntılar yaşadığını gösteren tirajı yüksek olan La Vanguardia gazetesinin iki sayfasına ait arama sonuçlarına ulaşmaktadırlar. González, ilk olarak La Vanguardia gazetesinden bu sayfaların kaldırılmasını veya kendisine yönelik kişisel verilerin gizlenmesine ve korunmasına yönelik tedbirler alınmasını talep etmiştir. Daha sonra da Google'ın bu bağlantıları göstermekten vazgeçmesini, yani bu içeriği arama motorundan kaldırmasını ve İspanya'da buna ilişkin bir prosedür başlatmasını istemiştir. Bazı yasal tartışmalardan sonra, İspanya Audiencia Nacional (Ulusal Yüksek Mahkemesi), Google İspanya'daki tartışmalı kararlara yol açan Veri Koruma

³⁵⁴ Montelero, **a.g.m.**, s. 3.

³⁵⁵Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 81.

Direktifi'nin uygulanmasına ilişkin tavsiyeler için Avrupa Birliği Adalet Divanı'ndan (CJEU) bir karar vermesini talep etmiştir³⁵⁶.

Bay Gonzales'e göre, arama motoru tarafından kayıt altına alınan ve yayılan kendisine yönelik kişisel bilginin, şahsına zarar vermesi durumunda, kendisine yönelik mahremiyet hakkı ve unutulma hakkını kapsayan temel hakları, arama motorunun meşru menfaatlerine ve ifade özgürlüğü kapsamında kamunun bilgi edinme özgürlüğüne yönelik menfaatine karşı ağır basarsa silinebilmelidir³⁵⁷.

Gonzales'in itirazında belirttiği menfaat dengesi, sadece verilerin hatalı olarak kaydedilmesi durumunda değil, "özellikle verilerin eksik, ilgisiz veya işlemenin amacıyla aykırı olmasından, güncel olmamalarından veya tarihi, istatistiksel veya bilimsel amaçlarla tutulmaları zorunlu olmadığı sürece gereğinden daha fazla tutulmalarından" kaynaklanabilir³⁵⁸.

Belirtilen gerekçelerle veri öznesinin kendisine ait olan söz konusu bilginin gelinen zaman noktasında arama motorunda yer almamasına yönelik itirazının haklı olup olmadığı incelenmiştir. Bu tür bir talebin haklılığı için, mevcut bilginin arama motorunun sonuçlar kısmında yer almasının şahsa zarar vermesinin gerekli olmadığı özellikle vurgulanmıştır.

³⁵⁶ Kulk, Borgesius Zuiderveen, **a.g.m.**, s. 1.

³⁵⁷ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 91.

³⁵⁸ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 92.

Burada kişinin kendisine ilişkin bilginin “unutulmasına” yönelik talebinin ifade özgürlüğü kapsamında kamunun bilgiye ulaşma özgürlüğünü sınırlayabilmesi için genel bir kural olarak kamunun bu bilgiyi ulaşmasındaki menfaatten daha ağır basması gerekmektedir. Yukarıdaki paragraflarda izah edilen kriterler burada iki hak arasındaki dengeyi belirleme noktasında kıstas olarak alınacaktır. Diğer yandan Avrupa Birliği Temel Hakları Şartı’nın 7 ve 8. maddelerindeki³⁵⁹ temel haklar kapsamında, kişiye ait bilginin arama motorunun sonuçlar listesinde yer alması suretiyle artık kamunun bilgisine sunulamayabileceği ifade edilmektedir³⁶⁰. Ancak bilgi sahibinin sosyal hayatta oynadığı rol gibi özel gerekçeler, ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına gerekçe olamaz. Bu halde genel kamunun menfaati şahsi menfaatten ağır basmaktadır³⁶¹.

³⁵⁹ Temel Haklar Şartı m. 7- “Herkes, özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşme özgürlüğüne saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.”

Temel Haklar Şartı m. 8- “(1) Herkes, kendisini ilgilendiren kişisel verilerin korunması hakkına sahiptir.

(2) Bu veriler, adil bir şekilde, belirli amaçlar için ve ilgili kişinin rızasına veya yasa ile öngörölmüş diğer meşru bir temele dayanarak tutulur. Herkes, kendisi hakkında toplanmış verilere erişme ve bunları düzelttirme hakkına sahiptir.

(3) Bu kurallara uyulması, bağımsız bir makam tarafından denetlenir.”

³⁶⁰ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 97.

³⁶¹ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 97.

Dava konusu olayda adı geçen gazetenin arşivlerinin internet sayfalarında görüntülenmesi ve insanların bu bilgilere ulaşması ile ilgili olarak, bu kayıtlarda yer alan bilgilerin kişinin özel hayatıyla ilgili hassasiyet ve ilk haberin yayınlanmasının 16 yıl öncesine dayandığı gerçeği de göz önüne alınmalıdır. Bu gerekçelerle veri öznesinin kendisine ilişkin bilginin arama motorunun sonuçlarından silinmesini istemesi hakkı olduğu kabul edilmelidir³⁶².

2. Basın Özgürlüğü

İfade özgürlüğünün kapsamında olan bilgi edinme, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü çeşitli yöntemlerle kullanılabilir. Bilgi ve düşüncelere gazete, kitap, dergi vs. aracılığı ile ulaşılabilir veya bu yollarla ifade edilebiliyor ise basın özgürlüğünden bahsetmek gerekecektir³⁶³. O halde basın özgürlüğünü düşünceyi açıklama özgürlüğünün bir kullanım biçimi olarak tanımlamak mümkündür³⁶⁴. AİHM basın özgürlüğüne toplumdaki rolü ve ifade özgürlüğüne hizmeti dolayısıyla ayrıca

³⁶² Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 98.

³⁶³ Yaşar Salihpaşaoğlu, **Türkiye'de Basın Özgürlüğü**, Ankara, 2007, s. 25.; Basın özgürlüğü yerine daha üst bir kavram olarak iletişim özgürlüğü kavramının kullanıldığına yönelik bilgi için bkz. Nevin Özkorkut Ünal, “Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü”, **AÜHFD**, 2002, C. 51, S. 3, s. 65.

³⁶⁴ **A. e.**, s. 65. Basın özgürlüğünün yalnızca düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile özdeş olmadığı ve böyle kabul edildiğinde bu özgürlüğü zedeleyen bir tekelleşmeye yol açacağı fikri için bkz. Salihpaşaoğlu, **a.g.e.**, s. 26.

önem vermektedir³⁶⁵. Bu doğrultuda AİHM basına “toplumun bekçi köpeği” sıfatını atfetmekte ve basını demokratik toplumun temel taşlarından biri olarak görmektedir³⁶⁶.

Basın özgürlüğü genel olarak, haber verme hakkını, haber, düşünce ve bilgilere ulaşma hakkını, eleştirme hakkını, haber ve düşünceleri basabilme ve dağıtabilme haklarını kapsamaktadır³⁶⁷. AİHM’ye göre basının ifade özgürlüğü kamuyu aydınlatma yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır³⁶⁸. Basının toplumu yakından ilgilendiren konularda haber yapma sorumluluğuna karşılık, toplumun da bu haberi almaya ilişkin hakkı vardır³⁶⁹. Mahkeme ifade özgürlüğünün sınırlanabileceği durumlarda söz konusu basın özgürlüğü olursa bu sınırlamadaki takdir yetkisinin

³⁶⁵ Joris Van Hoboken, **Search Engine Freedom: On the Implications of the Right to Freedom of Expression for the Legal Governance of Web Search Engines**, 2012, Kluwer Law International, s. 85.

³⁶⁶ *Martin and Others v. France*, (App. No: 30002/08), Judgment of the ECtHR of 12 April 2012, para. 59.

³⁶⁷ Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Ahmet Caner Yenidünya, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 2016, 10. B, s. 433; Salihpaşaoğlu, **a.g.e.**, s. 27; Özkorkut Ünal, **a.g.m.**, s. 67-69.

³⁶⁸ Van Hoboken, **a.g.e.**, s. 85.

³⁶⁹ *Observer and Guardian v. The United Kingdom*, (App. No: 13585/88), Judgment of the ECtHR of 26 November 1991, para. 59.

daha sınırlı olacağını belirtmiştir. Yani basın özgürlüğü ifade özgürlüğünün bir parçası olsa da ifade özgürlüğünden daha fazla koruma altındadır denilebilir³⁷⁰.

Unutulma hakkı ile basın özgürlüğünün ilişkisi özellikle “haber verme hakkı” kapsamında bağlantılı hale gelebilecektir. Aslında basının haber verme hakkının sınırları unutulma hakkının da bu konudaki sınırlarını belirleyeceği söylenebilir.

Haber verme hakkı basın özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Anayasa’nın 28. maddesinin 2 ve 3 fıkralarına göre, “Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır. Basın hürriyetinin sınırlandırılmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır” denilerek hem basın özgürlüğü hem de bireylerin haber alma özgürlükleri koruma altına alınmıştır. Diğer yandan bu özgürlüğün sınırları da yasal olarak belirlenmiştir.

Kamuya açıklanan bir bilginin haber niteliğine sahip olabilmesi için, olayın gerçek olması gerekir. Yani açıklanan haber doğru olmalıdır. Bir haberin yapıldığı zaman gerçek olması ancak daha sonradan şartların değişmesi haberin gerçeklik niteliğini ortadan kaldırmaz³⁷¹.

Haberin güncel olması ve haberin bilinmesinde kamu yararının bulunması o bilgiyi haber kapsamına sokacak diğer unsurlardır. Güncelliğini yitirmiş ve hatırlanmasında yarar bulunmayan olayların kamuya aktarılmasında kural olarak kamu yararının

³⁷⁰ *Görmüş and Others v. Turkey*, (App. No: 49085/07), Judgment of the ECtHR of 19 January 2016, para. 42.

³⁷¹ Artuk, Gökçen, Yenidünya, **a.g.e.**, s. 433-434.

bulunmadığı kabul edilmektedir³⁷². İşte kamu yararının bulunmadığı ve güncelliğini yitirmiş bir haberin kamuya ulaşmasını sağlayan her bir araçtan silinmesi unutulma hakkını gündeme getirecektir.

Güncelliğini yitirmiş, gündemde olmasının kamu bakımından herhangi bir yararı bulunmayan haberlerin bireylerin kişilik haklarına zarar vermesi muhtemeldir. Bu tür haberlerin çeşitli erişim kaynaklarından kaldırılması, ulaşılmasının engellenmesi suretiyle kişilik haklarının korunması unutulma hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Burada da tıpkı daha önceki başlıkta ifade edildiği gibi toplumun haber alma hakkıyla kişinin unutulma hakkı arasında denge kurulması gerekmektedir. Bu denge haberin güncel ve doğru olmaması ve dolayısıyla haberin bilinmesinde ilgi ve kamu yararı bulunmaması sebebiyle çeşitli mecralardan kaldırılması birey lehine yani unutulma hakkı lehine bozulmasına sebep olacaktır³⁷³.

Demokratik bir toplumda haber alma ve verme özgürlüğü oldukça önemlidir. Basının düşünce ve bilgiyi yayma, haber verme vb. fonksiyonları, onu modern bir demokrasinin adeta zorunlu bir unsuru haline getirmektedir. Bu kapsamda demokrasi için basın ne kadar önemliyse, basın için modern bir demokrasi de o kadar önemlidir³⁷⁴. Ancak bu öneminden dolayı söz konusu özgürlüğün de sınırsız olduğunu söylemek doğru değildir. Bireyin kişilik haklarıyla birlikte özellikle özel

³⁷² A. e., s. 434-435.

³⁷³ Ersan Şen, Esra Başer, Unutulma Hakkı, 30.08.2016, (Çevrimiçi) <https://www.hukukihaber.net> (E.T.18.03.2019)

³⁷⁴ Özkorkut Ünal, a.g.m., s. 66.

hayatının korunmasına ilişkin hakları, çoğunlukla ifade ve basın özgürlüğü ile çatışabilmektedir. Bu noktada hangisinin tercih edileceği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin "kişilik haklarının korunması ile ilgili unutulma hakkı konusunda verdiği 03.03.2016 tarihli ve 2013/5653 başvuru numaralı bireysel başvuru kararını" konu bakımından incelemekte yarar vardır³⁷⁵.

Başvuru, bir gazetenin İnternet haber arşivinde erişilebilir durumda olan haber ve yayınlar ile ilgili içeriğin yayından kaldırılması yönündeki talebin reddedilmesinin şeref ve itibarın korunması hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir. İnceleme konusu olaya göre, başvuru uyuşturucu madde kullanma suçundan yargılanmış ve neticesinde adli para cezasına mahkûm edilmiştir. Konuya ilişkin haber 1998-99 yıllarında ulusal ölçekte bir gazetede yayınlanmış ve gazetenin internet haber arşivinde erişilebilir bir durumda olduğu tespit edilmiştir. Başvurucu arşivlerden söz konusu kayıtların silinmesine yönelik talebine ilişkin bir inceleme yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesi olayı kişinin manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, düşünceyi açıklama ve geliştirme hakkıyla, basın özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir.

Anayasa mahkemesi düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ve basın özgürlüğü kapsamında, internette tutulan arşiv kayıtlarının ifade ve basın hürriyeti kapsamında olduğunu vurgulamış ve bunların yayından kaldırılmasının basın özgürlüğüne zarar

³⁷⁵ <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> (E.T. 18.03.2019)

vereceğini ifade etmiştir. Ancak Anayasa 26, 27 ve 28. maddelerindeki sınırlamalardan biri olan “başkalarının şöhret veya haklarının, özel veya aile hayatlarının korunması” için getirilen sınırlamaya basın tarafından dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır³⁷⁶. Dolayısıyla ifade ve basın özgürlüğü ile söz konusu sınır arasında bir denge kurulması gerekmektedir. Bu noktada kişinin şöhret ve özel hayatına yönelik sınırlamanın ölçüsüz derecede geniş tutulması ifade ve basın özgürlüğünü ihlal edeceği Mahkeme tarafından da ifade edilmiştir.

Bu noktada mahkeme unutulma hakkı ile basın özgürlüğü arasında denge kurulması bakımından, haber verme ve habere ulaşma haklarının özüne dokunulmaması ve aynı zamanda da kişinin şeref hakkının korunmasına da dikkat edilmesi gerektiğini ve dolayısıyla söz konusu hak ve özgürlük arasında bu şekilde denge sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Diğer yandan Mahkeme halkın internette yer alan arşiv haberine kolaylıkla ulaşabilmesinin artık toplumsal açıdan gerekli olmadığına da vurgu yapmıştır. Nitekim haber artık geleceğe ışık tutacak nitelikte olmadığı gibi, güncelliğini yitirmiş, tarihi, istatistiksel veya bilimsel olarak fayda verecek nitelikte de değildir. Dolayısıyla internet ortamında kolaylıkla ulaşılabilirliğin sağlanması zorunlu görülmemektedir. Yine, başvuru medyatik veya siyasi bir kişilik olmadığından kamu yararının da bulunmadığı ve dolayısıyla başvuru kişinin şeref ve itibarının zedelendiği ve söz konusu habere erişimin engellenmesi gerektiği kanaatine varmıştır³⁷⁷.

³⁷⁶ Şen, Başer, **a.g.m.**, s. 1.

³⁷⁷ Şen, Başer, **a.g.m.**, s. 1.

Basının ve internetin sahip olduğu bu sınırsız bilgi ağı ve özgürlüğü zaman zaman kişilik haklarına zarar verebilecek niteliktedir. Kişi hakkında yapılan bir yargılamada hakkında mahkûmiyet kararı dahi çıksa bunun ömür boyu ulaşılabilir olması kişilik haklarına zarar verebilir. Nitekim adli sicil kayıtları bile belirli süre sonra silinebilmektedir. Hal böyle olunca internetteki haber amaçlı bilgilerin sınırsız ve kolay ulaşımı özgürlüklerin sınırsız olmayacağı prensibiyle de bağdaşmamaktadır. Bu bakımdan ifade ve basın hürriyeti ile kişilik hakları arasındaki dengenin sağlanması bakımından, internette yer alan bilgi, haber veya dokümanların süresine ilişkin yasal bir düzenleme yapılması gerektiği fikri³⁷⁸ oldukça yerindedir.

Bir diğer değinilmesi gereken husus ise arama motoru işletmecilerinin basın özgürlüğünün olup olmadığıdır. Bu konuda doktrinde arama motorlarının bilginin kaynağı olmasalar da bilgiye ulaşımı sağlamaları gerekçesiyle bir “bilgi yayma” işlemi yaptıkları dolayısıyla da bu özgürlükten yararlanmaları gerektiği savunulmuştur³⁷⁹. Bu görüş doğrultusunda arama motoru işletmecilerinin unutulma hakkı talepleri karşısında ifade özgürlüğünün sınırlanması mümkün görünmektedir. AİHM’nin bir kararında ifade özgürlüğünün ve görüşmelerin gizliliğinin esaslı kaygılar olmasına ve telekomünikasyon kullanıcıları ve internet hizmeti

³⁷⁸ Şen, Başer, **a.g.m.**, s. 1.

³⁷⁹ Nico Van Eijk, “Search Engines: Seek and Ye Shall Find? The Position of Search Engines in Law”, IRIS plus 2006, No:2, Strasbourg: European Audiovisual Observatory, s. 5, (Çevrimiçi) <https://pdfs.semanticscholar.org/a2b7/063a341fb55c4732255753958c071b1c3006.pdf>

(E. T. 23.04.2019)

kullanıcılarının, özel hayatları ve ifade özgürlüklerinin korunacağına dair güvenceleri olması gerektiğine rağmen, bu güvencenin mutlak olmadığı, düzenin korunması ve suçun önlenmesi ya da başkalarının haklarının korunması gibi gereklilikler karşısında, bazen silinebileceği belirtilmiştir³⁸⁰.

3. Mahremiyet Hakkı

Dijital çağda bilgiye erişmenin en kolay yollarından biri olarak internet mecrası görülmektedir. İnsanlar internet aracılığıyla sınırsız denilebilecek bilgiye kolaylıkla ve hızlı bir şekilde ulaşabilmektedirler. İnternetin bu özelliği itibariyle, birçok temel hak ve özgürlük bakımından faydalı neticeler doğurduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak internetin neredeyse her türlü bilgiye erişmede sınırsız imkan tanınması bir takım sorunların doğmasına da yol açmıştır. Özellikle kişisel verilerin kayıt altına alınması ve mahremiyetin korunması bunların başında gelmektedir³⁸¹. Çalışma itibariyle de dijital mahremiyetin korunması sorunu unutulma hakkı temelinde izah edilecektir. Esasen daha önceki bölümlerde mahremiyet hakkı ile unutulma hakkı arasındaki ilişki ayrıntılı olarak açıklandığından, burada tekrara düşmemek için meseleye kısaca değinilecektir.

³⁸⁰ *K.U. v. Finland*, (App. No: 2872/02), Judgment of the ECtHR of 2 December 2008, para. 49.

³⁸¹ Halise Henkoğlu Şerefoğlu, “Unutulma Hakkı: Dijitalleşme Sürecinde Bilgiye Erişim Özgürlüğünü Tehdit Eder mi?”, *Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi Beklentiler ve Yeni Yaklaşımlar*, Ankara 2017, s. 192.

Mahremiyet kavramı, en temel haliyle “gizlilik” şeklinde tanımlanmıştır³⁸². Ancak mahremiyet kavramının çok yönlü bir kavram olduğu ve hukuki, sosyolojik, felsefi ve psikolojik tanımlarının yapılabileceği ifade edilmektedir³⁸³. Mahremiyet kavramı açıklanırken çoğunlukla şahsın “özel yaşamı” ile ilgili sınırların kastedildiği görülmektedir. Bu kapsamda doktrinde bir görüşe göre mahremiyet, özel yaşamla aynı anlamda kullanılarak şu şekilde tanımlanmıştır: “*Özel yaşam ya da mahremiyet, genel olarak, kişilerin yalnız başına kalabildikleri, istedikleri gibi düşünüp davranabildikleri, başkalarıyla hangi yer, zaman ve koşullarda ne ölçüde ilişki ve iletişim kuracaklarına bizzat kendilerinin karar verebildikleri bir alan ve bu alan üzerinde sahip olunan hakkı ifade eder*³⁸⁴”. Yine benzer olarak “*bireyin yalnız kalma ve özerkliğini koruma hakkı*” olarak tanımlanmaktadır³⁸⁵.

İnsanların mahremiyet alanlarının korunması ve herhangi bir tehdide maruz bırakılmaması, güven içinde yaşayabilmeleri için gereklidir. Ancak çağımızda insanların mahremiyet alanları adeta abluka altındadır. Mahremiyet alanına yönelik tehditler özel kişi veya kuruluşlardan gelebileceği gibi devlet tarafından da

³⁸² http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c900e074b9552.54434495 (E.T. 18.03.2019)

³⁸³ Henkoğlu, **a.g.m.**, s. 193; Adem Çatak, “Mahremiyet Kavramının Farklı Anlam Alanları veya “Fıkıh-I Bâtın” da Mahremiyet Algısı”, **Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu**, Ordu, 2015, s. 94.

³⁸⁴ Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, s. 182.

³⁸⁵ Henkoğlu, **a.g.m.**, s. 193.

gelebilmektedir. Özellikle teknolojinin hızla gelişmesi ve internet alanında kişisel verilerin/bilgilerin kayıt altında tutulması kişilerin mahremiyet alanlarını korumalarını zorlaştırarak, tehdide açık hale getirmektedir³⁸⁶. Teknolojinin baş döndürücü gelişimi nedeniyle kişilerin özel yaşamlarının korunması gerekliliği günden güne önemli hale gelen bir konudur.

Kişilerin birçok temel hak ve özgürlüklerinde olduğu gibi mahremiyet hakkında da zaman zaman kamu yararıyla çatışabilecek noktaların doğması mümkündür. Bilhassa kamu güvenliği veyahut kamu sağlığı gibi gerekçelerle mahremiyet hakkının mutlak olamayacağı fikri ileri sürülmektedir³⁸⁷. Örneğin bulaşıcı hastalık taşıyan bir kişinin bu hastalığının gizlenerek kamu sağlığının tehlikeye düşürülmesi söz konusu olabilir mi? Veya cinsel istismardan hüküm giymiş birinin daha sonradan bir kreşte çalışmak istemesi halinde mahkûmiyet bilgisi gizli tutulabilir mi³⁸⁸?

Verilen örnekler üzerinden düşünülürse, bir tarafta kamunun bir konu hakkında bilgi edinme ve haber alma özgürlüğü ve hatta geniş yorumlanırsa ifade özgürlüğünün, diğer tarafta ise ikinci örnek bakımından cezasını çekmiş, kefareti ödemiş bir kişinin toplumda geçmişi ile ilgili bir takım özel bilgilerin gündeme getirilmeksizin (unutulma hakkı) hayatını sürdürme hakkı çatışma halindedir. Gerçekten de geçmişte işlediği bir suç veya kabahat sebebiyle, hayatının geri kalanını hep bir lekeyle yaşaması kişiden beklenemez, beklenmemelidir. Diğer taraftan da kişi hakkında

³⁸⁶ Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, s. 183.

³⁸⁷ Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, s. 183.

³⁸⁸ Bu vb. örnek için bkz.: Yüksel, “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, s. 183 vd.

saklanan bilgi toplumun ihtiyaç duyduğu veya kamunun yararına olan bir bilgi olabilir.

Unutulma hakkının temelinde zamanla önemini, güncelliğini ve işlevselliğini yitiren bilginin kayıtlardan silinmesinin talep edilebileceği yatar³⁸⁹. Bu temelden hareketle, işlevselliğini ve önemini yitirmiş bir bilginin tutulması ve sürekli gündeme getirilmesi kişinin mahremiyetini ihlal edici nitelik taşıyacaktır. Ancak bazı bilgilerin toplanması ve arşivlenmesi kamu sağlığı, kamu güvenliği veya kamunun bilgi alma özgürlüğü kapsamında gerekli olabilir³⁹⁰. İşte böyle durumlarda bilginin işlevinin yitirmiş olduğundan bahsedilemeyeceği için mahremiyet hakkının ihlalinin de bahsedilmemelidir. Burada her somut olayın kendi şartlarına göre değerlendirilmesi daha yerinde olacaktır. Bir bilginin kamuya açılması herhangi bir olayda mahremiyet hakkını ihlal edebilirken, bir başka olayda kamunun haber alma veya bilgi alma hakkı vs. kapsamında değerlendirilebilir.

4. Unutulma Hakkı ve Lekelenmeme Hakkı

İnsanlar yaşamlarında kimi zaman adli olaylarla muhatap olabilmekte ve bilişim çağının bir gereği olarak insanların her türlü bilgiye ulaşabilmesindeki kolaylık adli vakalarda da kendini göstermektedir. Bu anlamda belirli bir zamanda toplumun belirli bir kesiminde özellikle sosyal anlamda insanların dikkat ve ilgisini çekebilecek adli olaylar hakkındaki bilgi ve haberler hızlı bir şekilde yayılmaktadır. İnsanların bilgiye ulaşmaları ne kadar önemli bir husus olsa da adli olaylardaki

³⁸⁹ Henkoğlu, **a.g.m.**, s. 203.

³⁹⁰ **A. e.**, s. 193-203.

bilgilerin topluma zamansız ve yanlış ulaşması kişinin temel haklarını önemli ölçüde zedelemektedir.

Adli olaylarda -ki bu başlık altında bilhassa anlatılması gereken ceza soruşturma ve kovuşturmalardır- bireyler hakkında bir hüküm kurulabilmesi ancak devletin yasayla kurmuş olduğu mahkemeler aracılığıyla mümkündür. Bir ceza soruşturması neticesinde yeterli deliller elde edildikten sonra geçilecek kovuşturma evresi nihayetinde verilecek bir hüküm ve bu hükmün kesinleşmesi ile ancak kişiler hakkında suçluluk veya suçsuzluk sonuçlarına varılabilir³⁹¹. Söz konusu evreler geçilmeden bir kişi hakkında hüküm kurucu ifadelerin kullanılması masumiyet karinesini ihlal edeceği gibi lekelenmeme hakkını da zedeler. Esasen lekelenmeme hakkı, ceza soruşturmasındaki maddi gerçeğe ulaşmak, masumiyet karinesi, adil yargılanma hakkı, soruşturmanın gizliliği ve haksız olarak suçlanıp damgalanmamak haklarıyla bağlı ve alakalıdır³⁹². Bu kapsamda bireyin lekelenmeme hakkını hem soruşturma ve kovuşturma süreçleri hem de vatandaşlar ihlal etmemekle yükümlüdürler.

³⁹¹ CMK m. 160 – “(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.”

³⁹² Ersan Şen, Lekelenmeme Hakkı ve Soruşturma Sujeleri, 10.08.2015 (Çevrimiçi)

<https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?p=50996> (E. T. 30.3.2019)

Bireyin lekelenmesi yukarıda ifade edilen kısa açıklamadan anlaşılacağı üzere bireyi haksız yere veyahut henüz tamamlanmamış bir soruşturma ve kovuşturma işlemi olmaksızın suçlamak ve dolayısıyla onun toplum içindeki onur ve şerefini zedelemek şeklinde ifade edilebilir. Bu cümleden hareketle lekelenmeme hakkını da, bireyin adil yargılanma ve savunma hakkını korumak ve eğer bir suçlama varsa gerekli muhakeme evrelerinin sonuçlanmasını beklemek, bireyi toplum nezdinde, herhangi bir basın veya yayın yoluyla masumiyetini ihlal etmemek şeklinde tanımlamak mümkündür³⁹³.

Bireyler hakkında henüz yargılama bitmeden çeşitli basın yayın yollarıyla veya internet üzerinden haber verilmesi ve bilgi paylaşımı yapılması lekelenmeme hakkını ihlal eder. Bu kapsamda yapılacak olan haberlerde gerekli soruşturma veya kovuşturma işlemlerinin neticelenmesinin beklenmesi gerekmektedir. Bu evreler devam ederken kişinin savunma hakkını zedelemeyen, kişilik haklarına zarar vermeyen veya adil yargılanma hakkını ihlal edici nitelik taşımayan, kamuyu aydınlatıcı bilgi paylaşımlarının yapılması ifade özgürlüğü ve basının haber verme hakkı kapsamında mümkündür. Ülkemizde “*ateş olmayan yerden duman çıkmaz*” söylemlerinin yaygın olduğu düşünülürse, ifade özgürlüğü kapsamına giren bilgi paylaşımlarında dahi ne kadar hassas davranılması gerektiği unutulmamalıdır.

Lekelenme hakkını ihlal edici nitelikte bir haber veya bilginin ilgili mecradan silinmesini isteyebilme imkânı kişiye tanınmalıdır. Yani unutulma hakkının burada aktif bir görev icra etmesi önemlidir. Özellikle bir kişi hakkında çıkan asılsız adli

³⁹³ Eyüp Kara, “Lekelenmeme Hakkı”, **Adalet Dergisi**, 2012, S. 43, s. 188.

vaka haberleri neticesinde toplum nezdinde yaşayacağı itibarsızlık göz önüne alındığında o bilginin ulaşılabilirliğine engel olunmalıdır. Keza yine asılsız bir haber veya bilgi olmasa da kovuşturma sonucunda bireyin aklandığı (lehine hüküm olarak kabul edilen beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi gibi) durumlarda, hala kişi hakkındaki bilgiye ulaşılabilmesi kişilik hakkını ve dolayısıyla lekelenmeme hakkını ihlal edici nitelik taşır.

Türkiye'de bu tür adli haberler neticesinde bir çok kişinin zarar gördüğünü gösteren örnekler vardır. Buna ilişkin geçmişte yaşanan ünlü bir vakada “Ümraniye Sapığı” olarak bilinen bir şahsın haberlerde çizilen robot resminin kendisine benzediği gerekçesiyle tutuklanan ancak asıl failin sonradan kendisinin olmadığı anlaşılan kişi³⁹⁴ şu şekilde mağduriyetini açıklamaktadır: *“yıllardır ne çektiğimi ben biliyorum. İnsanlar bir türlü unutmuyor”³⁹⁵. Hiçbir para benim ve ailemin yaşadığı acıların karşılığı olamaz”* ifadelerini kullanmakta hatta habere ilişkin videoda kişi onlarca kişinin arasında suçsuzluğunu büyük bir öfkeyle haykırmaktadır.

³⁹⁴ İlgili kişinin ad-soyadı ve hatta kendisinin net olarak görüldüğü videosu, haber sitelerinde hala tam olarak görülmekte yani rahatlıkla erişilebilmektedir. Biz konumuzun da bir gereği olarak bu kişinin adını-soyadını tam olarak vermek yerine (A) kişisi olarak isimlendirmeyi tercih ettik. Her ne kadar kişinin asıl fail olmadığı ispat edilse de, unutulma hakkının burada da uygulanması gerektiği unutulmamalıdır.

³⁹⁵“Ümraniye sapığı' haberine rekor tazminat”, 15.02.2007, (Çevrimiçi)

<http://www.haber7.com/guncel/haber/219930-umraniye-sapigi-haberine-rekor-tazminat>

(E.T.30.03.2019)

Verilen örnekte de görüldüğü gibi yanlış yapılan bir tutuklama işlemi neticesinde basının verdiği peşin hüküm içeren haberler kişinin lekelenmeme hakkını ihlal etmiştir. Kişi aklanmasına rağmen belki de ömür boyu insanlar arasında hala yadırganarak yaşamaya mahkûm edilmiştir. Bu somut olay göstermektedir ki; lekelenmeme hakkı kişinin onurlu yaşamasının bir gereğidir³⁹⁶.

Kişinin toplum nezdinde herhangi bir baskıya maruz kalmadan, özgürce, kişilik haklarına saygı duyarak yaşaması bu şekilde gerçekleştirilen ihlallerde ilgili mecralardan haberlerin silinmesini de gerektirir³⁹⁷. Her ne kadar kişilerin bilgi edinme ve bilgiye ulaşma hakkı ve basının haber verme hakkı olsa da bu noktada kişinin onuru ve kişilik haklarının korunması bilgiye erişim hakkından ve haber verme hakkından daha önemlidir. Nitekim Anayasanın Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti başlıklı 26. maddesinin 2. fıkrasının son cümlesinde “*başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla*” basın hürriyetinin sınırlanabileceği söylenebilir³⁹⁸. Yine de her somut olaya göre bu haklar arasındaki dengenin gözetilmesi temel hak ve özgürlüklerin kullanılması ve korunması bakımından önemlidir.

³⁹⁶ Eyüp, **a.g.m.**, s. 188.

³⁹⁷ İnternet üzerinden yapılan araştırmalarda kimi haber sitelerinin bu habere ilişkin içerikleri silmiş oldukları tespit edilmiştir. Ancak çoğunda hala video dahil açık kimlik bilgileri yer almaktadır.

³⁹⁸ Ramazan Gülsün, “İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı”, **International Journal Of Legal Progress**, 2015, Vol. 1, No: 2, s. 37.

Son olarak şu ifade edilmelidir; lekelenmeme hakkı ve unutulma hakkı birbirini tamamlayıcı haklardır. Lekelenmeme hakkının ihlaliyle zedelenen kişilik hakları, unutulma hakkının icrasıyla birlikte yeniden korunma altına alınmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

UNUTULMA HAKKININ TÜRK HUKUKU'NDAKİ GÖRÜNÜMÜ

I. GENEL OLARAK

Çalışmanın önceki bölümünde unutulma hakkının tanımı, önemi ve gerekliliği, temel hak ve özgürlükler içerisindeki yeri, uluslararası kaynakları ile kapsamı ve temel ilkeleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Görüldüğü üzere gelişen teknoloji ve bilginin globalleşmesi insan hakları temelli yönetimlerde unutulma hakkına kayıtsız kalmayı zorlaştırmaktadır. Nitekim günümüzde özel yaşama yönelen saldırı alanları genişlemekte ve bununla birlikte kişilik haklarını koruma gereksinimi artmaktadır. Bu gereksinim, konuya ilişkin hukuksal düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. “Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)”, “Avrupa Konseyi (AK)”, “Birleşmiş Milletler (BM)” gibi amaç, hedef ve etkileri birbirinden farklı uluslararası kuruluşların, uluslararası bir kuruluş olan Avrupa Birliği’nin (AB) verilerin korunmasına yönelik asgari ilkeleri ve sınırötesi veri aktarımına ilişkin kuralları belirleyen metinleri kabulü bu gereksinimin sonucudur. Avrupa’daki devletler haricinde Kanada, Japonya, Arjantin gibi dünyanın çeşitli yerlerindeki pek çok devlet de kişisel verilerin korunmasına ulusal hukuk düzenlerinde yer vermiştir. Unutulma hakkına ilişkin ulusal hukuk sistemimizdeki düzenlemelerin incelemesine geçilmeden önce Türkiye’nin bu globalleşme içerisindeki yerine değinmek gerekir.

Türkiye teknolojik gelişmeleri yakından takip eden bir ülke olup, internet kullanımı ve buna bağlı olarak oluşturulan Türkçe içerik paylaşımı gün geçtikçe artmaktadır³⁹⁹.

İnternet kullanıcıların çoğu araştırma yapmak, sosyal iletişim ağlarına kullanmak, bankacılık faaliyetleriyle uğraşmak ya da sadece eğlenmek amaçlı İnternet kullanmaktadır. Özel kurumların yanında kamu kurumları da pek çok işlem için elektronik sistemler kullanmaktadır. Güvenlik güçleri çalışmalarında bu sistemlerden faydalanmakta, Merkezi Nüfus İdaresi gibi kapsamlı veri tabanlarının her geçen gün kullanım alanları daha çok artmaktadır. Bu sistemlerin her biri veri işlediğinden kişisel veriler bazen ilgili kişilerin haberi olmaksızın kayıt altında tutulmaktadır.

Özetlemek gerekirse Türkiye’de teknolojik gelişmelerin yakından takip edildiği yadsınamaz bir gerçektir. Ne yazık ki aynı gelişmelere paralel olarak hukuki düzenlemelerin de yapıldığını söylemek mümkün değildir. Kişilerin hukuki güvenliğinin sağlanmasında Türkiye, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça geri kalmıştır⁴⁰⁰. Bu eksikliği gidermeye yönelik “7 Nisan 2016 tarihinde 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun çeşitli hükümleri tartışmalı olsa da Türkiye’de daha öncesinde kişisel verileri korumaya

³⁹⁹ Türkiye İstatistik Kurumu’nun hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde İnternet erişim imkanına sahip hanelerin oranı 2018 yılı itibarıyla %83,8 olmuştur. Sonuçlara göre bu kullanıcıların %66,1’i web sitesi sahipliği yapmaktadır. Kullanıcılar arasında bilgisayar ve internet kullanım oranı erkeklerde %68,6 ve %80,4, kadınlarda ise %50,6 ve %65,5’tir. (Çevrimiçi) http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1615 (E.T. 28.04.2019)

⁴⁰⁰ Küzeci, **a.g.e.**, s. 284.

yönelik herhangi bir düzenleme olmadığından bu alandaki hukuki dayanak noktasında çok faydalı olmuştur. Zira Türkiye’de bu yasanın kabulünden önce doğrudan bir düzenleme olmaması pek çok kişisel ve hassas verinin korunamamasına neden olmuştur. Daha önce de bahsi geçen 2013 yılında 18 yaşını doldurmuş kişilerin T.C. kimlik bilgilerinden, adres bilgilerine birçok bilgilerinin sorgulanmasını sağlayan yazılımların üretildiği ve satıldığı T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu’nun 2013 yılındaki raporunda örnekleriyle birlikte ortaya konulmuştur⁴⁰¹.

Türk hukukundaki yasal düzenlemelere bakıldığında “unutulma hakkı” adı altında bir hak açıkça düzenlenmiş değildir⁴⁰². Bununla birlikte, Türk yargısında gerek Yargıtay kararlarında gerekse Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru kararlarında bu hakkın açıkça zikredildiği de söylenmelidir⁴⁰³. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından 17 Haziran 2015 tarihinde verilen karar Türk hukuku bakımından “unutulma hakkını” hukuk literatürüne tanıstırıcı niteliktedir⁴⁰⁴.

⁴⁰¹ “Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Durum Değerlendirmesi ile Bilgi Güvenliği ve Kişisel Verilerin Korunması Kapsamında Gerçekleştirilen Denetim Çalışmaları”, **T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu- Denetleme Raporu**, 27 / 11/ 2013, S. 2013/3, s. 785. (Raporun sadece Sonuç bölümü erişime açılmıştır.)

⁴⁰² Sinan Sami Akkurt, “17.06.2015 Tarih, E. 2014/4-56, K. 2015/1679 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı Ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde “Unutulma Hakkı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2016, C. 65, S. 4, 2605-2635, s. 2611.

⁴⁰³ Bkz. Aş.: İkinci Bölüm, VI. B. Başlık.

⁴⁰⁴ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, K.T. 17/06/2015.

Mevcut iç hukuk düzenlemelerinden “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”⁴⁰⁵, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu”, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu”, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu”, “6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması” ve “25832 Sayılı Adli Sicil Kanunu”ndaki kişilik haklarının korunmasına yönelik hükümlerin “unutulma hakkına” dayanak teşkil etmesi mümkündür.

Aşağıda, bahsi geçen yargı kararlarından yola çıkılarak unutulma hakkının Türk hukukundaki normatif çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. İlgili kararlarda dayanan hükümler, unutulma hakkının açıkça zikredildiği kararlar haricindeki kararların da unutulma hakkı kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususuna yol gösterici olacaktır. Belirtmek gerekir ki unutulma hakkıyla ilişkili olan hukuksal metinlerin ve yargı kararlarının tümünün ele alınması bu çalışmanın kapsamını aşacak niteliktedir. Dolayısıyla temel bazı yasal düzenlemeler bu çerçevede değerlendirilip, ardından öncü ve önemli yargı kararları ele alınıp, bazı tartışmalı noktalar üzerinde durulacaktır.

II. UNUTULMA HAKKININ ANAYASAL DAYANAKLARI

Ulusal mevzuatımıza normlar hiyerarşisi çerçevesinde bakıldığında unutulma hakkına dayanak teşkil edebilecek hükümleri öncelikle Anayasada aramak gerekir. Unutulma hakkının içtihat hukukundan doğan bir hak olduğundan ve dolayısıyla mevcut insan hakları hukuku korumalarının kapsamında değerlendirildiğinden

⁴⁰⁵ 27/4/2017 tarihli ve 663 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kararı 27/4/2017 tarihli ve 30050 Mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

önceki bölümde bahsedilmişti⁴⁰⁶. Bu korumaların başında elbette ki özel yaşamın gizliliği ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin hukuki düzenlemeler gelmektedir. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen “maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı” da unutulma hakkına koruma sağlayacak niteliktedir⁴⁰⁷.

Özel yaşamın gizliliği hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasası'nda temel bir hak olarak düzenlenmiştir. AİHS'nin 8. maddesinde “özel yaşam ve aile yaşamına saygı hakkı” olarak düzenlenmişken 1982 Anayasası'nda “özel hayatın gizliliği ve korunması” kenar başlığı ile düzenlenmiştir. Yine AİHS'de tek madde ile güvence altına alınan hak, Anayasa'da özel hayatın gizliliği (m. 20), konut dokunulmazlığı (m. 21) ve haberleşme hürriyeti (m. 22) olmak üzere üç ayrı maddede düzenlenmiştir. Konut dokunulmazlığı ve haberleşme hürriyetinin özel yaşamın bir parçası olduğu kabul görmektedir⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, II. Başlık.

⁴⁰⁷ **I. Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı**

“Anayasa madde 17. Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

⁴⁰⁸ Saadet Yüksel, **Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliği ve Denetimi**, 2012, Beta, 1.baskı, s. 75; ““özel hayatın gizliliği ve korunması” alt bölümünde yer alan haberleşme hürriyeti, aynı alt bölümde ve 20. maddede yer alan “özel hayatın

Kişisel verilerin korunması 2010 yılı Anayasa değişikliği ile temel hak ve özgürlükler içerisinde yer almıştır. Bu tarihin öncesinde anayasal bir düzenleme olmasa da bazı hak ve özgürlüklerin kişisel verilerin korunmasına dayanak oluşturduğu söylenebilir. Günümüzde bazı devletlerin Anayasalarında ise kişisel verilerin korunması dayanağını özel yaşamın gizliliği hakkında bulmaktadır⁴⁰⁹. Çünkü bu Anayasaların çoğu, henüz kişisel verilerin korunması tartışılmaya başlanmadan oluşturulmuştur. Dolayısıyla kişisel verilerin korunmasına ayrıca yer verilmemesi bu hakkın anayasal temelden yoksun olduğu anlamına gelmemektedir. Kişisel verilerin korunması öncelikle özel yaşamın gizliliği olmak üzere demokratik anayasalardaki çeşitli hükümlerde de anayasal temelini bulmaktadır. Bu durum ulusal ve uluslararası metinlerde özel yaşamın gizliliği önde olmakla beraber, çeşitliliğe yol açmaktadır⁴¹⁰.

gizliliği” hakkının özel bir görünümüdür. Dolayısıyla Anayasa’nın 20. maddesinde “Herkes, özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.” biçimindeki hüküm gereği herkesin haberleşme özgürlüğüne de “saygı gösterilmesini isteme” hakkı vardır. İkincisi ise Anayasa’ya göre haberleşmenin esasından olan gizlilik haberleşmeye “saygı gösterilmesini isteme” hakkını evleviyetle barındırır.”

⁴⁰⁹ Küzeci, **a.g.e.**, s. 286.

⁴¹⁰ AB Yönergeleri, AK Sözleşmesi gibi birçok ulusal düzenlemede özel yaşamın korunmasının amaçlarına atıf yapılmıştır. Örneğin; Federal Almanya Veri Koruma Yasası’nın 1. maddesinin 1. fıkrasında yasanın amacı “*özel yaşamın gizliliği hakkının bireyin kişisel verilerinin kullanılması yoluyla ihlal edilmesinin önlemek*” olduğu belirtilmiştir. ABD, Kanada, Avusturalya gibi AB dışı bazı ülkelerde de kişisel verilerin korunması Özel Yaşamın Gizliliği Yasası (Privacy Act) adı altında düzenlenmiştir. Bygrave, **Data Protection Law**, s. 38-39.

A. Kişinin Yaşama, Maddi Ve Manevi Varlığını Koruma Ve Geliştirme Hakkı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında unutulma hakkının normatif temelini oluşturacak çeşitli hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlerden öncelikle kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı incelenmelidir⁴¹¹.

“Kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı” yerine “*kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkı*”⁴¹², “*isimsiz hürriyet*”⁴¹³, “*adı konmamış özgürlük hakkı*”⁴¹⁴ gibi terimler de kullanılmaktadır. Bu terimlerin hepsi aynı şeyi kastetse de en kapsayıcı kullanım “kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı”dır⁴¹⁵. Bu hakka ilişkin terminolojik çeşitlilik olması, bu hakkın Anayasa’da tanımının olmaması, hakkında bilgi verilmemesi, verilmişse de teminatının gösterilmemesinden kaynaklanmaktadır⁴¹⁶. Danıştay’ın kamu görevlilerinin sendikalaşma hakkına ilişkin

⁴¹¹ Nitekim Federal Almanya Anayasa Mahkemesinin Nüfus Sayımı kararında da benzer bir husus ifade edilmiştir. Yukarıda da değinildiği gibi bu kararda Mahkeme, “bilgilerin geleceğini belirleme hakkı (enformasyonel özerklik)” nın anayasal temelinde kişiliğin serbestçe geliştirilmesi ve insan onuru olduğunu vurgulamıştır. BVerfGE 65-1, para. 156.

⁴¹² Şimşek, **a.g.e.**, s. 48.

⁴¹³ Hasan Tahsin Fendoğlu, **Anayasa Hukuku**, 2015, Ankara, Yetkin Y., s. 270.

⁴¹⁴ Şimşek, **a.g.e.**, s. 55.

⁴¹⁵ Ali Tarık Gümüş, “Türk Anayasasında Kişinin Maddi Ve Manevi Varlığını Koruma Ve Geliştirme Hakkı”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2005, C. 13, S. 2, 133 – 172, s. 136.

⁴¹⁶ Fendoğlu, **a.g.e.**, s. 270.

verdiği bir kararda belirtildiği gibi “bir temel hak ve özgürlüğün, Anayasa’da yer almadığı ileri sürülerek engellenmesi düşünülemez”⁴¹⁷.

Anayasanın Başlangıç kısmının 6. paragrafı ve 17/1 hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı koruma altına alınmıştır. Ayrıca Anayasanın 5. maddesinde “Devletin amaç ve görevleri” sıralanırken “insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak” görevi de sayılmıştır. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının, diğer hak ve özgürlüklere göre genel bir hüküm olduğu (*lex generalis*) ve bütün hakların kaynağı olduğu kabul görmektedir⁴¹⁸. Nitekim Anayasa Mahkemesi de, özel bir hüküm ile koruma altına alınmayan kimi hukuki çıkarların 17. madde kapsamındaki “manevi varlık” altında sayılabileceğine hükmetmiştir⁴¹⁹.

⁴¹⁷ T.C. Danıştay 10. Daire, E. 1993/5367, K. 1995/1273, K. Tarihi: 21.3.1995.

⁴¹⁸ Zafer Gören, **Anayasa Hukukuna Giriş**, 1999, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Y., s. 412; Fendoğlu, **a.g.e.**, s. 270; Gümüş, **a.g.m.**, s. 137.

⁴¹⁹ “Bireyin kişisel şeref ve itibarı, Anayasa’nın 17. maddesinde yer alan manevi varlık kapsamında yer almaktadır.” AYMK, Başvuru No. 2014/3494, K.T. 27/2/2019, R.G. Tarihi: 3 Nisan 2019, R.G. No: 30734, para. 51; “Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir.”, AYMK, Başvuru No. 2015/16029, K.T. 19/2/2019, R.G. Tarihi: 4 Nisan 2019, R.G. No: 30735, para. 24.

İnsanın maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı insan haklarını oluşturan bütün hak ve özgürlüklerde olduğu gibi temelini insan onurunda bulmaktadır⁴²⁰. Anayasa Mahkemesi insan onurunu (haysiyeti) “insanın ne durumda, hangi şartlar altında bulunursa bulunsun sırf insan oluşunun kazandırdığı değer tanınmasını ve sayılmasını anlatır. Bu öyle bir davranış çizgisidir ki ondan aşağı düşünce, muamele ona muhatap olan insanı insan olmaktan çıkarır.” şeklinde tanımlamıştır⁴²¹. İnsan onuru esasında tanımıyla sınırlı kalan bir kavram değildir. Hatta bu düşünce insan onurunu ve temelini oluşturduğu temel hak ve hürriyetlerin geleceğini tehlikeye düşürecek⁴²². İnsanın özünde sahip olduğu onur, onun kendini bağımsız ve özgürce geliştirebilmesini ve hayatını dilediği gibi şekillendirebilmesini sağlar⁴²³. Kişiliği serbestçe geliştirme hakkı ile insan onuru arasındaki ilişki şu şekildedir: Kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı kişiliğin nasıl kullanılması gerektiğini incelerken (dinamik etki), insan onuru kişiliğin nasıl olması gerektiğini inceler⁴²⁴.

⁴²⁰ İbrahim Kaboğlu, **Özgürlükler hukuku 1: İnsan Hakları Genel Kuramına Giriş**, Ankara, 2013, İmge Y., s. 51; “Anayasa’nın 17. maddesiyle insan onurunun korunması amaçlanmıştır.”, AYMK, Başvuru No. 2014/5280, K.T. 24/5/2018, R.G. Tarihi: 3 Temmuz 2018, R.G. No: 30467, para. 68.

⁴²¹ AYMK, E. 1963/132, K. 1966/29, K.T. 28/6/1966, R.G. Tarihi: 27 Haziran 1967, R.G. No: 12632.

⁴²² Gümüş, **a.g.m.**, s. 143.

⁴²³ Şimşek, **a.g.e.**, s. 31.

⁴²⁴ Zafer Gören, “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2007, Yıl:6, Sayı:12, 21-37, s. 32.

İnsanın maddi ve manevi varlığını koruma geliştirme hakkı özel yaşamın korunması ile bağlantılıdır⁴²⁵. Anayasa Mahkemesi, kişiliğin serbestçe geliştirilmesinin özel yaşamın korunması kapsamında korunması gerektiğine hükmetmiştir⁴²⁶. Bir diğer kararında ise özel hayatın gizliliğini kişi hürriyetinin bir devamı olarak nitelemiştir⁴²⁷. Nitekim AIHS organları da özel yaşamın gizliliğinin, kişinin kimliğini ve kişiliğini geliştirme hakkını da kapsadığı görüşündendir⁴²⁸.

Anayasanın 13. maddesine göre bir temel hak, yalnızca ilgili maddesinde belirtilen sebepler doğrultusunda sınırlanabilir⁴²⁹. Kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının düzenlendiği 17. maddede “*meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması veya olağanüstü hallerde yetkili merciin*

⁴²⁵ Yüksel, **a.g.e.**, s. 68.

⁴²⁶ AYMK, Başvuru No. 2014/3977, K.T. 30/6/2016, R.G. Tarihi: 13 Ekim 2016, R.G. No: 29856, para. 30.

⁴²⁷ AYMK, E. 1963/138, K. 1964/71, K.T. 11/12/1964, R.G. Tarihi: 2 Nisan 1965, R.G. No: 11969.

⁴²⁸ Sultan Tahmazoğlu Üzeltürk, **1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel hayatın Gizliliği Hakkı**, İstanbul, 2004, Beta Y., s. 63.

⁴²⁹ **II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması**

“Anayasa madde 13- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.”; Zafer Gören, “Türk-Alman Hukuku’nda Kişiliğin Korunması”, (Çevrimiçi), (E.T. 27.04.2019)

<https://www.anayasa.gov.tr/media/4793/zgoren.pdf> .

verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri” bu hakkın sınırlama sebepleri olarak gösterilmiştir.

Anayasanın 5. maddesi gereğince devlet, 17. madde kapsamındaki hakların etkin korunması amacıyla bireyler arası ilişkilerde dahi gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Bu, devletin pozitif yükümlülükleri kapsamındadır⁴³⁰. Devlet bireyin manevi varlığının bir parçası olan şeref ve itibarını keyfi müdahalelerden ve üçüncü kişilerin saldırılarından korumalıdır. Bu saldırıların görsel veya işitsel yollarla yapılmış olması farklılık arz etmemektedir. Bu yükümlülük yerine getirilirken üçüncü kişilerin ifade hürriyeti ile kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının çatışması halinde haklar arası bir denge kurulması gerekir⁴³¹.

Unutulma hakkının yukarıda izah edilen sebeplerle kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı bünyesindeki şeref ve itibarın korunması kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesi’nin şeref ve itibara yönelik saldırılarda 17. maddenin uygulanabilmesi için aradığı kriterlerin unutulma hakkının korunmasını zorlaştırdığı söylenebilir. Çünkü mahkeme korumadan

⁴³⁰ “Öte yandan Anayasa’nın 17. maddesi 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde ayrıca devlete, kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yükler. Bu ödev üçüncü kişiler tarafından işlenen fiilleri de kapsamaktadır.”, AYMK, Başvuru No. 2014/15586, K.T. 23/1/2019, R.G. Tarihi: 1 Mart 2019, R.G. No: 30701, para. 102.

⁴³¹ AYMK, Başvuru No. 2013/1123, K.T. 2/10/2013, R.G. Tarihi: 1 Kasım 2013, R.G. No: 28808, para. 33-34.

yararlanabilmek için kişinin öngörebileceği ve kendi eylemleri sonucu ortaya çıkan şeref ve itibar kaybı olmaması gerektiği kanaatindedir⁴³². Tabi mahkemenin unutulma hakkı kararında farklı bir yorum benimseyerek, kişinin internet ortamındaki eylemlerini de koruma kapsamına aldığını belirtmek gerekir.

B. Özel Yaşamın Gizliliği

Unutulma hakkının anayasal temellerinden biri de özel yaşamın gizliliği hakkı olarak belirlenebilir. Daha önce de bahsedildiği üzere özel yaşamın gizliliği bir çok ulusal ve uluslararası hukuk metninde bir amaç olarak belirlenmiştir⁴³³. Çalışmanın birinci bölümünde de açıklandığı gibi unutulma hakkının kaynağı çoğu kez özel yaşamın gizliliği hakkına dayandırılmaktadır.

Özel yaşamın gizliliği kendi içerisinde gizlilik ve bağımsızlık olmak üzere iki boyuta sahiptir⁴³⁴. Özel hayatın gizlilik yönünün sınırları belirlenirken doktrinde ve yargı kararlarında **Alan Teorisi (Sferler Teorisi)** benimsenmiştir. Bu teoriye göre özel yaşamın gizlilik alanı; kamuya açık alan, özel alan ve gizli alan olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Kişinin özel alan ve gizlilik alanı hukuken koruma altındayken

⁴³² AYMK, Başvuru No. 2013/5574, K.T. 30/06/2014, R.G. Tarihi: 25 Eylül 2014, R.G. No: 29130, para. 46.

⁴³³ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, II. A. 2. Başlık.

⁴³⁴ İbrahim Ö. Kaboğlu, **Özgürlükler Hukuku: İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı**, Ankara, 2002, İmge, B. 6, s. 291.

kamuya açık alanında durum değişmektedir⁴³⁵. Kural olarak kişiye karşı hukuka aykırı saldırılar dışında kamu alanındaki faaliyetler özel yaşam kapsamında korunmamaktadır⁴³⁶. Unutulma hakkı özel yaşamın bu yönü ile uyuşmamaktadır. Zira daha önce de ifade edildiği gibi unutulması istenen bilgi alenileşmiş yani kamu tarafından zaten bilinen veya erişimi mümkün olan bilgidir⁴³⁷.

Özel yaşamın bağımsızlık yönü ise bireyin toplumdaki konumu ile içsel isteklerinin farklı olabileceği düşüncesinden hareket eder. Bu düşünce toplum içinde insanların maske ile dolaştığına dair klasik nitelemeyle benzerdir⁴³⁸. Bu açıdan bakıldığında bağımsızlık bireyin, “toplum ne der” endişesi taşımadan kendi iradesi doğrultusunda karar almasını ve bu kararlar doğrultusunda yaşayabilmesini ifade eder⁴³⁹. Anayasa Mahkemesi özel yaşam kapsamında korunan asıl hukuki değer kişisel bağımsızlık olduğu görüşündedir. Bu koruma altında birey, herkesin istenmeyen müdahalelerinden uzak kendine özel alanda yaşayabilmeli, kişisel yaşamını dilediği gibi sürdürebilmeli ve dış dünyayı bu alandan uzak tutabilmelidir. Ancak özel

⁴³⁵ Vahdettin Aydın, “1982 Anayasası Çerçevesinde Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1998, S. 3, 185-198, s. 187.

⁴³⁶ Mine Kaya, **Elektronik Ortamda Kişilik Hakkı İhlalleri Ve Korunması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ALTAŞ), Ankara, 2015, s. 21-22.

⁴³⁷ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, III. B. 1. Başlık.

⁴³⁸ Yüksel, **a.g.e.**, s. 27.

⁴³⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 29.

yaşamın bundan ibaret olmadığı ve sosyal bir yaşam sürmeyi de güvence altına aldığı ifade edilmiştir⁴⁴⁰. Bireyin dilediğinde yaşamını sürdürebilmesi unutulma hakkında da korunan hukuki çıkardır. Birey geçmişine sünger çekip yeni bir hayata başlamak istemektedir. Ancak bireyin geçmişini hatırlatan bilgilerin varlığı onu bu arzusundan alıkoymakta; birey dolayısıyla yaşamını dilediği gibi sürdürememektedir. Bu nedenle özel yaşamın bağımsızlık yönünün unutulma hakkını da kapsadığı söylenebilir.

Özel yaşamın gizliliği kapsamında korunan bir diğer hukuki çıkar ise mahremiyet hakkıdır. Anayasa Mahkemesi mahremiyet hakkının salt yalnız bırakılma hakkından ibaret olmadığını, bu hakkın kişiye kendisi hakkındaki bilgileri kontrol yetkisi de tanıdığını ifade etmiştir. Kişinin kendisi hakkındaki herhangi bir bilginin rızası dışında açıklanmaması, yayılmaması, bu bilgilere başkaları tarafından ulaşılmaması ve kullanılmaması, yani bu bilgilerin mahrem kalmasında hukuki menfaati bulunmaktadır. Bu, bireyin kendisi hakkındaki bilgilerin geleceğini belirleme hakkının (enformasyonel özerklik) gereğidir. Mahkeme, meşru beklenti kavramı çerçevesinde kişinin kamusal alanda da mahremiyet ihtiyacı olabileceğine dolayısıyla gerektiği durumlarda özel yaşamın korunmasının bu alanlara da genişleyebileceğini belirtmiştir⁴⁴¹.

⁴⁴⁰ AYMK, Başvuru No. 2014/7738, K.T. 13/7/2016, R.G. Tarihi: 2 Kasım 2016, R.G. No: 29876, para. 26.

⁴⁴¹ AYMK, Başvuru No. 2013/9660, K.T. 21/1/2015, R.G. Tarihi: 3 Haziran 2015, R.G. No. 29375, para. 32-33.

Özel yaşamının gizliliği Anayasa'nın 20. maddesi ile güvence altına alınmıştır⁴⁴². Belirtilen hükmün ilk fıkrasına göre “*Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz*”. Görüldüğü gibi bu hükümde “özel hayat” kavramının tanımı yapılmamıştır. Ancak mahkeme bir kararında özel hayat kavramının geniş bir kavram olması sebebiyle tanımının da zor olduğunu belirtmiştir. Mahkeme bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirmesi kavramının özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde temel alındığını ifade etmiştir⁴⁴³. Türk hukukundaki baskın görüşe göre de genel geçer bir tanımın kabulü oldukça zordur⁴⁴⁴.

İkinci fıkrada ise hakkın özel sınırlama sebepleri düzenlenmiştir. Kişilerin üstü, özel kâğıt ve eşyalarının aranması yalnızca “*Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararıyla*” mümkündür. 21. maddede düzenlenen konut dokunulmazlığı ile 22. maddede düzenlenen haberleşme özgürlüğü farklı birer hak olsalar da özel yaşam kapsamında korunması gereken alanlardır⁴⁴⁵. Bir temel hak ve

⁴⁴² Özel yaşamın gizliliği ilk kez 1961 Anayasasının 15.maddesi ile anayasal güvenceye kavuşmuştur, Yüksel, **a.g.e.**, s. 65.

⁴⁴³ AYMK, Başvuru No. 2014/2502, K.T. 11/10/2018, R.G. Tarihi: 12 Aralık 2018, R.G. No: 30623, para. 44.

⁴⁴⁴ Tahmazoğlu Üzeltürk, **a.g.e.**, s. 2-4.

⁴⁴⁵ Yüksel, **a.g.e.**, s. 67.

özgürlüğün korunması kural, sınırlanması istisna olduğundan m. 20, m. 21 ve m. 22’de sayılan sınırlama sebepleri birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Sınırlamanın ölçütünün neler olduğu Anayasa Mahkemesinin bu hakka olan yaklaşımını anlayabilmek açısından önemli olabilir.

Bütün hak ve özgürlüklerde olduğu gibi bir sınırlama öncelikle ölçülü olmalıdır. Bu ilke Anayasanın 13. maddesinin ikinci cümlesi ile düzenlenmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki bu düzenlemeden önce de Anayasa Mahkemesi kararlarında bu ilkeyi ölçüt olarak kullanmıştır⁴⁴⁶.

Anayasa’nın 13. maddesi ile korunan bir diğer ilke ise “öze dokunmama ilkesi”dir. Dokunulmayacak öz her hak için farklılık göstermekle beraber getirilen sınırlamanın hakkın kullanılmasını ciddi surette güçleştirip amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldırmamasını ifade etmektedir⁴⁴⁷. Bu ilke çerçevesinde kanuni bir dayanağı olan ve meşru bir amaç taşıyan sınırlamanın, demokratik toplum

⁴⁴⁶ “İtiraz konusu kuralı, amaç ve sınırlama orantısının korunmasıyla ilgili **"ölçülülük"** temel ilkesinin alt ilkeleri olan yasal önlemin sınırlama amacına ulaşmaya elverişli olup olmadığını saptamaya yönelik **"elverişlilik"** sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşma bakımından zorunlu olup olmadığını arayan **"zorunluluk-gereklik"**, ayrıca amaç ve aracın ölçüsüz bir oranı kapsayıp kapsamadığını, bu yolla ölçüsüz bir yükümlülük getirip getirmediğini belirleyen **"oranlılık"** ilkeleriyle çatışan bir sınırlama sayan görüşler bu nedenlerle yerinde bulunmamıştır.”, AYMK, E. 1988/50, K. 1989/27, K.T. 23.6.1989, R.G. Tarihi: 04 Ekim 1989, R.G. No: 20302.

⁴⁴⁷ AYMK, E. 2018/69, K. 2018/47, K.T. 31/5/2018, R.G. Tarihi: 6 Haziran 2018, R.G. No: 30443, para. 10.

düzeninde gerekli ve ölçülü olması gerekmektedir⁴⁴⁸. Öze dokunmama ilkesine ek olarak özel yaşamın gizliliği hakkına yönelik kanuni müdahalenin usulüne uygun hâkim kararıyla olması gerektiği de belirtilmelidir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise kanunun yetkili kıldığı merciin yazılı emri olmalıdır. Bu haller Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği'nin 4.maddesinde sayılmıştır⁴⁴⁹.

C. Kişisel Verilerin Korunması

Anayasa mahkemesi kişisel veri kavramını “*belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla bir kişiye ilişkin bütün bilgiler*” şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda kişiye ait “*adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgilerin değil telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, öz geçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak*

⁴⁴⁸ AYMK, Başvuru No. 2015/13077, K.T. 12/6/2018, R.G. Tarihi: 26 Temmuz 2018, R.G. No: 30490, para. 56.

⁴⁴⁹ “*Gecikmesinde sakınca bulunan hâl: a) Adli aramalar bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini,*

b) Önleme aramaları bakımından; derhâl işlem yapılmadığı takdirde, millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi veya zarar görmesi, suç işlenmesinin önlenememesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilememesi ihtimâlinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hâlini,” ifade eder. Adli Ve Önleme Aramaları Yönetmeliği, R.G. Tarihi: 01.06.2005, R.G. No: 25832.

izleri, genetik bilgiler, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri gibi” her türlü bilginin kişisel veri olduğunu ifade etmiştir⁴⁵⁰. Anayasa mahkemesi Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi ışığında bir verinin kişisel veri olabilmesi için özel nitelikte olmasına gerek olmadığına ve herhangi bir verinin de kişisel veri olabileceğine hükmetmiştir⁴⁵¹.

Kişisel verilerin korunması 2010 yılı Anayasa değişikliği ile temel hak ve özgürlükler arasında yer almaya başlamıştır⁴⁵². Ancak belirtilen dönemin öncesinde de anayasada kişisel verilerin korunmasına dayanak oluşturabilecek hak ve özgürlüklerin (*özel yaşamın gizliliği, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı vb.*) olduğunu söylemek gerekir⁴⁵³. Nitekim anayasadaki düzenlemede de kişisel verilerin korunması özel yaşamın gizliliğinin hükme bağlandığı 20.maddenin

⁴⁵⁰ AYMK, E. 2014/196, K. 2015/103, K.T. 12.11.2015, R.G. Tarihi: 16 Aralık 2015, R.G. No. 29564, para. 30.

⁴⁵¹ AYMK, Başvuru No. 2014/5671, K.T. 7/6/2018, R.G. Tarihi: 24 Temmuz 2018, R.G. No. 30488, para. 43.

⁴⁵² 1982 Anayasası’nın 07/05/2010 tarihli 5982 sayılı Kanun’un 2.maddesiyle değişen 20/3 maddesi. 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, R.G. Tarihi: 13/05/2010, R.G. No: 27580.

⁴⁵³ 2008 yılı içerisinde hükmedilen bir Anayasa Mahkemesi iptal kararında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı Anayasa’nın 20.maddesinde düzenlenen “*özel hayata ve aile yaşayışına saygı gösterilmesini isteme hakkı*” kapsamında değerlendirilmiştir, AYMK, E. 2006/167, K. 2008/86, R.G. Tarihi: 25 Haziran 2008, R.G. No: 26917.

son fıkrasında yer almıştır⁴⁵⁴. Yine de belirtmek gerekir ki birçok temel hak ve özgürlükte olduğu gibi kişisel verilerin korunması da başta felsefi temelini başka haklarda bulsa da zamanla bu hakların dışında bir gelişme gösterip bağımsız bir hak alanı olmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu hak alanının korunmasına ilişkin anayasal güvenceyle esas ve usulleri belirleyen kanuni düzenlenmenin yapılması gerekli ve zorunlu hale gelmiştir⁴⁵⁵. Anayasa'nın 20/3 hükmü şu şekildedir:

“Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.”

Mahkeme bu hükmün gerekliliğini bir kararında şu şekilde ifade etmiştir: *“Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda, geleneksel yöntemlerle mümkün olmayan çok sayıda verinin toplanabilmesi; daha önce birbirinden ilişkisiz şekilde tutulan pek çok verinin merkezi olarak bir araya getirilebilmesi; verilerin, veri eşleştirme ve veri madenciliği gibi ileri teknolojik imkânlarla analize tabi tutulmak suretiyle, veriden yeni veriler üretme kapasitesinin artması; verilere erişim ve veri transferinin kolaylaşması; kişisel verilerin ticari işletmeler için kıymetli bir varlık niteliği kazanması neticesinde, özel sektör unsurlarınca yaratılan risklerin daha yaygın ve*

⁴⁵⁴T.C. 1982 Anayasası m. 20/3.

⁴⁵⁵ Küzeci, **a.g.e.**, s. 290-291.

önemli boyutlara ulaşması ve terör ve suç örgütlerinin kişisel verileri ele geçirme yönündeki faaliyetlerinin artması gibi etkenler, günümüzde kişisel verilerin en üst seviyede korunmasını zorunlu kılmaktadır”⁴⁵⁶.

Anayasa mahkemesinin sıralamış olduğu kişisel verilerin korunmasını gerektiren dijital çağ sorunlarının aynı zamanda unutulma hakkını doğuran sorunlar olduğu söylenebilir. Bireyin özel hayatına teknolojinin olumsuz müdahalesinin bertaraf edilmesi her iki hakkın da korumaya çalıştığı hukuki değerdir. Dolayısıyla mahkemenin bu yaklaşımının aynı zamanda unutulma hakkının korunmasına dayanak teşkil edebileceği belirtilmelidir.

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin hükmün anayasaya eklenmesinde, 2000 yılında kabul edilen AB Temel Haklar Şartı’nda kişisel verilerin ayrıca düzenlenmesi etkili olmuştur⁴⁵⁷. Ancak adı geçen düzenlemede kişisel verilerinin korunmasının denetlenmesi için bağımsız bir makam öngörülmüşken, anayasadaki düzenlemede böyle bir ifadeye yer verilmemiştir⁴⁵⁸. Bu eksiklik doktrinde hakkın tam ve etkin korumasını etkileyeceği düşüncesiyle eleştirilmiştir⁴⁵⁹.

Özel yaşamın gizliliği, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ve kişisel verilerin korunması hakkı birbirleriyle yakından ilişkili hukuki çıkarlardır. Nitekim

⁴⁵⁶ AYMK, E. 2013/122, K. 2014/74, K.T. 09/04/2014, R.G. Tarihi: 26 Temmuz 2014, R.G. No. 29072.

⁴⁵⁷ Yüksel, **a.g.e.**, s. 128; Küzeci, **a.g.e.**, s. 288.

⁴⁵⁸ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı m. 8/3.

⁴⁵⁹ Küzeci, **a.g.e.**, s. 291.

Anayasa mahkemesi de birçok kararında bu durumu ifade etmiştir. Bireyin bilgilerini kontrol etme hakkı kişisel verilerin korunmasının bir gereği olduğu gibi özel yaşam bünyesinde mahremiyet haklarından da kabul edilmektedir⁴⁶⁰. Ayrıca mahkeme kişisel verilerin korunmasının insan onurunun korunması ve kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkının özel bir görünümü olduğunu belirtmiştir. Bu hakkın, kişinin verilerinin işlenmesi esnasında hak ve özgürlüklerini koruduğunu ifade etmiştir⁴⁶¹.

Anayasa'nın 20. maddesinin 3. fıkrasında kişisel verilerin korunması hakkının sınırlanmasına ilişkin özel bir hal düzenlenmemiştir. Bu husus “*temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması*” başlıklı 13. madde ışığında yorumlandığında “*yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak*” ifadesinin sağladığı koruma ile kişisel verilerin korunmasına sınırlama getirilmemesi gereklidir. Ancak mahkeme hükmün Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nin 9. maddesi ışığında⁴⁶²

⁴⁶⁰ AYMK, Başvuru No. 2014/5671, K.T. 7/6/2018, R.G. Tarihi: 24 Temmuz 2018, R.G. No. 30488, para.41.

⁴⁶¹ AYMK, E. 2014/122, K. 2015/123, K.T. 30/12/2015, R.G. Tarihi: 30 Aralık 2015, R.G. No. 29640, para. 20.

⁴⁶² “...devlet güvenliği, kamu güvenliği, devletin ekonomik menfaatlerinin korunması ve suçlarla mücadele edilmesi, ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması ile verilerin istatistikî veya bilimsel amaçlarla kullanılması durumlarında kişisel verilerin korunmasına sınırlamalar getirilebileceği öngörülmüştür.”, Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data, European Treaty Series, No. 108, Strasbourg, 28/01/1981, Article 9/2.

yorumlanması gerektiğini dolayısıyla da “e-devlet güvenliği, kamu güvenliği, devletin ekonomik menfaatlerinin korunması ve suçlarla mücadele edilmesi, ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması ile verilerin istatistiki veya bilimsel amaçlarla kullanılması gibi durumlarda kişisel verilerin korunmasına sınırlamalar getirilebileceğini” öngörmüştür⁴⁶³.

Mahkeme benzer şekilde “anayasanın 20. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen özel yaşamın gizliliğinin sınırlama sebeplerinin kişisel verilerin korunması bakımından da geçerli olduğu, hakkın sınırsız olmadığı ve millî güvenliğin, kamu düzeninin korunması ya da suç işlenmesinin önlenmesi gibi nedenlerle sınırlandırılabilirliğini” belirtmiştir⁴⁶⁴.

D. Şeref ve İtibarın Korunması

Unutulma hakkına Anayasa’da dayanak olarak gösterilebilecek bir diğer hak ise şeref ve itibarın korunmasıdır. Anayasa Mahkemesi bireyin şeref ve itibarını 17. maddede düzenlenen “kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı”nın “manevi varlık” kapsamında ele almaktadır. Bu bağlamda devletin bireyin manevi varlığını korumak adına bireyi, üçüncü kişilerin saldırılarına karşı korumak adına pozitif yükümlülüğü vardır⁴⁶⁵.

⁴⁶³ AYMK, Başvuru No. 2014/4399, K.T. 21/09/2016, para.71.

⁴⁶⁴ AYMK, E. 2014/122, K. 2015/123, K.T. 30/12/2015, R.G. Tarihi: 30 Aralık 2015, R.G. No. 29640, para. 20.

⁴⁶⁵ AYMK, Başvuru No. 2013/1123, K.T. 2/10/2013, R.G. Tarihi: 1 Kasım 2013, R.G. No. 28808, para. 33.

Bireyin şeref ve itibarının korunmasının Anayasa'daki bir diğer görünümü ise “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (m. 26)”⁴⁶⁶ ve “basın hürriyeti (m. 28)”⁴⁶⁷ nin sınırlandırılma sebepleri arasında yer almasıdır. Unutulma hakkının bu haklar karşısındaki korumasını bu sebebe dayandırmak mümkündür. Nitekim Yüksek mahkeme de AİHM kararı ışığında benzer bir yorumda bulunmuştur⁴⁶⁸.

⁴⁶⁶ **VIII. Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti**

*“Anayasa m.26/2-Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının **şöhret veya haklarının**, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlandırılabilir.”*

⁴⁶⁷ **A. Basın hürriyeti**

“Anayasa m.28/3-Basın hürriyetinin sınırlandırılmasında, Anayasanın 26 ve 27’nci maddeleri hükümleri uygulanır.”

⁴⁶⁸ “Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruya benzer başvurularda, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan şeref ve itibar hakkı ile şikâyet konusu haberi yapan kişilerin Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir.”, AYMK, Başvuru No. 2014/3494, K.T. 27/2/2019, R.G. Tarihi: 3 Nisan 2019, R.G. No. 30734, para. 59

III. MEDENİ HUKUKTA UNUTULMA HAKKI

Medeni hukuk alanında unutulma hakkına ilişkin düzenlemeler özellikle iki açıdan değerlendirilebilir. İlk olarak, unutulma hakkının kişilik hakları kapsamında değerlendirilmesidir. İkinci olarak, unutulma hakkının kişilik haklarına saldırı halinde korunmasının değerlendirilmesidir. Belirtilen nedenlerden hareketle bu başlık altında öncelikle medeni hukuk-unutulma hakkı ilişkisi ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılıp, ardından ilgili mevzuat dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

A. Bir Kişilik Hakkı Olarak

Unutulma hakkını koruyucu bazı hükümleri, medeni hukuk kapsamında bulabilmek mümkündür. Nitekim kişilik hakkı kişinin maddi ve manevi bütün varlığıyla ilgilidir⁴⁶⁹. Doktrinde çeşitli tanımları olmakla birlikte kişilik hakkı en genel anlamda “*kişinin kişisel değerleri üzerinde sahip olduğu mutlak ve tekelci hak*” olarak tanımlanmaktadır⁴⁷⁰. Yargıtay ise olarak “kişinin doğumuyla birlikte kazandığı ve üzerine kişisel gelişimiyle birlikte her geçen gün yeni değerler kattığı kişiliğinin, maddi ve manevi bütünlüğünün, isminin, mesleki kariyerinin, ailesinin ve hatta sosyal çevresinin kişi üzerinde oluşturduğu, kısacası kendini gerçekleştirme yolunda elde ettiği tüm kazanımlarının ve menfaatlerinin” kişilik hakkı kapsamında hukuk

⁴⁶⁹ “Kişilik hakkı insanı insan yapan, bireyi birey kılan, kişinin kişiliğini oluşturan korunası tüm soylu değerlere ilişkin haktır”. Bkz. Rona Serozan, **Medeni Hukuk (Genel Bölüm/Kişiler Hukuku)**, 2013, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 453.

⁴⁷⁰ Mehmet Ayan, Nurşen Ayan, **Kişiler hukuku: Genel bilgiler, Gerçek kişiler, Tüzel kişiler**, 2014, Konya, Mimoza, 6. Baskı, s. 65.

düzeninin koruması altında olduğunu belirtmiştir⁴⁷¹. Mahkemenin tanımından da anlaşılacağı üzere kişilik hakkının konusu olan değerler sınırlı değil; ancak tadadi (örnek) olarak sayılabilir⁴⁷². Bu doğrultuda doktrinde de kabul gören kişilik hakkının konusunun sınırlı ve tüketici olmayacağı görüşü⁴⁷³ unutulma hakkının da bu kapsamda korunabileceğini destekler niteliktedir. Yukarıda da işaret edildiği üzere unutulma hakkı kişinin kişiliğini serbestçe oluşturabilmesinin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır⁴⁷⁴. O halde unutulma hakkının, kişilik hakkının bir parçası olduğu ve bu kapsamda korunması gerektiği söylenebilir.

Unutulma hakkı ile yakından ilişkili olan kişinin onur ve saygınlığı, adı, fotoğrafı üzerindeki hakkı, sır alanı olarak kişilik hakkı kapsamında değerlendirilmektedir. Burada özel yaşamın çeşitli görünümüne ilişkin yapılan ayırım hatırlanmalıdır⁴⁷⁵. Hukuki sonuçlarının tespiti bakımından özel yaşam alanı genel olarak üçe ayrılır⁴⁷⁶:

⁴⁷¹ Yargıtay 19. CD, E. 2018/3318, K. 2018/9281, K.T. 24.09.2018.

⁴⁷² Serozan, **a.g.e.**, s. 453.

⁴⁷³ “Genel kişilik hakkı yanında, özel olarak düzenlenmiş kişisel değerlerin varlığı, birden çok kişilik hakkının bulunduğu anlamına gelmez. Gerçekte, değişik biçimlerde tezahür eden bir tek (genel) kişilik hakkı vardır. Özel olarak düzenlenmiş kişisel varlıklar, bu genel kişilik hakkının çeşitli görünümlerinden ibarettir”. Bkz. Mustafa Dural, Tufan Ögüz, **Türk Özel Hukuku (Kişiler Hukuku)**, 2012, İstanbul, Filiz Kitabevi, II. Cilt, s. 101.

⁴⁷⁴ Bkz. Yuk.: İkinci Bölüm, II. A. Başlık.

⁴⁷⁵ Bkz. Yuk.: İkinci Bölüm, II. B. Başlık.

⁴⁷⁶ Bilge Öztan, **Medeni Hukuk’un Temel Kavramları**, 2002, Ankara, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, s. 255.

- Kişinin üçüncü kişilerden uzak tuttuğu gizli (sır) yaşam alanı;
- Kişinin sadece yakın hissettikleriyle paylaştığı özel yaşam alanı ve;
- Kişinin toplumsal yaşamın bir parçası olarak yaşadığı ortak yaşam alanı.

Kişinin ortak yaşam alanı çoğunlukla alenileştiğinden herkes tarafından bilinen olaylardan meydana gelmektedir⁴⁷⁷. Doktrinde hâkim olan anlayışa göre ortak yaşam alanında gerçekleşen olaylarda bir gizlilik söz konusu olmadığı için bu olayların açıklanmasında kişiliğin zedelenmesi söz konusu değildir⁴⁷⁸. Ancak belirtmek gerekir ki ortak yaşam alanında gerçekleşen bir olay, üzerinden zaman geçmesiyle özel yaşam alanının bir parçası haline gelebilir⁴⁷⁹. Nitekim Yargıtay'ın “unutulma hakkı”na ilişkin kararında da değerlendirmesi bu şekilde olmuştur⁴⁸⁰.

Ortak yaşam alanında meydana gelen olayların kişinin şeref ve haysiyetini zedeleyecek şekilde açıklanması ya da hatırlatılması kişilik hakkına müdahalenin sınırının aşılması demektir⁴⁸¹. Çünkü şeref ve haysiyet bireyin sosyal kişilik hakkı kapsamında korunan hukuki değerlerdir. Bu bağlamda bireyin unutulmayı ve topluma yeniden kazandırılmayı (resosyalizasyonu) talep etme hakkı vardır⁴⁸².

⁴⁷⁷ Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 135, para. 675.

⁴⁷⁸ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, 2016, İstanbul, Filiz Kitabevi, s. 189; Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 136, para. 680.

⁴⁷⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 190.

⁴⁸⁰ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, K.T. 17 Haziran 2015.

⁴⁸¹ Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 136, para. 680.

⁴⁸² Serozan, **a.g.e.**, s. 463-464.

Kamuya açıklanan olayların kişilik hakkı bakımından hukuka uygun olması için olayların yalnızca doğru olması yeterli değildir. Ayrıca bu olayların kamuya açıklanmasının bir amacı olması gereklidir⁴⁸³. *Uygun amaç ve araç ilişkisi* unutulma hakkına kişilik hakkı kapsamında korunabilme ve basın özgürlüğüne karşı ağır basan hukuki çıkar sağlamaktadır.

B. KİŞİLİK HAKKINA MÜDAHALE HALİNDE

Kişinin gizli ve özel yaşamına karşı olan müdahaleler Türk Medeni Kanunu kapsamında korunmaktadır. Kişinin gizli alanına sızarak sırlarını öğrenme, teknik aygıt ve cihazlarla kayıt alma, resmini ve videosunu çekme, bunları yayma ve aktarma TMK m. 24, 25. ve TBK m. 49, 58. kapsamında korunmakta olan saldırı türleridir⁴⁸⁴. Ancak sır ve özel yaşam alanı ihlal edilen kişinin rızasının varlığı⁴⁸⁵,

⁴⁸³ Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 131-132, para. 659.

⁴⁸⁴ TMK 24.madde kişiliğe yönelik saldırılara karşı temel ilke iken, 25.madde de başvurulabilecek hukuk yolları belirlenmiştir. TMK madde 24/1 uyarınca “*Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir*”. 23. madde ise kişiliğin korunmasından vazgeçme aşırı sınırlamaya karşı düzenlenmiştir: “(1) *Kimse, hak ve fil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. (2) Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlandırmaz. (3) Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz*”. TBK’nın 49. maddesindeki düzenleme ise “(1) *Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür*” şeklindedir. BK. m. 58 hükmü ile kişilik hakkına saldırı halinde bu saldırıdan doğan tazmin hakkı koruma altına alınmıştır: “*Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar*

müdahalenin kamu yararı için gerekli olması, tarihsel ya da istatistiksel amaçlarla kullanılması ya da üçüncü kişilerin ağır basan hukuki menfaatlerinin olması müdahaleyi meşru kılan sebepler arasında gösterilmiştir⁴⁸⁶. Müdahalenin hukuka aykırılığını gideren bir diğer unsur da sır ve özel yaşamı ihlal edilen kişinin kamuya mal olmuş kişi⁴⁸⁷ ya da kamu görevlisi olmasıdır. Bu kişilerin özel hayatına olan

para ödenmesini isteyebilir”. Değnilmesi gereken bir diğer düzenleme ise 26728 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un (Kabul Tarihi: 27 Kasım 2007, R.G. Tarihi: 12/12/2007) 35.maddesidir: “(1) Kişilik haklarının, basın, radyo, televizyon gibi medya yoluyla, internet veya diğer kitle iletişim araçları ile ihlâlinden doğan taleplere, zarar görenin seçimine göre; a) Zarar veren, zararın bu ülkede meydana geleceğini bilecek durumda ise zarar görenin mutad meskeni hukuku, b) Zarar verenin işyeri veya mutad meskeninin bulunduğu ülke hukuku veya c) Zarar veren, zararın bu ülkede meydana geleceğini bilecek durumda ise zararın meydana geldiği ülke hukuku, uygulanır. (2) Kişilik haklarının ihlâlinde cevap hakkı, süreli yayınlarda, münhasıran baskının yapıldığı ya da programın yayınlandığı ülke hukukuna tâbidir. (3) Maddenin birinci fıkrası, kişisel verilerin işlenmesi veya kişisel veriler hakkında bilgi alma hakkının sınırlandırılması yolu ile kişiliğin ihlâl edilmesinden doğan taleplere de uygulanır”.

⁴⁸⁵ Rızanın hukuka uygun olması için kişinin ayırt etme gücüne sahip olması, rızanın konusunun ahlaka uygun olması, kişinin konu hakkında yeterince aydınlatılmış olması ve kişinin dilediği zaman rızasını geri alabilmesi gereklidir; Serozan, **a.g.e.**, s. 469-470.

⁴⁸⁶ Medeni Kanun’un 24/2 hükmü uyarınca “Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır”; Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 138-139.

⁴⁸⁷ Doktrinde muhtelif tanımları olmakla birlikte “kamuya mal olmuş kişi” en genel anlamıyla “belirli olaylar nedeniyle toplumun ilgisini üzerinde toplayan, toplumu meşgul eden ve bu nedenle kendileri

müdahale basının kamuyu aydınlatma yükümlülüğü gereği zorunludur. Ancak bu istisna her müdahaleyi haklı göstermez. Müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için kamunun ya da üçüncü bir kişinin üstün yararı olması veya kişilerin kamuya mal olma nitelikleriyle örtüşen bir müdahale olması gerekir⁴⁸⁸.

Olayın açıklanmasında kamunun ya da üçüncü kişinin üstün yararının olması kişilik hakkına müdahaleyi haklı kılacak sebepler arasında sayılmıştır⁴⁸⁹. Hatırlanacağı üzere unutulma hakkı ile ifade ve basın özgürlüğü arasında adil dengenin kurulması adına sıklıkla başvurulmuş yöntemlerden biri de kişinin unutulma hakkına karşın toplumun unutulması talep edilen bilgiyi öğrenme menfaatinin ölçülmesidir. Bu bağlamda kişilik hakkına yönelik müdahalenin hukuka uygunluk sebebinin aynı zamanda unutulma hakkının diğer hak ve menfaatlerle dengelenmesinde bir ölçüt olabileceğini belirtmek gerekir.

Son dönemlerde verilen çeşitli mahkeme kararlarında da unutulma hakkı ile kişilik hakkı arasında bağlantı kurulduğu görülmektedir. Bunlar arasında ilk olma özelliği ile en çok tartışılan şüphesiz ki YHGK'nın “Unutulma Hakkı” kararıdır⁴⁹⁰. Unutulma

*hakkında bilgi edinme ihtiyacının olduğu kişiler” şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıntılı tanımlar için bkz.: Leyla Müjde Kurt, “Kamuya Mal Olmuş Kişi Kavramı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, Vol. 66, No:3, 581-604, s. 583-585.*

⁴⁸⁸ Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 139, para. 695-696.

⁴⁸⁹ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 189.

⁴⁹⁰ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, K.T. 17 Haziran 2015.

hakkının Medeni Hukukla ilişkisini anlayabilmek bakımından bu karar incelenmelidir.

IV. KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI KANUNU'NDA UNUTULMA HAKKI

Türkiye’de geçmişte kişisel verilere yönelik kanuni adımlar atılmış olsa da birçoğu sonuçsuz kalmıştır. Örneğin; 1981 yılında Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan “*Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulma Sürecinde Bireylerin Korunmasına İlişkin 108 sayılı Sözleşme*” ülke tarafından imzalandığı halde 1 Eylül 2016 tarihine kadar onaylanmamıştır⁴⁹¹. Çünkü taraf olmak için gerekli olan onay kanunu ancak 30 Ocak 2016 tarihinde kabul edilmiştir⁴⁹². Ayrıca taraf devletlerin, ulusal düzenlemelerinde kişisel verilerin korunmasına dair temel ilkeleri hayata geçirmek için gerekli önlemleri almış olma şartı aranmıştır⁴⁹³. Bu doğrultuda 6698 sayılı “*Kişisel Verilerin Korunması Kanunu*” 24 Mart 2016 tarihinde TBMM tarafından

⁴⁹¹ Sözleşmenin Türkçe tam metni ve Türkiye’nin bu konudaki beyanlarına ulaşmak için bkz.: <http://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/29/KisiselVerilerinOtomatikIslemeTabiTutulmasiKarsisindaBireylerinKorunmasiSozlesmesi.pdf> (E. T. 22.05.2019)

⁴⁹² 6669 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, R. G. No: 29628, R.G. Tarihi: 18 Şubat 2016.

⁴⁹³ Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi, m. 4/1.

kabul edilmiştir⁴⁹⁴. Yani bu kanunun kabul edilmesi Türkiye için uluslararası hukuktan kaynaklı bir yükümlülüktür⁴⁹⁵.

Veri koruma kanuna ilişkin TBMM tarafından 1995 yılından itibaren çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu doğrultuda kurulan komisyon tarafından 2003 yılında Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı düzenlenmiştir. Ancak tasarı 2008 yılına kadar TBMM’de görüşülmemiştir. Tasarı 2008 yılında TBMM gündemine alınmışsa da Genel Kurul’a taşınmamıştır. Mevcut tasarı değiştirilerek 2014 yılında tekrar TBMM gündemine alınmış; ancak bu tasarı da görüşülmemiştir. 18 Ocak 2016 tarihinde bir başka tasarı TBMM’ye iletilmiş ve Genel Kurul’daki görüşmeler sonucunda 24 Mart 2016 tarihinde bu tasarı kabul edilmiştir. Böylelikle kabul edilen KVKK 7 Nisan 2016 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlamıştır⁴⁹⁶.

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun kabul edilmesi aynı zamanda bir Anayasal zorunluluktur. Zira 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile özel hayatın gizliliğini düzenleyen 20. maddeye kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve bu hakka ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenlenmesi gerektiği ibaresi eklenmiştir⁴⁹⁷.

⁴⁹⁴ 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, R. G. No. 29677, R.G. Tarihi: 7 Nisan 2016.

⁴⁹⁵ Şimşek, **a.g.e.**, s. 191.

⁴⁹⁶ İbrahim Korkmaz, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme”, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-124-1571>, (E.T. 15. 06.2019)

<http://kisiselsaglikverileri.org/icerik/KVKK%20Hakk%C4%B1nda%20De%C4%9Ferlendirme.pdf>

(E.T. 22.05.2019); Küzeci, **a.g.e.**, s. 311.

⁴⁹⁷ T.C. Anayasası, m. 20/3.

A. Genel Olarak

KVKK'nın hazırlık sürecinde çoğunlukla AB Veri Koruma Direktifi ve AK Veri Koruma Sözleşmesi'nin örnek alındığı yadsınamaz bir gerçektir. Kanun'un gerekçe metninde de çoğu maddenin AB Veri Koruma Direktifi'ndeki şekline uygun düzenlendiği belirtilmiştir⁴⁹⁸. Bu nedenle bu hükümlerin yorumlanmasında Direktif'in ilgili maddeleri gözetilmelidir⁴⁹⁹. Öyle ki KVKK hükümleri ile AK Veri Sözleşmesi hükümleri arasında bir uyumsuzluk olduğunda Anayasa m. 90/5 gereğince Sözleşme hükümleri esas alınmalıdır⁵⁰⁰.

KVKK'nın amacı kanunun 1.maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: “kişisel verilerin işlenmesinde başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemektir”⁵⁰¹. Bu hükümden anlaşılacağı üzere kanunun benimsemiş olduğu temel ilke “hak ve özgürlüklerin korunması”dır. Dolayısıyla kanunun tüm maddeleri bu ilke ışığında yorumlanıp, uygulanmalıdır. Bir diğer husus ise hükmün kişisel verilerin korunması “hakkı”ndan

⁴⁹⁸ Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı (1/541) ve Adalet Komisyonu Raporu, (Çevrimiçi)

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss117.pdf> (E.T. 23.05.2019)

⁴⁹⁹ Küzeci, **a.g.e.**, s. 344, 145 nolu dipnot.

⁵⁰⁰ T.C. Anayasası, “**Madde 90/5-** Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır”.

⁵⁰¹ KVKK, m. 1.

bahsetmemiş olmasıdır. Bu eksiklik doktrinde hak temelli yaklaşımın daha etkin bir koruma sağlayacağı düşüncesiyle eleştirilmiştir⁵⁰². KVKK'nın Anayasal dayanağı olarak gösterilen Anayasa'nın 20/3 hükmünde “kişisel verilerin korunması hakkı” açıkça zikredilmiş olmasına rağmen kanunun bu ifadeyi kullanmaktan çekinmesi bu eleştiriyi haklı kılar niteliktedir.

KVKK'da unutulma hakkı ayrıca düzenlenmiş bir hak değildir. Ancak kanunun birçok hükmü ve beraberinde benimsenen ilkeler doğrudan veya dolaylı olarak unutulma hakkının hayata geçirilmesine olanak sağlayacak niteliktedir. Bu hüküm ve ilkeler ışığında KVKK'da unutulma hakkının yeri açıklanmaya çalışılacaktır.

B. Kişisel Verilerin Silinmesi

Yukarıda izah edildiği üzere kişisel verilerin silinmesini talep etme hakkı anayasal bir haktır⁵⁰³. Bu doğrultuda Kişisel Verilerin Korunması Kanununda da “ilgili kişinin hakları” başlıklı 11. madde⁵⁰⁴ ve “kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya

⁵⁰² Küzeci, **a.g.e.**, s. 320.

⁵⁰³ T.C. Anayasası, m. 20/3.

⁵⁰⁴ KVKK, “**Madde 11-** (1) Herkes, veri sorumlusuna başvurarak kendisiyle ilgili;

- a) Kişisel veri işlenip işlenmediğini öğrenme,
- b) Kişisel verileri işlenmişse buna ilişkin bilgi talep etme,
- c) Kişisel verilerin işleme amacını ve bunların amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını öğrenme,
- ç) Yurt içinde veya yurt dışında kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişileri bilme,

anonim hale getirilmesi” başlıklı 7. madde⁵⁰⁵ bu hakka yer vermiştir. Kişisel verilerin silinmesini talep etme hakkı unutulma hakkının bir görünümü niteliğinde olduğundan⁵⁰⁶ KVKK’nın bu doğrultuda düzenlenen hükümlerinin de unutulma hakkının dayanağı niteliğinde olduğu söylenebilir.

KVKK’nın 11. maddesinin e bendi uyarınca, kişinin veri sorumlusundan “7nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok

d) Kişisel verilerin eksik veya yanlış işlenmiş olması hâlinde bunların düzeltilmesini isteme,

e) 7 nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme,

f) (d) ve (e) bentleri uyarınca yapılan işlemlerin, kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişilere bildirilmesini isteme,

g) İşlenen verilerin münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla analiz edilmesi suretiyle kişinin kendisi aleyhine bir sonucun ortaya çıkmasına itiraz etme,

ğ) Kişisel verilerin kanuna aykırı olarak işlenmesi sebebiyle zarara uğraması hâlinde zararın giderilmesini talep etme, haklarına sahiptir.”

⁵⁰⁵ KVKK, “**Madde 7-** (1) Bu Kanun ve ilgili diğer kanun hükümlerine uygun olarak işlenmiş olmasına rağmen, işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması hâlinde kişisel veriler resen veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından silinir, yok edilir veya anonim hâle getirilir.

(2) Kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesine ilişkin diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır.

(3) Kişisel verilerin silinmesine, yok edilmesine veya anonim hâle getirilmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

⁵⁰⁶ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, III. A. 2. Başlık.

edilmesini isteme hakkı” vardır. 7. maddenin 1. fıkrasında ise “işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması hâlinde kişisel veriler resen veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından silinir, yok edilir veya anonim hâle getirilir.” hükmü düzenlenmiştir. Bu doğrultuda verilerin işlenmesini gerektiren meşru sebebin ortadan kalkması halinde veri sorumlusu doğrudan bu verileri silmek, yok etmek veya anonim hale getirmekle yükümlüdür. Bu düzenlemenin kişilerin unutulma hakkını koruma altına aldığı söylenebilir. Özellikle dijital ortam verilerinin sonsuza dek tutulamaması kişilere güvence sağlayabilir. Bunun yanı sıra KVKK veri sahibinin verilerin işlenmesine göstermiş olduğu rızasını geri çekmesi halinde ne olacağına dair bir düzenlemeye yer vermemiştir⁵⁰⁷. Ancak rıza kimi verilerin işlenmesinde “meşru amaç” kabul edildiğinden 7. madde fıkra 1’in burada da uygulanabileceğini söylemek mümkündür⁵⁰⁸. Örneğin; kanunlarda öngörülen haller dışında özel nitelikli verilerin⁵⁰⁹ işlenmesi kişinin açık rızası ile mümkündür. Bu

⁵⁰⁷ KVKK, “**Madde 5** -(1) Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez”. Hükmün gerekçesinde AB Veri Koruma Yönergesi’ne atıf yapılmış olması doktrinde açık rızanın “bilgilerin geleceğini belirleme hakkı”nın bir görünümü olduğu yorumunu doğurmuştur. Bkz.: Küzeci, **a.g.e.**, s. 344.

⁵⁰⁸ Küzeci, **a.g.e.**, s. 345.

⁵⁰⁹ KVKK’nın 6.maddesinin 1.fıkrasında özel nitelikli veri “Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri” olarak sayılmıştır. 6. Maddenin 2. fıkrasında ise ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerin işlenmesinin olanaklı bulunduğu haller düzenlenmiştir.

halde işlenen verilerin kişinin rızasını çekmesi ile silinmesi, yok edilmesi veya anonim hale getirilmesi gerekmektedir.

“Verilerin silinmesi” kavramından anlaşılması gereken “kişisel verilerin ilgili kullanıcılar için hiçbir şekilde erişilemez ve tekrar kullanılamaz hale getirilmesi işlemi”dir⁵¹⁰. “Kişisel verilerin yok edilmesi” ise “kişisel verilerin hiç kimse tarafından hiçbir şekilde erişilemez, geri getirilemez ve tekrar kullanılamaz hale getirilmesi işlemidir”. Son olarak “verilerin anonim hale getirilmesi” de “kişisel verilerin başka verilerle eşleştirilse dahi hiçbir surette kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyecek hale getirilmesi” demektir⁵¹¹. İşlemler usul olarak birbirinden farklı olsalar da unutulma hakkı bakımından herhangi birinin uygulanması da koruma sağlamaya yetecektir.

KVKK’nın 7. maddesinin 2. fıkrası, 1. fıkrayı sınırlayıcı niteliktedir. Bu hükme göre “Kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesine ilişkin diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır”⁵¹². Bu doğrultuda KVKK ile diğer kanunlar arasında bu hususa ilişkin menfaat çatışması olması halinde denge diğer kanundan yana kurulacaktır. Bu da diğer kanunlardaki düzenlemeler ile KVKK’nın koruma

⁵¹⁰ Madde ve Gerekçesi ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (Bilgi Notu) Ve Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Terimler Sözlüğü, 7. madde gerekçesi, s. 22.

⁵¹¹ Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik, R.G. Tarihi: 28 Ekim 2017, R.G. No: 30224, m. 9, 10.

⁵¹² KVKK, m. 7/2.

alanının sınırlanabileceği anlamına gelmektedir⁵¹³. Madde gerekçesinde örnek olarak Adli Sicil Kanunu’nda düzenlenen verilerin silinmesi veya yok edilmesine ilişkin hükümlerin KVKK’ya öncelikli olarak uygulanacağı belirtilmiştir⁵¹⁴. KVKK ile diğer kanunlar arasında bu bağlamda özel kanun- genel kanun ilişkisi olduğu söylenebilir. Belirtmek gerekir ki kişisel verilerin korunması temel haklar kapsamında kabul edildiğinden, Anayasa’nın 13. maddesi gereğince bu alandaki sınırlamalar zaten yalnızca kanun ile yapılabilir⁵¹⁵.

C. Kişisel Verilerin Niteliğine İlişkin İlkeler

KVKK’nın 4. maddesinin 2. fıkrasında kişisel verilerin işlenmesi sırasında uyulması gereken genel ilkeler belirlenmiştir⁵¹⁶. Bu ilkelerin ilk bölümde ele alınan “veri kalitesi”nde benimsenen ilkelerin KVKK’daki yansıması olduğu söylenebilir.

⁵¹³ Korkmaz, **a.g.e.**, s. 121.

⁵¹⁴ Madde ve Gerekçesi ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (Bilgi Notu) Ve Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Terimler Sözlüğü, 7. madde gerekçesi, s. 22.

⁵¹⁵ T.C. Anayasası, m. 20/3.

⁵¹⁶ KVKK, “**Madde 4-(2)** Kişisel verilerin işlenmesinde aşağıdaki ilkelere uyulması zorunludur:

- a) Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma.
- b) Doğru ve gerektiğinde güncel olma.
- c) Belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme.
- ç) İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma.
- d) İlgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme”.

Sayılan ilkelerden “belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme”, “işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma” ve “doğru ve gerektiğinde güncel olma” ilkeleri unutulma hakkı ile bağlantılıdır.

Unutulma hakkı ile doğrudan ilgili olan ilke ise “ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme” ilkesidir. Bu ilke verilerin sonsuza dek tutulmasını önlemeye yöneliktir. Çünkü kişisel verilerin “bir gün gerekli olur” düşüncesiyle tutulması, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına aykırıdır. Mevzuatta verilerin tutulması için belirli bir süre öngörülmüşse veri sorumlusu buna riayet etmelidir. Eğer herhangi bir süre öngörülmemişse veri sorumlusu verileri işleme amacının gerektirdiği kadar tutmalıdır. Verileri tutmak için gerekli olan meşru sebebin ortadan kalkması halinde veri sorumlusu verileri silmek, yok etmek veya anonimleştirmekle yükümlüdür⁵¹⁷. Unutulma hakkı kapsamında da sıkça değinildiği üzere verilerin sınırsız süreyle tutulması bireysel özerkliğe zarar vermektedir. Bunun yanı sıra böylesi bir durum veri güvenliğini de riske atacaktır.

KVKK’nın 16. maddesi uyarınca “Veri Sorumluları Sicili”ne kayıt yaptırabilmek için “kişisel verilerin işlendikleri amaç için gerekli olan azami süre”nin bildirilmesi gereklidir⁵¹⁸. Ayrıca belirtilen süresinin değiştirilmesi halinde “derhal bildirme yükümlülüğü” getirilmiş olması bu düzenlemelerin etkin bir şekilde korunmasını

⁵¹⁷ Madde ve Gerekçesi ile Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (Bilgi Notu) ve Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Terimler Sözlüğü, 4. madde gerekçesi, s. 17.

⁵¹⁸ KVKK, m. 16/ 3-f.

sağlamaya yöneliktir⁵¹⁹. Doktrinde belirlenen sürenin ve izlenen değişikliklerin aydınlatma yükümlüğü kapsamında veri sahibine de iletilmesinin unutulma hakkı açısından da etkin koruma sağlayacağı savunulmuştur⁵²⁰.

D. KVKK'nın İstisnaları

Bu doğrultuda 6698 sayılı KVKK hükümlerinin istisnaları üç başlık altında ele alınabilir. İlk olarak ilgili hükümlerin kendi içlerinde düzenlenen istisnalara dikkat edilmelidir. Bu istisnalar hükmün içinde atıf yapılan kanunlarda da olabilmektedir. İkinci olarak 28. maddede ayrı bir başlık altında “İstisnalar” hükmü düzenlenmiştir⁵²¹. Ve son olarak bu hükmün ikinci fıkrasında yasanın tamamından

⁵¹⁹ KVKK, m. 16/ 4.

⁵²⁰ Sözüer, **a.g.e.**, s. 180.

⁵²¹ KVKK, “**Madde 28-** (1) Bu Kanun hükümleri aşağıdaki hâllerde uygulanmaz:

- a) Kişisel verilerin, üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak kaydıyla gerçek kişiler tarafından tamamen kendisiyle veya aynı konutta yaşayan aile fertleriyle ilgili faaliyetler kapsamında işlenmesi.
- b) Kişisel verilerin resmi istatistik ile anonim hâle getirilmek suretiyle araştırma, planlama ve istatistik gibi amaçlarla işlenmesi.
- c) Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi.
- ç) Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini veya ekonomik güvenliği sağlamaya yönelik olarak kanunla görev ve yetki verilmiş kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen önleyici, koruyucu ve istihbari faaliyetler kapsamında işlenmesi.

ziyade belirli hükümlerinden müstesna olacak haller belirlenmiştir⁵²². Ancak bu istisnaların uygulanabilmesi için KVKK'nın “amacı ve temel ilkelerine uygun ve orantılı” olması gerekmektedir. Bu nedenle bu fıkra da sayılan istisnalar mutlak değildir ve her somut olayda bir dengenin kurulması gerekmektedir.

KVKK 28. maddenin ikinci fıkrasında sayılan hallerden biri de “ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş kişisel verilerin işlenmesi”dir. Daha önce de bahsedildiği üzere kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş verilerin işlenmesinde rızası aranmamaktadır⁵²³. Ancak veriler bu şekilde işlenmiş olsa dahi “ilgili kişinin hakları”nın düzenlenmiş olduğu 11. madde gereğince kişi bu verilerin silinmesini

d) Kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi”.

⁵²² KVKK, “**Madde 28-** (2) Bu Kanunun amacına ve temel ilkelerine uygun ve orantılı olmak kaydıyla veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen 10 uncu, zararın giderilmesini talep etme hakkı hariç, ilgili kişinin haklarını düzenleyen 11 inci ve Veri Sorumluları Siciline kayıt yükümlülüğünü düzenleyen 16 ncı maddeleri aşağıdaki hâllerde uygulanmaz:

- a) Kişisel veri işlemenin suç işlenmesinin önlenmesi veya suç soruşturması için gerekli olması.
- b) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş kişisel verilerin işlenmesi.
- c) Kişisel veri işlemenin kanunun verdiği yetkiye dayanarak görevli ve yetkili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca, denetleme veya düzenleme görevlerinin yürütülmesi ile disiplin soruşturma veya kovuşturması için gerekli olması.
- ç) Kişisel veri işlemenin bütçe, vergi ve mali konulara ilişkin olarak Devletin ekonomik ve mali çıkarlarının korunması için gerekli olması”.

⁵²³ KVKK, m. 5/2-d.

talep edebilecektir. Yani bireyin verilerini kendisinin alenileştirilmiş olması silme hakkını talep etmesinin önünde bir engel teşkil etmeyecektir. Tabi verilerin silinmemesi sonucu orantısız bir etkinin doğması ve KVKK'nın amaç ve temel ilkelerine uygun olmaması gerekmektedir.

Unutulma hakkıyla ilişkilendirilebilecek bir diğer istisnai hal “Kişisel veri işlemenin suç işlenmesinin önlenmesi veya suç soruşturması için gerekli olması”dır⁵²⁴. Bu hüküm uyarınca kişisel veriler suçun önlenmesi ya da suç soruşturması için işlense dahi KVKK'nın amacına, temel ilkelerine ve orantılı olmadığı takdirde silinmesi talep edilebilecektir. Ancak 28. maddenin birinci fıkrası gereğince “kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından” işlenmesi halinde kişilerin KVKK'da tanınmış olan hiçbir haktan faydalanamayacağı açıktır.

KVKK 28. maddenin 1. fıkrasının (a) ve (c) bendi unutulma hakkı bakımından ele alınması gereken istisnalardır. Kişinin kendisiyle ya da birlikte yaşadığı aile fertleriyle ilgili kişisel veriler KVKK kapsamı dışında bırakılmıştır⁵²⁵. Bu istisna AB Genel Veri Koruma Tüzüğü⁵²⁶ ve AB Veri Koruma Direktifi'nde⁵²⁷ yer alan kişinin şahsi faaliyetleri kapsamındaki verilerin istisna tutulması (household exemption) ile benzerlik göstermektedir. Bunlardan farklı olarak KVKK bu istisnanın

⁵²⁴ KVKK, m. 28/2-a.

⁵²⁵ KVKK, m. 28/1-a.

⁵²⁶ GVKT, m. 2/2-c.

⁵²⁷ 95/46/EC sayılı AB Veri Koruma Direktifi, m. 12.

uygulanabilmesi için “üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülöklere uyulmak” şartlarını aramaktadır.

“Üçüncü kişilere verilmemek” şartının kapsamının ne olduğu, silme hakkının hangi durumlarda talep edilebileceğini saptamak bakımından önemlidir. Bu hususta Kişisel Verileri Koruma Kurulu’nın hazırlamış olduğu Uygulama Rehberi’nde örnek olarak “doğum gününde çekilen fotoğrafların aleni olacak şekilde sosyal medyada paylaşılması durumunda” istisnanın uygulanmayacağı verilmiştir⁵²⁸. Bu durumda fotoğrafta bulunan kişi KVKK hükümleri uyarınca silme hakkını talep edemeyecektir. Bu örnek kapsamın belirlenmesi için yeterli olmadığından değerlendirmenin her somut olayın durumuna göre yapılması daha doğru olacaktır.

Ayrıca istisnadaki “veri güvenliğine ilişkin yükümlölöklere uyulmak” koşulu da belirsizdir. Aile içindeki verilerin işlenmesi halinde aile fertleri veri sorumlusu olmadıklarından KVKK hükümlerine de tabi olmayacaklardır. Ancak KVKK hükümlerine tabi olmayan gerçek kişilerin bu halde “veri güvenliğine ilişkin yükümlölöklere uyulmak” koşulunu sağlayıp sağlamadıklarını saptamak güç olacaktır. Bu hususların aydınlatılması unutulma hakkı kapsamında silme hakkının uygulanabilmesi bakımından önem arz etmektedir.

KVKK 28/1 hükmü AB düzenlemelerinden farklı olarak hakkın uygulama alanını genişlettiğı gerekçesiyle eleştirilmiştir. AB’deki düzenlemelere bakıldığında “kişinin kişisel amaçlarla” işlediğı veriler ifadesi kullanılmışken KVKK’da “kendisiyle ilgili” veriler ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadenin kişinin özel yaşamın gizliliğı hakkına

⁵²⁸ Kişisel Verilerin Korunması Kanununa İlişkin Uygulama Rehberi, s. 41.

müdahale oluşturması ihtimal dahilindedir. Örneğin; kişinin yakınlarının telefon numaralarını yazmış olduğu telefon defteri “kişisel amaçla” tutulmuş olsa dahi defterin içindeki veriler “kendisiyle ilgili” değildir. Bu durumda bu verilerin alenileştirilmesi KVKK hükmü uyarınca istisnadan yararlanabilirken AB düzenlemelerinde istisna kabul edilmeyecektir⁵²⁹.

Son olarak 28/1 maddesinin c bendi incelendiğinde “kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi” durumunda KVKK hükümleri uygulanmayacaktır. Bu hüküm GVKT’nin 17/3 hükmüyle benzerdir. Hükümün özünde özel yaşamın gizliliği ve ifade özgürlüğünün dengelenmesinde kullanılan ölçütler belirlenmiştir. Bu bağlamda unutulma hakkının ifade özgürlüğü ile dengelenmesinde de yol gösterici olabilir.

Sonuç olarak KVKK’da benimsenen ilkelerin ve hükümlerin büyük ölçüde unutulma hakkının korunmasına ve sağlanması yardımcı olduğu açıktır. Bu nedenle Türk hukuk sisteminde unutulma hakkına ilişkin değerlendirmelerde bu hükümlerin ve ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekir.

⁵²⁹ Küzeci, **a.g.e.**, s. 333-334.

V. ADLİ SİCİL KANUNU'NDA UNUTULMA HAKKI

A. Adli Sicil ve Arşiv Bilgilerinin Silinmesi

Modern devlette, plan yapma, güvenliği sağlama, suçu önleme ve suçluyu yakalayabilme gibi maksatlarla kişisel veriler toplanır, işlenir ve kullanılır. Bireyin doğumundan ölümüne kadar elde edilen bu veriler bir bakıma idareye bilgi gücü sağlamaktadır. Bu noktada idarenin bu işlemleri işin niteliği gereği kaçınılmazdır. Ancak bununla birlikte doğabilecek sorunları önlemek adına verilerin toplanması, işlenmesi ve kullanılması belirli kriterlere bağlanmak zorundadır⁵³⁰. İdare tüm bu işlemleri hukuka uygun olarak yerine getirmelidir. Bu süre zarfında amaca bağlılık ilkesi gereğince amacın dışında ve gerekenden fazla veri toplamamalı, işlememeli ve kullanmamalıdır⁵³¹. Nitekim idari usulde yöntem “yönetimin mükemmel ve tam işleyişinin, etkisinin sağlanması” yanında “bireyin korunması” olmalıdır. Bu doğrultuda bireye karşı yapılacak her türlü işlemde bireyin hakları korunmalıdır⁵³².

Türk idare hukukunda kimi kamu hizmetlerinin⁵³³ yerine getirilmesi için kişisel veriler işlenmektedir. Adli sicil kayıtları da bu kapsamda işlenen verilerden

⁵³⁰ Küzeci, **a.g.e.**, s. 444.

⁵³¹ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, II. A. 1. b. Başlık.

⁵³² Tekin Akıllıoğlu, “İdari Usul ve Kişisel Verilerin Korunması”, (11 Ağustos 2004), (Çevrimiçi)

<http://www.idare.gen.tr/akillioglu-idariusul.htm> (E.T. 12. 05. 2019)

⁵³³ Kamu hizmeti kavramı doktrinde muhtelif tanımları olmakla birlikte en geniş haliyle “Kamu hizmeti dediğimiz işlerde kamuya hizmet maksadı güdülür. Kamu hizmeti denilen işler hükümet edenlerin idareleri veya denetleri altında görülür. Kamu hizmetleri denilen işletmeleri düzenleyen,

oluşmaktadır. Türkiye’de adli sicil kayıtları bireylerin geçmişlerinde işlemiş oldukları suçları kayıt altına almaktadır⁵³⁴. Bu kapsamda tutulan veriler hassas nitelikte kişisel veriler arasında sayılmaktadır⁵³⁵. Adli sicil kayıtlarının işlenmesi sırasında KVKK hükümleri uygulanmayacaktır⁵³⁶. Bu husus hassas veri kategorisinde sayılan bu verilerin işlenirken açık ve meşru amaçlarla işlenme gibi genel ilkelere uyulmamasına yol açabilecektir. Kişilerin geçmişlerini ardında bırakıp yaşamlarına devam edebilmeleri bakımından oldukça önem arz eden bu verilerin kişinin tekrar tekrar önüne çıkması her seferinde tekrardan cezalandırılmasına neden olacaktır⁵³⁷. Cezalandırma sistemiyle bağdaşmayan bu durumun önüne geçmek

yürüten veya denetleyen kimselerin hukukî durumları özel işletmeleri düzenleyen, yürüten veya denetleyen kimselerin hukukî durumlarından farklıdır” şeklinde tanımlanabilir. Süheyp Derbil, “Kamu Hizmeti nedir?”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008, Cilt:7, Sayı: 3, s. 36.

⁵³⁴ Adli Sicil Kanunu’nun (Kanun No: 5352, Kabul Tarihi: 25 Mayıs 2005, R.G. Tarihi: 1 Haziran 2005, S. 25832) “Adli sicil kayıtlarının tutulması” başlıklı 2. maddesi uyarınca “Hakkında Türk mahkemeleri veya yabancı ülke mahkemeleri tarafından kesinleşmiş ve Türk Hukukuna göre tanınan mahkûmiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye’de suç işlemiş olan yabancıların kayıtları da dahil tüm adli sicil bilgileri; mahallinde bilgisayar ortamına aktarılmasını takiben, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğündeki Merkezî Adli Sicilde tutulur”.

⁵³⁵ Küzeci, **a.g.e.**, s. 250; Şimşek, **a.g.e.**, s. 88.

⁵³⁶ KVKK’nın “İstisnalar” başlıklı 28. maddesinin 1. fıkrasının d bendi uyarınca “Kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi” KVKK hükümlerine tabi değildir.

⁵³⁷ Adli sicil kayıtlarının bir “ceza” olduğunu dair tartışmalar için bkz.: Yılmaz Günel, Ceza Sonrası Bir Müessese Olarak: Adli Sicil, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 1961, Vol. 16, No: 3, s. 91-93.

maksadıyla kanunla adli sicil kayıtlarının belirli süreler sonunda silinmesi öngörülmüştür. Unutulma hakkıyla yakından bağlantılı bu husus Adli Sicil Kanunu’nun “Adlî sicil ve arşiv bilgilerinin silinmesi” başlıklı 12. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

“Arşiv bilgileri; a) İlgilinin ölümü üzerine, b) Anayasanın 76’ncı maddesi ile Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının oluştuğu tarihten itibaren;

1. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşuluyla onbeş yıl geçmesiyle,
2. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşulu aranmaksızın otuz yıl geçmesiyle,
- c) Diğer mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının oluştuğu tarihten itibaren beş yıl geçmesiyle, tamamen silinir.

(2) Fiilin kanunla suç olmaktan çıkarılması halinde, bu suçtan mahkûmiyete ilişkin adlî sicil ve arşiv kayıtları, talep aranmaksızın tamamen silinir.

(3) Kanun yararına bozma veya yargılamanın yenilenmesi sonucunda verilen beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararına ilişkin adlî sicil ve arşiv kaydı tamamen silinir.

(4) Akıl hastalığı nedeniyle hükmedilen güvenlik tedbirlerine ilişkin kayıtlar, infazının tamamlanmasıyla tamamen silinir”.

Adli Sicil Kanunu'nun bu hükmü Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı üzerine 6290 sayılı kanun ile değiştirilerek bu halini almıştır⁵³⁸. Mahkeme'nin bu kararından önceki düzenlemede mahkumiyetler arasında herhangi bir ayırım yapılmadan tüm kayıtların 80 yıl sonra silinebileceği öngörülmüştü⁵³⁹. AYM bu hükmün Anayasa'ya aykırılık iddiasını Ankara 9. İdare Mahkemesi ve Şanlıurfa 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin itiraz yoluna başvurusu üzerine değerlendirmiştir:

Başvuruya konu olayda davacı 1988 yılında işlemiş olduğu evrakta sahtecilik suçundan 10,000 TL ağır para cezası ile cezalandırılmıştır. Davacı 2003 yılında “doktor olması ve yeniden suç işlememesine karşın memuriyetinde tıpta uzmanlık sınavında ve hayatının her aşamasında karşısına çıkarak kendisine mağdur ettiği ve bu durumun onurunu ve vicdanını uzun yıllar rencide eden ve her an hatırladıkça sanki o andaymışçasına pişmanlık ve üzüntü yaşadığından bahisle” bu suçuna ilişkin adli sicil kaydının silinmesi için Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme 26.03.2003 tarih ve E:2003/56 kararı ile adli sicil kaydının silinmesine

⁵³⁸ AYMK, E. 2008/44, K. 2011/21, K.T. 20/01/2011, R.G. Tarihi: 14/04/2011, R. G. No: 27905.

⁵³⁹ Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesinin iptal kararı verilmeden önceki hali şu şekildeydi:

“Adli sicil ve arşiv bilgilerinin silinmesi

Madde 12- (1) **Arşiv bilgileri, ilgilinin ölümü üzerine ve her halde kaydın girildiği tarihten itibaren seksen yılın geçmesiyle tamamen silinir.** (2) Fiilin kanunla suç olmaktan çıkarılması halinde, bu suçtan mahkûmiyete ilişkin adli sicil ve arşiv kayıtları, talep aranmaksızın tamamen silinir. (3) Kanun yararına bozma veya yargılamanın yenilenmesi sonucunda verilen beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararına ilişkin adli sicil ve arşiv kaydı tamamen silinir”. Vurgu eklenmiştir.

karar vermiş; ancak bu kayıtları arşiv kaydına almıştır. Davacı arşiv kayıtlarının da silinmesi için Adli Sicil İstatistik Genel Müdürlüğü'ne başvurmuş ancak başvuru talebi Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesinin "Arşiv bilgileri ilgilinin ölümü üzerine ve her halde kaydın girildiği tarihten itibaren seksen yılın geçmesiyle tamamen silinir." hükmü gerekçe gösterilerek reddedilmiştir.

Bu doğrultuda davacının başvuruda bulunduğu Şanlıurfa 3. Asliye Ceza Mahkemesi hükmün Anayasa'nın 5., 17. ve 20/3. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal talebinde bulunmuştur. Benzer şekilde Ankara 9. İdare Mahkemesi de "bu arşiv kaydının ilgilinin ölümü ya da kaydın girildiği tarihten itibaren 80 yılın geçmesiyle silineceği göz önüne alındığında, topluma kazandırma amacının" gerçekleşmeyeceği gerekçesiyle Adli Sicil Kanunu'nun Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 11. maddelerine aykırı bulmuştur.

AYM değerlendirmesine Adli Sicil Kanunu'nun itiraza konu hükmünün gerekçesini ele alarak başlamıştır. Gerekçeye göre "Türk Ceza adalet sisteminde öngörülen tekrerr, erteleme, temel cezanın belirlenmesi, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi kurumların hayata geçirilebilmesi, bir kişinin işlediği suçun ya da aldığı cezanın milletvekili seçilmesini engelleyen Anayasa'nın 76. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilenlerden olup olmadığının saptanabilmesi ve mahkumiyete bağlı hak yoksunluğu öngören bazı özel yasalardaki hükümler nedeniyle mahkemelerce verilen mahkumiyet kararlarının kayıt altına alınmasında yasal ve anayasal bir takım gereklilikler bulunmaktadır". Ancak mahkeme bu gerekliliklerin "arşiv kayıtlarının kişinin ölümüne kadar ya da seksen yıl süreyle muhafaza edilmesi" hükmü ile bağdaşmadığını ifade etmiştir. Bu durumun kişi hakkında ömür boyu hak yoksunluğuna yol açabileceğini belirtmiştir.

Suçlar arasında ayırım yapmaksızın böyle bir hükmün uygulanmasının orantısız ve makul olmayacağına hükmetmiştir.

Sonuç olarak itiraza konu olan Adli Sicil Kanunu'nun 9. maddesinin 1 numaralı fıkrasını Anayasa'nın 2., 5. ve 17. maddelerine aykırı bulmuştur. Mahkemenin bu değerlendirmesi ile hükümlülere unutulma hakkından faydalanma imkânı sunduğu söylenebilir. Zira adli sicil kayıtları da hayatın birçok aşamasında kişinin karşısına çıkabilecek ve hayatını olumsuz yönde etkileyebilecek kayıtlardır. Bu sebeple bu kayıtların süresiz olarak tutulması kişiyi geçmişinden sıyrarak yeni bir yaşam sürmekten alıkoyacaktır. Eski hükümlülerin sosyal ve iş hayatında karşılaşılabilecekleri sorunların önlenmesi ve topluma kazandırılabilirmeleri açısından bu hükmün iptali yerinde bir karar olmuştur.

Anayasa Mahkemesi'ne arşiv kaydının silinmesine ilişkin yapılan bir diğer başvuruda ise başvuru bu kayıtların esas alınarak kamu ihale sözleşmesinin feshedildiğini, bu nedenle özel hayatın gizliliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir⁵⁴⁰. Mahkeme başvuruçunun iddiaları doğrultusunda “suç ve cezaların kanuniliği” ilkesinin düzenlendiği 38. madde, “çalışma ve sözleşme hürriyeti”nin düzenlendiği 48. ve 49. madde ve son olarak “özel hayatın gizliliği”nin düzenlendiği 20. madde çerçevesinde incelemeye başlamıştır.

AYM mesleki hayata getirilen sınırlamanın bireyin sosyal kimliği ve diğer insanlarla olan ilişkileri bakımından önem arz ettiğinden “özel hayat” kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İnsanların çoğunlukla dış dünya ile

⁵⁴⁰ AYMK, Başvuru No. 2013/5199, K.T. 14/4/2016, para. 1

ilişkilerini meslekleri çerçevesinde yürüttüklerine değinmiştir⁵⁴¹. Bu doğrultuda başvurucunun “mesleki ve ticari faaliyetleri üzerinde önemli etkiler” doğuran eski mahkûmiyet kaydının kazanmış olduğu kamu ihale sözleşmesinin feshine dayanak olarak gösterilmesi özel hayata saygı hakkına müdahale olarak görülmüştür⁵⁴². Ancak müdahalenin 13. maddede sayılan “kanunilik, meşru amaç ve demokratik bir toplumda gerekli olma ve ölçülülük” ilkelerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır⁵⁴³. Sonuç olarak özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine hükmedilmiştir.

Kararın karşıoy gerekçesinde “Somut olayda, başvurucunun özel hayata saygı hakkı kapsamında yer alan adli sicil arşiv kaydındaki kişisel bilgi ve verilerinin İdarece talep edilmesinin demokratik toplumda zorunlu bir acil ihtiyacı karşılama ölçütünü sağlamadığı düşüncesiyle, başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde yer alan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır”⁵⁴⁴.

B. Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kurumu

Suçlarla mücadele sisteminde kimi suçlardan hüküm giyen bireylerin cezaları infaz edilse bile kamu güvenliği düşüncesiyle bu suçlular kimi haklarından “yaşam boyu” mahrum bırakılmaktadırlar⁵⁴⁵. Bu düşüncenin pratikte faydaları olabileceği gibi⁵⁴⁶,

⁵⁴¹ AYMK, Başvuru No. 2013/5199, K.T. 14/4/2016, para. 55.

⁵⁴² AYMK, Başvuru No. 2013/5199, K.T. 14/4/2016, para. 59.

⁵⁴³ AYMK, Başvuru No. 2013/5199, K.T. 14/4/2016, para. 64-75.

⁵⁴⁴ AYMK, Başvuru No. 2013/5199, K.T. 14/4/2016, Engin Yıldırım’ın Karşıoy Gerekçesi, para. 9.

⁵⁴⁵ Ayhan Önder, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 1992, İstanbul, Beta Yayınevi, Cilt. 2-3, s. 816.

yasaklamanın süresiz olmasının ceza adaleti sistemi ile bağdaştırılması mümkün değildir⁵⁴⁷. Nitekim bu düşüncenin hükümlünün geçmişini ardında bırakarak yeni bir yaşama başlayıp rehabilite olmasına izin vermediği açıktır⁵⁴⁸. Neyse ki bu durumun ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçları gidermek maksadıyla belirli şartlara bağlı kalmak koşuluyla bu hükümlülere “yasaklanmış hakların geri verilmesi” kurumu tanınmıştır⁵⁴⁹.

“Yasaklanmış hakların geri verilmesi” kurumu mülga olan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu (m.121-124.) ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda (m.416-420.) düzenlenmişken yeni 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer almamıştır. Ancak daha sonra 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nda değişiklik yapılarak bu kurum hukukumuzda geri kazandırılmıştır.

Yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumunda mahkûm hayatının sonraki aşamasında dürüst yaşama teşvik edilir. Ve kişinin geçmişindeki hatalarından

⁵⁴⁶ “...yargı organlarının mahkûm tekrar suç işlediğinde, daha önce işlemiş olduğu suçları bilmesi, tekrür, adli sicil, temel cezayı tayin, cezayı şahsileştirme gibi müesseselerde gerekecektir. Polisin suçluyu takip ve bulmada parmak izi ve sabıka kayıtları birlikte yürüten yardımcıları olacaktır. İdarenin bazı faaliyetlerinde kamu hizmetlerinden yasaklı olmama şartı aranmaktadır ki bunların da tespiti adli sicil yoluyla mümkün olabilecektir”. Günal, **a.g.m.**, s. 91.

⁵⁴⁷ M. Emin Artuk, Ahmet Gökcen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2017, 11. Baskı, s. 892-893.

⁵⁴⁸ Doğan Soyaslan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2018, 8. Baskı, s. 556-558.

⁵⁴⁹ Çetin Arslan, Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/ A), **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2007, Cilt: 56, Sayı: 4, s. 4.

kaynaklı ömür boyu hak yoksunluğu yaşamasının önüne geçilmeye çalışılır⁵⁵⁰. Bu kurumun uygulanabilmesi için “Cezanın infaz edilmiş olması veya infaza hukuki bir nedenle son verilmiş olması”, “Deneme süresinin yeni bir suç işlemekten ve iyi halli olarak geçirilmiş olması” gerekli olan şartlardır⁵⁵¹. Bu kurumun uygulanması halinde kişi yoksun kalmış olduğu haklarına kavuşur⁵⁵². Ancak kişiye bu haklarının verilmesi ona geçmişindeki hukuki statüsünü geri kazandırmaz; sadece gelecekte yeni bir statüye kavuşmasına olanak sağlar⁵⁵³. Bu kurumun amaç ve sonuçları bakımından kişiye bir nevi unutulma hakkı sağladığı söylenebilir.

Anayasa Mahkemesi’ne yapılan bir başvuruda Genel Bilgi Toplama Sistemi (GBT) tarafından tutulan kayıtların özel hayatın gizliliğini ihlal ettiği iddia edilmiştir. Mahkeme somut olay bakımından yapmış olduğu incelemede “ceza mahkumiyetine dair bilgilerin GBT Sistemi’ne kaydedilerek muhafaza edildiği ve bu sistemdeki kayıtların yapılan güvenlik taramalarında kullanılabilecek nitelikte olduğu dikkate alındığında (bkz. §§ 23,24) söz konusu kişisel verilerin ilgili sistemde tutulmasının Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkına bir

⁵⁵⁰ Ziya Balkuvvar, “Memnu Hakların İadesi Müessesesi”, **Adliye Ceridesi**, 1942, Ankara, S. 11, s. 1274.

⁵⁵¹ Arslan, **a.g.m.**, s. 19-30.

⁵⁵² Soyaslan, **a.g.e.**, s. 556-558.

⁵⁵³ Arslan, **a.g.m.**, s. 41.

müdahale oluşturduğu” sonucuna varmıştır⁵⁵⁴. Kararın karşıoy gerekçesinde yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumuna karşılık GBT sistemi ile kişiler hakkında herhangi bir güvence sağlanmadan sonsuza kadar kayıt alınmasının ve bu kayıtların özellikle güvenlik taraması ve soruşturmasında kullanılmasının özel hayata saygı ve gizliliğin korunması hakkını ihlal ettiği savunulmuştur⁵⁵⁵.

⁵⁵⁴ AYMK, Başvuru No. 2014/5671, K.T. 7/6/2018, R.G. Tarihi: 24 Temmuz 2018, R.G. No. 30488, para. 46.

⁵⁵⁵ AYMK, Başvuru No. 2014/5671, K.T. 7/6/2018, Hasan Tahsin Gökcan ve Yusuf Şevki Hakyemez’in Karşıoy Gerekçesi, para. 10, 11, 12.

VI. YARGI KARARLARINDA UNUTULMA HAKKI

Türk hukuk yargısında tespit edilebildiği kadarıyla unutulma hakkının açıkça zikredildiği ilk karar Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından verilmiştir. Ancak aşağıda da inceleneceği üzere bu kararın “unutulma hakkı” bağlamında eksik yönleri oldukça fazladır. Anayasa Mahkemesi’nin “unutulma hakkı” kararının ise daha kapsamlı ve hakkın ulusal literatüre tanıtılması açısından doyurucu nitelikte olduğu söylenebilir. Bu başlık altında bahsedilen bu kararların incelemesi yapılarak unutulma hakkının ulusal yargı kararlarındaki görünümü ele alınacaktır.

A. YARGITAY HUKUK GENEL KURULU’NUN “UNUTULMA HAKKI” KARARI⁵⁵⁶

1. Olay ve Olgular

Davacı kamu görevlisi olarak görev yaptığı kurumda 2005-2006 yılları arasında iş arkadaşı olan bir başka kamu görevlisi tarafından 8 ay boyunca sözlü ve fiziksel olarak tacize uğramıştır. Bu durumun çekilemez hale gelmesi ve ailesinin olaydan haberdar olmaması için şikâyetle bulunmuş ve şikâyeti sonucunda soruşturma açılıp fail cezalandırılmıştır. Davacı söz konusu olayda mağdur olan taraftır. Olayın üzerinden yaklaşık dört yıl sonra 2010 yılında davacı (mağdur) olayın etkisinden kurtulup, olayları unutmaya çalıştığı bir dönemde yayınlanan “Yorumlu-Uygulamalı

⁵⁵⁶ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, K.T. 17 Haziran 2015.

Türk Ceza Kanunu” adlı altı ciltlik bir eserde bu olaylar tüm ayrıntılarıyla davacının (mağdur) ve sanığın isimleri rumuzlanmadan yer almıştır.

Davacı adliye çalışanı olduğundan bu kitabın iş çevresinde herkesçe ulaşabilir olduğunu, olayı bu şekilde öğrenen çalışma arkadaşlarının kendisine bakış açısının değiştiğini, olayın etkisinden kurtulmuş olduğu bir zamanda bu kitap yüzünden tekrar psikolojik sıkıntılar yaşamaya başladığını iddia etmiştir. Bu doğrultuda kitabın söz konusu ciltlerinin toplatılması ve kendisine manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Davalı taraf kitabın bilimsel eser niteliğinde olduğu için isimlerin rumuzlanmadan verilmesinin hukuka aykırı olmadığını, bu nedenle de davanın reddini talep etmişlerdir.

Yerel mahkeme davanın kısmen kabulüne karar vermiştir ancak karar taraflarca temyiz edilmiştir. Yargıtay tarafından bozma kararı verilse de yerel mahkeme gerekçelerini tekrar ederek direnmiştir ve nihayet uyuşmazlık Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun önüne gelmiştir.

2. YHGK’nın Değerlendirmesi

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu uyuşmazlığı AİHS özel ve aile hayatına saygı hakkı m.8, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bilim ve sanat hürriyeti m. 27, özel hayatın gizliliği m. 20 ve Türk Medeni Kanunu’nun kişilik haklarına saldırı halini düzenleyen m. 24 temelinde ele almıştır. Bu doğrultuda sorunun kişisel verilerin ve kişilik hakkının korunması karşısında basın ve sanat hürriyetinin sınırlandırılması olduğu tespit edilmiş ve çözümün sağlanması amacıyla bu haklar arasında adil dengenin kurulması gerektiği belirtilmiştir.

YHGK değerlendirmesine davacının kimlik bilgilerinin davaya konu kitapta rumuzlanmadan yer almasının kişisel verilerin korunmasından yararlanıp yararlanamayacağından başlamıştır. İctihatlar ve akademik yayınlar ışığında “bireyin kimliğini ortaya çıkartan, bir kişiyi belirli kılan ve karakterize eden kişinin kimlik, ekonomik ve dijital bilgileri” kişisel veri niteliğinde kabul etmiştir. Bu bağlamda kişisel verilerin korunması ile kişiliğin korunması arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir: “Bilgi toplumunda giderek oldukça önemli bir konu haline gelen kişisel verilerin korunması hakkı, bireyin, demokratik bir hukuk devletinde özgür iradesiyle kendi yaşamını bizzat düzenleyebilmesinin bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan **bireyin kişiliğini serbestçe geliştirmesi, kişiliğinin korunması** ve özgür bireylerden oluşan bir toplum düzeninin oluşturulması, ancak bireyin **kışisel verilerine ilişkin hakkının korunmasıyla** mümkündür”⁵⁵⁷. Kurul unutulma hakkını ise; kişisel verilerin korunması hakkının çatısı olarak yorumlamış ve her iki hakkın da özünde kişisel verilerin kişinin aleyhine kullanılmasının önüne geçmek amacını taşıdığını belirtmiştir.

Bu karar bakımından en önemli husus YHGK’nın, unutulma hakkına ilişkin değerlendirme yapması ve kararını bu değerlendirmeyeyle temellendirmesidir. Bu noktada Kurul öncelikle uluslararası literatürde unutulma hakkına ilişkin oldukça önemli sayılan ABAD’ın *Google/İspanya*⁵⁵⁸ kararına atıf yapmış ve unutulma

⁵⁵⁷ Vurgu eklenmiştir.

⁵⁵⁸ Case C-131/12, Google Spain SL, Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Costeja Gonzalez, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, EU: C: 2014:317.

hakkının kapsamının yalnızca dijital ortam olmadığı, kamunun rahatlıkla erişebileceği yerde tutulan kişisel verilerin de unutulma hakkı kapsamında korunması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Kurulun “kamunun kolayca ulaşabileceği yerde tutulma” ifadesi doktrinde belirsiz olduğu gerekçesiyle eleştirilmiş⁵⁵⁹, unutulma hakkının sadece dijital ortam verilerini kapsadığını düşünen yazarlarca da kabul görmemiştir⁵⁶⁰. Belirtilmelidir ki Kurulun bu yöndeki görüşü çalışmanın ilk bölümünde ele alınan uluslararası metinlerdeki unutulma hakkı tanımı ile örtüşmektedir. Dolayısıyla karara konu olayda bir kitap içeriğinin unutulmasını istemek unutulma hakkının niteliği bakımından yanlış değildir. Temel hak ve özgürlüklere dayalı gelişen bir hakkın kapsamının sınırlanması elbette ki kanunla yapılabileceğinden “kamunun kolayca ulaşabileceği yerde tutulma” ifadesinin unutulma hakkını sınırlayıcı olabileceği düşünülmemelidir. Kurulun bu ifadesinde dijital ortamlarda tutulmayan kişisel verilerin de unutulma hakkının konusu olabileceğini ifade etmeye çalıştığı açıktır.

Kurul unutulma hakkının tanımını ise şu şekilde yapmıştır: “Unutulma hakkı; üstün bir kamu yararı olmadığı sürece, dijital hafızada yer alan geçmişte yaşanan olumsuz olayların bir süre sonra unutulmasını, başkalarının bilmesini istemediği kişisel verilerin silinmesini ve yayılmasının önlenmesini isteme hakkı olarak ifade edilebilir”. Kurulun tanımda unutulma hakkının “bilgi” unsuru için “geçmişte yaşanan olumsuz

⁵⁵⁹ Bkz.: Sözüer, **a.g.e.**, s. 188.

⁵⁶⁰ Bkz.: Yavuz, **a.g.e.**, s. 98.

olaylar” ifadesini, “zaman” unsuru için ise “bir süre sonra” ifadesini kullandığı görülmektedir.

Kararın devamında bilginin niteliği üzerinde durulmuş ve unutulmanın sağlanması için önlem alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda bireyin “geçmişteki cezalarına ilişkin bilgilerin” ve bireylerin “haklarında olumsuz yorumlara neden olabilecek bilgi ve fotoğraflarının” unutulma hakkının konusu olabileceği ifade edilmiştir. Ancak belirtilmelidir ki unutulma hakkı bireyin “geçmişteki doğru ve hukuka uygun olarak alenileşmiş bilgilerini” korumaktadır⁵⁶¹. Kurulun ifade ettiği şekilde “haklarında olumsuz yorumlara neden olabilecek bilgi”nin şeref ve itibarı zedelemesi halinde başvurulacak hukuki yollar unutulma hakkından farklıdır. Dolayısıyla YHGK’nın unutulma hakkının bilgi unsuruna ilişkin bu nitelemesi yerinde değildir.

Kararda unutulma hakkını kişisel verilerin korunması hakkıyla temellendiren kurul kaynak olarak Anayasa’nın 20/3 hükmüyle beraber, Avrupa Birliği’nin 95/46/EC sayılı Bireylerin Kişisel Verilerinin İşlenmesi ve Serbestçe Dolaşımı Karşısında Korunmasına İlişkin Direktif’in 2/a ve Kişisel Nitelikteki Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Şahısların Korunmasına Dair 108 sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin 2 (a) maddelerini göstermiştir. Unutulma hakkının temel fonksiyonu kişisel verilerin korunması ve özel yaşamın gizliliğinin korunması olarak ifade edilmiştir. Kurulun bu ifadesine dayanarak doktrinde kişisel veri niteliğinde olan her türlü verinin (kişinin geçmiş sağlık verileri örnek olarak gösterilmiştir) unutulma

⁵⁶¹ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, III. B. 1. Başlık.

hakkının konusunu oluşturabileceği savunulmuştur⁵⁶². YHGK’nın kararından yola çıkarak böyle bir çıkarımda bulunmak yanlış olmamakla birlikte bu görüşün unutulma hakkının “bilgi” unsuruyla bağdaştığı söylenemez. Zira unutulma hakkının konusu olan bilginin bireyin hatırlamak istemediği olumsuz olaylara ilişkin olması gerektiği daha önce de birçok kez ifade edilmiştir.

3. YHGK’nın kararının değerlendirilmesi

Karara konu olan olay geçmişte yaşanmış olumsuz bir olaydır ve davacı tarafından olayın doğruluğu onaylanmıştır. Bu husus unutulma hakkının “doğru bilgi” unsurunu taşımaktadır. Ancak ikinci olarak doğru bilginin hukuka uygun olarak alenileşmiş olması gerektiği yine unutulma hakkının vazgeçilmez bir unsurdur. Somut olay bakımından davacının kimlik bilgilerinin rumuzlanmadan bir kitapta yer almasının hukuka uygun olup olmadığı tartışmalıdır. Kurul problemin tespitini yaparken “mahkeme kararlarında yer alan isimlerin rumuzlanmasına gerek olmadığını, yargılamanın istisnalar haricinde açık bir şekilde yapıldığını hükmün alenen tefhim edildiğini, bu nedenle özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmediğini” temel sorun kabul eden üyelerin gerekçesini reddetmiştir. Bununla birlikte bu kararda yer alan isimlerin rumuzlanmadan bir kitapta yer alması kişisel veri olarak kabul edildiğinden özel hayatın gizliliğini ihlal ettiği ifade edilmiştir. Yani davaya konu olan bilgi “doğru bilgi” ancak “hukuka uygun olarak alenileşmiş bilgi” değildir. Bu durumda unutulma

⁵⁶² Akkurt, **a.g.m.**, s. 2615.

hakkının unsurları sağlanmış olmadığından YHGK'nın somut olay bakımından “unutulma hakkı” nitelemesi yerinde değildir.

Bir diğer husus olan unutulma hakkının zaman unsurunun da sağlanmış olduğu söylenemez. Davacının mağduru olduğu olayda yargılama 2009 yılında sona ermiş ve bu yargı kararı 2010 yılında yayımlanan bir esere konu olmuştur. Unutulma hakkının zaman unsurunun gerçekleşmesi için bilginin güncelliğini yitirmiş olması gerekmekeyse de somut olayda aradan geçen bir yıllık sürede güncelliğin ya da önemin kalmamış olduğu söylenemez. Unutulma hakkının zaman unsurunun sağlanması için gereken bir diğer husus ise unutulma hakkı talebinin olayın üzerinden belirli bir zaman geçtikten sonra yapılmasıdır. Yine somut olayda bu talebin kitabın yayımlanmasını takiben yapılmış olması bu unsurun da sağlanmadığını göstermektedir. Sonuç olarak somut olaydaki uyuşmazlık unutulma hakkı değil, özel yaşamın bir parçası olan kişilik hakkı ihlalidir⁵⁶³.

Kararın nitelemesi her ne kadar hatalı da olsa Türk hukukuna “unutulma hakkı”nın tanıtılması bakımından önemi yadsınamaz bir gerçektir. Ancak Kurulun ifade ve basın özgürlüğü hakları ile unutulma hakkının adil dengesine yönelik değerlendirmede bulunmaması kararın önemi göz önünde bulundurulduğunda eksik ve eleştirilmeye değer bir husustur.

⁵⁶³ Kamunun üstün yararı isim rumuzlanmadan, sadece olayın aktarılmasıyla elde ediliyorsa, ismin açıklanması özel yaşama saldırı niteliğindedir; Dural, Ögüz, **a.g.e.**, s. 140, para. 698.

B. Anayasa Mahkemesi'nin Unutulma Hakkı Kararı

Daha önce de belirtildiği gibi unutulma hakkına anayasalarında ayrıca yer vermemiş çeşitli devletlerin yargı organları, geliştirdikleri içtihatlarla hakkın normatif anayasal temelini oluşturmuşlardır. AIHM kararlarında da birçok temel ilkede olduğu gibi unutulma hakkı da sözleşmenin özel yaşamın gizliliğini düzenleyen 8.maddesi kapsamında değerlendirilmektedir. Türk hukuk sisteminde de benzer bir anlayışın benimsendiği söylenebilir. Zira unutulma hakkı 1982 Anayasası'nda ayrıca düzenlenmemişken Anayasa Mahkemesinin unutulma hakkını açıkça zikrettiği ve hakkın uygulanmasına ilişkin ölçütler benimsediği kararları mevcuttur. Nitekim bu kararların ilki ve en bilineni *N.B.B. bireysel başvuru kararı*⁵⁶⁴. Mahkeme bu kararında unutulma hakkını temel bir insan hakkı olarak değerlendirmiş ve bu yönde hüküm tesis etmiştir.

1. N.B.B. Başvurusuna İlişkin Karar

a. Olay ve Olgular

Başvurucu *N.B.B.* hakkında uyuşturucu kullandığına dair yürütülen bir ceza kovuşturmasına ilişkin, ulusal ölçekte yayımlanan bir gazetede 1998 yılında iki, 1999 yılında bir olmak üzere toplamda üç haber yapılmıştır. Başvurucu yaklaşık on beş yıl sonra (3/4/2013) ilgili basın kuruluşuna, haber sitelerinin arşiv bölümünde kendisiyle alakalı bu üç haberin “*şeref ve haysiyetini zedelediği, özel hayatına ilişkin*

⁵⁶⁴ AYMK, Başvuru No. 2013/5653, K.T.03/03/2016, R.G. Tarihi: 24 Ağustos 2016, R.G. No. 29811 (Kararda başvuru kişinin kimlik bilgileri kodlanarak verildiği için (*N.B.B.*) çalışmada da bu şekilde kullanılacaktır.)

mahremiyetini ortadan kaldırdığı, topluma mal olmuş ünlü bir kişi olmamasına rağmen başta aile yaşamı olmak üzere iş ve sosyal hayatını olumsuz etkilediği” gerekçesiyle internet yayınının kaldırılması için ihtarname göndermiştir⁵⁶⁵.

Başvurucu 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 9/1 hükmü gereğince talebi yanıtızsız kaldığı için 18/4/2013 tarihinde Sulh Ceza Mahkemesine başvurmuştur⁵⁶⁶.

Sulh Ceza Mahkemesi başvurucunun talebini “*talebe konu yazının güncelliğini yitirdiği, haber değerinin bulunmadığı, gündemde kalmasında kamu yararı bulunmadığı ve bu haliyle muhatabının özel hayatına ilişkin incitici ve örseleyici bir bilgi niteliğinde olduğu ve her isteyenin kolaylıkla özel hayata erişme olanağı sağlaması bakımından kişilik haklarının ihlal edilmesi sonucunu doğurduğu”* gerekçesiyle kabul etmiştir⁵⁶⁷.

Ancak ilgili basın kuruluşu tarafından bu karara karşı Asliye Ceza Mahkemesi’ne itirazda bulunulmuştur. Mahkeme “*başlıklı haberlerde içeriği yayından çıkarılması talebinde bulunanın şeref ve haysiyetini ihlal edici bir içeriği bulunmadığı”* gerekçesiyle itirazı kabul etmiş ve Sulh Ceza Mahkemesi’nin kararının

⁵⁶⁵ N.B.B., para. 10.

⁵⁶⁶ N.B.B., para. 11.

⁵⁶⁷ N.B.B., para. 12.

kaldırılmasına hükmetmiştir⁵⁶⁸. Bu kararın kendisine tebliği ile başvuru 22/7/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur⁵⁶⁹.

b. Anayasa Mahkemesi'nin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi başvuruyu, Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası (kişisel verilerin korunması) ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 17. maddesinin (kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı) birinci fıkrası kapsamında değerlendirmeye almıştır⁵⁷⁰.

i. Kişinin Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı

Mahkeme, AİHM'in özel yaşama saygı hakkı kapsamındaki içtihadında benimsenen ilkeler ışığında başvuruyu Anayasa'nın "*kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" başlıklı 17. madde kapsamında ele almıştır⁵⁷¹. Birçok kararında da tekrarladığı gibi bireyin şeref ve itibarının 17. madde nezdinde korunan "manevi varlık" kapsamında olduğunu, bu nedenle devletin hem bu hakka keyfi olarak müdahale etmemesi gerektiği hem de bu hakkı üçüncü kişilerin müdahalelerinden

⁵⁶⁸ N.B.B., para. 13.

⁵⁶⁹ N.B.B., para. 15.

⁵⁷⁰ N.B.B., para. 22.

⁵⁷¹ N.B.B., para. 30, 31, 32.

koruması gerektiğini bir kez daha belirtmiştir⁵⁷². Mahkeme, 17. maddenin olaya uygulanabilmesi için gerekli şartları şu şekilde sıralamıştır:⁵⁷³

- “Kişinin itibarına yönelik saldırının belirli bir ağırlık düzeyine ulaşması gerekir;
- Müdahalenin, kişinin itibarına saygı hakkını kullanabilmesini güçleştirmiş olması gerekir;
- Müdahalenin öngörülebilir ve kişinin kendi eylemleri sonucunda doğmuş olmaması gerekir”.

Mahkeme sıralamış olduğu bu ölçütlerin internet üzerindeki yayınlar bakımından farklı yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda “internet ortamının sağladığı ulaşılabilirlik, yaygınlık, haber ve fikirlerin depolanmasındaki ve muhafazasındaki kolaylık dikkate alındığında yayımlandığı tarihte belirli ağırlık eşiğini aşmayan veya kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanan haberlerin internet ortamında uzun süre erişebilir kalması kişilerin şeref ve itibarını zedeleyebileceğine” dolayısıyla kişinin kendi eylemi sonucu uğradığı itibar zedelenmesinin de bu hak kapsamında değerlendirilebileceğine hükmetmiştir⁵⁷⁴.

Mahkeme internet ortamında depolanan verilerin süresinin belirsizliğinin kişinin geleceğinde olumsuz sonuçlar yaratabileceğini belirtmesi ve 17. maddeyi günün

⁵⁷² N.B.B., para. 33.

⁵⁷³ N.B.B., para. 36.

⁵⁷⁴ N.B.B., para. 37.

şartlarına göre yorumlaması oldukça yerinde bir yaklaşım olmuştur. Zira birçok devletin Anayasası oluşturulurken teknolojik gelişmeler günümüz seviyesine ulaşmamış veya bu seviyeye gelinmesi büyük ihtimalle öngörülmemiştir. Bu nedenle bilhassa temel hak ve özgürlüklere ilişkin Anayasa hükümleri uygulanırken mevcut olayın koşulları dikkate alınmalıdır. AYM, internetin gelmiş olduğu seviye itibariyle haber ve fikirleri iletmedeki hızı, bunları saklama süresi ve kapasitesi itibariyle küresel bir iletişim aracı olduğuna dikkat çekmiştir⁵⁷⁵.

İnternet öncesi dönemde kişilerin özel yaşamında meydana gelen şeylerin zamanla birlikte unutulup gittiği, bu olaylara ilişkin kayıt tutulduysa bu kayıtlara ulaşmanın zor olduğu dolayısıyla da kişilerin bu olaylardan bağımsız olarak hayatlarına devam edebildiklerini belirtmiştir. Ancak günümüzde internet ortamının sağladığı imkanlarla özel çaba gerektiren ve ulaşılması zor bilgilerin dahi kolaylıkla herkes tarafından erişilebilir olmasının kişileri geçmişteki hatalarıyla yaşamaya mahkûm ettiğine değinmiştir⁵⁷⁶.

İnternetin temel hak ve özgürlüklere müdahale yönü olduğu gibi bu hakların kullanılmasına imkân sağladığı bir yönü olduğu da kabul edilmelidir. Bu noktada etkin olarak kullanılan hakların başında ifade ve basın özgürlüğü gelmektedir. Ancak gelinen noktada şeref ve itibarın korunması bu haklar karşısında kullanılamaz hale gelmiştir. Bu nedenle AYM bu haklar arasında denge kurulmasının bir zorunluluk haline geldiğini ve bu dengenin kurulabilmesi için şeref ve itibar yönünden

⁵⁷⁵ N.B.B., para. 44.

⁵⁷⁶ N.B.B., para. 45.

vazgeçilmez bir hak olan unutulma hakkının kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁵⁷⁷.

AYM, unutulma hakkının Anayasa’da açıkça düzenlenmediği için dayanak olarak “Devletin temel amaç ve görevleri” başlıklı 5. maddede düzenlenen “*insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak*” hükmünün devlete unutulma hakkının sağlanması için pozitif yükümlülük yüklediğine hükmetmiştir. Ayrıca bu yükümlülük bağlamında unutulma hakkının 17. maddede düzenlenen kişinin manevi bütünlüğü bağlamında şeref ve itibarının korunması hakkı ve 20. maddenin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının doğal bir sonucu olduğunu belirtmiştir⁵⁷⁸. Kısacası mahkeme unutulma hakkının Anayasa’da açıkça yer almasa bile 5., 17. ve 20. madde kapsamında korunacağına dikkat çekmiştir.

ii. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı

AYM, başvuruyu 20. maddenin üçüncü fıkrası kapsamında korunan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı çerçevesinde de ele almıştır⁵⁷⁹. Mahkeme bu hakkın kişiye kendisiyle ilgili bilgilere erişme, bunlar hakkında bilgi alma ve bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme hukuki çıkarlarını kapsadığını ifade etmiştir. Ayrıca kişisel verilerin sadece kanunla veya kişinin açık rızasıyla

⁵⁷⁷ N.B.B., para. 46.

⁵⁷⁸ N.B.B., para. 47.

⁵⁷⁹ N.B.B., para. 38, 39.

işlenebileceğini ve bu işleme esnasında bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması gerektiğini belirtmiştir. Ancak hakkın kişisel veriler işlendikten sonra da bunların düzeltilmesini ve silmesini talep etme hakkını içerdiğine dikkat çekmiştir⁵⁸⁰.

Bu doğrultuda kişinin şeref ve itibarı 17. madde kapsamında korunan bir hukuki çıkarıken, kişinin kimliği ile bağlantı kurularak kişisel verilerinin alenileştirilmesi 20/3. maddesi kapsamında korunan bir hukuki çıkardır. Bu düzenlemenin sadece kamusal organlara karşı koruma sağlamadığı, özel ve tüzel kişileri de kapsadığı mahkeme tarafından ifade edilmiştir⁵⁸¹. AYM unutulma hakkı için 17. madde ile 20/3. maddenin birlikte değerlendirilmesi gerektiğine, 17. maddenin hakkın özüne yönelik bir koruma sağlarken 20/3. maddenin hakkın uygulanmasına yönelik bir koruma sağladığına değinmiştir.

iii. AYM'nin Unutulma Hakkına İlişkin Değerlendirmeleri

Mahkeme başvuruya konu olayda “bireyin geçmişte haber yapılmış ve gerçeğe aykırılığı ileri sürülmemiş davranışlarının artık hatırlanmasının engellenmesini” temel problem olarak tespit etmiştir⁵⁸². Başvurucunun şeref ve itibarını zedelediği gerekçesiyle haber arşivlerinde kendisine ilişkin yayınlanan verilerin kaldırılmasını talep etmesi “unutulma hakkı” olarak nitelendirilmiştir. Bu bağlamda devletin bireye

⁵⁸⁰ N.B.B., para. 41.

⁵⁸¹ N.B.B., para. 42.

⁵⁸² N.B.B., para. 43.

geçmişinde yaşananların başkaları tarafından öğrenilmesinin önüne geçme ve bireye “yeni bir sayfa açma” sorumluluğu olduğunu ifade etmiştir⁵⁸³. Devletin bu sorumluluğu Anayasanın 5. maddesi ve 17. maddesinin bir gereği olarak vurgulanmış ve unutulma hakkının da kişilerin manevi varlıklarını geliştirmelerine bir fırsat vermek açısından devletin pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olduğu belirtilmiştir⁵⁸⁴.

Başvurucunun kaldırılmasını istediği haber içeriklerinin gerçeğe aykırı olmadığı ancak bu içeriğe konu olayların üzerinden zaman geçtiği ve başvurucunun artık bu olayları hatırlamamak istememesi mahkemenin üzerinde sıklıkla durduğu noktalar olmuştur⁵⁸⁵. Çalışmanın birinci bölümünde de ifade edildiği üzere, mahkemenin üzerinde durmuş olduğu “gerçeğe aykırı olmayan bilgi” ve “olayın üzerinden geçen zaman”, unutulma hakkının vazgeçilmez iki unsurudur⁵⁸⁶. Ayrıca olaya konu haberlerin ifade ve basın özgürlüğü çerçevesinde yapıldığı ve hukuka aykırılık sorunu teşkil etmediği mahkeme tarafından dikkat çekilen bir diğer husus olmuştur⁵⁸⁷. Mahkeme unutulma hakkının zaman unsurunu mevcut olayda “Başvuru

⁵⁸³ N.B.B., para. 47.

⁵⁸⁴ N.B.B., para. 49.

⁵⁸⁵ N.B.B., para. 43, 44, 45, 46, 47.

⁵⁸⁶ Bkz. Yuk.: Birinci Bölüm, III. B. Başlık.

⁵⁸⁷ N.B.B., para. 43.

tarihi itibarıyla söz konusu haberin yaklaşık on dört yıl önceki bir olaya ilişkin olduğu ve böylelikle güncelliğini yitirdiği” ifadeleriyle ele almıştır⁵⁸⁸.

N.B.B. kararı unutulma hakkına ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin ilk kararı olması ve hakkın kapsamını belirleyici ifadeleri dolayısıyla unutulma hakkının Türk hukukundaki yeri bakımından önem arz etmektedir. Başvuruda unutulması talep edilen verilerin internette yayınlanmış veriler olması dolayısıyla AYM çoğunlukla değerlendirmesini “internet ortamı” ifadeleriyle yapmıştır. Bu ifadenin sıklıkla kullanılmış olması unutulma hakkının kapsamının sadece internet ortamıyla sınırlı tutulmuş olma ihtimalini akıllara getirmektedir. Ancak mahkemenin kararda unutulma hakkını şeref ve itibarın korunması kapsamında korunan bir temel hak ve özgürlük olarak nitelendirmesi unutulmamalıdır⁵⁸⁹. Dolayısıyla her temel hak ve özgürlükte olduğu gibi unutulma hakkı da anayasal sınırlama rejimine tabi olduğundan, hakkın kapsamının sadece internet ortamıyla sınırlanması için kanuni bir düzenleme gereklidir. Ayrıca unutulmamalıdır ki temel hak ve özgürlükler asıl, sınırlamalar istisnai niteliktedir⁵⁹⁰.

Mahkeme bir yayının unutulma hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için yayının “içeriği, yayında kaldığı süre, güncelliğini yitirme, tarihsel bir veri olarak kabul edilememe, kamu yararına katkısı (toplumsal açıdan haberin değeri, haberin geleceğe ışık tutan niteliği), habere konu kişinin siyasetçi veya ünlü olup olmadığı, haber veya

⁵⁸⁸ *N.B.B.*, para. 73.

⁵⁸⁹ *N.B.B.*, para. 46.

⁵⁹⁰ Kemal Gözler, **İnsan Hakları Hukuku**, 2017, Bursa, 1. Baskı, s. 220.

makalenin konusu, bu bağlamda haberin olgusal gerçekler ya da değer yargısı içerip içermediği, halkın ilgili veriye yönelik ilgisi” gibi durumların göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir⁵⁹¹. AYM bu değerlendirme sonucunda unutulma hakkı taleplerinin kabulü halinde 5651 sayılı⁵⁹² Kanun’un 9.maddesi⁵⁹³

⁵⁹¹ N.B.B., para. 50.

⁵⁹² 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun, R.G. Tarihi: 23/05/2007, R.G. No. 26530.

⁵⁹³ 5651 sayılı Kanun’un 9. maddesinin ilgili fıkraları şunlardır:

“İçeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi

(1) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hâkimine başvurarak içeriğe erişimin engellenmesini de isteyebilir.

(2) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlal edildiğini iddia eden kişilerin talepleri, içerik ve/veya yer sağlayıcısı tarafından en geç yirmi dört saat içinde cevaplandırılır.

(3) İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlal edilenlerin talepleri doğrultusunda hâkim bu maddede belirtilen kapsamda erişimin engellenmesine karar verebilir.

(4) Hâkim, bu madde kapsamında vereceği erişimin engellenmesi kararlarını esas olarak, yalnızca kişilik hakkının ihlalinin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili olarak (URL, vb. şeklinde) içeriğe erişimin engellenmesi yöntemiyle verir. Zorunlu olmadıkça internet sitesinde yapılan yayının tümüne yönelik erişimin engellenmesine karar verilemez. Ancak, hâkim URL adresi belirtilerek içeriğe erişimin engellenmesi yöntemiyle ihlalin engellenemeyeceğine kanaat getirmesi hâlinde, gerekçesini

kapsamında düzenlenmiş olan yöntemlerden birine başvurabileceğini belirtmiştir. Ancak mahkeme unutulmanın etkin kılınmasını sağlayacak başka yöntemlerin de uygulanabileceğine dikkat çekmiştir⁵⁹⁴. Mahkeme bu yöntemlere örnek olarak “arşivde arama yapmaya imkân tanıyan haber ile kişi arasında ilişki kuran kişisel verilerin silinmesi”, “haber anonim hale getirilmesi” ve “haber içeriğinin bir kısmına erişimin engellenmesi” gibi yöntemleri göstermiştir⁵⁹⁵. Mahkemenin benimsemiş olduğu “erişimin engellenmesi” yöntemi doktrinde uluslararası uygulamalarda rastlanmadığı ve internet özgürlüğünü kısıtlayabileceği düşünülerek eleştirilmiştir⁵⁹⁶.

Bir başka görüşe göre ise mahkeme “erişimin engellenmesi” ifadesini 5651 sayılı Kanun’daki teknik anlamıyla⁵⁹⁷ değil, unutulmanın etkin olarak sağlanmasını ifade etmek için bu terimi kullanmıştır⁵⁹⁸. Mahkemenin somut olay bakımından erişimin

de belirtmek kaydıyla, internet sitesindeki tüm yayına yönelik olarak erişimin engellenmesine de karar verebilir.”

⁵⁹⁴ N.B.B., para. 51.

⁵⁹⁵ N.B.B., para. 52.

⁵⁹⁶ Yavuz, **a.g.e.**, s. 117-118.

⁵⁹⁷ 5651 sayılı Kanun’un “Tanımlar” başlığının o bendinde erişimin engellenmesi “*Alan adından erişimin engellenmesi, IP adresinden erişimin engellenmesi, içeriğe (URL) erişimin engellenmesi ve benzeri yöntemler kullanılarak erişimin engellenmesini*” ifade ettiği belirtilmiştir. Bu yöntemlerin neler olabileceğine dair ayrıntılı bilgi için bkz.: Mehmet Bedii Kaya, **Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla İnternete Erişimin Engellenmesi**, 2010, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 1.Baskı, s. 21-39.

⁵⁹⁸ Sözüer, **a.g.e.**, s. 197.

engellemesinde kullanılacak teknik yöntemlerden bahsetmemiş olması; salt “erişimin engellenmesi” ifadesini kullanmasını bu görüşü destekler niteliktedir⁵⁹⁹.

iv. AYM’nin Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü ile Basın Özgürlüğü Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi ABAD’ın *Google/İspanya* kararında⁶⁰⁰ olduğu gibi unutulma hakkı değerlendirmesini yaparken, unutulması talep edilen veriler bakımından yayıncının ifade ve basın özgürlüğü ve toplumun bu haberlere ulaşmadaki ifade özgürlüğünü dikkate alarak bir dengenin kurulması gerektiğini belirtmiştir⁶⁰¹. Bireyin 17. madde kapsamında korunan şeref ve itibarının korunması hakkı karşısında, toplumun ve yayıncının “düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü” ve “basın özgürlüğü” vardır. Anılan hak ve özgürlükler eşit korunan haklar olduğundan aralarında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir⁶⁰². Mahkeme bu dengenin kurulmasına ilişkin ölçütleri belirlemeden önce internet ortamında ifade özgürlüğüne ilişkin değerlendirmeler yapmıştır⁶⁰³.

⁵⁹⁹ N.B.B., para. 74.

⁶⁰⁰ Case C-131/12, *Google Spain SL, Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Costeja Gonzalez*, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, EU: C: 2014:317.

⁶⁰¹ N.B.B., para. 46.

⁶⁰² N.B.B., para. 69.

⁶⁰³ N.B.B., para. 53, 54, 55, 56.

Mahkeme değerlendirmesinde internetin haber alma, haber verme gibi işlevlerinden ötürü Anayasa'nın 26. maddesi gereğince ifade özgürlüğü kapsamında korunduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla internet erişimine yönelik herhangi bir müdahalenin ifade özgürlüğü süzgecinden geğmiş olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte internette yayınlanan her yayının bu korumadan yararlanamayacağını ifade etmiřtir⁶⁰⁴. Basın özgürlüğüne ilişkin ise ölçütün basının temel işlevi olan "gözetleyicilik"⁶⁰⁵ kapsamında olup olmamasına göre korumanın sağlanacağını belirtmiřtir⁶⁰⁶. Somut olay bakımından kaldırılması talep edilen haberlerin ulusal ölçekte bir gazete yayınlanmış olması basının gözetleyicilik görevinin bir gereği olarak değerlendirilmiştir. Haber arşivlerinin de bu görevin kapsamında olduğu dolayısıyla arşivlerin de ifade ve basın özgürlüğü koruması altında olduğu kabul edilmiřtir⁶⁰⁷.

Demokratik bir toplumun gereği olarak basın özgürlüğünün herkes için geçerli ve yaşamsal bir öneme sahip olduğu ve basının toplumu ilgilendiren her konuyu iletme sorumluluğu olduğu Anayasa Mahkemesi tarafından sıkça tekrarlanmıřtır⁶⁰⁸. Ancak

⁶⁰⁴ N.B.B., para. 56.

⁶⁰⁵ Bu ifade AİHM ve AYM'in kimi kararlarında basının toplumda "bekçi köpeği" rolü olarak ifade edilmiştir. *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norveę*, (App.No: 21980/93), Judgment of the ECtHR of 20 May 1999, para. 59, 62; AYMK, Başvuru No. 2013/5574, K. T. 30/6/2014, para. 58.

⁶⁰⁶ N.B.B., para. 58.

⁶⁰⁷ N.B.B., para. 58, 59, 60, 61.

⁶⁰⁸ N.B.B., para. 62, 63.

bununla birlikte ifade özgürlüğü ile onu tamamlayan ve kullanılmasını sağlayan basın özgürlüğünün Anayasa'nın temel hak ve özgürlükleri sınırlama rejimine tabi olduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda Anayasa'nın 26., 27. ve 28. maddelerinde sınırlama sebeplerinden biri olan “başkalarının şöhret veya haklarının, özel veya aile hayatlarının” korunması amacıyla basının da sınırlanabileceği vurgulanmıştır⁶⁰⁹. Yine somut olay bakımından değerlendirildiğinde basının topluma karşı “sorumluluk bilinci” arşiv haberleri bakımından farklılık arz etmektedir. “Doğası itibarıyla eskiyen ve yayımlanması ivedilik ve zorunluluk arz etmeyen geçmişe ilişkin haberler”in güncel haberlere nazaran basına, haberlerin gerçekliğine ilişkin daha katı bir sorumluluk bilinci yüklediği AYM tarafından ifade edilmiştir⁶¹⁰.

Sonuç olarak mahkeme somut olay bakımından haklar arası menfaat dengesini kurarken, talebe konu olan haberin “toplumsal açıdan haber değerinin devam etmediği”, “geleceğe ışık tutacak nitelikte olmadığı”⁶¹¹, “başvuru tarihi itibarıyla söz konusu haberin yaklaşık on dört yıl önceki bir olaya ilişkin olduğu”, “güncelliğini yitirdiği”, “tarihi, istatistiksel veya bilimsel amaçlarla İnternet ortamında kolaylıkla ulaşılabilirliğinin sağlanmasının zorunlu olmadığı” ve “kamu yararı bakımından siyasi veya medyatik bir kişiliğe sahip olmayan”⁶¹² bir kişiye ait olduğu

⁶⁰⁹ N.B.B., para. 64.

⁶¹⁰ N.B.B., para. 66.

⁶¹¹ N.B.B., para. 72.

⁶¹² N.B.B., para. 73.

gerekçeleriyle başvuruçunun şeref ve itibarının korunmasının hakkının diğer kişilerin ifade ve basın özgürlüğüne ağır bastığına hükmetmiştir⁶¹³.

N.B.B. Başvurusu Türk Hukuku'nda unutulma hakkının açıkça zikredildiği ilk karar olmamakla birlikte⁶¹⁴Anayasa Mahkemesi'nin doğrudan unutulma hakkına atıf yaptığı ilk karardır. Bu karar Türk hukukunda unutulma hakkı ile özel yaşamın gizliliği hakkı, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı ve ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koyduğu gibi, internetin gücü karşısında bireyin korunmasının önemine de dikkat çekmiştir. Kararın yayınlandığı 2016 yılından bu zamana geçen süre içerisinde Mahkemenin konuya ilişkin kararlarında önemli sayılabilecek bir artış olmuştur⁶¹⁵. Bu durum unutulma hakkına ilişkin farkındalığın arttığının bir işareti olarak değerlendirilebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin *N.B.B.* kararında unutulma hakkına ilişkin genel değerlendirmelerin çalışmanın birinci bölümünde çeşitli yerlerde incelenen Avrupa Adalet Divanı'nın *Google/ İspanya* kararı ile benzerlik taşıdığı söylenmelidir.

⁶¹³ *N.B.B.*, para. 75.

⁶¹⁴ Tespit edilebildiği kadarıyla unutulma hakkının açıkça zikredildiği ilk karar Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 17/06/2015 tarihli ve 2014/4-56 esas sayılı kararıdır. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında bu karardan da bahsedilecektir.

⁶¹⁵ 1 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla tespit edilen karar sayısı sekiz olmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin iç hukuktaki tüm başvuru yolları tüketildikten sonra başvuru mercii olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu sayı yadsınamayacak bir sayıdır. (Çevrimiçi), (E.T. 01.05.2019)

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Ara?KelimeAra%5B%5D=unutulma+hakk%C4%B1>

Hatırlanacağı üzere bu karara konu olan olayda 1998 yılında La Vanguardia gazetesinde yer alan bir habere göre sosyal güvenlik borçları nedeniyle bir avukatın gayrimenkullerinin açık arttırması yapılmıştır. İspanyol vatandaşı olan bu avukat 5 Mart 2010 tarihinde bu haberlerin bulunduğu sayfaların kaldırılması talebiyle ilgili gazete, Google İspanya ve Google Inc.’e şikâyet başvurusu yapmıştır. Nihai olarak Avrupa Adalet Divanı’nda görülen bu uyuşmazlık neticesinde mahkeme bireyin “mahremiyet hakkına müdahale olduğuna” kanaat getirmiş ve ilgili haberlere ilişkin unutulma hakkı kararı vermiştir⁶¹⁶. Karar İspanya dışında da birçok ülkede yankı bulmuş ve unutulma hakkının gelişimini etkilemiştir. AYM’nin de kararında ABAD’ın *Google/İspanya* kararı ışığında değerlendirme yapması isabetli olmuştur⁶¹⁷.

Anayasa Mahkemesi’nin kararda unutulmanın etkin kılınması için 5651 sayılı Kanun’un ilgili maddelerine gönderme yaparak uygulama yöntemi belirlemesi doktrinde eleştirel değerlendirilmiş ve bunun yerine Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun ilgili hükümlerinin uygulanması gerektiği vurgulanmıştır⁶¹⁸. Ancak belirtilmelidir ki hükmün tesis edildiği 3 Mart 2016 tarihi itibarıyla KVKK henüz yürürlükte değildir. Dolayısıyla mahkemenin yürürlükte olmayan bir kanun metnine atıf yapması beklenmemelidir.

⁶¹⁶ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 14, 87, 91.

⁶¹⁷ *N.B.B.*, para. 46.

⁶¹⁸ Yavuz, **a.g.e.**, s. 120; Sözüer, **a.g.e.**, s. 198.

Bir diğ er husus ise mahkemenin unutulması talep edilen haberlerin tamamının silinmesine ilişkin bir karar vermemiş olmasıdır. Mahkeme ifade özgürlüğü ve unutulma hakkı arasında gözetilecek adil dengede unutulma hakkı lehine karar verilse dahi ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin orantılı olmasına dikkat çekmiştir. Bu noktada mahkeme haber arşivlerinin tamamen silinmesinin “geçmişteki olayların yeniden yazılması”na⁶¹⁹ yol açabileceğine bu durumun da basın özgürlüğüne orantısız bir müdahale olacağına hükmetmiştir. Nitekim ABAD’ın *Google/İspanya* kararında da Google arama sonuçlarından başvuruyla ilgili bağlantıların kaldırılması ilgili haber içeriklerinin tamamen silinmesi anlamına gelmemektedir⁶²⁰.

Anayasa Mahkemesi kararında eleştirilmesi gereken husus kararın yeterince detaylandırılmamış olmasıdır. Türk hukukunda unutulma hakkının yeri bakımından ziyadesiyle önem teşkil eden bu kararda unutulma hakkının öznesi, kapsamı ve diğ er haklarla ilişkisiyle ilgili mahkeme değ erlendirme yapmaktan kaçınmıştır. Oysaki unutulma hakkı gibi iç hukuktaki düzenlemelerde açıkça yer almayan bir temel hak ve özgürlüğün  er evesinin Anayasa Mahkemesi kararıyla belirlenmesi diğ er yargı makamlarının önlerine gelecek hukuki uyuşmazlıklarda yol gösterici olabilirdi.

Anayasa Mahkemesi’ne unutulma hakkına ilişkin diğ er başvurularda genellikle “kabul edilmezlik” hükmü verildiğinden ve bu kararlardaki değ erlendirmelerde de

⁶¹⁹ N.B.B., para. 71.

⁶²⁰ Case C-131/12, Judgment of the Court (Grand Chamber), para. 94.

çoğunlukla *N.B.B.* başvurusuna atıf yapıldığından çalışmada mahkemenin unutulma hakkına ilişkin diğer kararlarına yer verilmeyecektir.

SONUÇ

Teknolojik gelişmeler ve modern devlet yapısı arasında kişinin maddi ve manevi varlığını koruyabilmesi, geliştirebilmesi ve kişisel özerkliğini sürdürebilmesi zorlaşmıştır. Kişi bu ortamda bilgilerinin geleceğini belirleme ve geçmişinin etkisinden kurtulma ihtiyacı duyar. Unutulma hakkı, temelde bireyin kişiliğinin korunmasına, kendine ilişkin bilgilerin geleceğini belirlemesine ve gelecekte bu bilgilerin etkisinden kurtulabilmesine hizmet eder. Kişiye ait olan bu bilgiler alelade verilerden ibaret değildir. Doğrudan kişinin kendine ait alanıyla ilgilidir ve bu alanın korunması temelde bir insan hakkıdır. Büyük bir hızla gelişen bilişim teknolojileri dolayısıyla bu hakkın gelecekte daha gerekli hale geleceği açıktır.

Unutulma hakkının teknoloji ile yakın bir ilişkisi bulunur. Nitekim başta veri tabanlarının gelişmesi, ardından ise ona eklenen pek çok teknoloji ürünü bireye ilişkin bilgilerin geçmişte olmadığı kadar kapsamlı bir şekilde işlenmesine olanak tanımaktadır. Üstelik bu teknolojiler hızla ucuzlaştığından bunları kullanan kişi ve kurumların sayısı da giderek çoğalmaktadır. Bu gelişme olumlu anlamda birçok imkân sağlasa da uzun vadede yan etkileri de bulunur. Çünkü dünyanın dijitalleşmesi ile “bireyin yalnızca dijital ayak izleri değil, kimliğinin dijital gölgesi” erişilebilir hale gelmektedir. Benzer şekilde gözetim teknolojilerinin hızla yaygınlaşması “dijital gölgesi” takip edilen bireyi objeye dönüştürme tehlikesi ortaya çıkarabilir.

Tüm bu nedenlerle ortaya çıkan unutulma hakkı, bireyin geçmişinde yaşanan olayların hukuka uygun olarak alenileşmesi ile gelecekte bu olayların etkisinden kurtulabilmek için bireyin bu alenileşmenin ortadan kaldırılmasını talep etme hakkı olarak tanımlanabilir. Son zamanlarda adından sıkça söz ettirilen bir hak olmasının sebebi ise 2014 yılında Avrupa Adalet Divanı tarafından verilen *Google/İspanya*

kararında “unutulma hakkının” açıkça zikredilmiş olmasıdır⁶²¹. Arama motorlarında unutulma hakkının tanınmasına ilişkin olan kararda Divan’ının AB veri koruma hukukunu, bireylere etkin koruma sağlayacak şekilde yorumladığı görülmektedir. İlk kez unutulma hakkının bir insan hakkı olarak tanındığı bu kararın bilhassa internet ortamında unutulma hakkının korunması bağlamında önemi büyüktür.

ABAD kararında hükmünü, çalışmanın birinci bölümünde ele alınan “veri kalitesi ilkesi”, “verilerin silinmesini talep etme hakkı” ve “verilerin işlenmesine itiraz hakkına” dayandırmıştır. Divan’a göre bazı koşullar altında bireylerin arama motorlarından kendileriyle ilgili verilerin bulunduğu bağlantıların kaldırılmasını talep hakkı vardır. Bu noktada arama motorlarının etkinliklerinin veri işleme olduğuna, bu nedenle bu şirketlerin veri sorumlusu tanımına uyduğuna ve bu bağlamda AB hukukunun öngördüğü sorumluluktan imtina edemeyeceklerine karar vermiştir. ABAD, bir özel şirketin (arama motorlarının) ekonomik çıkarının bireyin özel yaşamın gizliliği hakkına baskın gelemeyeceğine hükmetmiştir. Öte yandan da unutulma hakkının mutlak bir hak olmadığına dikkat çekmiş ve ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi diğer bazı temel haklarla denge kurulması gerektiğini belirtmiştir. Bu dengenin de somut olayın özellikleri dikkate alınarak kurulması gerektiğine hükmetmiştir.

Unutulma hakkı içtihat hukukuyla ortaya çıkan bir hak olmuştur. Yargı kararlarında hakka olan ilgi giderek artmış olsa da, hakka ilişkin teorik çalışmalar yok denecek

⁶²¹ Case C-131/12, Google Spain SL, *Google Inc v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD)*, Costeja Gonzalez, Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014, EU: C: 2014:317.

kadar azdır. Bu sorun hakkın uygulamasında farklı esasların benimsenmesine yol açmıştır. İşbu nedenlerle ele alınan bu çalışmanın ilk bölümünde hakkın teorisi, ikinci bölümünde ise hakkın Türk hukuku'ndaki görünümü irdelenmiştir.

Teorik çerçevenin çizilmeye çalışıldığı birinci bölümde, hakkı doğuran sebepler, hakkın önemi, hakkın uluslararası metinlerdeki görünümleri, hakkın unsurları, hakkın öznesi ve yükümlüsü ve son olarak hakkın diğer haklarla olan ilişkisi ele alınmıştır. Bu kriterlerin belirlenmesi hakkın uygulanmasına ilişkin sorunların çözülmesinde yol gösterici olacaktır.

Hakkı doğuran sebeplere değinilmesi hakkın önemini anlayabilmek açısından oldukça önemlidir. Günümüzde internet ile saniyeler içinde kıtalararası bilgi akışı sağlanabilmekte ve bu akışla kişisel veriler hızla toplanabilmektedir. Bu durum kayıt altına alına verilerin süresiz olarak depolanabilmesine imkân tanımaktadır. Kişinin görüntüsü, sesi, bulunduğu yerler, yakınlarıyla olan ilişkisi ve hatta DNA profiline kadar tutulan bu verilerin güvenliği var mıdır?

Bireyin kişiliği, kimliği, tercihleri, korkuları yani onu diğer insanlardan ayıran tüm özellikleri dijital mecralarda yer almaktadır. Tüm bunlar özel yaşama yönelik tehdidin artmasına yol açacaktır. Üstelik bu işlemler çoğu zaman otomatik talimatlarla yürütülmektedir. Bunun bireyin özerkliğine ve insan onuruna karşı ciddi bir tehdit oluşturduğu açıktır. Nitekim kişinin özel yaşamını yakından ilgilendiren bu verilerin analizlerinin bu makinalara bırakılması bireyi “obje” konumuna düşürmektedir. Bu doğrultuda hakkın önemi daha kolay anlaşılabilir.

Unutulma hakkının uluslararası metinlerindeki görünümleri başlığı altında unutulma hakkının farklı görünümleri olarak sayılabilen “rehabilitasyon hakkı”, “silme

hakkı”, “listeden çıkarılma hakkı”, “görünmezlik hakkı” ve “bilgi toplumu hizmetleri tarafından toplanan verilerin dijital unutulma hakkı” gibi haklar ele alınmıştır. Unutulma hakkının “bilgi” ve “zaman” unsurları irdelenmiştir. Bilgi unsurunun gerçekleşmesi için “bilginin geçmişte doğru ve hukuka uygun alenileşmesi” gereklidir. Zaman unsurunda ise belirli bir sürenin esas alınmadığı, her somut olay bakımından farklı değerlendirileceğine değinilmiştir. Burada gerekli olan koşulun “bilginin güncelliğini yitirecek kadar sürenin geçmiş olması” olduğu belirtilmiştir.

Hakkın öznesinin “gerçek kişiler” olabileceği ve “tüzel kişilerin” unutulma hakkının korumasından yararlanamayacağı tespit edilmiştir. Son olarak hakkın çatışabileceği ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü ile ilişkisi ele alınmış ve menfaat dengesinin nasıl kurulması gerektiğine işaret edilmiştir. Hakkın yakından ilişkili olduğu mahremiyet hakkı ve lekelenmeme hakkına da burada yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü ile “Unutulma Hakkının Türk Hukuku’ndaki Görünümü” açıklanmaya çalışılmıştır. Normlar hiyerarşisi bağlamında öncelikle Anayasa hükümlerine değinilmiş ve bu hükümlerden unutulma hakkına dayanak olarak gösterilebilecek “kişinin yaşama maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı”, “özel yaşamın gizliliği hakkı”, “kişisel verilerin korunması” ve son olarak “şeref ve itibarın korunması” haklarına yer verilmiştir. Daha sonra unutulma hakkının medeni hukuk kapsamındaki kişilik hakkı boyutuna değinilmiş ve bu bağlamda karşılaşılabilecek saldırılar ele alınmıştır. Türkiye’de kişisel verilerin korunması yönünde önemli bir gelişme olan KVKK’nın yürürlüğe girmesi ve bu kanun kapsamındaki bazı hükümlerin doğrudan unutulma hakkı ile olan ilgisine dikkat çekilmiştir. Ve son olarak Adli Sicil bağlamında unutulma hakkı değerlendirmesi yapılarak, yargıdaki önem arz eden “unutulma hakkı” kararları ele alınmıştır.

Ne yazık ki ülkemizde kişisel verilerin korunmasına ilişkin düzenlemeler çok yakın tarihli olduğundan buna bağlı olarak gelişen bir hak olan unutulma hakkı da Türk Hukuku bakımından oldukça yenidir. Öyle ki Türkiye’deki hukuk mevzuatı incelendiğinde doğrudan “unutulma hakkı” na ilişkin bir düzenlemeye rastlamak güçtür. Ancak buna rağmen Yargıtay⁶²² ve Anayasa Mahkemesi’nin⁶²³ “unutulma hakkını” açıkça zikretmiş olduğu kararları mevcuttur. Bu durum Türkiye’de unutulma hakkının tanınması yönünde önemli bir gelişmedir. Ancak yasal düzenlemeler yapılmadığı sürece unutulma hakkının etkin bir şekilde uygulanması güçtür. Unutulma hakkının uygulamada tam anlamıyla yaşama geçirilmesi için, mevzuata eklenmesi gerektiği gibi, bu hakkın kamuoyu nezdinde bilinmesi ve benimsenmesi de son derece önemlidir. Nitekim yukarıda sıkça söz edilen dijital çağ sorunlarından verilerin hızla yayılması ve kolaylıkla çoğaltılması unutulma hakkının uygulanmasını zorlaştıracı niteliktedir. Bu nedenle toplumun bu konuda bilinçlenmesi hem kişisel verilerin korunması hem de unutulma hakkının etkin uygulanması açısından önemli ve gereklidir.

⁶²² YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, K.T. 17 Haziran 2015.

⁶²³ AYMK, Başvuru No. 2013/5653, K.T.03/03/2016, R.G. Tarihi: 24 Ağustos 2016, R.G. No. 29811.

KAYNAKÇA

I. Kitap ve Makaleler

ABRAMSON, Jeffrey: “Searching for Reputation: Reconciling Free Speech and the Right to Be Forgotten”, **North Carolina Journal Of Law & Technology**, October 2015, Vol. 17, ISSUE: 1.

AKDAĞ, Hale: **Kişisel Verilerin Korunması**, Ankara, 2013, 1. Baskı.

AKGÜL, Aydın: **Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Işığında Kişisel Verilerin Korunması**, İstanbul, 2014, 1. Baskı.

AKINCI VURAL, Z. Beril; BAT, Mikail: “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, **Journal of Yaşar University**, 2010, C. 20, S. 5, 3348-3382.

AKKURT, Sinan Sami: “17.06.2015 Tarih, E. 2014/4-56, K. 2015/1679 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı Ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde “Unutulma Hakkı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2016, C. 65, S. 4, 2605-2635.

ALACAKAPTAN, Uğur: “Fikir ve Düşünce Özgürlüğü ve Tehlike Suçları Çağdaş Batı Hukukunda Bu Konudaki Düşünce ve Uygulamalar Türk Uygulaması ve Değerlendirmesi”, Hukuk Kurultayı 2000, **Ankara Barosu Yayını**, Ankara, 2000, C. 1.

AMBROSE, Meg Leta: “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, **Journal of Internet Law**, 2013, Volume 17, Number: 3.

AMBROSE, Meg Leta: "It's About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten", **Stanford Technology Law Review**, 2013, Vol. 16, No:2.

AMBROSE, Meg Leta; AUSLOOS, Jef: "The Right to Be Forgotten Across the Pond", **Journal of Information Policy**, 2013, Vol. 3, s. 1-23.

AMBROSE, Meg Leta; FRIESS, Nicole; VAN MATRE, Jill: "Seeking Digital Redemption: The Future of Forgiveness in the Internet Age", **Santa Clara Computer & High Technology Law Journal**, 2012, Vol. 29.

ANDRADE, Norberto Nuno Gomes de: "Data Protection, Privacy and Identity: Distinguishing Concepts and Articulating Rights", **Privacy and Identity Management for Life**, Ed. Simone Fischer-Hübner vd., Heidelberg, Springer, 2011.

ANDRADE, Norberto Nuno Gomes de: "Oblivion: The Right to Be Different... from Oneself Reproposing the Right to Be Forgotten", VII International Conference on Internet, Law & Politics. Net Neutrality and other challenges for the future of the Internet, **Revista de Internet**, Derecho y Política, 2012, No: 13, s. 122-137.

ARASLI, Oya: Özel Yaşamın Korunması Hakkı ve T.C. Anayasasında Düzenlenişi, Yayımlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1979.

ARSLAN ÖNCÜ, Gülay: **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması Hakkı**, İstanbul, 2011, Beta Yayınları, 1. Baskı.

ARSLAN, Çetin: Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu md. 13/ A), **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2007, Cilt: 56, Sayı: 4.

ARTUK, M. Emin; GÖKCEN, Ahmet; ALŞAHİN, M. Emin; ÇAKIR, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2017, 11. Baskı.

ARTUK, M. Emin; GÖKCEN, Ahmet; YENİDÜNYA, A. Caner: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 2016, 10. Baskı.

AYAN, Mehmet; AYAN Nurşen: **Kişiler hukuku: Genel bilgiler, Gerçek kişiler, Tüzel kişiler**, 2014, Konya, Mimoza Yayınları, 6. Baskı.

AYDIN, Vahdettin: “1982 Anayasası Çerçevesinde Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 1998, S. 3, 185-198.

BALKUVVAR, Ziya: “Memnu Hakların İadesi Müessesesi”, **Adliye Ceridesi**, 1942, Ankara, S. 11.

BAŞALP, Nilgün: **Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması**, Ankara, 2004.

BERNAL, Paul A.: “A Right to Delete?”, **European Journal of Law and Technology**, Vol. 2.

BERNAL, Paul A.: “The EU, the US and Right to be Forgotten”, **Reloading Data Protection: Multidisciplinary Insights and Contemporary Challenges**, Ed: GUTWIRTH Serge, LEENES Ronald, DE HERT Paul, 2014, Springer, Science and Business Media.

BIÇAK, Vahit: “AİHM Kararları Işığında İfade Özgürlüğü”, **İzmir Barosu Dergisi**, 2002, S. 1.

BLANCHETTE, Jean-Francois; JOHNSON Deborah G.: “Data Retention and the Panoptic Society: The Social Benefits of Forgetfulness”, **The Information Society**, (January 1,2002).

BORGES, Jorge Luis: **Ficciones Hayaller ve Hikâyeler**, Çeviren: Tomris Uyar/ Fatih Özgüven, İstanbul, 2013, İletişim Yayınları, 1. Baskı.

BOZKURT, Enver; DOST, Süleyman: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 2002, C. 7, S. 1.

BRUGGEMEIER, Gert; CIACCHI, Aurelia Colombi; O'CALLAGHAN, Patrick: **Personality Rights in European Tort Law**, Cambridge University Press, 2010.

BULUT, Nihat: “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008, C. XII.

BYGRAVE, Lee A.: “A Right to Be Forgotten?”, **Communications of the ACM**, 2015, Vol. 58, No: 1, s. 35-37.

BYGRAVE, Lee A.: “Privacy and Data Protection in an International Perspective”, **Scandinavian Studies in Law**, 2010, Vol. 56.

BYGRAVE, Lee A.: **Data Protection Law: Approaching Its Rationale, Logic and Limits**, New York, Kluwer Law International, 2002.

BYGRAVE, Lee.A: **Data Privacy Law: An International Perspective**, Oxford, Oxford University Press, 2014.

CATE, Fred H.: **Privacy in The Information Age**, Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 1997. Xii.

CLAYTON, Richard; TOMLINSON, Hugh: **Privacy and Freedom of Expression**, Oxford, Oxford University Press, 2001.

CRAVEN, J. Braxton: "Personhood: The Right to Be Let Alone", **Duke Law Journal**, 1976, Vol. 699, No: 4.

ÇATAK, Adem: "Mahremiyet Kavramının Farklı Anlam Alanları Veya "Fıkıh-I Bâtın"da Mahremiyet Algısı", Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu, Ordu, 2015.

ÇELİK, Elif: İnsan onurundan insanın kırılganlığına: İnsan haklarının temelinde yatan kavramları yeniden ele almak, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Harun Tepe), Ankara, 2015.

ÇIRAK, Ezgi: "Dijital Çağda Sonsuza Kadar Hatırlanmaya Karşı: Unutulma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, 2018, S. 18.

DE TERWANGNE, Cécile: "Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion", "VII International Conference on Internet, Law & Politics. Net Neutrality and other challenges for the future of the Internet", **Revista de los Estudios de Derecho y Ciencia Política de la UOC**, 2012, No: 13.

DEMİRLİ, Cihad; KÜTÜK, Ömer: "Anlamsal Web (Web 3.0) ve Ontolojilerine Genel Bir Bakış", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, Güz 2010, Yıl: 9, Sayı: 18.

DERBİL, Süheyp: “Kamu Hizmeti nedir?”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2008, Cilt:7, Sayı: 3.

DILLER, Janelle M.: **Securing Dignity and Freedom Through Human Rights: Article 22 of the Universal Declaration of Human Rights**, 2012.

DOĞAN, İlyas: “Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Görüş”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2005, Cilt: 13, Sayı: 2.

DUMORTIER Franck: “Facebook and Risks of “De-contextualization” of Information”, “5th Internet, Law and Politics Congress. The Pros and Cons of Social Networks”, **Universitat Oberta de Catalunya**, 2009, Vol. 0, No: 9.

DURAL, Mustafa; ÖĞÜZ, Tufan: **Türk Özel Hukuku (Kişiler Hukuku)**, İstanbul, 2012, Filiz Kitabevi, II. Cilt.

DÜLGER, Murat Volkan: “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Türk Ceza Kanunu Bağlamında Kişisel Verilerin Ceza Normlarıyla Korunması”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Güz 2016, Vol. 3, No: 2.

DÜLGER, Murat Volkan: “Sağlık Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Hasta Mahremiyeti”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Güz 2014, Vol. 1, No: 2.

DÜLGER, Murat Volkan: **Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku**, Ankara, 2015, 6. Baskı.

ERDOĞAN, Mustafa: **İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku**, Ankara, 2015, 4. Baskı.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin: **Anayasa Hukuku**, Ankara, 2015, Yetkin Yayınları.

GEMALMAZ, Burak: **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı**, İstanbul, 2009, 1. Baskı.

GEMALMAZ, Mehmet Semih: **Ulusalüstü İnsan Hakları Belgeleri-I. Cilt/ Bölgesel Sistemler**, İstanbul, 2010, Legal Yayınları.

GODKIN, E.L.: “Libel and Its Legal Remedy”, **12 Journal of Social Sciences** 69, 1880.

GÖREN, Zafer: “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartının Ana İlkesi: Dokunulmaz İnsan Onuru”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2007, Yıl: 6, Sayı: 12.

GÖREN, Zafer: **Anayasa Hukukuna Giriş**, İzmir, 1999, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

GÖZLER, Kemal: **İnsan Hakları Hukuku**, Bursa, 2017, 1. Baskı.

GÖZLER, Kemal: **İnsan Hakları Hukukuna Giriş**, Bursa, 2017, 1. Baskı.

GRAUX, Hans; AUSLOOS, Jef; VALCKE, Peggy: “The Right to be Forgotten in the Internet Era”, **The Debate on Privacy and Security Over the Network: Regulation and Markets**, Fundación Telefónica, 2012, Vol. 36.

GÜMÜŞ, Ali Tarık: “Türk Anayasasında Kişinin Maddi Ve Manevi Varlığını Koruma Ve Geliştirme Hakkı”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2005, C. 13, S. 2, 133 – 172.

GÜNAL, Yılmaz: Ceza Sonrası Bir Müessese Olarak: Adli Sicil, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 1961, Vol. 16, No: 3.

HALPERN, Sheldon W.: “The Inviolable Personality – Warren and Brandeis after One Hundred Years: Introduction to a Symposium on the Right of Privacy”, **Northern Illinois University Law Review**, 1990, C. 10, S. 3,

HARTZOG, Woodrow; STUTZMAN, Frederic: “Obscurity by Design”, **Washington Law Review**, 2013, Vol. 88, s. 385-418.

HENKOĞLU ŞEREFOĞLU, Halise: “Unutulma Hakkı: Dijitalleşme Sürecinde Bilgiye Erişim Özgürlüğünü Tehdit Eder mi?”, **Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi Beklentiler ve Yeni Yaklaşımlar**, Ankara, 2017.

HOFFMAN, David; RUENING, Paula; CARTER Sophia: “The Right to Obscurity: How We Can Implement the Google Spain Decision”, **North Carolina Journal of Law & Technology**, 2016, Vol. 17, No: 3, s. 437-480.

HUXLEY, Aldous: **Cesur Yeni Dünya**, İstanbul, 2006, 5. Baskı.

ISAAK, Jim; HANNA Mina J: “User Data Privacy: Facebook, Cambridge Analytica, and Privacy Protection”, **IEEE**, August 2018, Volume 51, Issue 8.

JOURARD, Sidney M.: “Some Psychological Aspects of Privacy”, **31 Law & Contemp. Probs.**, 1966.

KABOĞLU, İbrahim Ö.: **Özgürlükler hukuku 1: İnsan Hakları Genel Kuramına Giriş**, Ankara, 2013, İmge Yayınları.

KABOĞLU, İbrahim Ö.: **Özgürlükler Hukuku: İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı**, Ankara, 2002, İmge, 6. Baskı.

KARA, Eyüp: “Lekelenmeme Hakkı”, **Adalet Dergisi**, 2012, S. 43.

KARAYEL BİLBİL, Emel; GÜLER, Şükrü: “Dijital Ortamda Kurumsal İtibar Yönetimi ve Viral Uygulamalar İlişkisi”, **Global Media Journal TR Edition**, Spring 2017, Vol. 7, No: 14.

KAYA, Mehmet Bedii: “Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın 13 Mayıs 2014 tarihli Google Unutulma Hakkı Kararı”, **Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi**, 2015, Sayı: 17.

KAYA, Mehmet Bedii: **Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla İnternete Erişimin Engellenmesi**, İstanbul, 2010, On İki Levha Yayınları, 1. Baskı.

KAYA, Mine: **Elektronik Ortamda Kişilik Hakkı İhlalleri Ve Korunması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Hüseyin ALTAŞ), Ankara, 2015.

KELLE, Daphne: “The Right Tools: Europe’s Intermediary Liability Laws And The Eu 2016 General Data Protection Regulation”, **Berkeley Technology Law Journal**, 2018, Vol. 33.

KONTOĞLU, Sena: “Avrupa Adalet Divanı’nın 13 Mayıs 2014 Tarihli Google Unutulma Hakkı Kararının Uygulanması Hakkında Yönerge”, **Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi**, 2016, No: 21, s.1-20.

KOOPS, Bert-Jaap: “Forgetting Footprints, Shunning Shadows: A Critical Analysis of the Right to Be Forgotten in Big Data Practice”, **SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society**, 2011, Vol. 8, Issue: 3.

KORENHOF, Paulan; AUSLOOS, Jef; SZEKELY, Ivan; AMBROSE, Meg; SARTOR, Giovanni; LEENES, Ronald: “Timing the Right to Be Forgotten: A Study

into 'Time' as a Factor in Deciding About Retention or Erasure of Data”, **Reforming European Data Protection Law**, Ed: Serge Gutwirth, Ronald Leenes, Paul de Hert, Governance and Technology Series, 2014, Vol. 20, Springer, Dordrecht.

KURT, Leyla Müjde: “Kamuya Mal Olmuş Kişi Kavramı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2017, Vol. 66, No:3, 581-604.

KÜZECİ, Elif: **Kişisel Verilerin Korunması**, Ankara, 2018, 2. Baskı.

LARSON, Robert G.: III, “Forgetting the First Amendment: How Obscurity Based Privacy and a Right to Be Forgotten Are Incompatible with Free Speech”, **Communication Law and Policy**, 2013, C.18, No:1.

LEWIS, Milton: **Perspectives on Human Dignity: A Conversation, “A Brief History of Human Dignity: İdea and Application”**, Ed: Jeff Malpas, Norelle Lickiss, Springer, 2007.

LINDSAY, David: “The ‘Right to be Forgotten’ by Search Engines under Data Privacy Law: A Legal Analysis of the Costeja Ruling”, **Journal of Media Law**, 2014, Volume 6, Issue 2.

LINDSAY, David: “The “Right to Be Forgotten” in European Data Protection Law”, **Emerging Challenges in Privacy Law: Comparative Perspectives**, Ed: Witzleb Normann, Lindsay David, Paterson Moira, Rodrick Sharon, Cambridge University Press, 2014, 290-337.

LOCKE, John: **Second Treatise Of Government**, 1690, 5. Bölüm.

LONES, Meg Leta: **Ctrl+ Z: The Right to Be Forgotten**, 2016, New York University Press.

MANTELERO, Alessandro: “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation and the roots of the ‘right to be forgotten’”, **Computer Law & Security Review**, 2013, Vol. 29, Issue 3.

MAYER-SCHONBERGER, Viktor: **Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age**, Princeton University Press, 2011.

MILLER, Arthur R.: **The Assault On Privacy: Computers, Data Banks, And Dossiers**, 1971.

NOWAK, Manfred: **UN Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary**, 2005, 2. Baskı, Ed: N.P. Engel.

OĞUZMAN, Kemal; SELİÇİ, Özer; OKTAY ÖZDEMİR, Saibe: **Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)**, İstanbul, 2016, Filiz Kitabevi.

ORWELL, George: **1984**, 2000, Çeviren: Celal Üster, Can Yayınları.

ÖNDER, Ayhan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 1992, Beta Yayınevi, Cilt. 2-3.

ÖZKORKUT ÜNAL, Nevin: “Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü”, **AÜHFD**, 2002, C. 51, S. 3.

ÖZTAN, Bilge: **Medeni Hukuk’un Temel Kavramları**, Ankara, 2002, Turhan Kitabevi, 8. Baskı.

PAGALLO, Ugo; DURANTE, Massimo: “Legal Memories and the Right to Be Forgotten”, **Protection of Information and the Right to Privacy: A New Equilibrium?** Ed: Luciano Floridi, Cham, Springer, 2014.

PALOMBO, Daniela J.; ALAIN, Claude; SODERLUND, Hedvig; KHUU, Wayne; LEVINE, Brian: “Severely deficient autobiographical memory (SDAM) in healthy adults: A new mnemonic syndrome”, **Neuropsychologia**, June 2015, Vol.72.

POSNER, Richard A: “Values And Consequences: As An Introduction To Economic Analysis Of Law”, **John M. Olin Law & Economics Working Paper**, 1998, No: 53.

POWLES, Julia: “The Case That Won't Be Forgotten”, **Loyala University Chicago Law Journal**, 2015, Vol. 47, 583- 615.

REYMOND, Michel J.: “Hammering Square Pegs into Round Holes: The Geographical Scope of Application of the EU Right to be Delisted”, **Berkman Klein Center Research Publication**, 2016, No: 12, 1-46.

RICH, Cynthia: “Privacy in Latin America and the Caribbean”, **Privacy & Security Law Report**, 2015, 14 PVLR 730.

ROSEN, Jeffrey: “The Right to Be Forgotten”, **Stanford Law Review Online**, 2012, Vol. 64, 88-92.

SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar: **Türkiye’de Basın Özgürlüğü**, Ankara, 2007.

SANCHEZ ABRİL, Patricia; LIPTON, Jacqueline D.: “The Right to be Forgotten: Who Decides What the World Forgets?”, **Kentucky Law Journal**, Volume 103, Issue 3.

SARTOR, Giovanni: “The Right to be Forgotten: Dynamics of Privacy and Publicity”, **Protection of Information and the Right to Privacy- A New Equilibrium?** Ed. Luciano Floridi, 2014, Springer.

SAYAR, Filiz: “A Review of Highly Superior Autobiographical Memory”, **Cumhuriyet Medical Journal**, December 2018, Vol. 40, No. 4.

SCHMIDT, Eric; COHEN, Jared: **The New Digital Age: Transforming Nations, Businesses and Our Lives**, 2013.

SEROZAN, Rona: **Medeni Hukuk (Genel Bölüm/Kişiler Hukuku)**, İstanbul, 2013, Vedat Kitapçılık.

SHİLS, Edward: “Privacy: Its Constitution and Vicissitudes”, **31 Law & Contemp. Probs.** 281, 281 (1966).

SIRY, Lawrence: “Forget Me, Forget Me Not: Reconciling Two Different Paradigms of the Right to Be Forgotten”, **Kentucky Law Journal**, 2014-2015, Volume 103, Number: 3.

SOLOVE, Daniel J: “A Taxonomy of Privacy”, **University of Pennsylvania Law Review**, 2006, Vol. 154, Issue: 3.

SOLOVE, Daniel J: “Conceptualizing Privacy”, **California Law Review**, 2002, C. 90, S. 4.

SÖZÜER, Eren: **Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme**, İstanbul, 2017, 1. Baskı.

STRAHILEVITZ, Lior: “Reputation Nation: Law in an Era of Ubiquitous Personal Information”, **Northwestern University Law Review**, 2008, Vol. 102, No: 4.

SZEKELY, Ivan: “The Right to Forget, the Right to be Forgotten: Personal Reflections on the Fate of Personal Data in the Information Society”, **European**

Data Protection: In Good Health? Ed: Serge Gutwirth, Paul De Hert, Ronald Leenes, Yves Poullet, Springer Nature, 2012.

ŞEN, Ersan: "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı'nın Anayasa ve Türk Ceza Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", **İstanbul Barosu Dergisi**, 2009, C. 83, S. 3.

ŞİMŞEK, Oğuz: Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman Prof. Dr. Zafer Gören), İzmir, 1999.

ŞİMŞEK, Oğuz: **Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması**, İstanbul, 2008, 1. Baskı.

TAHMAZOĞLU ÜZELTÜRK, Sultan: **1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel hayatın Gizliliği Hakkı**, 2004, İstanbul, Beta Yayınları.

UYGUN, Oktay: **Demokrasi: tarihsel, siyasal ve felsefi boyutlar**, İstanbul, 2011, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı.

UYGUN, Oktay: **Kamu Hukuku İncelemeleri: İnsan Hakları, Demokrasi, Hukuk Devleti, Egemenlik**, İstanbul, 2011, 1. Baskı.

VAN HOBOKEN, Joris: **Search Engine Freedom: On the Implications of the Right to Freedom of Expression for the Legal Governance of Web Search Engines**, 2012, Kluwer Law International.

VOİGT, Paul; VON DEM BUSSCHE, Axel: **The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A Practical Guide**, Springer International Publishing, 2017.

VOSS, W. Gregory; CASTETS-RENARD, Celine: “Proposal for an International Taxonomy on the Various Forms of the Right to Be Forgotten: A Study on the Convergence of Norms”, **Colorado Technology Law Journal**, 2016, C. 14, No:2.

WARREN, Samuel D.; BRANDEİS, Louis D.: “The Right To Privacy”, **Harvard Law Review**, C. 4., S. 5, 15 Aralık 1890.

WEBER, Rolf. H.: The Right to Be Forgotten More Than a Pandora’s Box? **Journal of Intellectual Property Information Technology & Electronic Commerce Law**, July 2011, Issue. 2.

WILLİAMS, J. Mark G.; BARNHOFER, Thorsten; CRANE, Catherine; HERMANS, Dirk; RAES, Filip; Ed: Watkins, Tim Dalglish, “Autobiographical Memory Specificity and Emotional Disorder”, **US: American Psychological Association**, Psychological Bulletin, Jan 2007, Vol. 133, No: 1.

YAVUZ, Can: **İnternet’teki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması Unutulma Hakkı**, Ankara, 2018, 2. Baskı.

YÜKSEL, Mehmet: “Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 58-1.

YÜKSEL, Mehmet: “Mahremiyet Hakkına ve Bireysel Özgürlüklere Felsefi Yaklaşımlar”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 64-1.

YÜKSEL, Saadet: **Özel Yaşamın Bir Parçası Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Gizliliği ve Denetimi**, 2012, Beta, 1. Baskı.

ZİTTRAIN, Jonathan: **The Future of the Internet--And How to Stop It**, Yale University Press, New Haven & London, 2008.

II. Belge, Rapor, Görüş ve Konferanslar

“EU data protection reform and social media: Encouraging citizens trust and creating new opportunities”, Paris, 29 November 2011, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-827_en.htm , (Konferans).

“EU Internet Regulation After Google Spain” Bildiri Raporu, **Centre for European Legal Studies Faculty of Law University of Cambridge**, 27 Mart 2015, (Konferans).

2018 Global Digital Report, <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> , (Rapor).

Article 29 Data Protection Working Party, “Guidelines On The Implementation Of The Court Of Justice Of The European Union Judgment On “Google Spain And Inc V. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) And Mario Costeja González” C-131/12”, 26 November 2014, https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion_recommendation/files/2014/wp225_en.pdf ,(Görüş).

Avrupa Komisyonu, “Factsheet on the “Right to be Forgotten” ruling (C-131/12)”, (https://www.inforights.im/media/1186/cl_eu_commission_factsheet_right_to_be_forgotten.pdf ,Görüş).

CM/Rec (2012)4, “Essential information and measures needed to help users deal with social networks”, <https://www.refworld.org/pdfid/5069805e2.pdf> ,(Görüş).

EU 2012/72-2, Regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation) and Directive of the European Parliament and of the Council on the prosecution of criminal offences

or the execution of criminal penalties, and the free movement of such data, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/2/2012/EN/SEC-2012-72-2-EN-MAIN-PART-1.PDF> ,(Belge).

Federal Trade Commission, Julie Brill, Former Commissioner, “Why You Have the Right to Obscurity”, 2015, <https://www.ftc.gov/public-statements/2015/04/why-you-have-right-obscurity> , (Görüş).

Google Şeffaflık Raporu, <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> , (Rapor).

“Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Ulusal ve Uluslararası Durum Değerlendirmesi ile Bilgi Güvenliği ve Kişisel Verilerin Korunması Kapsamında Gerçekleştirilen Denetim Çalışmaları”, **T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu- Denetleme Raporu**, 27 / 11/ 2013, S. 2013/3, (Rapor)

Kişisel Verilerin Korunması Kanununa İlişkin Uygulama Rehberi, Ankara, 2018, <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4197/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Kanununa-Iliskin-Uygulama-Rehberi>

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı (1/541) ve Adalet Komisyonu Raporu <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss117.pdf> , (Rapor)

Opinion of Advocate General Jääskinen delivered on 25 June 2013, Case C-131/12, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138782&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7099509> , (Görüş).

The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten <https://drive.google.com/file/d/0B1UgZshetMd4cEI3SjlvV0hNbDA/view> , (Rapor).

The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age, Munich, 22 January 2012, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-26_en.htm, (Dijital Konferans)

UK House of Lords, EU Data Protection Law: a “right to be forgotten”, **Authority of the House of Lords**, 2nd Report, Session 2014-15, https://www.cels.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.cels.law.cam.ac.uk/documents/google_spain_conference_report_-_16.12.2015.pdf, (Rapor).

Viviane Reding, Speech: Justice for Growth makes headway at today’s Justice Council, Dublin, 18 January 2013, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-29_en.htm, (Yazılı Konferans).

III. Sözleşme, Kanun, Tüzük ve Yönetmelikler

Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü, Türkçe Çeviri, <https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/mevzuat/avrupa-birligi-genel-veri-koruma-tuzugu-gdpr-turkce-ceviri/>

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi, <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708>

Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data, European Treaty Series, No. 108, Strasbourg, 28/01/1981, (Sözleşme) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680078b37>

Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Gizliliğinin Korunması Hakkında Yönetmelik, R.G. Tarihi: 24 Temmuz 2012, R.G. No: 28363.

Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council,
https://edps.europa.eu/data-protection/our-work/publications/legislation/directive-9546ec_en

Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında
Yönetmelik, R.G. Tarihi: 20 Ekim 2016, R.G. No: 29863.

Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında
Yönetmelik, R.G. Tarihi: 28 Ekim 2017, R.G. No: 30224

French Penal Code, Art. 133-12, (EN),
<https://www.legifrance.gouv.fr/content/location/1740>

6669 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin
Korunması Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, R. G.
No: 29628, R.G. Tarihi: 18 Şubat 2016.

IV. Sözlükler

Dictionarist, <https://tr.dictionarist.com/click>

Tureng, <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce>

Güncel Türkçe Sözlüğü, <http://sozluk.gov.tr/>

<https://www.nedir.com/wikipedia>

V. Çevrimiçi Kaynaklar

“İnternette arama gelecekte nasıl olacak? Google anlatıyor”,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150929_google_yeni_arama_motoru

“SEO Industry Approaching \$80 Billion But All You Want Is More Web Traffic”,
<https://www.forbes.com/sites/tjmccue/2018/07/30/seo-industry-approaching-80-billion-but-all-you-want-is-more-web-traffic/#37f3b28f7337>

“Ümraniye sapağı' haberine rekor tazminat”, 15.02.2007, (Çevrimiçi)
<http://www.haber7.com/guncel/haber/219930-umraniye-sapigi-haberine-rekor-tazminat>

Alessandro Montelero, “Finding A Solution To The Google’s Dilemma On The “Right To Be Forgotten”, After The “Political” Ecj Decision, (Çevrimiçi)
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2528565

Antoinette Rouvroy, Yves Poullet, “The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development Reassessing the Importance of Privacy for Democracy, <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/34582384/>

Elif Küzeci, “Anayasal Bir Hak: Kişisel Verilerin Korunması”,
<https://docplayer.biz.tr/18905479-Kisisel-verilerin-korunmasi.html>

Ersan Şen, Esra Başer, Unutulma Hakkı, 30.08.2016, (Çevrimiçi)
<https://www.hukukihaber.net> <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>

Ersan Şen, Lekelenmeme Hakkı ve Soruşturma Süjeleri, 10.08.2015 (Çevrimiçi)
<https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?p=50996>

Franz Werro, “The Right to Inform v. The Right to be Forgotten: A Transatlantic Clash”, Georgetown **Public Law Research Paper No: 2**, 2009, 287-298,
https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1401357_code238438.pdf?abstractid=1401357&mirid=1

Hipertimezi: Google'dan Daha Gelişmiş Beyinler Hakkında Az Bilinen 9 Gerçek,
<https://onedio.com/haber/google-dan-daha-gelismis-beyinler-hakkinda-az-bilinen-9-gercek-653099>

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/anne-kizlik-soyadi-disinda-kimlik-bilgilerimiz-internette-40083086>

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160404_50_milyon_veri_turkiye

<https://www.birgun.net/haber-detay/facebook-verileri-demokrasiyi-vurdu-209451.html>

<https://www.ftc.gov/public-statements/2015/04/why-you-have-right-obscurity>

İbrahim Korkmaz, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme”, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-124-1571>

Jeffrey Rosen, The Web Means the End of Forgetting, 2010,
<https://www.nytimes.com/2010/07/25/magazine/25privacy-t2.html?pagewanted=print>

Julia Powles, Google's grand European tour aims to map out the future of data ethics,
10 September 2014, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/technology/2014/sep/10/google-europe-explain-right-forgotten-eric-schmidt-article-29>

Julie Brill, Former Commissioner, “Why You Have the Right to Obscurity”, 2015,
(Çevrimiçi)

Luigi Manna, “Right to Oblivion and the Internet: a Recent Ruling of the Milan Court”, 22.07.2013, (Çevrimiçi), <http://www.martinimanna.com/right-to-oblivion-and-the-internet-a-recent-ruling-of-the-2milan-court/>

Martha Garcia-Murillo, Ian MacInnes, “The Right to Be Forgotten: Its Weaknesses and Alternatives”, 2014, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2529396

Mustafa Erdoğan, “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü-Özgürlükçü Bir Perspektif”,https://ozgurtoplumundegerleri.com/res/Mustafa_Erdogan_Demokratik_Toplumda_Ifade_Ozgurlugu_Ozgurlukcu_Bir_Perspektif.pdf

Nico Van Eijk, “Search Engines: Seek and Ye Shall Find? The Position of Search Engines in Law”, IRIS plus 2006, No:2, Strasbourg: European Audiovisual Observatory,<https://pdfs.semanticscholar.org/a2b7/063a341fb55c4732255753958c071b1c3006.pdf>

Peter Fleischer, “The Right to be Forgotten, or How to Edit Your History?”, <http://peterfleischer.blogspot.com/2012/01/right-to-be-forgotten-or-how-to-edit.html>

Ravi Antani, “The Resistance of Memory: Could the European Union's Right to be Forgotten Exist in the United States?”, 2015, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2590158

Sonya Angelica Diehn, “Spanish firm loses ‘right to be forgotten’ case”, 28.02.2012, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/en/spanish-firm-loses-right-to-be-forgotten-case/a-15774283>

Stefan Kulk, Frederik Zuiderveen Borgesius, “Google Spain v. González: Did the Court Forget About Freedom of Expression?”, 2014,

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2491486

Tekin Akıllıoğlu, “İdari Usul ve Kişisel Verilerin Korunması”, (11 Ağustos 2004),

<http://www.idare.gen.tr/akillioglu-idariusul.htm>

Türkiye İstatistik Kurumu, http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1615

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Ara?KelimeAra%5B%5D=unutulma+hakk%C4%B1>

Viktor Mayer-Schönberger, “Why we need to let our online memories go”,

Washington Post, 23/11/2012, [https://www.washingtonpost.com/opinions/why-we-](https://www.washingtonpost.com/opinions/why-we-need-to-let-our-online-memories-go/2012/11/23/29d0e54e-33ec-11e2-bfd5-e202b6d7b501_story.html?utm_term=.ce4df1bcf7f9)

[need-to-let-our-online memories-go/2012/11/23/29d0e54e-33ec-11e2-bfd5-e202b6d7b501_story.html?utm_term=.ce4df1bcf7f9](https://www.washingtonpost.com/opinions/why-we-need-to-let-our-online-memories-go/2012/11/23/29d0e54e-33ec-11e2-bfd5-e202b6d7b501_story.html?utm_term=.ce4df1bcf7f9)

Yiğit Turak, “Nesnelerin İnterneti ve Güvenliği”, İstanbul, 2015,

<http://www.yigitturak.com/wp-content/uploads/IoTGuvenligi.pdf>

Zafer Gören, “Türk-Alman Hukuku’nda Kişiliğin Korunması”,

<https://www.anayasa.gov.tr/media/4793/zgoren.pdf> .

ÖZET

Unutulma hakkı, dijital çağ ile birlikte önemi yeni yeni anlaşılan bir konudur. Bir bilginin çevrimiçi olmasıyla sonsuza kadar var olacağı konusunda fikir ayrılığı yoktur. İçeriğin kalıcılığı, birçok Avrupa ülkesini, Avrupa Birliği'ni ve hatta ABD'yi vatandaşlarını internetin sunmuş olduğu geçmişin zincirlerinden korumak için unutulma hakkını tesis etmeye yönlendirmiştir. Bu nedenle hukuksal, siyasal, sosyal ve teknik boyutları olan unutulma hakkına ilişkin akademik tartışmaların özellikle son dönemlerde geliştiği görülmektedir.

Unutulma hakkı, bireyin kendisine ait “bilgilerin geleceğini belirleme hakkına” sahip olmasıdır. Birey geçmişindeki kendisine zarar verebilecek bilgileri belirli bir süre geçtikten sonra ortadan kaldırmayı talep edebilmelidir. Bu bağlamda hem özel yaşamın gizliliği hem de kişisel verilerin korunması hakkının bir sonucu olan unutulma hakkı temel bir insan hakkıdır. 2014 yılı Mayıs ayında Avrupa Adalet Divanı *Google/İspanya* davasında bu yönde karar vermiştir. Ancak bu hakkın ifade özgürlüğü ile çelişen noktaları vardır.

Bu çalışmada “unutulma hakkı tartışmaları” çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Türkiye’de çeşitli yargı kararları ile tanınan “unutulma hakkı”nın Türk hukukundaki yeri incelenmiştir.

ABSTRACT

The right to be forgotten is an important issue along with the digital age. There is no divergency that information when it comes online, will exist forever. Content permanence has led many European countries, the European Union, and even the United States to establish a right to be forgotten to protect citizens from the shackles of the past presented by the Internet. For this reason, it is seen that academic debates on the right of forgetting which have legal, political, social and technical dimensions have developed especially in recent years.

The right to be forgotten is that the individual has the “right to informational self-determination”. The individual should be able to request to remove any information from his history that may harm him after a certain period of time. In this context, the right to be forgotten, which is the result of both the right to privacy and the protection of personal data, is a fundamental human right. In May of 2014, the Court of Justice of the European Union also in this direction handed down its decision in the case of *Google/Spain*. However, this right has its contradictions with freedom of expression.

In this study tackled the “right to be forgotten discussions” from various aspects. So, were examined "right to be forgotten" position in the Turkish law, recognized by various judicial decisions in Turkey.

